

Eesti Teaduste Akadeemia
Eesti Keele Instituut
2002

EESTI MURRETE SÕNARAAMAT

III köide

12. vihik

kirikline – kohaline

ISBN 9985-79-007-3

kirikline *kirikli|ne* Kuu Rei Mär Kse Juu Koe Trv, *kerikli|ne* Lüg Kod, *kirikle|ne* Hää Kõp, g -se; *keriklõni* Krl

1. *kirikuline keriklised kie tulivad kerikust* Lüg; *keriklised tulevad `vasta* Rei; *kas nääd kiriklisi tulema juba* Mär; *keriklesed lähvad kirikuss* Hää; *kiriklisi tuleb pailu kirikust `välla* Koe; *kiriklise ajasiva meist puha `müüdä*; Pelgab tööd kui *kirikline* (laisa kohta) Trv **Vrd** *keriklane*

2. *keriklik kirikline `tallidus* Kuu; *keriklõni jumalõteenistüss* Krl

kirik|näkk (lind) *ei tää, ka `surnut kuulda saa või, kiriknäkk rüük's* Krk

kirij|kott *kiri-* IisR Ans Krj Muh Tõs Hel, *kire-* Trv veise mao osa, võrkmik *`lehmade kirikot't sai ikka ära keedetud* Ans; *kirikot't oo sihetse poolt silmilene, keeva `veega peab pesema* Muh; *kirekot't ja kõrdmagu om vana suure mao külle* Trv **Vrd** *kirja-*, *kirju|kott*

kiriksand (sõna lõpuosa lühenenud sõnast isand) -sand g -sanda, -sande; -sant g -sanda; -sant g -sandi, -señt g -señdi; -sant g -sändä *kirikuõpetaja Inge eest oolitsemene oo kiriksanda asi* Han; *kiriksandad pidasid `jutlust* Tor; *sie kiriksand veib teha ka kirikus iest`palve* Ris; *keriksand ja kõrtsmik `julged, `kerjamine on neil `sel'ge* (lorilaul) Kos; *sij kerksant om `väega aleda `kõnnega, panep kõik `rahva `ikma; ma `le mitu kerksänit`ä nännu `endä elu sehen* Nõo; *esä üt'el' mulle: sa olet keriksañdi man käemata* Kam **Vrd** *kerik-*, *kiriku|isand*

kirik|sant *kirikusant vahib nagu kiriksañt mol'us `näoga `vastu* Juu

kiriku- **1.** *kirikus või kiriku juures asuv, kirikuga seonduv* *Ta oli noorest peest kergukooris laulijaks* Kaa; *kergupakk olnd seda nägu kut vana `sääduse kanyjasjalad; Jaani Juri olnd veel kõige `viimaks kergupakkus, see oli `süidlaste `tarvis* VII; *Kergu `küünlad olid pisiksed `peened vaha `küünlad; See on kergu `säädus, et kolm kord `öötakse [abiellujad] `kantslist moha* Põi; *kolm pühabet `olli tõtta (teda) kirgu `sambas peksetud* Muh; *kiriku `kaakis `pekstud* Rid; *enni olid kiriku `teendrid, need aasid kirikus kiriku kotiga raha; kiriku `säädus oo koa, et kui laual keid, siis laua eest maksetasse; kiriku kaak oo olnd kiriku väravas; mes tätt `rääkida, tä oo nüüd keriku kapast `juua saand* (leeris käinud) Mar; *kiriku `tiindred lõovad `kella ja teenivad kirikud* Hää; *kiriku `laekasse `pañdi koa ikke raha, kui `käidi lauale kirjutamas; `Juurus on kiriku `õue paelu `surnuid `maetud* Juu; [enne pühi] *jaetasse keriku `añdid `vaesile, egä valla vüülmõlder jagab õma valla `vaesile; ku kerik `sisse `lүүidi, kell `sisse lõi, akas keriko tiänistus, siis keriko vañt akas [hobuseid] `vañtma, kihelkonnass makseti keriko vahi palk; keriku `samman peksetud vanass inimeisi, mes üks ku'jategija õli ehk lapse ärä ukas* Kod; *keriku õues on rist, vanal aal `ümber keriku matetud `surnud; nüüd on keriku õvv, aga sij kivirist on ike alles kerikuõuves* Pal; *kiriku ussen om suur ein; obesit olli kiriku usñ täis; kiriku lipu viass `vällä `jordani päeväl, lihade pühäde `үүsi* Krk; *lauba `õhtupoolen kiriku `teener lää kirikut koristeme* Hel; *umbõss kellä kuvvõ `aigu `laske `prijstre kerikust pühäpil'di?, rist'i? ja `kerkolipu? `vällä tuvva? jõe `vijrde* Räp

2. *pühapäeva-, esindus-, kirikuskäimise* *Sa võid viel `uhkustada oma keriku `ammastega (ülemised esihambad), minu `ütrel ei õle enämb keriku`ambaid, suu kõhe lage iest; `Mispärast sis keriku`kinnas piab minema, kui labakuid võtta on; keriku `vanker õli `pienemast `tehtud ja `puhtamast* Lüg; *see mo keriku rätik, ää sedä pane* Mar; *kiriku seelikul oli siis lint all ja kard pial* Tõs; *Vanasti `tehti viil roosidega sukad, kengasukad või*

kirikusukad Hää; kiriku tanu oli `riidest, `valge pit's oli `iares Hag; õmad keriku ilbud ikke one [igäihel] Kod; kiriku `põlledel olid pit'sid all Lai; kirigu `pastla `tärkme oo peeneba, `kapla es `näeki, õhepa, et na ümmer jala `kiñni kurdave. periss `parki [nahka] osteti kirigu `pastliss, nahk oli `pehme ku kädsisi?; ega `vastit kirigu `rõõvit es panna `küllä `sel'gä Krk; Egas keřku rõevast tüü man ei tohi ärä lõrtsutada Nõo; keriko tanu ol' liina `rõivast Kan; Tüü viisu? tet'ti paju koorõst, keriku viisu? koeti kõo tohust Urv; ärä putu ta mu kerigu pruñts Krl; Nuü ol'li nuü_kerigu oha?, pulma sõita ja_koša `kävviü?; A_kerigu_`kinda ja_käügi `kinda `koet'i suurõ kiräga?; Kerigu suka? `ol'li `valgõ? Rõu; No olõ_i `val'get `rüüide inäp sukuge, a kerigorüvvi õks omma_vijil `valgõ? Se

kiriku|aed (kiriku juures asuv) surnuaed `poodud mihed `maeti kirguaja taa Khk; täna on kergu`aidas lugu VII; See mees `puhkab kergu `aidas Põi; vanaste se inimene, kes ise otsa teind, `viidod kerigoaja taha Emm; noogid `vihitlevad kergu`aidas Rei; kis `undreku `surma oli surnd, nee `maetasse nasamma kiriku`aeda Vig; vanadus võedab, kirikuaid kiidab Khn; kiriku`aeda või `surnu`aeda ei tohi `palja jalu minna, et pühitsetud maa Ris **Vrd** kirikaed **-aia|püha** surnuaiapüha Jaanibe oli vanasti kerguaiapüha, pæele jaani akas juba einatõõ pihta Kaa **-hakk** kaelushakk Kirikuakkisi mina mõjal põlegi näind kui `Iisaku kiriku `tornis IisR; ühed oo ikka kerguakid, teised `jälle kiitsagad Khk; kerikoakk õöldaks ka üks sorma toobija olad Käi; aga kirikuakid on `nohksed natukene suuremad kui pääsuksed ja sitikad mustad Var; ronk peab oma pojad `enne suurt `reedid ära `ristma, kui ära `risti ei saava, siss jääva väikses, mineva kiriku akis Saa; mustad kui kerikuakid Kos; kiriku akid või kiriku nuagid või Arju vareksed, kuda neid mõned üiavad, on nisukesed mustad linnud Kad; must vares ehk kärikuakk IisK; akid oo süsimussad linnud nõnnagu varessed, linnan oo, nõid õlema keriku akid Kod **Vrd** kirikhakk

kiriku|härra 1. kirikuõpetaja kerigu`ärra `ütles `jutlust VNg; kirguärna tuleb, `eeti kut keis koolis `lapsi `katsumas Jäm; Kergu ärra oli vanasti suur mees, ta läbi rääkis jumal inimestega Põi; et nad kerigo ees pole lugeda muistnd, kerguärna pole `ühte, `paare pannund Phl; `lapsi `viidi sõna lugema kiriku ärra ette Kse; kõis kirikuärna `juures pruut`leeris Tõs; `piiskop oo natike änamad kiriku ärradest Tor; moisa`ärrad pole änam, nõid veel kiriku`ärra on jään Ris; `juüdi ja `süüdi ja siss läks pruutpaar lugema, läksid kirikuärna `juure SJn || hum Kiriku ärra siad ära söõdetud (leeris käidud) Hää **Vrd** kirikhärra

2. vesipapp – Vig

kiriku|isand kirikuõpetaja ons täna kerigu isand ka kodus Emm **Vrd** kirikisand, kiriksand **-kell** `surne südäme `kõrvad `kuulevad keriku `kella äält, kui `kella `läässe Lü; mis vanale muud taarist kut kirgu kellad ning roudlasn (ootab surma) Jäm; Küll kergukell ning raudlasn ühekorra maksavad (elus nähtud vaeva) Kaa; Kergu kellad on igavesed suured, suured valatud vase jurakad, kõlk sihes kut suur `päsmes Põi; keriku kell üiab juba teist `korda Emm; vahest kostab meile, kui vagane ilm, kiriku kella `lõõmest Juu; [aisa] kell oli ümmargune nigu keriku kell, aga vekene Lai; joba hüvväss kiriku `kellä jo Krk; pühäbä ommuku, siss `keřku kellä lõövä, inimese lähvä `keřkude Nõo; kerigu `kelliga lüvväss, pävännõõngulõ, pualõ pävä `aigu lüvväss ni_pävämineku `aigu Lut **-kiri** kirikuraamat õli `mõisa vakun ja kerikukirjan sinu nimi Kod; ma? olõ kerigu kiräh `Saalusõ valla eläniku `perrä Rõu **-kirves** fig Küll kiriku kirves ja raudlabidas terveks teevad Vän; Mul on hea

kosilane: kiriku kirves, raudlabidas, liivahannus Vil; Mul om ustav kosilane: keriku kirves, havva lapju Vas

kiriku|kohus 1. naturaalmaks kirikule igä sügise viiasse `villa, see oo siiss keriko kohos Mar; panin kiriku `kohtu `val`mis juba, `seisid ikke lae all, `ootasid, kui se `kohto `viimene tuli Juu; `enne makseti kiriku kohut JMd; kui inime ei täitnd kiriku kohossid, jäi `kohto `alla KJn

2. kiriku eestseisuse otsus kait`skümmend viis [vitsahoopi karistuseks koolis] om kiriku `kohtu pääl maha tettu Hel

kiriku|kord (laua)kirikus, armulaua käimine sai ometi kirgu korra `selgeks `jälle Khk; mo kirikukord oo köemäta, kui ma lauakirikus ei ole köin Tõs; käisin kirikus, see kirikukord on `jälle `käidud Juu; minul one kerikukõrd käemäta Kod; Kerigu kõrral `paniti siidirät`t pähä? Har || kindlal ajal kirikus, armulaua käimine kiriku kõrd tule, neli kõrd `aastess pidi `käime lavvakirikun -- röä`maarja päevä aeg `võeti, `jõulu aeg -- ku see suur paast olli -- ristipäevä aeg Krk **-kott** kiriku korjanduskott pikk piinikse varrega punasest `riidest kot`t, raet oli suus, kutsuti kirikukot`t Kaa; muga olid `riidest kirikukotid, aga nüid on taldrikud Põi; keriku kot`t, üks toobine sammetist kot`t, all kui pial olid traadist võrud -- varre ja kotisuu vahel oli pisike til`li-lil`luk sirin kell Mar; kirikukot`t ja sandikott ei saavet kunagi täüs Krk; kirikukotti aja ma kirikus rahaannetusi koguma pisine ümarune kot`t oli pitka rougu `otsas, sellega `aeti kirgu kotti Khk; kirikukotti `aama -- püsteti [kirikukott] nina alt läbi, varre `otsas oli, kell oli `külges Var **Vrd** kirikukukkur **-kukkur** kirikukott keriku kukkur, must vars õli taga, pütt `õtsas, kell `küljes Lüg; kiriku kukkur oli, kot`t või plekist [karp] Ris **-kuub** talaar kirguõpetajal kirgukuub üll, kui see pole, siis ta_p täida oma kirguameti kohussi Jäm; vana `Prausel `ol`li Salatsis, kirikukuub `ol`li sel`las ja pigimüt`s pääs Hää; kerikukuub on pial, eks tal (õpetajal) õle `veiksemid `riidid all Pal; `surnu kittel oli pikk nigu õpetaja kiriku kuub Lai; kirikukuub om must, ostet libevest `rõõvast Krk **-labidas** fig Küll kiriku labidas võlad tasub Han

kiriku|laud 1. armulaud vanad inimest käisit kergulaaval -- see `olle `Jeesose ihu Phl

2. õigeusu kirikutalitusel kasutatav laud Siss `pañte `mõrsalõ ja kosilasõlõ krooni_ `päähä ja `miñte säält `üñbre_kerigolavva kolm `kõrda, papp iih, siss nuurpaar Se

kiriku|laul kirikus ja kiriklikel talitustel lauldav laul `nuored `eiväd `laula `kirgo `laulusi Vai; kirguloulul on ika viis, ajalikul loulul on tooñ Jäm; keriku `laulude jäuks oli suur `laulude roamat Kos; kerikulaalud one laaluruamatun Kod; kiriku laulu olli vanast jumaliku laulu Krk; `kerkulaalu raamat `panti latsele pähitsede, et vanatoñt last ärä ei varasta Nõo; `huupilaulu?, mis olõ õi `kerigulaulu? Se **-leib** armulaualeib `kanjudetti [kirnul] vits päält `vällä ja `vitsa all õli üks keriku leib Jõh; Kergu leib on ilma apnemata õhuke kut vihaleht Põi; kas kerikuleivast `tahtsid süön olla Ris; keriku leib on õhuke ja `valge nagu leheke Pal; lavva`rahvale andass kiriku `leibä Krk; Kerikoh ristitäs vett ja andass `rahvallõ kerigo `leibä Se || `vaesile `antse keriku `leibä, vüülmõldrid jagavad `vaesile `leibä keriku juuren Kod

kirikuline kirikuli|ne Rei L(-lene) K(-lene), kerikuli|ne VNg(-gu-) Jõh Vai(-go-) Emm/-lene/ I, kerikoli|ne Vai Käi/-leine/ Kod Plv, keriguli|ne Har Rõu Vas, kirguli|ne SaLä Muh(-lene), kerguli|ne Sa Käi/-leine/, kergole|ne Emm, `kirkuli|ne Kuu/-gu-/ Kse, `kerkuli|ne TLä San, `kerkoli|ne Kod Võn, g -se; keriguli|nõ g -sõ Se, -lõ|ni pl -sõ? Krl; pl

k'erigulidze? Lei kirikuskäija kerikolised jo tulevad Vai; Sa nagu rüssa kirguline (lohakalt riides) Jäm; täna oli palju kergulisi Khk; Sa `seerad ennast nõnda kut kerguline Pöi; ma `ütlesi eelegid seal kirguleste ees, et see oo üks tõe mees Muh; Kerikulest tulad kerikust välja Emm; kirikuleste obused oo `väl'les Tor; nii kui sa ust `prautad, nigu kirikulist `joosvad `sisse (kärbestest) Ris; kerikulised tulevad nõnna kenän `riiden kõik Kod; pühäbä ommuku `kefkulise lätsivä Ran; tu tul' ka keriguliistõga üteh Se; *k'erigulidze?* `tul'li *k'erigust* Lei **Vrd** kiriklane, kirikline

kiriku|lõhkuja hum ehalkäija nää kiriku`lõhkujad lähväd, kangid õlma all (peenis püsti) Sim; lähvad kiriku`lõhkujad `väl'la, kangid õlma all Äks; käib kui kiriku`lõhkuja, kang õlma all Lai **-maks** kergule maksetase kergu`maksu Khk; visatakse ingekirjast `väl'la ja kogudusest `väl'la, kes ei käi armulaual ega maksa kiriku`maksu Juu; kerikumaks õli piärud, kanad, hõudad, `vil'jä, sügise makseti keriku`maksu Kod; tuu opetaja ütelnu et neil olna kavva `aiga `kefkumassu `masmada, temä ei `matna Puh; kerigu mass ol' `hiingi päält säet Har **-mees** kirikuteener kerigumies lüeb `tornis `kellu ja `tallab örelit VNg; keriku `sandid, kie `kõrra `saavad keriku `uksele, siis kerikumies jagab `leiba ja `võid ja Lüg; kerikumees keis sellega (kirikukotiga) siis inimeste käest raha `aamas Mar; kui ma olin `leeris, siis kirikumes `piiras kõigil tüdrukutel `juused ää, siis pidid `hästi `kasvama Mär; kirikumies löi `kella ja aeas kukurd kua Ris; keriku mies `enne `kaevas `auda; keriku mies `ruokis lund ja löi `kella, raha `korjaja oli koa kerikumies Kos **-mõis** pastoraat siis `mendi `lauba `ommiku `kihlama õppetajalle, keriku`mõisa `juure Lüg; nee `ollid ikka saksemad `seltsi, kes kirgu`mõisad pidasid Muh; Kiriku`mõisas `tehti kiriku`maksudeks künni päävad Kei; kirikumõisal olid oma mõisa põllud ka Pee; Ku me latse ollime, siss näime kiriku`mõisa aian ja surnuaia`bäl sirelid ja `jasmii-ne Hls; kerigu`mõisa ol' opetaja käen -- ja ol' viil keriguvald kah, kiä kerigu`mõisa tüüd tekki Har

kiriku|müts 1. kirikuõpetaja ametimüts kerigu`mütsi oli oppetajal pääs VNg; kirgumüt's, suur `kurdlik laia pesaga -- küllap see õnnistud müts on Jäm; meil õli üks Siilemann, tämäl õli alate kerikumüt's pias, ümmargune must müts Pal

2. pühapäevamüts näste keriku`mütsidel olid `reemlid `ääres, `kitsad pitsid Han

kiriku|naak kirikuhakk, kaelushakk Kui `kirgu`naagid küläss kisavad, tuleb `onnedust Kuu; nagu keriku naak, `vaarab ja `maññerdab, tahab kõik `saada omale Lüg; `üeldakse, et kui kiriku nuak ehk kari neid muul aal mõjal näha on, siis piab sie tähändama, et sialt perest sureb `kiegi ära Kad **-papp** õigeusu preester vene usu kirgu papp Khk; siis oli `jälle `surnu`aida `viidud kirikupapp lugema ja Pöi; kirgu papp `olli koa seal Muh **-paps** kirikumõis Kerikupapsi majad olid mõisa omadest vehemad, aga külamajadest tükkis suuremad Emm **-post** häbi- ja peksupost kiriku juures neid pidi vist keriku `posti `pandama, ke `mõisas `pekse `saivad, et pidi siis `terve kihelkond nägema Lüg; enne oo sihutud (seotud) kurjategijad kiriku pošti `kül'ge ja oo `antud `pekse Tor; selle ette, et nad `vasta akkasid, pekseti kiriku`poštis HJn; üt's `tütrik `pannu `endä vele tarõ palama, sis toda `kerko poštin keriklik timokass `pesnü? Võn

kirikupäev 1. kirikule tehtud teopäev tegimä keriku `päivä, perä `landrat `päästäs senestigi `vällä Lüg; iga talu pidi õmad kerikupäevad tegema Pal

2. pühaku nimepäev õigeusu kirikus ko õks määne suur kerigopäiv om, sis läävä_sañdi_sääntse säl'ätävvega kodo, õt vinäld `nõsta?; [peetripäev] om kerigu päiv õnõ Se

kiriku|püha kiriklik püha `jõulud, `ristipäiv, `onvad keriku pühäd Lüg; Poast`moarjabe oli kiriku püha, aga kui ta suure nädali sees oli - - siis ta kiriku püha ei old Kei; kolmekuninga pää käisime ikke koa kirikus, ikke oli kiriku pühä Juu; vanast olli roonu pühäsit `rohkep ku kirigu pühäsit Krk **-pühine** (kirikupühis käimata naisest) tite`voode naine `olle kuus nädald kergupühine Phl **-pühis** tänu, eestpalve ja õnnistamine sünnitanu esmakordsel kirikuskäigul naene on kergupühis Rei; naine olle kergupühis, jomalale tänu `andmas Phl **-pühita** kirikupühis käimata ilma kergupühita naine pole `tohtin `kusse `poole `menna. ta pidan `nurkas `sööma ka Phl **-raamat** meetrikaraamat keriku `raamat, kus on `terve kihelkond üleval Lüg; kiriku raamatutes oo sugu sel`tsid üleval ja vanudused ja Mär; kiriku raamat om ka nõõriraamat, sääl om `õigest üleven kik`k Krk; `Hargla kerigu raamatuhe olõ ma üless kirutõt Har **Vrd** kirikukiri **-rahvas** kirikulised kirgurahvas `lähtvad Jäm; kirikurahvas tulevad, kirik juba vallas Rid; kiriku rahvas tulad koeo Mih; kerigorahvass omma? vjil sisen Har **-reis** kirikuskäik kerigu `reisu one ies VNg; sul vist keriku reis täna Lüg; kirgu reis läks täna `eesti Khk; ja sis kirikureisi ää kõid, sis `peeti selle `laube `õhtu koa kää`andid Lih; kerigureisi pääle võit kah minnä? Har

kiriku|riie hrl pl **1.** paremad riided, pühapäevarõivas naistel kirgu`riided on kuub, meestel jõkk, püksid; tulad kirgult ära, `võtvad kirgu`riided ült ära Jäm; ühed `ollid igapäised, ühed pulma `riided ja ühed kirgu `riided; kirgu `riided nee jälle uemad Muh; kiriku`riided olid `aitas kirstude sees Mih; pühapäeva ehk kiriku`riided, nendega `käidi siis kirikus või nii Hag; kui ma lähän näie riietega `puudi, egä sij ei õle enam kerikuriie Kod; kiriku `riided olitki nid kõige paremad Lai

2. kirikuõpetaja ametirõivas õpetajal on must lips, `valge kirgukrae `kaelas, keik kogu kirgu`riided Jäm

kiriku|rott fig vaesest inimesest `Vaene kui `kirgurott Kuu; Kui `keski on `ninda `vaene kui kiriku rott, siis võib `üelda: sel koppika `inge taga ei ole IisR; `Vaene ku kirikurot` Hää; `vaesem veel kui kiriku rot`t Juu; Muidu on `vaesed kui keriku rotid, aga näe, liha suitsetada ja singist teha, seda suavad küll Trm; kõik nu `uhke peremehe jäevä peräkõrd `vaess nigu `kerku roti Ran; Vai tää `narak `ütles, et ma olõ `vaenõ ku`kerigu rot`t Rõu **-saks** kirikuõpetaja kirgu saksad kõivad koa seal `saunas Muh; ja lännu õpeteje `müüdä, kirigusaksass õigati tat Krk **-sant** `sandi kõda keriku ies, sääl `müüri `servide pääl `istusivvad keriku `sandid Lüg; Keriku`saandid `saivad keriku `vaeste`kassast abiraha, mõned `käisivad ka keriku `ukse ies `kirjamas IisR; kergu `santidele viiasse `leiba, mõni annab raha Khk; kerigu sandid `olled, kerigu kojat `olle suur pink, kus nad ega pühave humigu `istused Phl **Vrd** kiriksant

kirikus|käima- kirikuskäimisel kasutatav kirikuskäema kot`t Juu; Proua `kinkind veel sit`sirätiku, kirikuskäimarätiku Amb

kiriku|tee kiriku juurde viiv tee, kohaliku tähtsusega tee Oome on kirgutee prügimine Jäm; Meite kergutee läheb arust otse; Meie küla kergutee jäud olid esiteks Aiklas Kaa; Nii palju kui kõrvalisi teesid õli, need õlid kõik kerikuteed Trm; `kerku tij `loeti tõese järgu tij Ran; `kerkutij käis `mõisast `mõisade ja `kerku manu ka väl`lä Nõo || kirikuskäik kerikutie

`jalgu all Lüg -teenistus jumalateenistus kirikus kerigu`tienistus on püha`päeval VNg; kirguteenistus `algab kellu üksteisend, vanasti oli `kümnest Jäm; kirikuteenistus on juba läbi Mar; kerikuteenistus on kui kerik lähäb `sisse Pal; `õkva `piage alostass keriko teenistüss Räp -tegija k`erigu|t`egejä?, -t`eiki vaimulik – Lei -torn keriku`torni `õtsas on muna ja kukk; ehitäb `justku keriku `torni, ei saa [tööd] `valmist ja ei `saagi Lüg; kirgu to`rn läheb peelt vaheks Khk; `pitkne lõi kergu torni põlema Põi; kellä`lööjä kõib kiriku `tornis Tõs; keriko torniss vaadasima maha Kod; kukk `pa`nti keriku to`rni `õtsa Pal; `kerku to`rn `paistuss siia ärä San -tuba pastoraat või ruum pastoraadis lehme kergu tuba titte `vaatama Khk; kirikutua `otses olid lepad, seal jõe `kaldal Rap; sui `aegu sai lapsed kirikus ristitud, aga `talve `aegu kiriku tuas Jür -tulp häbi- ja peksupost kiriku juures kergu `tulpas roogiti läbi, kui midagi `sõikest kungsi või võlu `asja kuulda oli VII; kirigu tulban pisseti vanast `nõidu Krk; `kerku tulban pissetu, siss lännuva äbi`penki Ran; siss mõistõti `kuhtu `otsuss: kerigutulban egä pühä`päiselt `pessä ja va`ngita nika_gu lõpõss Har; `tütrigu ka `essü `kuigina siss, `pesti kerigu tulbah Vas; kerigutulbah trahviti, sälg `rahva poolõ, suu `vasta `tulpa, siss kiä [mööda] läts, tuu lei Se -tõõ puhas töö sigu ja eläjid tal`tasin, vai minul mõni kerikutüü one Kod; euf (surmast) Ma ol`li nii `haigõ, et pia`aigo olõss är_kerigo `tüühõ lännü? Räp

kirikuub Saaremaa naiste põiktriibuline seelik kirikuuel olid kurrud `püüti peel; Kirikuuel oli kena kirjatud põrst ja suur tagiline rät`t Jäm; muul üksainus kirikuub on oln - - nee kadusid seda`aega ära juba kut ma inimeseks saand oli Ans; See oli veel se vana kirikuub, siis akkasid kiudud kuued Mus

kiriku|vaene kirikusant keriku `vaine `ongi midä `sandi kõas `müüri pääl `istub ja lueb [salmi]; no kes lasi oma sie `surnut tenädä, siis vei `leivä, `terve leib ikkegi ja, ja lihakämikäs ka ja, `viedi siis `neie keriku `vaestele Lüg; nüid olid ikka kiriku `vaesed, siis inimest viisid isi `kõikisugust `kraami, kis iganes `tahtis Kir; ta oo ni `vaene kui kiriku `vaene Tõs; kiriku `vaesed olid vallast `pandud, kel kedagi põld ehk oli vana Juu -vald kiriku maa-ala ja renditalud kirikuvalla talusi oli nelitei-st, üks `maksis armu adralt sel ajal, kui se proua lesk oli Krj; sii üle mere oo kerikuvald ja kerikuvalla maad Mar; Kodaveren `este õli keriko vald, kolm ehk neli talu õli keriko vald Kod; meil oli kirikuvald, kiriku õpetajale `maksime `re`nti Pil; `keisri valitsusõ `aigu ol`l mi? õpõtajail palgass kerigu `mõisa maa ja kerigu vald Har; neli suurt tallo ol`li_kerikovalla talo? Räp -vanem kogudusevanem kiriku vanem oo `rahva ulgast valitud, see kiriku eest`seisja Tõs; kirikuvanem on võõlmõlder Juu; sel aal olli kirigu vanepel `seante `õigus, ta võis `rii`stle (preestri) `valla tetä Krk -vein armulauavein kerikuvein on ia, ei tia kost õpetaja seda toob Äks Vrd kirikuviin -viin = kirikuvein keriku viin on punane, marjadest on `tehtud Pal; Siss `ante [pruutpaarile] kerigo`viina, `laste mõlõbel kolm `kõrda rüübädä? Se -vili kirikukümnis viljas kirgu vili oli, `pandi kogu `ühte perese ning paar peresid läksid viisid ää; rof`t mõistrid, ne aesid siis kirgu vilja kogu Khk -võlg fig (taevasest karistusest) tüttär võeti kerikuvõla eest (suri) Jõh; kui sornd on, siis kereko `võlgade eest ära `võedod Käi; lapsed `võeti kirikuvõla eest ää Pil -õpetaja pastor prauust, se on jälle natuse ülem kut kirguõpetaja Jäm; Kirkuõpetaja `ristis [lapse] ää Kse; kerikuõpetajad `antsid lieri`tu`ndi Kos; ja kui ta päris tol`a on, siis saab tast kiriku õpetaea Plt; ja siss läit`s tuu peremi`ss

`El'me kiriku õpeteje Peese manu Hel; `piiskop sääd kerigu opõtajeid ammatidõ Har || hum Kerikuõpetaja sigu söötma (leeris käima) Emm

kirik|värav kirikuvärv *`riakisin kirikväravas `nauga Kad*

kiri|kärmes parm kirikärmes, mõni vana inimene *`ütles lollid `kärpsed Jäm; kirikärmes närib nii kibesti Khk*

kiriküüt *kiri|küüt Lüg IisR Saa M San, -küüt' Tor Saa M, -küit Rei Tõs Hää Saa JMd*

1. ööbik; ööbikulaul *Näe, kiriküüt ka `laulab oma nime: kiriküüt, kiriküüt, to_bii-ts IisR; Kiriküüt kevadi laulab toomingate siis kiriküüt, kiriküüt ja vilistab sekka, irmus ilus laul kiriküüdil Hää; kiriküüt laksutab toome otsan Trv; kiriküüt' laulab kiriküüt', kiriküüt', t'sohk, t'sohk, too piits, sis kui toome `aitseve Hls; kiriküüdi joba vällän; kiriküüt' `laulvet jaaniüül kate `tõisku keele pääl Krk **Vrd** kirikiut*

2. lepatriinu – Saa

kiri|liis(u) *Istk kiriliisu Kir, -liis Lih lepatriinu **Vrd** kirjuliisu -lind spor Pä, Hls lepatriinu kirilind, kirilind, kus mu peigmüis, mere puul või metsa puul Hää; kirilind, kirilind, näüdü kust puult peigmüis tuleb Saa; kirilind, kirilind, näüdü, kus puul miu nuyrmiis; Kirilind lastas näpubäl tulla ja lauletse ninda seni ku kirilind `lendu läab Hls **Vrd** kiri|kari, -kirjat, -kiräss -linnuke (putukas) üt's jagu om kirivese kirilinnukse, sji valust salu; kirilinnuk [on] must, kõllatse lapikse `siibi pääl Krk*

kirimiri *kirimiri VNg Lüg kirju, sigrimigri kirimiri `sieliku VNg; kirimiri, surimuri, `muidu sõnad Lüg*

kiri|mokk viripill – Mär

kiri|mummuke lepatriinu *kiri `mummuke, liir `linnuke, kus su pesakene Jõh*

kirin *kirin g -a R(kirinä Vai) eP, g -e M; kirrin Plv, g -ä San, kirinä Puh on*

1. a. s kiristamine, kirisemine, krigin *`hamba kirin Kuu; kana nüüd kiristab, tieb kirina Lüg; `Ommiku tierull `sõitas paro-da pääl `irmsa kirinaga IisR; `amba kirinä vaid oli `kuulda Vai; suur soolde kirin sihes, teeb mis ni sooled kirisevad Khk; põrsas juba kiriseb, `varsti ing vällas. kirin on `enne `surma, nisuke ialitsemine Lai || klirin Korra oli `sõuke pisike kirin, pärast ma akkasi [kannu] kappi panema, põhi jähi laua peale Põi || viriseja va kirin [laps] Mar **b.** lärm; rutt mudu nii `kange kirin ja kärin selle minemisega, nüüd oo `aega küll Mar; mis kirin ja kärin see on teil sial Koe; latse võtave ku üits kirin ja kärin Hls; puu lääve mõtsan maha ku kirin ja kärin Krk; kirrinä ja kärrinege lätsive `mööda San*

2. a kirikuvahid *`üüsi teevad kirinad äält Hää*

kirin-kärin *kirin-kärin Mär Tor JMd Iis Trm Hls Krk lärm, kära kirinad-kärinad kõik kohad täis Mär; `väll'es `ol'li kirin-kärin Tor; üks kirin kärin ühte `puhku JMd; kirin kärin `üumber`ringi Trm; ega mea selle kirine-kärinege magade ei saa Hls; küll o irmus sji kirin kärin, kisentev ja röögive Krk*

-kirines Ls mustakirines

kirinik *kirinik g -u haiglane kirinik õled, kirisejä jäälegä Kod*

kiri|pea kirju peaga veis või lamma kiribe veis, pæe *`mitmed `karva, `musta ning `valged Jäm; millel `ruskid lappisid `palges `valge sihä on, seda `ütasse kiribeks; kiribäd talled, rebu `palgega; kes kellaga kiribed otsib, see `rommis ännaga `ruske saab (kaua ilusat pruuti valides võib hoopis inetu saada) Khk; See va kiripee on `sõuke igavene lehma kedrutis; Vana kiribe utt oo igavene karjus loom Kaa*

kiripill piripill oh siä vana kiri`pilli; siu `lapsed ei ole muud kui kiri`pillid Vai; niisugust kiri`pilli ma ei taha, mine maha Mär; lapsele `üeltse kiripil'l, mis sa kiripil'l karid Kse; kiripil'l laps viriseb ja kiriseb `peale; põrssas ka oo kiripil'l, kiripil'l ei söö ega joo Tor; ook sa kiripil'l, mis sooga tehakse või kus send pannakse Juu; `tihti `üeldakse lapse `kohta kiripil'l, kis pailu nutab Koe; oh sa kuradi kiripil'l, sa kõi kiriset Se

kirirähn kirjurähn See on kirirähn ehk puukoristaja, nee noksid Jäm; Sii on veel teine kirirähn, ka on musta `valge kiri, aga see on pisike kut tihane Pöi; Kirirähn, nokib seda sama viisi puud kui trill, aga suled on allikirjud Rei

kiris → keris

kirisema kirisema R(ke- VNg; -mma Vai) eP(-mä Juu Kod), -mä TLä, -mmä Plv Se, -säm(m)ä Urv Rõu

1. on a. krigisema nii kova külm oli, `ukse ijned kirisesid Jõe; akkas oort `vannuma, `ambud üsna kirisend Jäm; [viuli]`poogen oli obuse jõhvist, see vihises ja kirises seal Tõs || `Laulaga, mida te kiriseta Jõh b. (loomade häälotsusest) kukked ja kanad kirisevad, siis vanad `rahvas `ütleväd: surm lähäb läbi Lüg; kana kiriseb, kepob `auduma Juu; kukk kiriseb (kui kulli näeb) Trm; põrsas juba kiriseb, `varsti ing väl'las Lai || korisema `Aariga `Aadu kirisi ko suri Vai; sandi ilmaga sooled kirisevad, kut kassipojad karjuksid Khk; siest kiriseb ja aab täis JMd

2. virisema, nutma; nurisema inimene kiriseb (on haiglane) VNg; kiriseb iga pää Mär; ikka kiriseb ja ikka `aige Khn; laps kiriseb üüd ja päevad Hää; laps piriseb ja kiriseb `piäle, aga magama ei jää Juu; põrsas kiriseb kua iki, kui on `aiglane Koe; laps akab kirisemä ja `vingma; mes sa kirised, ei näe magada Kod; peremiis kirisi tollõ tüütegijägä, es ole rahu tollõ `tüügä Ran; aga laits es ole vakka, laits kirisi ütte `viisi Nõo; Olgu vai `üüse kah, ku`tä iks `piimä lutist kätte ei_saa?, sõs tä kirisäss inne Urv; midäss sa taah kiriset tühä naha seeh, tükkü_i tühä naha seest `vällä (uhkeldajale) Se

kiristama¹ kiris|tama R(-tamma, -täm[m]ä Kuu Lüg Vai) eP(-tämä Juu, -sämä Kod) Trv, -teme Hls Krk San, -tämä Puh

1. (kana või kuke häälotsusest) kana nüüd kiristab, tieb kirina Lüg; kukk kiristab, kui ta varese näeb `lindvad Khk; Kui kukk enne keskööd kiristab siis peab kurat maja ümber hulkuma Äks; kanad kiristavad, kui `kul'li näevad KJn || õlid `taantsman, mõni kirissäb `pilli ehk kannelt Kod || kerp kiristab `körvas Rei

2. a. krigistama (hambaid) Sa magajess kiristäd `hammast alade Kuu; mõned kiristavad, `ninda edess tagasi `õeruvad [hambaid] Jõh; Sellel, kes `öösse `ambaid kiristab, on ussid `köhtus Rei; valu pärast kiristadass `ambi Hää; kis `ambid kiristava, neil oleva mõni ammas pikem Saa; `ulgumine ja ammaste kiristamine on `põrgus Kos; joodik kiristeb `ambid Hls b. fig vihane olema, viha kandma kirist `hamba, olis `kallale `kargand kohe Kuu; Õli viha täis `ninda_t `ambaid kiristas Jõh; Ta oli nii vihane, kiristas veel `ambud ja läks Pöi; kiristab ammast, ermus vehane inimene Rid; mõni `kangeste vihane, kiristab teese `piale ammast PJg; kui süda täis, sis kiristab `ammid Kei; kiristab `ambaid tene, `vuata et ei tule kallale JMd; kiristas `ambaid ja `kiskus `juukseid Iis; nõnna vihane, et `ambid kirissäb Kod; tal om suur südä, kiristäp `ambit Puh c. narrima, õrritama mes sa kirissäd tõesess alate, tämä kirissäb `Juaku; mes sa kirissäd ja sorgid täss, laps lähäb vihasess Kod

Vrd iristama

kiristama² *kiristama* Kul Mär rikkuma, kahjustama kül'm kiristas kardolavarred ää Kul; *kebadel vesi seesab kaua seal põllu peal, kiristab põllu kõik ää Mär*

kiristi¹ *kiristi* Jäm Ans Khn Kad nuriseja, viriseja närub ning niriseb, kiristi inime, pole rahul kennegiga mitte Jäm; *Üks kiristi on ning kiristiks jääb Ans; sie `ongi nisukene kiristi ja viristi, ei sure ega ela teine Kad*

kiristi² *kiristi* hum kaljasupp ma `keetsin täna kiristid Mar

kiri|tanu 1. kirjatud (pulma)tanu *kiritanu oli pruudil pulma `aegu pees Jäm; vanadel naistel oli suur kiritanu kut suur toru pees; kiritanu oli ülalt `lahti Khk; kiritanu oo nagu pisike nünn; [pulmas] omingu `pandi kiritanu pähe, siis es ole pale enam `kindi Muh*

2. mäletseja liitmao osa, võrkmik *kiritanu, see ka seel keeligu ning mau `juures, mäletsejatel `loomadel puhas, sial pole Khk; kiritanu on loomal sees, augud sees kut mesilase kärjed; kui kiritanu rikkis oo, siis loom ei mäletse, loom on `aige Mus; ühese `maose ta sööb põhu, teine o kiritanu, see o sehest ruuduline Jaa; kiritanu oo korreline, nagu kirjad sihes, silmiline; kiritanu oo kiri, ruudid sihes nagu müt's Muh Vrd kirjamüts, kirjutanu*

kiri|tikk kirjurähn *kiri tikk õli `raiund `remple pajo `sisse enesele pesä Lüg*

kirits *kirits* g -e Hi(kirets Emm; g -a Rei Phl, -i Käi) keris *Kiritsele eideda sounas leili Emm; pane kiritsele liha `küpsema; kui kiritsad saab puhastat, `panta kivi `rõhka `täuse Rei*

kiritsa|auk keriseauk *Kui kiritsaougu uks sai `lahti tehet, tuli soe `sisse nägu kotiga Rei Vrd kiretseauk -kivi kerisekivi kiritsakivid olid ümargust na lõhakerad Käi Vrd kiretsekivi*

kiriv → kirev

kirivane *kireva|ne* Jõh Tor/kiri-/ Trm Lai Plt, *kirive|ne* Hää Saa M(-ven Hls Krk), *kirivä|ne* Kuu Nõo, g -se; *kirivõ|ne* g -tse San; *kirivõnõ* Krl

1. kirju, kirev; laiguline *kirivane lehm* Tor; *kirivesed rõõvad on ilusad Hää; Kirivene* ku märdi sant Trv; *`akne kardine om kirivese kirmist; Kua üits paar kirivesid `kindid; Pühäde muna tetäs kiriveses Hls; mea kudasi kirivisi `körte; põllu joba kirivese (lumelaigulised); ku kirivest libligut näed kige päält, saad `leiba Krk; nüid meil ei ole enämb kirivesi `lehmi Hel; kirivõne sitik San; kirivõne ündruk Krl || ma tjj su `perse kirivesess (vitsaga ähvardades) Krk || fig silmad kirivesed ~ silmade ees kirivene silmä lääve kiriveses, midägi ei näe Hls; sil`mä lätsivä kirivesess; pää käü ümmer, silmä om kirivese; ku `sil`me ehen kirivesess, ilm lääp kirivesess, siss lääp mijl` pääst ärä Krk; kirivase päralt (kirumissõna) *kiriväse peräld* Kuu; *kirevase päralt* Trm; *kes ei taht päris kurat `öölda, siis `ütles kirevase päralt* Lai; *kirivese perält* Trv; *kirivõtse pärält* San*

2. a. keeruline *kirevane lugu* Trm; *sij om kirivene lugu küll; nüid om kiriven aig* (sõjaaeg) Krk **b.** kärisev *me peremehel om kiriven ääl, kirives äälege kõneless põrr-põrr-põrr* Krk

kirivene → kirivane

kirja|ilu ilukiri (õppeaine) – Ann

kirjaja *kirjaja* Lüg VMr kerjus *kirjajad `käisid küll, `enne neid `kirjajuid käis; `Kirjaja `ulkus kott pihäs ja kepp kääs, vana vai vigane inimine Lüg; `kirjajad, mäda küla sahidid [käivad] VMr Vrd kirjaja*

kirja|jää jääkirme *kirja jää [ei] talo varestki* Mar

kirjak kirja|k g -ku eP(-ka VII Tor Koe; kirja|kas VII Juu, -gas g -ga Khk; kirjäk Kod) Hel, `kirjak VNg Jõh; kirjä|k g -ke Ran; k'irä|k' g -gi Se kirju lehma nimi `Kirjak `andas `piima küll iast Jõh; Väll'a Mari `üidis oma kirju lehma kirjak Jäm; Kirjak oli punase ja `valge kirju Jaa; meil oo koa üks kirjak lehm Mär; kirjakul `pantass kell `kaela Häa; kas sa mede kirjakud mäletad Saa; kirju lehm on kirjak ja kirju ärg on `kirju Ris; mustik ja kirjakas on kärulaste `veiste nimed Juu; kirjak, üks tükk on `valged, teene `musta Tür; kirjäk om kiriv lehm, kas `valge must vai verev `valge Ran || kirju tu ol' sääne k'iräk' hopõn, tyy tull' k'irägigä? Se || ühe ja teese kää olnd [põld] nagu kirjak, väga lapiline, üks tegi üht `villa, teene teist Pil **Vrd** kirjant, kirjas, kirjat, kirjes, kirjäts

kirja|koti|kiri kindamuster kirjakoti kiri oli `kindal nagu `lamma või looma kirjakot't oo Aud **Vrd** kirjukotikiri

kirjakott 1. van kirjaümbrik `enne `üeldi ikke `kirjakott, nüüd on kuvää-r Lüg

2. kirikott, võrkmik kirjako't om osa magu, suure mao küll'en, kirivene Krk; kirjako't om tyy kupeline magu Ote **Vrd** kirjukott

3. pitsipadi (niplispitsi tegemiseks) – SIn **Vrd** kirjapadi

kirjalik¹ kirjali|k u spor eP M, `kirja- Kuu/g -gu/, kirä- Plv Se, g -ku; kirjali|k Puh San, kirä- Rõu, kirjä- Trv Krl/-r-/ , g -gu kirjapandud `kirjalik tüö Kuu; tegid kirjaliku kauba Khk; `Polla see suusõnaline jutt `õhti, seal `olla ikka päris kirjalik tõstamänt Põi; kirjalik käsk JMd; kes läks `meistri `juure õppima, õpipoisist, see tegi kirjaliku kauba Lai; kirjalik tunnustus Hls; kirjaligu `teate Puh; kirälik asi ei olõ suusõnaga Se || kirja-, kirjutamise- ta tiin raha kirjäligu `tüügõ Krl

kirjalik² kirjalik g -u kirju `puudis on paelu kirjalikki `rõõvi Häa

kirjalikult adv < kirjalik kui mud'u ei soa, siis tee kirjalikult, kiri on ikke kõege `selgem Juu; no ma² sai vastusõ kirälikult Krl; kirälikult kutsut Plv

kirjaline kirjali|ne Rei Mär, `kirja- Lüg Ris, kirjä- Kod, kirjalene Phl, g -se; kiräli|ne Kan Urv/-r-/ Plv, pl -dse² Rõu; kiräli|nõ pl -tsõ² Se, kirjälõni Krl mustiline, kirjatud kirjaline kinnas Rei; Kirjalesed paalad Phl; `telge piäl kudotud kirjälised ja jutlised tekid Kod; siin es `koeta² `kindit kirälisi muud ku peenikeisi tähelisi Kan; Eass vanast kirälitsi tek'ke es `koeta² Urv; Rusik`kinda `koet'i neh kõik' kirälidse² Rõu; vüü² omma ka setonaisil kirälitsõ² Se **Vrd** kirolinõ

kirjallõng mustrilõng teene ikke `kindal põhjalõng, teene kirjallõng Juu; `kindäl one kirjälõngad, piäväd ühejämedused õlema Kod; Nii `saatõ_vüü_ku uhja? [kudumisel] rabaja otsaga ko'ati noid kirä`langu Urv

***kirjama**¹ tud-part kirjatud Põi Kei Tür, kirjat Mih, kirätü Se mustriiga kaunistama; tikkima Nüüd akatakse jälle suri kirjatud korjudega istmid tegema Põi; ei ole kirjat `kindaid `ilmaski teind mette Mih; Vanad kerstud olid ilusti ää kirjatud, kõik `väl'la lõigatud ja põletud `roose täis Kei; [kann] nua otsaga kõik sedasi kirjatud, `niuksed kirjad olid `jälle `risti ja `rästi sial pial Tür; mõnõl omma põllõ_kirätü Se **Vrd** kirjeldämä, kirjutama

***kirjama**² (ta) `kirjäss Se

1. lõõmama, sädemeid pilduma tuli `kirjäss, ni palass et `kirjäss õnnõ – heit vaehtõ pääl ja vaehtõbäl jääss alabolõ Se **Vrd** kirkama¹, kirglema

2. vahutama, mullitama `värski olu² `kirjäss, alt ku kibõna² käävä² üless Se

kirjama³ `kirja|ma, -da R, kirjata VMr Kad Iis Kod kerjama [sandid] `käisivad `müüda küla ja `ulkusivad ja `kirjasivad VNg; `kirjaja sant, `kirjab, käib ühest majast `tõise, `õtsib omale `leivä`raasukest Lüg; Mittu `sañti `kirjas täna kiriku ~ keriku `ukse ees IisR; kepi naal ma `kirjan, aga oma lapse kuolitan ära; ei sedasi sua kirjata, laps kotiga sel`las VMr; nii `mõllas selle rahaga, aga pärast kirjand tene rammutu Kad; `kirjab nagu sañt `leiba Iis; nasaa`te `kirjavad ja `korjavad `ruasa ja lappa Kod

kirja|mees kirjaoskaja; kirjatööga tegeleja sie, kes `palve`kirja mehele tegi sie õli `kirjamies Lüg; on ea kirjamees, loeb nagu vett seda `kirja; mõnel on nii vilets kiri, ei see põle kirjames `ühti Juu; mõni om kirjamijs tark, mõni om jutu pärast tark Krk; mu vanaesä mõistse lukõ? ja kiruta?, tuud kutsuti `rahva siän suurõss kirjämihess Har; `varra är võõrut` imä nisast, siis saa pojast säänesama kirjämiißs kui sa `eski || palvemees, lugija ta oli suur eellugeja, kirjamees Khk

kirja|müts mäletseja liitmao osa, võrkmik kirjämüts, `süäme lähüksen, suure mao küllen Hls; kirjämüts om suure mao man; kõrdmagu ja kirjämüt`s ja libasoolik, kik om `lambal see sama värk nagu lehmälgi Krk Vrd kiritanu

kirjandik kirjandik Mär, kerjan- Käi, kirjän- Se, g -u kirjamees a. kirjanik see `jälle sene kerjandiku jütt Käi; kirjandikud oo kis neid raamatid kirjutavad Mär b. kirjaoskaja kirjändik, tuu kes `mõistsõ raamatut, `kirjä Se

kirjand|lehmake lepatriinu näüdü, näüdü kirjandlehmäke, kus puul miu nõurmiißs om; kirjänd lehmäk ei tii `kellekil `kurja Krk Vrd kirjas-, kirjat|lehm

kirjanesä `kirjanesä käsikirjas, üleskirjutatult Küll tä teht sanastikusi ja `tulkind `uue `testamendi, vade sidä ep ole `lasset parunid üsige trükkidä, sie `viedüü `kirjanesä `Ruotsi Kuu

kirja|niis niis kangamustri lõimelõngade jaoks `Kirja`niied paned, kui tied `kirju `kanjast Lüg; kirjänniied one taga, tiustaniied eden, kirjänniis one pitkä silmägä Kod

kirjanik¹ kirjani|k g -ku u spor eP(kerja- Käi, kirjä- Var, kirja- Kod; kirjaneK Mar; g -ko Kul, g -kõ Khn), `kirja- VNg Lüg; kirjänni|k g -gu Trv TLä San/kirja-/ Krl/-r-/

1. kirjanik, raamatute kirjutaja [ta] Ikka `sõuke kirjjaniku `sorti mees sii oli Põi; kirjjanekud, kis raamatusi tegid ja Mar; kirjanik kirjutab jo `kõiki, raamatumi ja `kirjasi Tõs; Saali Andres oo kirjanik, `Reutsväld `olle eesti kirjanik olnd Tor; Vilde on `kange kirjanik, ma olen ta `Maltsvetti lugend JMd; meil õli üks ohvitser, Roht nimi, kirjanik õli Kod; kirjännigu ja luuletajada Trv

2. kirjaoskaja, kirjatöö tegija tä suur kirjännik isi sii miis, suur `praaker, tüüd ei tii, muud kui kirjutab Var; kel ilus `selge kiri on ja `easte `oskab kirjutada, se on kirjanik Juu; mia ole kirjännik, aga sina piat matsitüüd tegema Nõo; ti oledi üits kirjanik inemine San

Vrd kirjandik

kirjanik² kirjjanik g -u kirju meil on ilus kirjanik lehm Hää

kirjant kirjañt Hls, -jäñt Hls Krk(-jend, -jeñt), g -di kirjak, kirju lehm kiriven pul`l õigati kiri ja lehm õigati kirjännit Hls; kirjännit olli kirivene lehm; kirjend, sii olli kirivene Krk Vrd kirjas

kirja|padi pitsipadi (niplispitsi tegemiseks) – Khn Vrd kirjakott -pilu pl kirjä pilu? pilumuster – Rõu -pulk niplispulk – Khn -ratas rantratas, kingsepa tööriist – Kaa -raud (puunõude ja -esemete kirjamiseks) kirjaraud `olli, sellega `tehti kirjad nõudele `peale Muh

kirjas kirjas KodT; kirjass TMr Kan, g -e Ote; kirjäss g -e Kam Urv; kirä|ss g -se Vld kirjak, kirju lehm kirjäss ol' kirriv lehm, `valget ja `musta `kirjä Kam; ku lehm kirju ol', siss ol' kirjass Ote; tyy[?] kiräss karast kodo Rõu; kua um kirriv, tuud kirässest kutsutass Lut **Vrd** kirjant, kirjat, kirjes, kirjäts

kirjas|lehm lepatriinu kirätlehm, `lindu, `landu, kohe poole sinä `lendad, sinna_poole minä `lendan Rõu **Vrd** kirjandlehmake

kirjat kirja|t, -t' g -ti Saa KJn Hls Hel Rõn San/-r-/ , kirjät Trv/-t'/ TLä(g -te Nõo) Krl/kirjä|t' g -di/ kirjak, kirju lehm kirjat' on lehm ja kirju ärg KJn; meil olli kah vanast üits kirjat', nüid meil ei ole enämb kirivesi `lehmi Hel; kirju lehmä nimi `ol'li kirjät, kas `valget ja verevät `kirja vai `musta ja `valget Ran; ja kes kirriv lehm `olli, toda üteldi kirjätiss Nõo **Vrd** kirjas

kirja|tark kirjaoskaja, kirjamees Nigula `Iiup kadund oli jo päris `kirjatark kuhe, kui `palju täma luges `raamatuid IisR; mo isä oli koa kirjatark mees, oli eese nime osand kirjutada Mar; Veli om mul ka[?] suur kirätark Se

kirjat|lehm lepatriinu – Äks Vil M Võn kirjat lehm `näita, kus puul on peidmees Äks; kirjatlehm lehnass käe `pääle; kirjät'lehm, kirjät'lehm, `ütte kos mu `mõrsja Trv; kirjätlehm om taevaäti lehmäke Hel **Vrd** kirjandlehmake, kirjulehmäk

kirja|täht täht kirjas või trükis ajalehes on `kirjatähed Jõh; `pookstahvid oo kirja tähed Muh; kodu sai ikka kerja `tähjed õpetet ja lugema Käi; kirjatähed on kirjutud Juu; timä mõist kirjä `tähti kah Har || fig kiri ei temast pole `ühte kirja `tähte änam `kuulda Rei; me ei saand kolm `aastad `ühtegi kirjä `tähte Mar || kirjutatu, kirjasõna kirja teht äi valeta Emm; me piame kirja tähe järele tegema, ni kuda kirjutatud on Trm -**töö** `kirjatüüd kodo ei õld Lüg; ta teeb paelu kirjatüüd Juu; närvilises jäänud kirjätüü tegemisegä Kod; ta om kirjatüü `pääle tark Hel; sõs ol' kah `tohrõl `aigu kirätüüt tetä[?] Räp

kirjav `kirjav Kuu(ṛhvl -a) Khn, `kirdav Lei(k-), g -a kirju `kirjava `kinnast ja `niisust mina olen ka tehnd; Neid `juoma `sepru kogunend `Valtsi `ümber `nindagu `kirjavi `kueri; sain pere `kirjavast `kiemutada hüäd `reite `riemutimmed (kirjust tekist lõigata püksilapid); `kiigadi `kaagadi `kirjava `lindu, mina nägin `metsäst `mustava `lindu ṛhvl Kuu; tehässe sedäsi `kirjavi `paelu Khn; `kirdav rõõvass, `kirdava bruñdzi[?] Lei || fig Mia ei või `kõrgõst allakohõ `vahti, silmäd `lähtväd `kirjavas; Nda kangõ õlut, et sai puär `lonkso rüübäta, kui tegi juba silmad `kirjavaks Khn **Vrd** kirev, kirjuva

kirja|õigus õigekiri `õöldi ette roamatust, kirjutasid ehvti `sisse, siis kool`meister `voatas järele, `tehti kirja õigust Juu; `koolis `lašti kirja õigust kirjutada Ann; kiri om vigu täüs, ei tunne kirja õigust Hls

kirje kirje g `kirje (tule)säde kui sa süssi `seitä ajad, vat mis paelo kirjesid sis ülesse tuleb; `kirjed tulised oo, kui nad ülesse `tõusvad, kustuvad ää Vig **Vrd** kirk¹, kirs²

kirje|auk auk reheahju suu kohal, keriseauk nee (sädemed) käivad ahjusust ning kirje ougust `väl'la Ans; kui tahettesse `sooja ahju oida, siis pannasse kirje `auku kivi ede, et soe p_saa `välja; nii must perse kut kirje auk Khk; Vaada kui leevad pailu saavad, siis veta kirjeaugu pel't peelt ää Kaa; kire `aukust käis tuli `välja Käi -**kohta** reheahju suu kohale lõmmud `panti kirje `kohta ja liha suitsetadi Hää

kirjeldämä kirjeldämä Kod Ran mustriga kaunistama obese nõud ärä kirjeldänud, kirjeldämine one `nuaga `väljä lõegatud; nüüd ei kirjeldä, nüüd värviväd Kod; puidik `olli `mul'kel jooniline `uhkuse vüü, kirjeldedu ilus Ran **Vrd** kirjama¹, kirjutama

kirjend¹ kirjend g -i näljane Oli killegil kõht kangesti tühi ning äs jööva süie oote kut valmis saab, eeti: see oo igavene kirjend; Tuli kirjend koju, kut oleks midu pæeve söömäte oInd Khk

kirjend² → kirjant

kirjendama¹ kirjendama VNg, -dämä Khn Kod(-/-)

1. kirendama rättik kirjendab VNg; ku piird `tihke one, siis jätüb `lõime `paisma, lõim kõik kirjendäb; sji raisk (vaip) õlgu `väljä viädud, mes tä kirjendäb kõik suvi siin Kod || kirjendäb, silmäd ei seljetä enäm, kõik on kirju Kod

2. virvendama, värelema (õhusoojusest) juba kirjendäb, õhk üsä soe Khn

kirjendama² kirjendama nuruma, manguma aead nii kaua `pääle, kirjendad Pha **Vrd** kirjestama², kirnama

kirjes kirje|s Var, g -se Pä, g -sse Kod(-/-); kire|ss Plv(-/-) Röp Se, g -se Röp Se kirjak, kirju lehm kirjes muste ja `valge kirjud [lehmäd] Mih; ma lüpsa kirjest; `mõisas oo kirjesed Tõs; Elli, aja kirjes laadast väl'la PJg; kirjes on kirju lehem, kas punass `valged `kirjä või `mussa `valged `kirjä Kod; kiress um kirivä lehmä nimi Plv; kirriv lehm, kiress nimi Se **Vrd** kirjas

kirjestama¹ kirjestama SaLä sädemeid pilduma Korsnas läks põlema, kus akkas kirjestama Khk; käre sakkusi `pandi [jaanitulle], nee kirjestasid, oli `musta `suitsu vaa (vaikse) ilmaga Mus || vihane olema; vanduma mis sa kirjestad Jäm; Oh, kus kukkus jälle kirjestama Ans **Vrd** kirjetama

kirjestama² kirjestama nuruma, manguma Tuli meitele, akkas mo käest jälle villu kirjestama Khk **Vrd** kirjendama²

kirjetama kirjetama Khk Muh sädemeid pilduma kui pajapõhja alune kirjedab, siis pidi `külma tulema Khk; kui `sässa (sädemeid) `välja pillub, siis `öetse et puud kirjetavad ühna; tuli aab `kirsi `välja, tuli kirjetab nõnna et Muh **Vrd** kirjestama¹, kirretama²

kirju n, g `kirju R(-o Vai) Emm LNg(-o) Kul Mär Vig(-o) Khn Ha(-/- JõeK) Jä ViK(ke- Rak) Iis Pal Äks Ksi Lai Plt, kirju Rei L(-o Mar Kul Kir Mih; kerjo Mih Pär/-u/) Ris Hag Juu HJn Tür Kad Rak Sim(-/-) TaPõ(-/- ILõ) VIPö M T; n, g kiri Kod, g kirju S Krk, `kirju Lüg Jõh IisR Jäm; (loomanimena) kiri Tõs Hää Saa/g kiri; kiro Rõu Vas Se

1. mitmeväriline; plekiline, lapiline `Kirju `jusku `nougiharak (kirevast riietusest) Kuu; `kaurad akkavad juo [valmides] `kirjust menemä, kiri `lammas, justku ubidega `luobitud; nüüd on `säased `lapsed süönd `nõnda `kirjust; `Pulma `lauvas ikke `kirjurida, poiss ja `tütrik ja `jällä poiss ja `tütrik Lüg; kiri uss on `valget `musta kiri IisR; `kirjud `kindad keik kahe kolme lõhaga kujutud Jäm; kut emissel üks silm pees pilgub, siis ta toob seitse `kirju pörssast Khk; vahel jää elimestega üsna kiri Mus; iga `aasta kolm `pääva enne jõulut tehakse toad kirjuks (ehitakse ära); Üks läks kirju obusega kohe `linna, obu oli musta ning valge `laplik kut kiri lehm Kaa; Kann oli puust `tehtud, vitsad peal, kirjuks kõrvetud; Eit täna nii kiri (kirevas seelikus), et õsna `voata Pöi; `piske kollane kiri koer oln Muh; sa paned nii vähe sõnnigud, et `paljald maa kirjuks teed Rei; see rähn oo üks suur kirju lind Mar; taevas oo nii kirju, viirulene Mär; `Kõema `mõisas oli kaks kirjut oost Vig; sõgelased

oo `kärpse `moodi kirjo `tiibadega Lih; taevast lööb kirjuse, pilve serva ääred kirjuse, `vaata nädali pärast tuleb `vihma Aud; Jurisi ja Marisi, kirju `koeri ja kõveri puid on maa `ilmas kõige `rohkem Hää; oras lähäb nii `kirjuks (põuaga kohati kollaseks); `enne olid nihuksed kollase ja `valge `kirjud sead, nüüd on vahest `musta `valge `kirju Juu; `moarja kased on siest `kirjud Kos; `kirju ja sätendab nagu eha toñt KuuK; küll on sie ikke `kirju riie HljK; ma nägin kirjud liblikad Sim; kirju ein one kirju, roheline ja `valge, pitkäd lehed Kod; kana on nii kirju nagu tedre Pal; mets on ilus kirju, iga värviline Lai; mõisan ollive vanast puha kirju lehmä, kirju kari olli Hel; kui keväde kõege edimäld kirju liblikut näed, tyy om alb Ran; ei tiia, kas panna must rät't pähä ehk kirju rät't Nõo; kirju kaas Ote || euf rästik veeuús ajab suurt `sissi, aga tada_p kardeta nõnda kut seda `kirju Mus; Konkige see va kiri ää Põi; silmad lähavad ~ jäävad ~ löövad ~ võtab kirjuks (uimasusest või pööritusest; kipitusest) Ülās tuled, siis lähäb `silvide ies `kirjust Jõh; `silmad `lüöväd `kirjust Vai; `silmade ees lööb kirjuks puhas Khk; silmad `lähtvad kirjoks Mar; Ele `päike on, võtab sil`mad kirjuks Hää; sil`mad `kirjud, ku `iaste ei `märka Kei; sil`mad lähvad nii `kirjuks pähä kui vahest `vingu on Juu; silmad jäävad `kirjuks JMd; pia akkas `ringi `käima, silmad lõivad `kirjust Kad; silmad lähvad [lugedes] kirjust, ei nää mid`agi Trm; viimatsel ajal võtab pia `kirjuks, ei `julge [kõrgele ronida] Plt; silmä lääve kirjuss, `sil`mi ehen nakass virvendeme Hel; silmad kirjud ~ kirju pea purjus `silma vahed `kirjud, täis juond Lüg; Sel täna `jälle `silmad `kirjud, `milla juba `jõudas võtta IisR; ma keisi külas, sai säält kirju pee Khk; na `joonud täis, et silmäd üsä kirjud piäs Tõs; pea `kirju, ku vaest pea segane on, kas jooma järele või Kei; silmad `kirjud peas Plt; kirjud püksid keretäis; taguotsa kirjuks tegema ~ tõmbama peksuma nüüd saad `kirjud `püksid Lüg; `Karsis sabad üläs ja tegi tagumise `õtsa `kirjust Jõh; `tembas `ninda kere `kirjust Vai; siis `tehtaks tagumik kirjuks Hää; lubati `lüia perse kirjust Lai; Sai kirjud püksid (sai peksta) Vil Vrd kirev, kirivane, kirjav, kirjuva

2. kirju veise nimi käi asemelle, `kirju VNg; `tarvis ka `kirjule `süia `andada Lüg; aja see kiri seelt ää Khk; meie va kiri näljendab ikka aa `ääri kauda Jaa; ennäe, juba `teite kiri kodu Muh; Seisa kiri Rei; mõni paneb loomale nime ja mõni põlegi pannund nime, üiäb kirjo või küit või punane Mar; kiri ol'li `musta `valget kirju pul'l, ta ol'li nii kui ua õis Saa; `kirju mis `kirju ärg oli Tür; kiri oo ärgjä nimi, õlgu `mussa-`valged või punass-`valged, ike kirid Kod; vii kirjul ka süvvä Krk; kiä kirriv tuud kutsuti kiõ Rõu; kiõ, kiõ – nigu hõigutass mano `lehmä Se Vrd kirjas, kirjes

3. ebaselge; rahutu, murelik se on `kirju `asja ja `jääbki `kirjust Vai; kui tuule viru on, siis vesi on kiri (sogane), siis kala jooseb Khk; Keik see ilmaelu oo paergus nii kiri Kaa; `valge libligas tähendab ead, kirju siis elu kirju Rid; nüüd on nii segane `kirju aeg Juu; minu elu on nii `kirju old Ann; aab assa `kirjuks Plt; tol kirju elu, kehv vai alb Ran || (kasuvanemast) Kirjumemm `öeldaks võerasema kohta Hää; võerasisad `üeldakse siin puol `kirju `persega isa ja `kirju isa Kos; sa said omale nüüd `kirju eide Jür

kirjukas kirju|kas Trm Kod/-r/-, -kass Hel Ran, g -ka; pl kirjugad Khk kirjuvõitu ristlinnud on kirjugad Khk; kaar (kaer) juba kirjukas, mõni kõht `valge, mõni roheline Kod; kirjukass, `musta ja `alli mõtsjäneés Hel; `põrsit `ol'li, mõni must lappp sian, serände kirjukass Ran

kirju|koti|kiri kindakiri `kirjukoti kiri sünnib `mitme lõngaga teha, tee iga vahe isi `moodi Juu; teen vanamele kirjukoti kirjaga kindad Trm **Vrd** kirjakotikiri

kirja|kott mäletsejate liitmao osa, võrkmik `lammal oo kirjukot't ja lepesoolikas ja magu Vig; kirjukot't na üks ilus kirju, kas pane pähä, kui ta `puhtass `tehtud oo Kir; kirjukot't oo mao `külgis, augulene Var; libesoolikas kutsutakse ehk kirjukot't Hag; kirjukot't on nagu üks liivi võrk või mesilase kärge Ksi; kirju kot't on nigu kot't või `tasku, aga ilus rutuline, loomal on suur, lammastel on veke Lai **Vrd** kiri-, kirja|kott **-kukrik** lepatriinu – Ris **-kübar** võrkmik – Trm **Vrd** kirjumüts **-lehmäk** lepatriinu kirjulehmäksel om seitse kirju täppi pääl; lastel nal'ladets: kirjulehmäk, kirjulehmäk, näidä kust puult sõda tule, näidä kust puult külä tulep, kessi latsel `kommi tuup Krk **Vrd** kirjatlehm **-liisu** lepatriinu kirjuliisu, lapsed `laulsid taale, sis ta `tõusis `lendu, `lendas ää, siss seal pidi ta mees või naene olema Kir **Vrd** kiriliis(u) **-luht** aialill, päideroog kirjuluht, roheline ja vaalakas, `õileb sügisel IisK **-müts** võrkmik – Noa **Vrd** kirjukübar

kirju|näku|leht kirburohi Kirju näku lehed on ühed vähest madalad lehed, kirjud, vähest mustad täpid sees. Neid `panti jäla `peale, kui jälg `aige oli Rei

kirjus `kirju|s VNg, g **-sse** Lüg, kirju|s g **-kse** VJg kerjus `ulgun `müüda küla nagu `kirjus VNg; nüüd ei käi enämb `santisi egä `kirjussid Lüg; nää, tuleb kirjus kepi nõal VJg

kirjutaja tgn < kirjutama sekretär, (valla)ametnik valla ammetnikud – kirjutajad ning talitajad Jäm; Rehendamine sii ikka puhas kirjutaja teha Pöi; kerjudaja oli kogu `valdas `tuntud Käi; tüdar on `kohtu pial kirjutaja Aud; esimes ja kirjutaja on seal vallamajas Juu; ta on nüid `nõukogus kirjutajast VMr; `mõisa kirjutaja Trm; ta olli kirjutejest `valla visat Krk; `junkur oli kirjutei abi Hel; kihelkonna `kohtu kirjutaea; kirjutaea käen `ol'li valla eńgekiri Ran; vanast `olli valla kirjutaja, nüid om sikedär Nõo; Kirutaja es võta rahvast vasta Har || tahad minuda `kirjutajast `panna (kirjatööd tegema) Jõh; must ei olõ_kirotajast Plv

kirjutama kirju|tama eP(-d- Khk Hi; kirjo- Mar Kul Lih Kod; kerju- Käi/-d-/ Rid[-o-]) M(-teme; -r- Krk) T(kirjo- Võn); `kirjutam(m)a R(-o- Vai); kirutama Jõe VMr Kad, kirotama V(kiru|tam(m)a VLä/-r- Krl/, -tõmõ Krl Har; k'iru-, k'üru-, k'üüri-; -tama, -täma, -teme Lei)

1. a. kirjutama, kirja panema mina kirutasin `ennem ikke `ilma vigadetta ka Jõe; poiss tuli kodo, nüüd ei `uoli (pole tarvis) `kirja `kirjuta Lüg; `krihvliga `kirjodetti `tahvlile Vai; jo sii `oome `valmis kirjudasse Khk; ää kirjutag seda üht, mis me pudrast kirjutame Kaa; laulud kirjutati üles Muh; pliipulgaga kirjodata Emm; jättis kirjutamese pooleli Vig; punase kirjaga oln kõik kirjutat need raamatud Var; Juän kirjutattõ, et `ollõ `aigõ Khn; nüid siis kirjutatse kõik ned vanad sõnad ülese Aud; se sai `ümmer kirjutud, teisiti `jälle Juu; ega `kõike kirjutatta ei maksa Amb; ma ei nää, tule lue, mis `seia on kirjutud Koe; üks `ütles ette ja teised kirjutasid Kad; minul ep õle kedägi kirjutata Kod; `piibel `üeldasse kua nüid uuemast `ümber kirjutadama Ksi; ega nevä es käi `kolme `talve koolin, aga temä mõišt lugeda ja kirjute Pst; ma tõise raamadust kirjudi Krk; nüid kirjutadass jo sedävisi, et ei saa `tähtest aru Puh; temä `olli kirjutanu raamatu, a es levvä `trikjät Nõo; nemä kirjutasõ `sõprule `kirjä Rõn; kiri om kirotõt Kan; kirutõnu õks vjil, `aigu om Krl; ma_kaie, sul halv põlvõ pääl kiruta? Har; tuu vanaesä elo piäss kah üless kirotamma Rõu; kullõldõh lät's iks inäb `aigu ku kirotõh Vas; mä kirote ja näi kirotada? Röp; vaja om `ümbre kirotat, sääll om

muting siseh Se; ku ta sõna äi olõ ää, ala kūrütäga Lei; timä nakkass kirotama `kirja Lut; ti kirotago ei[?] Kra || välja kirjutama, määräma arst kirjotab ikke `rohtosi Mar; temä kirjuts miul pasa `pulbrit Krk; minä võti toda rohi `rohkeb ku `olli tähe pääl kirjutedu Puh; tähe pääl `olli kirjutedu, kost sa puid saad Nõo; alla kirjutama allkirjastama vene `keiser `kirjutas kää `alle sõa leppingulle Lüg; `nõutasse vormi täeduss, et peab `alla kirjutadama Vil; purju `pääga kirjutanu `alla, et om niipa'lu `võlgu `võtnu Nõo; kõrva taha kirjutama fig meelde jätma `katsu `kirjutatta `korva taha, et `mieles `seisab Hlj; küll miä `kirjodan kaik ne sanad `korva taha Vai; nina ~ otsa peale kirjutama meenutama, teatama; meeles pidama `Kirjutagu sie `ilberdus omale nina `piale: külas on `teisi, tämast paremaid `tütrukuid IisR; kis seda `soole nina_bele akab kirjutama Khk; ah sa ei tia mis siin teha, no kas ma pian `sulle `kõiki `asju nina `piale kirjutama; ega nina `piale ei old kirjutatud (näost ei paistnud), et ta nisuke inimene on Lai; kas kellegil `otsa om kirjutet, mis ta om Hel **b.** arvele võtma, registreerima; üles kirjutama õppetaja `kirjutab `enge`raamatu `lapse nime Lüg; `Läksivad `sinna `ammetmehed varandust ülesse `kirjutama IisR; keisid kirjutamas õpetaja `juures (abiellumisavaldust esitamas) Mus; mine tite nime kirjudama (ristimiseks registreerima) Rei; `lähtvad kiriku lauale ülesse kirjutama Mar; priistav tuleb kirjutab kõik maja tühäse Tõs; `lassin enese vallamajas üless kirjutada Juu; viljad kirjutatakse kõik ülesse Sim; `õptaja käis kvalituba juuren kirjutaman [laua] keriku Kod; ma võti kasulatse ja kirjuti oma nime `pääle Krk; sinna `olli kirjutedu teopäevä; tolle [vasika] naha `pääle kirjutana [kurat kirikus] `suikjide nime Ran; `uuldaja vai nij käsiniгу lassiva kraami ärä kirjutada Nõo; peräst `palvõ`tuñni kirut' tu valla `rahva laualõ Har; Mis säläh, toda ei kirotada (võlakatteks) Röp; kūrüt `miega ütte (naine võtab mehe nime) Lei; `sjondz hingeraamatulõ kirotass ku rišt, et `tiid`nü[?], kon timä `sündünü[?] ni nimi Lut; maha kirjutama välja registreerima, kustutama siis kirjutetta nimi maha `raamatust, kui inimene sureb `vällä Lüg; et nüid, ku sul panga `võlga one, siis kirjutama nüid kõik maha Kod; ku ar massat, kirotass [võlg] maaha Se; a_kua a_kuolõss, tuu kirotass ar `ussõ, setä `hinge inäp olõ_i[?] Lut || testamenti või lepingut tegema mea kirjudi Vi'lläntin maha, miul om notaa-riuse man maha kirjudet; sõss `loeti ette tõstarmeñt, mis mehe puult maha kirjudet olli Krk; väümehele esä kirot' är[?] (varanduse) Se

2. kirjama, mustriaga kaunistama; välja õmblema, tikkima käib kui kägo `kammerissa, kibu `kirjutud `käessa rñvl Lüg; nii kenasti olid `välja kirjutud nee kraed ning abu `peelssed Ans; ise ma ole tanud kirjutan, põlled kirjutan ja särgid kudun; raed ja `värglid `ollid kõik kirjutat `kirjadega Muh; tanu ääred olid kirjudat Emm; `värvled olid kerjudud; auklehed ja maasiguristid, ja ega `moodi `tehti neid Käi; kirstud olid nagu kahessa kannulest, kõik rauadega kirjutud Tõs; miol põlõ sioksi kirjutõt `käüsi_mte Khn; tõuse üless mu isäke, tõuse [veime] `kirstu kirjutama rñvl KJn; maagelõng olli kirjutetev lõng, sellege kirjutive `ammit Trv; kuuma orage tat [kirstule] kirjudide, paludide nii risti ja kirjä `pääle Krk; mul'gel olli verevä nõõriaga särgi, ärä kirjutedu Ote; kanamuna `valgõga om vaia munakyyk' vällä_kiruta[?] Har; noorik kirot' tu sõlgaga käteräti kirä Se || fig peksma küll miä siu `perse `kirjudan Vai; sis `võeti mul perse `pal'laks ja kirjutadi `sinna `peale Juu | mis ne seal niitnd on, muidu [heinamaad] kirjutand natuke Jaa | maged `lasti siis liguda neli ööd`päeva, katsuti kui üüges tanni ääre `peele kirjutas (piimal linnasetera jättis jälgi), siis

oli ligu paras Kaa; tera juba kirjutab, täna piab linnased kasuma panema Muh
Vrd kirjama¹, kirjeldämä

kirju|tanu mäletseja liitmao osa, võrkmik `kirjutanu on mao `kül'ges; mao seest läheb
`kirju tanusse ja sealt läheb sada `kortsesse ja sada `kortsest läheb libeda soolesse Kei
Vrd kiritanu

kirjutis kirjutis Jäm(-d-) Mär, -tes Tõs Koe Plt, g -e; kirjute|ss g -se Puh

1. a. kirjutamine, kirjutamis- aga kui jälle see nimede kirjutes oli, siis nääd nände poeg
oli `vällä `arvan `seokse nime Tõs; kirjutese tüö Koe; kirjutese pulk Plt **b.** kiri nüid om
kirjutess seräne, et `mõnda `tähte ei `tunne; sa näed, et kirjutess om, aga ta om jo kõik nigu
plaadin Puh

2. (vahe)pits, niplis kirjudis kujuti `valmis poe `peenest lõhast; padjapüüri `otsas olid
kirjudised, kirjudise all on punane riie; kolme sõrme laiune kirjutis oli lina `otsa `aetud
Jäm

Vrd kirjuts, kirjutus

kirju|topp võrkmik – Khn

kirjuts kirjuts Pha Põi, kirjut's Hls, g -i

1. kirjatud pärg; tanu kirjutsid, need on vanad `muistised. sured kirjad olid keik siin
`külgede pääl sedavisi, siis vissati veel punane rätik siit üle ning `mindi kiriku Pha

2. kirjatöö, kirjutatu poiss loeb oma kirjut'sit Hls

Vrd kirjutis, kirjutus

kirjutse|kool = kirjutuskool Mia ole kolm talvet kirjutsekoolin käünü Hls **-raha**
= kirjutusraha Ei tiä, paelu sedä kirjutseraha nüid on. Vanasti kirjutadi ühe kopiku iist neli
inimest lauale KJn **Vrd** kirjutuseraha

kirjutus kirjutus Jäm/-d-/ VII Põi Rei/-d-/ L spor K, I KJn Hls Krk, kirjotus Mar Ris
Kod, `kirjutus VNg Lüg Vai, g -e; `kirjudu|s Vai|`kirjo-l, g -kse Kuu; kirjutu|ss g -se Trv T;
kirutu|ss Krl Har, kirotu|ss Vld, g -sõ

1. kirjutis, kirjutatu; kirjutamine; registreerimine Mul olid `kirjuduksed siin `nurga
lavasimmel, ei `tiie, kuhu `pandud nüüd `jälle Kuu; `pliatsi kiri on `kustund, sulega
`kirjutus `sõisab; akketi `kirjutust õppetamma Lüg; `ingede kirjudus (rahvaloendus) Rei;
kas on kirjotus või lugemene, `enni olid ikka koa ned kõik `koolis Mar; mul kirjutus käsil
Kse; mea ei taha neid kirjutusi lugede Hls; tüütärlastele kirjutust es opeta, üteldi: mes nemä
teevä kirjutusega Ran; miä näe toda kirjutust ilma `prilledä Nõo; tüü ol' kirutuss ja
rehkendüss `sel'ge Har; `mõrsa lät's Võrolõ kirotuistõ (registreerima) Rõu; om kirotuist
`õpmah `Verskah Se || käekiri tämal on ilus kirjutus Iis; kiruda täppe `müüdä, siss saa
õgvõmb kirutuss Har; Sul taa kirutuús um ku_t'sia tñirada Rõu

2. tikand Ammõ veere? `ol'li_puha kirutusi täüs Har; Tet'ti naasilõ_kerikun käügi särk,
miä `rohkõp ol' kirutuisi, tüü ol' ilusap Rõu

Vrd kirjutis, kirjuts

kirjutuse|kirik lauakirik, armulaud tämä tašt kua kirjotuse keriko `minnä Kod **-raha**
= kirjutusraha peig maks üheksä `kopked kirjutuse raha Kod **Vrd** kirjutseraha

kirjutus|kamber kiriku kantselei kirikärä -- `kässis et tule ülesse mu `juure pärast
kirjutus `kambri Hag **-kool** van vallakool `Kümne `aastatseni käesi Kirepin `näituskoolin, iks
egäl kuul üits näätäl. Siss `tul'li kirjutusküül, kos `tul'li kolm nädälit kävva egä kuu Rõn

Vrd kirjutsekool **-laps** van vallakooli õpilane *tõene tal'v`aanti joba suurembile kirjutuslatsile ehvt kah Ran; kirotuslatsõ?, nyu_kävevä? neli`päivä [nädalas koolis]* Plv **-raha** armulaua annetus *ku lavvakirikuss`minti, sõss kirjudide, sij ütelts kirjutusraha* Krk **Vrd** kirjutse-, kirjutuse|raha **-tund** ja *`piale lõunat, siis olid kirjutustunnid* Amb

kirjuva *`kirjuva kirju, kirev`kirjuvad rädid; siul on`kirjuva`kleiti seläs;`pal'lo`kirjuvi`lehmi* Vai **Vrd** kirjav

kirjäs *kirjäs* g *-i* Har, *kirä|t's* g *-dsi* Se, *k'irjat's* Lei kirjaj, kirju lehm *kirjäs om`kaonu, kirjäsit ei näe?*; *kirjäsilõ panõ_haina ette* Har **Vrd** kirjas

kirk¹ *kir'k* g *kirgi* Ote, *kerk* g *kergi* Saa kõblas, konks *kerk raavi põhja`raidumiseks* Saa; *kos om sita kirk; sitakirk ja`kartuli`võtmise kirk* Ote **Vrd** kiks²

kirk² *kirk* Hel, *kir'k* Rõu Se, *kir'g* Rõu, g *kirgi*, *-r-* erk, elav, liikuv *kir'g inemine um röpäk* Rõu; *väega kirk hopõn* Se || *kikkis kir'k`kõrvuga pini, vai hopõn; soel kah kirgi_kõrva?* Rõu **Vrd** kirgas¹, kirki

kirk³ → kirka¹

kirk⁴ → kirik

kirka¹ *kirka* JMd, g *`kirka* VNg Vai(g *`kirga*) Phl; *`kirka* Jõh Mar, *`kirka* Röp; *kirk* g *kirga* Rei tööriist, *kirka`kirkaga`raiutasse paat (paasi) ja lõhutasse kive; sai`kaivo`raiuda`kirkaga* Jõh; *käib`kirgaga`raiumas`turbasi* Vai; *kirgaga`raida kivikruusi maad* Rei; *need mes kiba raiotasse, need oo`kirkad* Mar; *kirgaga raiutakse tie`kruusi`lahti* JMd; *kirka, ravvast terävä otsaga nigu? kirvõss, pestäss`mulda purulõ?* Röp **Vrd** kirgas²

kirka² nuuskutubakakarp *Kirka`sisse`paanti ninatubakas, peenike tolmutubakas* Hää

kirkadsi → kirgats

kirkama¹ *kirka|ma* R(*`kirkä-* VNg; (nad) *`kirgavad* Hlj) särama, helendama *`taevas`kirkab, lähteb`külmäks; tähed`kirkavad, sie`täidab`tiedäda pakkast* Kuu; *tähed`kirgavad* Hlj; *Metsä vahel`onvad`undid,`silmäd juo`kirkäsiväd; obe`kirkab* VNg; *`päivä`kirka* Vai

kirkama² *kirkama* kosuma *juo akkab`kirkama, akkab`praavima, kosoma,`luoma`kõhta`üeldi* Lüg

kirkast *kirkast,`kirgast* heledalt, *kirkalt`päivä`paista`ninda`kirkast; nämäd (kilgid)`laulad nii`kirgast, et`eiväd lase`ihmist makka ka* Vai

kirki *kir'ki, (-r-)* Trv T V(*`kirke* Se) *kikki(s), püsti obesal kõrva`kirki* Trv; *lilli lõövä`lõrtsimä, õdaku om jälle`kir'ki* Puh; *`kange kuumaga olliva`kapstalooma nii lõndin, nüid peräst`vihma om`kirki tõmmanuva* Nõo; *orass om`kirki, ku jahemb om, siss aab jälle`kirki* Ote; *kir'ki`kõrvugõ`põrsa?* San; *no_tul'l`vihma, no_m [taimed]`kõik`kir'ki lõönü?*; *pää om`kir'ki, kõrva?`kir'ki obõsõl* Urv; *tõsta_kõrva`häste`kir'ki, siss saat kuulda ilma`värki* Har; *ku't'skal om üt's kõrv`kir'ki, tõõnõ`lohti* Röp; *ma saisagi kurõ`varbil, kõrva ai`kir'ki* Se || *traksis, elevil; hakkamas ma lää`vii`õigõ`kir'ki* Urv; *ta um õigõ`kir'ki`ñaoga?* Plv; *tää hobõnõ hoit hinnäst`kir'ki, tää om tragi vaimuga* Röp; *tä om`kir'ki sinnä? minnä?* Se **Vrd** kirgih, kirgile, kirk², kirkvällä

kirkkond, kirkkund → kirikkond

kir|kõrv *kikk-kõrv kir'k`kõrvega obene* Trv; *Mijsil puha kir'k`kõrvega sia`omgi* Hel; *pinil omma? kir'k kõrva?* Urv; *Kir'k`kõrvuga?`ül'ti, õt sääne ku'ep ineminõ* Se

kirklemä `kirklemä RÄp Se kiitlema, kelkima mis sä `kirklet taah nii `väega RÄp
Vrd kerklema

kirklik `kirklik g -gu

1. kiidukukk, kiitleja *sjo om väega `kirklik* Se
2. erk, tundlik `kirklik `tü'rik, hõi' `putku_i', ku tõõnõ `tsuskass, `kargass; `kirkligu
latsõ' Se

kirkveli `kirkveli

1. uhkelt, kirevalt *tuu mijs `olli äste `kirkveli `rõivil* Nõo
2. ärevil, põnevil *Ta jäi kah kirkveli saisma, et nätä mes tost asjast saab* Nõo

Vrd kirkvällä

kirkvällä `kirkvällä RÄp Se kikkis kõrva_ `kirkvällä', hobõsõl vai pinil Se || elevel
rõõmu peräst om iks inemine `kirkvällä RÄp **Vrd** kerkvellä, kirki, kirkveli

kirlom `kirlom g -e (putukas) `kirlom om nagu mesiline, musta `pääge, pesä olevet ka
erelise pesä Krk

kirm¹ *kirm* Jõe Phl L(-r-) K(-r-) I Plv, g *kirmi*, g `kirmi Kuu Hlj VNg hrl pl
(lastehaigusest) *lastel on kirmid, sie on kurgu `aigus. siniseks veab lapse ja laps sureb ka
kirmisse kui abi ei saa* Jõe; `kirmid on `lastel suus `veiksed `kollakad näpikud, nied
tappavad `välja ka VNg; *kirmid on nagu krambid, suured pullid (mullid) tulevad suust
`välja Phl; tillukse lastel `öoti kirm, vanade inimestel `öoti krambid; see oo sellä kirm, sel'g
sinine ku paja perse* Mar; *kirm sõi rinna lesta ää* Mär; `kirmi peäb rikku `saama, siss saab
`terbess Vig; `tõmmavad kõbera rauaga suust verd `väl'la, ku kirmid on, sis jääb `aigus
järele Vän; *lastel on, lööb vahest `kirmi suu lakke -- kaks `valget `vistrikku ja kui sa neid
kohe nääd, siis `tõmma `lõhki* Juu; *laps oli `kirmis* Jür; *lapsel käib kirm pial* JMd; *laps suri
`kirmidesse ää* VJg; *kurgu laes pidivad õlema nagu `liatse terad lapsel – kirmid, tõmmati
kүүnena `kat'ki, [õeldi] `kirmisid rikkuma* Iis; *sel lapsel on kirmid rinnus, [õeldi kui] mõni
veike laps `kangesti rinnust krõgiseb; kirmid kurgu laes lapsel üleval, ei sua imeda* Ksi;
`kirma rikutasse sis kui pea `kangeste valutab. `kirma rikutasse suust kõvera rauaga SJn;
`küläh umma' kirmi' Plv **Vrd** kirmi-, kirmitsi|haigus

kirm² *kirm* g *kirmi* Saa Trm M/(-r-/) loor, tüll mede koolipreili `kañdis kah `kirmi, siss
võt'tis kirmi eest ära, kui koolimaja lähedale `jõudis; märdi `sañtel on ka kirmid ees, et ära
ei tunne Saa; *last (lastud) tetä õhuke leit' ku kirm* Trv; *kirmi rät't olli kirmist, `siant* ere,
vabrikun tett Pst; `akne kardine om kirivese kirmist; pitsi `muudu kirmi räti Hls; õhuk ku
kirm; kirmil oo peenikse augukse sehen Krk

kirm³ *kirm* g *kirmi* kuivati; kuivatusplaat, -rest *Saru `mõisan ol'l kirmil kat's `ahju – alh
`ol'li kumma_truuba', `korgõpan `ol'li pleki', nuidõ pääle `pañti vili kuiuma; no_m vili
masinaga_pest, vaia terä_kirmi pääle kuiuma viiä'* Har

kirm⁴ *kirm*, -r- Muh Lih Saa spor K, M, g *kirmi*, -e TLä kirme, kile õhuke naha kirm
Muh; *selle kirmi `riisin lusikuga ära, õhuke rasva kirm ol'li supi pääl* Saa; *lume kirm tuli
maha* KuuK; *koort vähä piimal pial nagu `kirmi* Lai; *jußtku `kirmi pannass maa `pääle
[sõnnikut]; õige lahe piim, sel ei oole kuyrt kedägi, üit's kirm pal't pääl; mao kirm oo katik
lännu, soolikse `kävve kuppess `vällä* Krk; `üüse om sugu kahutanu, kirm om viijl pääl Ran;
sial om ka sapp, serände õhuke naha kest ehk kirm om vahel, siss om mass Nõo
Vrd kirmetis, kõrm

kirmahhutma *kirmahhutma* Vas Se julgust koguma, südant rindu võtma *peräst ma^o*
kirmahhuti`hindä är^o Vas; *k'irmahhut hinnäst* Se

kirmama *kirmama* Hi(*kirme-* Käi Phl) põrnitsema, kõõritama *Ärg oli täna tige, küll`kirmas,* *`kraapis jälaga maad ja`mõiras* Emm; *Mi_{sa} seel kirmad* Käi; *Kes`kirmab, see vaadab ka keereldi; Ära`kirma mind* Rei **Vrd** kirmitämä

kirmamma *kirmamma, kirmata^o* hooplema *timä`kirmass ütte lukku, tege`hindä nii suurõss võimumehe^o* Plv **Vrd** kirmistelema, kirmistämä, kirmustama

kirmas *kirmas* PJg Iis kahutanud, kergelt jäätunud, härdatanud *vesi oli natuke`kirmas, ku maa`valge* PJg; Varahommikul loomi välja lasta ei või, *kirmas* rohtu nad ei söö Iis

kirmask *kirmašk* g *kirma|ski* Trv Plv, *-ski* Urv Röp Se(g *-ske*) = *kirmass lät'sive kirmaskit pidäme* Trv; *tulõ_{sa}ka, läämi_{kirmaški} pääle^o* Urv; *läme^o Setomaalõ kirmaskile* Plv; *meil`peeti`neekrudi lahkumise kirmaški* Röp; *Jüripäävä peet'e kirmasket; kas sa läät ka kirmaškihe* Se

kirmass *kirma|ss* g *-sse* Äks(-s, -se) Hel T(-*ss* Vön, *kirmess* Nõo), g *-ssõ* Nõo Vön V(-*ss* Röp Se, g *-ssi* Röp, *-sõ* Urv Vas Se, *-se* Se) külapidu laulu, tantsu ja mänguga *poesid lähavad mõnikõrd kirmassel`kaklema* Äks; *Kirmasside pääl tantsiti nii et tolm lennäss üle pää* Hel; *vanast lätsivä`tüt'rigu ja poesi kokku, laaliva ja teivä`šõõri - - üteldi et lähme kirmassele* Nõo; *ütsvahe ol'l ta kirmassõ pidämine`väega tukõv, nüüd käüvä seldsimajadõ* Vön; *Ninni kirmasõllõ`tul'l kokko eesti ja seto rahvass Vas; suvõl siss saava^o kirmasõ^o, läävä^o kõigist külist ütte kokko kirmassõhe; paasapühä om Obinitsah suur kirmass* Se **Vrd** kirmask

kirmatis *kirmatis* Jõe VMr kirmetis, kirme *ohuke jää mis viel ei kanna, mis on ohuke kui kirmatis on näädin* Jõe; *üks kirmatis on, õhuke jää kirmatis, mis ei kanna viel* VMr

kirme *kirme* Pöi Han PJg Hää I(*ke-* Kod) Äks Hel TLä Kam, *kirmes* Kaa Kse, g *`kirme;* n, g *kirme* Muh Mar Iis; n, g *`kirme* R; *kirmõ^o* g *`kirmõ* Röp, *kirmess* Se õhukene kord, kiht; kile, kelme *Selle lehma piimal pole koort ette midagid, muidu õhuke kirmes pæel* Kaa; *Suitsupaber oli õhuke naa ku kirme* Pöi; *Ei see [jääd] kirme sind veel kanna* Mar; *nahk läks vähä`katki, õhuke kirme muedu, põle verine`ühti* PJg; *lume kirme maas* Trm; *sügisene iä on kirme; kerme`tõmmab püümäle piäle, üks`altuse kõrd* Kod; *`iatuse kirme on vee pial* Lai; *meie mehel`olli kõtukirme`katski, siss ummeldi tu alumane kirme`kinni ja`päälmäne kah* Puh; *vijl`om kirmõ^o pääl* Röp || *Seiksest riide kirmest pole niid sooja üht* Kaa; *kirmes(se) jääs(se), härma(s) Oli külm,`tõmmas`ommikust maa`kirme ~`kirmesse* Jõh; *Sügise võtab maa`kirmesse; Vesi pialt`kirmes* IisR **Vrd** kirm⁴, kirmatis, kirmetis, kirmets, kirmetus, kirmitus

kirmeke(ne) dem < kirme *võtin kuore kirmekese ära pialt* Iis; *mõni`ütleb õhuke`kirmeke on maas, mis lumi sij on* Vil; *tuy [jääd] kirmeke suu pääl ei kanna jo,`tollega võid`sisse vajoda* Nõo || *raasuke, kübeke`oota`kirmekene`aega* VNg; *võta üks`kirmekene vel ära (kaalumisel)* Trm; *`väega rasvane liha - - üits`kirmekene om toda lahja`kiudu sääl veeren* Nõo

kirmendama *kirmendama* Jür HJn Trm kirvendama *Jalasäär kirmendab iga õhta, kui lapi pialt ää võtan* Jür; *kui jalg on`aige, aina kirmendab* HJn **Vrd** kirmitama², kirmitsema

kirmendus *kirmendus* kirvendus – Jür

kirmes → kirme

kirmess → kirmass

kirmetama *kirme|tama* Jür Trm, *-tämä* Nõo jää- või lumekirmega kattuma *juba jo natuke kirmetand, kirmetes moas* Jür; *ju kirmetab* [veele jääkorda] Trm; *ega sääl suurd iäd ei ole, pääd om veedike nigu kirmetänu* Nõo **Vrd** *kirmitama*¹, *kirretama*¹

kirmetis *kirmetis* g *-e* Vig Juu Amb JJn VMr Kad Äks Lai Plt, *kirmetes* g *-e* Kei Jür KuuK JMd Ann Pee, g *kirmetse* Juu SJn kirme, õhuke kord, kiht *lume kirmetes tuli maha* KuuK; *oh ta pani ni vähä, üks kirmetis oli pial* Amb; *õhta oli `tunda, et oli kirmetis `piale tuld* [lumele], *oli natuke kohmetand* JJn; *sie on vilets luog, veke kirmetis aga muas* VMr; *juba külmetab, akkab nagu kirmetis servast `pääle ja lähäb sügavamale järve `sisse* Äks; *koort põld kedagi pial, nagu vähe kirmetist oli* Lai **Vrd** *kirm*⁴, *kirmets*, *kirmatis*, *kirmetus*, *kirmitis*

kirmets *kirmets* g *-e* kirmetis *kirmetse* kord `olli veel peal Muh **Vrd** *kirm*⁴, *kirimits*¹

kirmetus *kirmetus* JJn Kad Trm Lai Pst, `kirme- R(-dus Jõe, -düs Kuu), g *-e* kirmetis *vähä `kirmedust (lund) tuleb maa `pääle* Jõe; *Üösel oli vähäkäse `külmänd, on juo `kirmedüs viel pääl* Kuu; *nuor jää, ei `kanna pääl, üks `kirmetus on pääl* Lüg; *Tuleb üö `külma, võtab `kirmetuse sügise maha* IisR; *veke õhuke kirmetus `rasva `kerkiski `piale; raputasin lehmale õlekirmetuse `alla* Kad; *koort piale ei tule* [piimale], *mud'u veike kirmetus* Trm **Vrd** *kirme*, *kirmitus*

kirmi|haigus (lastehaigus) *kirmi`aigus on änamast lastel, kirmi`aigus on pea sees* Vän; *kirmi`aigus krambide `muodi, laps `tõmmab kokku, `kangeks* Ris; *kirmi`aigust parandasse kül`ma `veega* Koe **Vrd** *kirm*¹, *kirimitsi-*, *kirnu|haigus*

kirmike dem < *kirm*⁴ *tänäbu oli nii vähä sõnnikud, sai õhuke kirmikese kord* [maa] `peale Juu; *õhuke justku kirmike* Trv; [jääd] *kirmike vii pääl kedägi ei kannate* Hls; *õige `väike kirmike lume mahan* Krk

kirmistelema *kirmistel(I)ema* Röp Se kiitlema, hooplema `hiändä nii kirmistellet taah, *mis sä kirmistät `hiändä nii `väega, mis sä õigõ är^o olõt* Röp; *tuu om kirmisteleminõ, et ma ei `pelgä kedägi; rikass ilmahki õi nii kirmistelle^o ku `vaenõ* Se **Vrd** *kirmamma*, *kirmistämä*

kirmistämä *kirmistäm(m)ä* Rõu Vas Röp Se kiitlema *hinnäst kirmistämmä* Rõu; *taha olla ülem, kirmistä hinnest; Mis sa^o tühikõtt nakkat kirmistämmä* Vas; *`tütrek kirmistäss `hiändä tandsol; mis sä õige är^o olõt, et sä `hiändä nii kirmistät* Röp; *tõõnõ kirmistäss hinnäst* Se || põrnisema *hopõn kirmistess* Vas; *hobõnõ kirmistäss, pidä `võõrass* Se **Vrd** *kirmamma*, *kirmistelema*, *kirmitämä*, *kirmustama*

kirmitama¹ *kirmi|tama* Juu, *-tem(e)* Hls õhukese kihiga katma *kui sõnnikud vähä on, siis soab mud'u natuke kirmitud* [põllu] `peäle Juu; *kül ta nüit kirmites sõnnikut* [põllule] Hls **Vrd** *kirmetama*

kirmitama² *kirmitama* *kipitama* *keel ja suu kirmitab mis `irmus* [näsinimest]; *sil'm kirmitab* Trm **Vrd** *kirmendama*, *kirmitsema*

kirmitis *kirmitis* Muh Mar(g *-tse*) VMr Sim, *-tes* Hag Koe Plt(-r-), g *-e* kirmetis [jääd] *kirmitise kord vee peal* Mar; *õhuke rasva kirmites on supi pial* Koe; *ein vilets, veke kirmitis maas* VMr; *piimal koort alles vähe nigu kirmitest pial* Plt **Vrd** *kirimits*¹, *kirmitus*

kirmitlõmin *kirmitlõmin* *sebine, seerimine puika^o d'uožtlõsõ ütest paaigast `tõizdõ, taa_m kirmitlõmin* Lei

kirmits¹ *kirmits* LNg PJg Vän Tür Pee, g -a Khk Pöi Rei Mar Mär Vig Koe, g -e Käi Mär Kse Tor Ris Koe kirmetis *nii õhune kirmitsa kord koort oli piimal peel* Khk; *Enne pakkimispaber oli nii õhuke kut kirmits; See on nii pisike õhuke laes, just kut pisike kirmits Pöi; täna oo juba ea kirmits vee pial Mär; on tulnd vähä lume kirmist, lume `ärma Vän; supil on kirmits pial Koe Vrd kirmets, kirmitis*

kirmits² → kõrvits

kirmitsema *kirmitsema* kirvendama *Valu kadus nüüd ära, kirmitseb pal't väha veel; kül'metanud varvas kirmitsenud ää tüki `aega Saa Vrd kirmendama, kirmitamä*²

kirmitsi|haigus (lastehaigus) *kirmitsi `aigus sööb rinna lehe ää Mär Vrd kirm*¹, kirmihaigus

kirmitus *kirmitus* kirmetis *`kirmitus oli koort pääl Hlj Vrd kirme, kirmetus, kirmitis*

kirmitämä *kirmitäm(m)ä* Kan Urv põrnitsema *Es lausu_mullõ mitte ütte sõnna, muidu ku kirmit' `sil'mi õnnõ; ku kirmitess, aja silmä? argulõ; kirmitõss `otsa Urv Vrd kirmama, kirmistämä*

kirmustama (ta) *k'irmustass* suurustama, kiitlema *k'irmustass hinnäst no tah kui kurävaim, kirsahut et kaeh, kes ma olõ Se Vrd kirmamma, kirmistämä*

kirn *kirn* g *kirnu* S L/kjõ- Khn/ Ris Tür Sim I Äks VIPõ eL(*kirn* g *kirni* Se), g *kirnu* R(n *kirnu* VNg Vai); *kern* g *kernu* Emm Rei Lä(g -o Lälö) K Iis KodT, g *kernu* Hlj IisR

1. kitsas kõrge puunõu koore ja piima hoidmiseks ning võitegemiseks *Mant o juo `kirnuss, mene tie voi `valmis; Eks sidä `kirnu `täüdüb vahest `turvutada neh ka, et `manti läbi ei hakka `laskema Kuu; kirn päält õli `kitsamb, alt `laiemb - - kahe `kõrvaga, pääl tekkel vai kaas Lüg; `Kernus `oiti ikke appu`piima IisR; pime `Jaani tegi `umbinaised `kirnud Vai; kirnu `sisse `mõisate sehes oli korjatud piim kogu Khk; kirn `olle `püste puupütt, `teksel peel, piim `olle sees `hapnemas kirnu sees Phl; võid `tehti `enni kerno sees Mar; `kirnus apendase `piima Tor; kirn pannas `piima täis, kui ära jahutse, sis pannas kirmusse, sis tuleb koor `pääle Saa; kernul oli `uurde eäre sees pulk, sealt `lasti apu vesi `väl'la Juu; mañt `võeti ää, siis piim `pañdi `kernu. siis vel keedeti rukkijahu `kõrti `sisse, siis piim ei läind `kernus vesile Pai; kokku kokku kooreke, `ümber männa müta mäta, `taevast tulgu, `kirnu mingu thvl Trm; kernul õli pulk all, kui kuyr läks `apnema, laskid vede `väl'jä. nüüd enäm ei õle `kirna Kod; pet'ipiim kallati `kernu apu piimale `ulka Plt; kirmun om ike koore ase Hls; kirn olli ahtik ja pikk, puuvitsa pääl Krk; kuyr korjati `kirnu ja ku kirn täis sai, `lasti lujm alt `väl'lä, kuyr tetti võiss Nõo; kirmuga kuyr `lasti `kaivu, sõss ol'l tä hulk `aigu rõõsk Kan; kuyr `pañti `hapnõma, kirmuh iks hapatõdi Röp; puulavvost tõnnikene `omgi kirn, kaas om pääl, kui üt's nurmik Se || võimasin voi `massin oli küll `kirnu; senest `kutsuti `kirnu VNg; `Kirmule oli vaja `vänta ja `tiivad `sisse sättida IisR; `Kernus võlli pääl käivad `ringi neli tiivast, kernul käib kaan tihesti pääl Rei Vrd kärn*

2. liha-, leiva- vm nõu, astja veri `seisis kernu sees Ris; aue `kapsad saavad `pandud `kernu kuyhe tulisest piast, `astisse ehk `kernu Ann; kas liha kern on täis Pee; sõkume tainast kernu sees. ennemalt `jäeti kernu `sisse vähe tainast, see oli juurekakk Ksi; liha põle, `pal'lad kõndid kolisevad `kernus Plt

3. küünlakirn pandi soe vesi kernu sesse, siss valati rasp sõnna `peäle, `küündla orgid olid, igäs `orkis oli viis küenält, kasteti see `kernu, pandi `anguma Vig; `küünla `kastmese kirmud Tõs; kui `küünlad kirnu sees teha, siis nad põle siledad Aud; kernu sees vee peäl oli

sulatud `lamma rasv, kolm `tahti korruga sai `kasta Juu; `küindlad kasteti kirnus Sim; [küünla] rasu suladide paa sehen, `panti kirnu `sissi Krk

kirnama `kirna|ma, kirnata Pöi Saa SJn Vil, -m(e), -te Hls Krk nuruma, manguma Mis sa `kirnad ja `nalgad Pöi; lapsed es `kirna muudkui `piima, kui lüpeti; tööd ei viisi teha, `muuku kirnatse teste käest Saa; käib pääle nurumas, `kirnab pääle õhelt puult ja teeselt puult Vil; `mustlise `kirnave `kangeste; `kirnas ike raha jälle ja anna kanamuna Hls; `kirnass `pääle, ei tää, kust mea tal võta Krk **Vrd** kirjendama², kiruma²

kirnu|haigus kirnu `aigus krambide `muodi, laps `tõmmab kokku, `kangeks Ris **Vrd** kirmihaigus **-hapu** kirnupiim kirnu apu oli sui palavaga ea `juua. apupiimale keedeti rukkijahu suppi `ulka, muedu piim lähäb saändiss Aud

kirnuma `kirnuma R kirnus võid tegema `toiste inimiste nähess tä ei ole `kirnund, `huomigull vara, siis oli `kirnund void Kuu; Vanasti `olla võid `kirnutud `männaga IisR; akkan void `kirnuma Vai

kirnu|piim 1. kirnus hapendatud (jahukõrdiga segatud) kooritud piim odrajaho keedeti, `piima kallati koa `sõnna `ulka, kallati kerno `sesse, `apnes ää, vett tuli koa `sõnna `peale, `üüti kernopiim Mar; kirnupiim oli veel param kui pütipiim Mih; kernupiim on ia, joo teist ja söö Ann; kirnupiim, see oli see kõrdipiim, `ütle kud'a sa tahad Lai; kernupiim oli vanast, keedeti kõrt `valmis ja `lasti `jahtuda, siis segati apu piima `ulka Pt; kirnupiimäl `olli vesi alt ärä `lastu Hel **Vrd** kirnuhapu

2. petipiim Sidä `piimä, mes void tehes `kirnusse jäi, `hüüeti `kirnu `piimäks Kuu; `Kernu `piimaga sai ead `otrajahu karaskit Hlj; võipiim `enne `üüti kernupiim VJg

kirnu|puder kirn olli koorene, tangupuder keedeti paan ärä ilma piimäte, sõss `panti kirnu `sissi, nüid saat kirnu `putru Krk

kirolinõ kirolinõ, -ne kirjatud, mustiline pühäse pääl kirolinõ, joonikanõ [rätt]; Särgi pääl ol' [mõrsjal] kaal', tyy ol' sääne kirriv kiroline kui lavvarät't; Armi hammõ ol'liva_poisal ka_kirolise? Se **Vrd** kirjaline

kirotama → kirjutama

kirp kirp g kirbu SaLä Muh L(kjõ- Khn) VMr IisK I Äks SJn Vil eL, g `kirbu R(n `kirpu Vai); kerp g kerbu S Lä(g -o LäLo) K(g -o Ris), g `kerbu Hlj IisR

1. a. söödikputukas `Kange kirp saab `kuerastki jagu; Küll `kirbud `kuera `löüdvääd (igauks leiab sobiva kaaslase); `Kirbu `kuodigi päält `nulgis naha maha (ahnest ja ihnsast) Kuu; vanad `naised `õtsisivvad `kirpu; `Kirbul `kiire, ei tää `tiagi, (s.t) `kärmel alali tööd, laisk magab ka `einäajalgi; Kui `rääkima akkas, sis kõik keha `keksis ja `loksos, akketi `kirbust `kutsuma (inimest) Lüg; küll teil on `pal'lo `kirpu Vai; koer nakitseb `kirpu Jäm; saun on si `kirpude `vainlane -- vesi piab `saunas kirbule `körva minema Khk; Ega neid kerpusi äi nää, mis teise mehe särgi sehes joosvad (võörast murest) Kaa; Raudnögesi `toodi sui tuba asema alla, siis kerbud äi pidand sigima Pöi; Kerp aa kange mees üppama Emm; vigurid täis kui koer `kerpu Rei; sõnjalad `kaotada kerbod ää Mar; kirp `kargas kää `piale, täna saab `viina Mär; Koera karvass ikka `kjörpa Khn; nagu kerp kuera persses (liikuv, kerglane inimene) Kos; näilane kerp ammustab valusamast kui süend kerp, nõnda on see inimesega ka JJn; `kerpa raputama (hum tantsima) Koe; ise muss kui mutuke, jalad trilli-trallike, kõrvad piän kui koesuke, sij one kirp; kassid ja koerad on kõik kirbun Kod; koer kiunub `kirpe kähen Trv; esäne kirp olevet peenike, emäne olevet paks, `tinge täüs

Krk; *pandass`kirpele toda kalmust, siss kirbu`kaova ärä Nõo*; Tulija tervitab ketrajat: *Kirpõ sullõ!* – Ketraja vastab: *Täie sullõ! Võn; mõnikõrd ku pal`lu`kirpõ om, sõss pandass`rõiva_kerese pääle?* Urv; *ku_kaara`häitsese, siss om`kirpõ pal`lu* Har; *Nigu?* kirbu sitt *kulat`ski pääl* (väga väike), *taad ei`näeki; mis tetä?*, *uma kirbu_küle all, egäl uma murre?* Vas; *Käu nigu?* kirp püksä müödä (kiirest töötégijast); *sul omma`valgõ_kirbu?* (täid) Se; *kirpu jooksmä* kirpe tõrjuma *Tekk`viidi`laupa`õhta`sauna`kerpu`joosma, sauna leil kohutas kerbud ää Põi; Vanaste`viidi tekid ja palakad`õue kõrendi piale`kirpa`joosma, olgu palava või külma ilmaga* Han; *kirpu lõõma kulli mängima nakkami_kirbu`lõõmist`mängmä, nakkami`kirpu`lõõmä* Kan; *ma lei ar sinnu kirbust;`kirpu`lõõdi õks inne kodo minekit vai magama minekit* Se || fig *`Kirbust tehä karu ja`iirest ärä;`Kennegi oli tämäle`kirbu`korva`piständ* (uudis või mõte ei anna rahu) Kuu; *Kirbust tõi ärä, ärjast obuse,`väiksest asjast tõi suure pahanduse* Hää; *Kirbust tettakse elevant* Trv **b.** *taimekahjur kerbud nii`kanged`seaste, söövad eina ka εε* Khk; *Kerbud on`taimed nõnda ää sõõnd,`paljad`tüükad veel* Põi; *mussad mutukesed on kua kirbud, üeldässe et`kapsal on kirbud* Kod; *kerbud söövad`kapsad ja`nairid ära* Pal; *kirbu om kapustide pääl,`väike`el`käve mardiku* Krk; *aga`naari piab maha tegemä sis ku`kirpe aig`müüdä om Nõo; lepä mardigõ?* säntse, *mõni`ütless et kirbu?*, *lehekirbu?* Se

2. *püssi sihtimismärk`püssi`rauva`õtsas on`jällä kirp, sene järäle siis lähäb pauk menemäie* Lüg; *Püssil on kukk peal, alt`tõmmad, kukk lõõb tonji`lahti ja käib pauk, ees raua otsa peal on kerp, sihimärk* Põi; *ku_sa`püssä tsihit, siss tsihi kirbu päält* Har

3. *tulessäde tule kerbud, kui sepp taub; kerbud akkavad üppama jua* VJg; *kirbu`suurdus, aga ärjä`raskus* (säde) Kod; *Kirbu`suuru, ärjä`rassu* Urv; *aa, sullõ kirp puri* (säde langes peale) Se **Vrd** *kirg¹, kirs²*

4. *õistaim ühed roosid* (lilled) *`üitasse ka kirbuks. siniste ning roosade õdrematega, nende`seemed on`umbest kut kirbud* Khk; *Ma külisi`peendra pæele`kerpusi. `Valged, roosad ning sinised kerbud`õitsetsid ukse ees* Kaa

kirpa n, g *`kirpa* Lei; ill *`kirpa* Põi *hunnik, kuhi`Tuhlid`pandi`kirpa, sassed`peale ja muld loobiti veel`peale* Põi **Vrd** *kirta*

kirpama *`kirpama, kirbata* kuivama; *kõrbema se`oasta`kange* kuivaga kõik puulehed ää *kirband; so`juused`kirpavad* Jaa

kirp|hain Röp Se *kirburohi kirphain om mõro nigu? kurõpõlv, mõrohain,`mutku peenembä?* Röp; *Kirphainal omma?`valgõ?`häärmõ?* Se **Vrd** *kirbu|hain, -hein*

***kirplõma** Ku kana *kirplõsõ, sis tulõ tuis* Vas

kirp|silm Har Plv kangamuster *Mõnõl`saiõ kangass kirp`silmiga; Kirp`silm`i tet`i labatsõlõ`kangalõ, nõu?`ol`li tähekese nigu_kirbukõsõ?* Har; *toim`lahkmõist võit kirp`silmä kah sõkku* Plv **Vrd** *kirp|silmaline, -silmine -silmaline* = *kirpsilm kirpsil`mäline kangass; osti kirpsil`mälise`rõiva Rõu* **Vrd** *kirp|silmiline, -silmine, -silmane -silmiline* kangamuster *kui lahktoimitsest kirpsilmilist taheti, sõs ol`l sääl`kunsti`sõkmisen* Kan; *mehikuanõ rõivaas, kirpsil`miline* Se **Vrd** *kirpsilmaline -silmine* = *kirpsilm Kirpsil`mitsehe`koet`e --`koet`e jo poolõ niidiga`hammõ`käässet; rõivaas om kirpsilmiline, tu koetass nii`krüütõ* Se **Vrd** *kirpsilmäne*

kirp|silmäne 1. kangamuster – Rõu Vas Se **Vrd** *kirpsilmiline*

2. [veise, lamba] *kirpsilmäne mago* Se

kirr¹ *kirr* Mar Hää Saa Trm Kod on hää(itsus)est `küindlad põlesid ikka kirr-kirr-kirr Mar; `Juure lähed, kana kiirub kohe, t̃ijb `seukest irmust äält kirr-kirr Hää; k i r r i l a s k m a (kuke, kana häälightsusest) kui kukk õrre pääl `kirri laseb, siss vanakurat jooseb laudas, `vaatab mis `kurja teha saab; kana laseb ka `kirri, kui `auduma akkab; kukk laäsi `kirri, kui `kul'li nägi Saa || egä laps ei tõhi kirriss (kisajaks) `minnä Kod || (põllutöomasin) – Trm

kirr² *kirr* g `kirra mänguketas Lähämme tie `pääle `kirra `mäññimä; `Nuored mihed igä pühä päivil `viskasid külä vahel `kirra Kuu

kirra `kirra tiir (lind) `kirra, sie on väha `veiksemb kui kajakas, on `kulli `muodi, `mustakas, `valgi `sulgi on ka `ulgas Vai

kirra-kärra on käsi ehk jalg, kus nare sees oo, see rodiseb, võtab ikke kirra-kärra, kirra-kärra Mar

kirrama `kirrama Kuu VNg ratast veeretama `Poissid `kirrasid radast üks `toise `voidu Kuu; eks nie `kirraned (vokki), eks sis `ketrasivad `jälle nied ja VNg

kirre¹ *kirre* KuuK, g `kirde VII; n, g `kirre Kuu, `kirde hv Hlj, Vai Kos; kird Kad, ?kirt Kse ilmakaar (NO) Vesi `kaaresega saad `kammilu, `kirrest käüb `kaiki kalu Kuu; tuul läks `kirdesse Hlj; tuul on pöörand `kirdest `loodesse Kos

kirre² n, g *kirre* Khk Emm; *kirre* g `kirde Khk Mus Juu Trm; -kire Vai kirs, jääkirme täna nii kül'm, veel kirre peel, uue maas Khk; akab kül'maks minema, al'l on maas ja veel kirre peal Mus; Kirre leikab puust paadilouad püsku ajaga läbi Emm; mua oli kohmetand ja kirre oli väl'jas augu pial Juu Vrd kird, kirretis

kirre|kord jääkirme sur leheline ikka kirre kord et inimest äi tassi peal mette Khk; Pole seal jääd midagi, muidu `ääres pisike kirrekord Pöi; mere eardel juba kirrekord peal Muh Vrd kirsu-, kirts|kord -peks põrutamispuük lähme kirrepeksule; tulime kirrepeksul Phl

kirres¹ *kirres* g `kirde säde na `kange tule kirres tuli `vastu nägu Emm Vrd kirs²

kirres² *deskr* närb sööja siä oled `kirres ja `karres, et ole süönd `eigä `süömätä Vai

kirretama¹ *kirre|tama* VII Rei Tõs Tor, -dama Emm Rei kirketama vesi kirretab, jääkord tuleb `peale VII; vesi on kirredand Rei; kirretas vee ää, et kirs peal oo Tõs; pang oo kirretand `kiñni Tor

kirretama² *kirretama* Emm/-dama/ Var sädemeid pilduma tuli kirretab, `viskab sädemi puu küljest; kuivad aad kirretavad väga `kangesti; kuusepuu kõige `rohkem kirretab, kirred lööb `väl'la Var || fig ruttama Tööd on nii`palju, et vetab üsna kirredama Emm Vrd kirjetama

kirretis *kirretis* g -e jääkirme, kirs¹ kirretis või kirs, see jo üks se samma, õhuke jääkord vee pial Tõs Vrd kirre²

kirriv → kirev

kirs¹ *kirs* g *kirre* S(kirss SaLä; kirss g kirsa Kaa) L(kjõrs Khn; kirss g kirs(s)i LNg; g kirje Vig) K(kirss; kirss ViK; kirts g kir(t)sa JMd Sim, kir(t)su Juu, kirtso Ris HMd); kirs(s) g kirsä Trv; kirs g `kirsi R(-rss; n `kirsi Vai, g `kirsa Hlj, g kire VNg)

1. õhukene kord, kirme, kelme (hrl jää) merel kirss peel juba; `eile_s ole veel kirt näha; `riisusi koore kirre piima püti peelt ää Khk; veel on kirs peal, lööb kirre katti Jaa; Akkab [meres] juba ääre kirt `võtma Pöi; juba piimale võtn kirre korra `peale, juba akkab ää vanuma Muh; merel `tõmmab juba kirre `sisse Emm; Ta läks `palja jälu läbi kirre Rei; eal

oo kirs peal Mih; kui vahe kirs oo, lõikab paadi läbi; meri võtab juba `kirde Tõs; kui kjõrt akkab tegemä, siis tulõb tali Khn; kõik vii oead `kirsi täis Hää; õhuke kirts veel peäl juba; `mul'lus kirtsu `kat'ki Juu; viel on täna omingu jo `kirtsa pial JMd; vjil `seante kirs tule `pääle Trv Vrd kird, kirretis, kirse

2. kelts siis on ea `sõõti `künda, kui `kirsa maa sees on Hlj; nüüd on viel tie `kaunikene, kirss on `põhjas Lüg; Ei ole enamb `kirsi maas kedagi, maa päris sula IisR; enne ei tule rohi maha, kui kirss ei ole alt ära HJn; adra ninasse akkab kirss `kiinni; nüüd enamb `kirssi maa sies ei ole VMr; pialt on ju mua sula, aga sies on viel kirss; aeg oli viel kül'm, oli `kirtsa all Sim || külmunud maa hingus Enne jüri`päivä ei tõhi maas `istuda, kirs on maa siest tulemata Lüg; maa aja `kirsi üles, se on keväde, ko akka sulama; merest `toiso ka `kirsi Vai

kirs² kirs Jäm/-ss/ g kirre VII Põi Muh Käi Rei Rid Var; kirss Võn Se/-r-/ tulesäde kui tuld liigutad, käivad kirred üles VII; Sööd akkasid tuule kää `õöguma ja sealt läksid kirred `metsa Põi; tuli aab `kirsi `välja Muh; Pane kadaga oks tule, siis nääd, kuidas kirred `lindavad Rei; kui suuremal ulgal `viskab, kutsutse kirred, üksikud oo sädemed Var || ving kirss om tarõh Se Vrd kirg¹, kirje, kirjes¹, kirp

***kirsahama** pr (ta) kirsah(h)ass Rõu Se hirnatama hobõnõ kirsahhass, ku `taplõma läävä? Se

kirsahamma kirsahamma Vas Se, kirsähtämmä Plv karjatama lat's paänd käe kuuma truuba pääle, ku siss kirsahuti Vas; `tütrik kirsahass Se Vrd kirsahutma, kirsatama

kirsahuss kirsah(h)uús karjatatus midä heid'uss, tu om kirsahuss Se

kirsahutma kirsah|hutma, -huta? Rõu, -hhutma, (ma) -hhuda Se Lut karjatama kui midägi `hiitü vai karass, sis kirsahut `kõvva Rõu; timä kirsahhut' Lut || kãratama kirsahhuda `tõpra `pääle vai kaasi `pääle, latsõ `pääle Lut Vrd kirsahamma, kirsatama

***kirsama** nud-part kirsan kirmetama see (vesi) oo üsna kirsan, kirs peal Muh

kirsan kirsan mossis, tusane nägu kirsan, moka `trompi; käis kirsan `näoga - - kae kui kuri ja tige `ol'li Ran Vrd kirsin

kirsatama kirsah|tama Hel Nõo Ote Urv, -tamma Har Rõu, -tõmõ Krl kiljatama, karjatama Ku laits läbi une kirsates, om emäl uni lãnnü `õkva Hel; ma `eitusi nii et ma kirsati Nõo; ku tütär sinna masina vahele jäänü, siss vjil kirsatanu kolm kõrd Ote; ku_ `kijgi t'sušk, kõdit', (siis) kirsati Rõu Vrd kirsahamma, kirsahutma, kirsatumma

kirsatumma kirsatumma Har, kirsätümmä Plv = kirsatama servät' kumma pudru `suuhvõ, siss kirsatu `hirmsa kõvastõ Har; lat's kirsätüüss `rüük'mä, kui kiä tulõ säälä takast Plv Vrd kirsähtümä

kirse kirse g `kirse Ran; kirdse? g `kirtse Võn(-õ); kirdsõ? Plv, kirtsõ Võn, g `kirtsõ jääkirme joba iki kirset `olli vjil pääl; kui päiv üless tõsõb, om kirse kadunu, sulab ärä Ran; kirtsõ om õgõ õhukõnõ iä, enämb kui kahu Võn Vrd kirs¹

kirsell → kissell

kirsi|kala (kevadräim) Vahest saab `oitegi `palju neh sidä keväjäst `kirsikala Kuu Vrd kirsikala

kirsi|kõrb `kirsi`korbi on `küpsõ `marja `karva, ei ta ole `musta, ei ta ole punane VNg; kirssi kõrb [hobune] on säsozene sama kut mei `ütlemõ `raudjas Käi Vrd kirsskõrb

kirsikäs kirsi|käs g -kä punakas, roosa tä õli kirsikäs mijs, ruasad `palged Kod

kirsima `kirsi|ma, -mä laasima `Kirsis kaik `ounad puust maha; `Kirsi sa `oksi, ma siun müttü Kuu **Vrd** karsima¹

kirsi|mari kirss, kirsipuu vili `kirsi`marju saab `mitu `süia, `neiest ei `keideta `muosi Lüg; sii põle `kuskil kirsi`marju Juu; kirsi`marjadel on kivid sies IisR; kirsimarja om ilusa punatse Trv; `varblise joba akkav kirsi`marju `raiskam Krk; kirsimarja omma hää marja^o Har **-mari|puu** kirsipuu kirsi maripuud ödremetega üsna `valged Khk

kirsin kirsin mossis, tusane nägu kirsin, kui midägi ei taha, alb om Ran **Vrd** kirsan, kirssis

kirsi|pruum kirsipruun ma_taha henele kirsi`pruumi kleidirõdvast `värmi^o Har **-pruun** `Kirsipruun `riide ole ikke `rohkemb `naiste `riide IisR; sedine tume, kirsipruun Jäm; Teine `olli erk, sij `olli nõöripunane, `värmi `rohkem `pañti, sai tumedam, sij `olli kirsipruun Häa; ma `tahtsi sedä rõdvast kirsipruunisse `värmi Hel; kirsipruun om äste küd'se pruun Ran **Vrd** kirsipruum **-punane** `Kantsli `riie kirikus on `kirsipunane IisR; kirsipunane one tume, ruasapunane one `val'kjas Kod **-puu** kirss, viljapuu (Prunus cerasus) siin ei õle pali, kenel on `kirsipuud Lüg; kirsipuid ika menes kohas on `oues Rei; kirsibu `vaiku panin `peäle, siis mu jalad enam nii ei `lõhkend Juu; meil on iki kirsipuu, visnapuud `üeldama `Tartu pool Lai; küll kirsipuu `äitsevä tänavu Trv

kirsi|jäa jääkirme – Krj

kirsi|kala (kevadräim) midä keväde `nuodaga `tõmmetasse `servast, ühed on kirkalad, `tõised on `võrgukalad. kirkala tuleb kõhe `jäie järel Lüg **Vrd** kirsikala

kirskama `kirskama kisama, lärmama küll on `kange `kirskama; sie `kirskab küll Kuu **Vrd** kirskleme, kirsuna

kirskleme `kirskleme, kirselde = kirskama – Hel

kirss¹ kirss, kirss g kirsi eP(kirs Phl; g kirssi Käi L Ris; kirts g kirsi Juu Jä, g kirssi Mar Kul, g kirts LN) M u T V(-ss); kirs(s) g `kirsi Kuu VNg IisR

1. kirsipuu kirsid, loomid `õitsvad `aidas Khk; Meil sii maja taga on kirsi rapik Pöi; kirsid armastavad kruusimaad, meil ei taha kasuda Mar; kirssil oo vaik, kuusel ja männal koa Vig; meil `kirssisi ei ole JMd; üks kirts on, `kirtsisi ja `kreekisi Pee; kirsi `vaiko viiulimehed võtid õmale viiuli `puugnid tõmmata Kod; `kirssel ei ole tänävaasta midägi otsan Trv; kirsil om ka ääd sula `vaiku Hls; ku sügüselts kirsilihe `varha vahasõss ja vereväss läävä, sis tulõ pik'k sükküss Har; vanast kirsist ei saa muud kui tulõpuu Röp

2. kirsimari Ega nied `kirsipuud suurt `külge_j `kasvata `kirsisi, tia kas on paha `sel'tsi IisR; kirsid sugad nii punaseks, kui nad `valmis saavad Khk; puud on `vaages `kirssisi täis Mus; Kirssid oo iad apud `süia Han; `kirtsisi ikke on [puu] `otses Juu; `kirssel om luu sehen Krk; siss ku tūmistäss ja `päl'käss, siss omma_kirsi otsan, siss ei saa `marju Har

kirss² kirss g kirsi heinakuhi kirss `tehti nel'la kandiline, ülevalt oli `kitsam, õlekatus pial Koe **Vrd** kirta

kirss³ → kirs¹

kirss- → kirts-

kirssa `kirssa krimpsu, mossi tõmmass näo `kirssa; nägu `kirssa kisnu, ei tiia mes täl äädä, kas vihane vai Ran **Vrd** kirssi, kirtsu

kirssama `kirssama tilgastama kirsand piim, mis põld apu ega rõõsk, `kirssama läind Mih

kirssel → kissell

kirssi `kirssi JJn VMr Ran kirtsu(s), mossi(s) *panen* [loomale] *joogi ette, aga tema tõmbab nina* `kirssi JJn; `kirssi tõmmand nina VMr; nõna `kirssi, *ei taha tetä midägi* Ran Vrd kirssa, kirtsu

kirssis `kirssis JJn VMr Sim kirtsus, mossis; pilukil *nää sie on jah* `kirssis `näoga VMr; `kirssis silmad on need pilusilmad Sim Vrd kirsin, kirtsus

kirss|kõrb *kirsskõrb obene om väege ilus, `siande just kui kulla`karva* Hel Vrd kirsikõrb

kirssu(s) → kirtsu(s)

kirst *kirst* g *kirstu* Muh L(kjõ- Khn) Trm SJn Vil eL, g `kirstu R(n `kirstu, -o Vai); *kerst* g *kerstu* S(kärst Rei; g `kerstu Mus) L(kjõ- Khn) K Iis Trm KodT, g *kersto* LäPõ Ris, g `kerstu Lüg IisR; *kerss* g *kerso* Kod

1. kaanega laudkast riiete, vilja vms hoidmiseks *Eks sie* [pruudi] *kirst* `täüdünd jo `olla `kaikisugust `kraami täüs Kuu; `kirstul `rohkeemb ei käi kappisi, üks kapp, `naisteravad pidäsisivväd sääl oma `pienemad `asjad Lüg; `peio `poissi `enne `pulmi läks `pruudi `kirstu lunastamma, `pruudi `kaasavara oli sääl `kirstu sies Vai; `oones pole `kerstude eest `ruumi änam Khk; siis naistel olid suured `kumbus kaastega `jälle `kerstud -- siis olid ikka kõik (üleriided) katte all, `kerstute sihes Mus; `kangapaagid seisid `kerstus Krj; `Iilased käisid Soaremoal `kerstusi `müümas, *kerst* `maksis vaka rugisi Põi; vanase `kirstu `pandi linnassed kasuma Muh; keik suured `riided said *kerstu* `sesse `pandud Käi; `enni vanal aeal olid *kerstud*, nüid oo kapid Mar; *kirstu sees* oli veemevakk ja kõik pruudi `riided; kui *kirst* `sisse `sõitis rehale `reega, siis kaks ajumeest pidid kohe *kirstu ära* `ostma – panid `kumgi suure rahakoti *kirstu* `peale (vana pulmakomme) Vig; *nied sedä kjõrstud kjõputavad, kjõrstu koant aga kangutavad* thvl Khn; *pruudi* `kerstu lunastadi `väl'la, siis `peimes pidi raha *kerstu* `peale panema; nüid vili käib `kerstus, `riided on kappide sees Juu; käisin ikka *kerstust* `vaatamas ema `müt'si salaja Amb; Suvel tädi vei *kerstust* oma undrukud `õuve `tuulduma Trm; maja `kerssa täis, vana `aegsed kersod; õmad `riided ja `kangapakud paad `kersso Kod; `vil'la oli ikke nii pal'lu, teda `kerstudiesse ei `mahkunud Äks; *Ennevanast ollive kirstu vil maai-lmatu laadiku, tappege ja puulukuge, käsitsi* `sisse lõigat ja põleted `kirjege Hls; *kidsi söönä kirstust, `elde munde mulgust* Puh; *ku_tütär mihele läit's, siss ped'i kirst olõmõ täüis, `rõiviid ja kõkõ säärest* `peenkeist `kraami; *vanarahvass iks* `ütlesive, et *kidsi võttõv kirstust ja `lõhkõ `lõikav* `persest San; *üt's kirst minnen, ütessä ellän* Har; *vanast olli?* õks `rõiva? *kirstuhn, a?* nüüd *umma?* õnnõ *vilä?* *kirstuhn* Rõu; *tütrek* `olkõ? põlvõ *suuru?*, a *kirst* `olkõ? *rinnoni?* Lut

2. puusärk, sark `surnu `pandi `kirstu Vai; *Muiste kerstud olnd lõhut laudest ja sepa naildega kogu* `lõödud; *Rääkivad, et muiste olla koa* `umpsest puust `kerstusi `tehtud, `sõuksi küna `moodi Põi; *kuulati suguõimu järele, et sugulased tegevad kerstu* Rei; *pannase* `surnu `kirstu ja `maetse maha Tõs; `valge kirst ja `valge riist olli vanast Krk; *ku ärä koolet, mes* `kirstu `pääle katetass, *tuy om kaal* Puh; *juudi olliva edimäld matetu nii sama ilma kirstuta, aga nüid* `pantana joba *kirstuga* `auda; *meil* `olli üits *kuyul* `meistre, *tuy* lugess `kirstu (kõneles kirstupanekul) Nõo; *tuy vanakurat* ol' sääl *kirstun* täl man Urv; *mu veli tek'k pal'lo-pal'lo* `kirsta Rõu; *kuul'ja* `paanti `kirstu Se; *kirst um igäväne tarõ;* `paanti *kuul'jalõ* `kirstu vart `viina ni palakõnõ `leibä ka? Lut

3. tera- või jahukast veskis vili `kaltaste kerstu `sisse, säält läheb `kinga ning siis kivide vahele Ans; `veškis on jahu kerst, kuhu jahud juaksevad VJg; javekivil on kerss, kos javekivid on piäl Kod

kirstu|ase kirstuasõ seemendamata laik orases – Räp **-kakk** vanasti pulmas veimede jagamisel pakutud sai, leib, sink vms Kerstukakk oli, see `tehti ruudile kodunt `seltsi, `pandi `kerstu. Kui kerst ää `viidi, siis peiu isa jägas selle kaku ää; Kerstukakk oli pisike rugiseleva kakk; ruudi vend võttis kerstukaane üles ja jägas `peime `poolsetele pulmalistele kerstukaku Pöi; Kui andevakast andeid välja jagati, andis pruut pulmalistele kodust kaasa toodud saiu, seasinki ja viina, seda kutsuti kirstukakuks Ris **-kapp** sahtel kirstus Ämm tõi `kirstukappist `mütsi, pani pähä `pruudile Lüg; `praõgu need raamatud kõik sis `kerstu kappis Khn; kirstukapi o'li kirstul õhe otsa sees; kirstukappi `pañti raamatud ja tanud, vana `aigsed kirjad ja arstirohud o'lid veel kirstukapis Saa; kirstukappi võis `kõiki seräst peenikest `asja panna nigu niidi ja nõgla Nõo **-kaup|mees** fig Sina `ilmaime, magab ku, `jusku `kirstu `kaupme kuer keräs Lüg; Vahel lööb neske käre valu sisse, et kisub keerdu nii kui kerstukaupme koera Trm **-kook** pulmategelane, kirstumehe abiline (tõmbas kooguga inimesi raha annetama) – Jäm **-laud** hrl pl Kas rouad voi kerstulouad (vangla või puusärk) Emm; ku `auda pandame, oleme kirstu `laudu vahel, kõik sij vara ja nij maja jäävä maha Puh; Kae kirstulavva? valmess (aeg surra); Kirstulavva_teevä tervess (parandab vaid haud) Räp **-mees** pulmategelane Kerstumees viis ruudi kerstu peiu koju; kerstumees oli ning siis kerstumehe kook oli; kerstumehe kook oli ikka poiss Jäm; siis olid kirstumehed, kis jälle nooriku kirstu ää viisid Lih; kirstumees `sõitis pulmaleste ees, aomees kõige ees ja siis kirstumees Var; kapimehed või kirstumehed olid veel selle kirstu või laeva `juures Aud **Vrd** kirstu|poiss, -vedaja, -veli, -viija **-naal** fig kirstunael küll sinä el'litäd selle poosi nõnna ärä, et sa_j sua tämäss muud õmale ku kersonaala Kod **-nael** fig Sie poig on küll oma vanembiele `kirstu `naulaks Kuu; Mul on neli `kirstu `naela, üks `kirstu `pialine (neli last ja mees) Lüg; Joodik poeg oo emale kirstunaelas Han; laps on vanemal kerstunaelast Sim **-poiss** = kirstumees Kolla nagu kirstupoiss (uluall kirstu otsas) Muh; oli `moodis `pulmas peiupoestele ja kerstupoestele `kindaid ja siare `paelu ja kapetaid `anda Rap; akati pruudikottu minema, siis oli kaks kerstu `poissi, kes kerstu viisid `enne `peime kodo Juu; kirstupoisi? vevä `kirstu Se **-rahvas** pruudipoolsed pulmalised kui ruudi puolt tullid, nee ollid kirsturahvas; kirsturahvas `lähtvad pulmakotta Muh **-tüdruk** pruuttüdruk kirstutüdrukumi `olli koa kolm neli tükki; kirstutüdrukud ollid, nee läksid kirstuga pulmaperese Muh **-vedaja** = kirstumees kersovedäjä õli kua pulman, kerss viädässe enne `pulme; viädi külje aluse ko'id ja kerss, kaks kersovedäjäd õli, valitseti kaks mijs; `süümiss ja `viina `añti kersovedäjile Kod **-veli** = kirstumees [kaasavara]kirstu `toojad, need `ööti siis kirstuvel'led, kirstuvel'led olid vanad naesemehed, pruutvel'led olid poissmehed; kirstuvel'lesi oli kaks ainust. näd sõid vahel kirstu peal, `tohtind mette `minnagi tuppä, siis oleks kirst ära varastud Vig **-viija** kirstu `viijä = kirstumees – Lei

kirst|vakk veimevakk kui kirstvaka päiv hää, saa pruudil hää õñn Võn; vanast üteldi, et `kirstu keeritäss, tyy ol' tu kirstvaka `korjamine inne `saaju, ku `añdit ko'ati Plv

kirsu → kirtsu

kirsu|kord kirme kül'm võtab [veele] pisikse õhukese kirsu korra `peale; mandikord nagu pisikene kirsukord peal - - piim oli all nagu klomp Juu **Vrd** kirre-, kirts|kord

kirsuma `kirsuma, (ma) `kirsu Lei; `kirs|ma (-mä Nõo[-r-] Kam) T V(-r- Plv; -mõ Krl, -mä Lut, `kirsmä Rõu Röp), (ma) kirsu; ipf (ta) `kirse Hel karjuma, kiljuma Aadu `naesel `olli ni kille eli, ku kukk `kirse tõiste seän Hel; aga sis poiss irmuga satte maha ja paänd `kirsma Ran; mine kae, mes tuu laits kirsu sääl Nõo; kirsup kui mõtsaline; mes sä iks kirsut, ole paremp vakka Kam; muidugu `kirsõnu enne ja `rüük'enu San; Mi sa_lasõt latsõl nii `kirsu, anna_perse_kuumass, sis näüss, kas kirs viil Urv; Lat'sikõsõ? - - nuu? kirsevä? nii et terveh külä ol' hel'lü täüs Röp; mis sa tan kirsut kuä kurguga, kuä helüga Lut || (loomade häälitsusest) looma kirsuva sul joba näl'lägä Ran || hädaldama, kaeblema; tänitama kui kõnõl, et mul om si asi alvaste, siss üteldi, et mes sä_s tolle peräst kirsud Ran; mes sä iks kirsut, piä paremp suu `kinni Kam; anna? `aigu, mis sa kirsut Plv **Vrd** kirsutama

kirsus kirsus g -e Jaa; pl kirsused Muh deskr kirtsus; kõhetu se tüdruk `sõuke kirsus, mis ma selle kirsusega tee Jaa; muidu ühed kirsused, nii kimarad et (viletsad pisikesed herved) Muh

***kirsähtümä** kiljatama kui kiä tulõ sääl takast, lat's kirsähtü `rüükmä Plv **Vrd** kirsatumma

kirta n, g kirta, kirda hunnik, kuhi `enne mõesa väl'läl `tehti ärjübä kirtad, suured kohe; kirta tehakse nii kui tuakatused on, alt laiem, peält teräväm; mis rukkist peksetud sai, see oli õle kirda, suivil'lal on põhukirda Juu **Vrd** kirpa, kirss²

kirts¹ kirts Põi JMd on Vana koer, perse teeb kirts ja kirts Põi || fig kiiresti sie läheb tema kää üks kirts ja kärts JMd

kirts² → kirs¹

kirts³ → kirss¹

kirtse → kirse

kirtsima `kirtsima, (ta) kirtsib (krudinal) krõmpsuma Apu kuäk kirtsib amba all; Kui tuhlid oo rõhked, kirtsivad amba all Han **Vrd** kirtsutama

kirtsitama kirtsitama kirtsutama Mis sa kirtsitad, tee vahel `röömsad nägu ka Jäm

kirts|kord jääkirme; kelme mitu omikud oli `vañnis pisike kirtskord vee peal; kül'lekoñdid ja se kirtskord seal peal, liha põld `ühti Juu **Vrd** kirre-, kirsu|kord

kirts-kärr on Kudus Atsile uue kuue. Ats läks kajust vett `tooma. Käristas kuue `katki kirts-kärr (pääsukese laul) Rei

kirts-kärts 1. kiiresti Teeme [töö] kirts-kärts valmis ning saame jälle koju tagatsi Kaa; Temal käib kõik kirts-kärts Hää

2. on `kiskus [riide] `lõhki südame täiega kirts-kärts Mär; lää [kriuksuvate saabastega] üle kirigu kirts kärts Krk

3. (äkilisest, riikast inimesest) See oo na kirts-kärts, ei sellega saa `aõssu aada Han

kirsu `kirsu Kuu(-sse) IisR Jäm Ans Kaa Kei Juu Jür JMd Koe Trm Lai Plt, `kirssu Kaa Muh SJn, `kirsu Rõu kipa, krimpsu, kortsu `tembab nenä `kirsu (rahulolematusest); Ku `pääle `värvimist `riiet neh `väänäd, `jääbigi `kirtsusse Kuu; igi ais veda nina `kirsu VNg; `nõölund kuue nii `kirssu Khk; Allika emme pale jäänd ka nõnda kirsu; Nahk oli `kuivades `kirssu vädand Kaa; `iõmmab ninä `kirsu, nii sañt ais Juu; mis sa neist `silmadest `kirsu kisud Koe; `al'lad terad kisuvad `kirsu, `erne ja ua terad Trm; kui `riideid ei pressi, lähvad väga `kirsu Lai; kisub nina `kirssu SJn; Kae_kuis tä nao `kirsu kisk Rõu **Vrd** kirssa, kirssi

kirtssuma `kirtssuma krõmpsuma se (tikerber) üsna `kirtsus `amba all Kse **Vrd** kirtsima
kirtsus `kirtsus Kuu/-ss/ IisR Jäm Ans Khk Kaa Mar Kse Tõs Kei Juu Kos Jür JMd Lai,
`kirssus Khk Kaa Muh kipras, krimpsus, kortsus nina `kirtsus äga asja pärast
(rahulolematusest) Ans; *ots nii `kirssus (mõtlemisest); koes sa sihantse `kirssus `riidega
tohid `minna Khk; Meite vanal, kui ta mene söömaga nõua pole, oo nina varsti kirssus pees
Kaa; püksid o `kirssus Muh; tä ni lahjaks jäänd, silmad üsna `kirtsus Mar; `riided `kirtsus,
`kärtsus, `kortsus Tõs; se on nii `kirtsus ja `krõmpsus et Juu; Suu `vingus, nina `kirtsus, üks
igavene tige inime Jür; riie on `kirtsus, on `vol'tis Lai; nina `kirtsus, ei `meeldi `talle Plt
Vrd kirssis*

kirtsus-kärtsus kortsus nüid o [vammus] kirssus kärssus puhas Muh; `riided sel'jas
olid `kirtsus `kärtsus Lai

kirtsusse → kirtsu

kirtsutama kirtsu|tama spor Sa, Koe, `kirtsu- Kuu, kirsu- Khk Kaa Muh spor K, kirssu-
Mar kortsutama, krimpsutama ärä `kirtsuda oma `riidi Kuu; äga asja `peelee kirtsutab nina
Ans; kirsudab silma `kulmusid Khk; Pole sii midagid nina kirtsuta (tõrkuda) Kaa; mes sa
sest ninast kirssutad Mar; Ikka nina kirsutavad, perset kärtsutavad Jür; `sil'mi kirtsutama
Koe; kirsutad oma pinsaku ära Lai; kirsutas mokki Plt **Vrd** kirtsitama

kiruma¹ kiru|ma R(kiro- Vai; kirumaie Lüg) S L(kero-, käro- Mar) K Trm Hls T(-me
San) Krl siunama, sõimama; vanduma, pahandama Mes sa `ühte `puhku `aeva kirud Kuu;
`kange taga `perse kirumaie Lüg; midä tämä `kirro sääL Vai; kirub ning vannub; ta kirub
teise kohe, kirus ning ihus `ambud taga `persse teise kohe Jäm; kirus oma `suulist, oli
sandisti `kündand; mis sa kirud paigulist, sool polegid eed juttu Khk; Ei tea, kes mind
kirub, et ma sedasi kluksun Rei; aga ma kirusi tänd, sai mo käest kiruda Tõs; meremehed
kiruvad, ku neil kedagi `vaega on Hää; jo ta on `süidlene, saab kirumest Ris; akkas teist
taga kiruma Juu; kui tahab `riidu `kiskuda ehk norida, siis kirub, et saaks tülitsema akata
VJg; taga selja võib kiruda teist, suu `sisse ei saa Lai; kirub pääle, ei ole `kunnig ää Hls;
naese kiruva, et kõtt om tühi Kam || kaagutama [peale munemist] kana kirub ete `kangeste
Tõs

kiruma² kiru|ma Iis, -me Hls Krk nuruma, manguma kirub ja nirub teiste kääst, ei
raatsi oma `süüa Iis; kirub `leibä Hls; iki ma kiru tat, senigu ta maast üless tule; akka temät
tuppa kirume (kutsuma); es taha küll anda, `vällä kiru'ss, `kange kiruje inimene Krk
Vrd kirnama

kirutama → kirjutama

kirve kõrval üks tuhkaud õli, vähe `kirve Kod

kirve|higi kirvele kogunenud niiskus Kui näu naha peale uhatust löi, siis seda määriti
`kerve igiga: võeti kasepuu peerg, süidati põlema ja siis oiti `kerve peal seda peergu nii
kaua, kui see peerutuli `kiskus `kerveigi `kerve peale Trm; ku sammaspuul `olli, sis `kirve
igiga määriti Nõo **-keitaja** fig (väikest kasvu mees) Mies vai asi, üks `kirve `keitaja on; Sie
on õige `kirve `keitaja, pisike nagu `pampal, a pia `seljas Jõh **-laast** kirvega löödud laast
kervelaastudest saab ea äre tule Emm

kirveldama kirveld|ama Hag JJn, -ämä Nõo

1. pakitsema, kipitama Ammad kirveldavad; Aav kirveldab Hag; [kõht] kirveldab ikke
viel JJn **Vrd** kirvendama

2. sädelema, sätendama Ommuku kastega ain kõik kirveldäp vii tilkust Nõo

kirve|mees puutöömees *tämä ikke on tudie-ritud mies, ega tämä 'kirvemies ei õle nagu 'meie Lüg; kirvestega, 'saagidega, nee olid 'kirvemihed, elu 'möistrid Jäm; 'Kervemees ta oli vali Pöi; puutüü mijs ehk 'kervemijs, kes käib ehitustüül Kod; ja siss olin 'kervemijs Äks*

kirvendama *kirvend|ama HJn JõeK Amb Koe ViK I Puh, -ämä Võn, 'kirvend|am(m)a R(-äm(m)ä Lüg Jõh Vai) kipitama, valust pakitsema nägü 'kirvendäb [tuulest, päikesest]; Küll jalad 'kirvendäväd, 'rusklased kusedid; 'Sormed kohe 'kirvendäväd, 'ninda pakkaseks mend Kuu; vana 'juoksva 'kirvendab 'pihtus VNg; tulirakku ajab 'kiele 'õtsa, paab 'kiele 'kirvendämmä Lüg; 'Eina 'püürid 'läksid 'kaelussest 'sisse, keha õli igine, pani 'kirvendama IisR; 'kriimustettu käsi 'kirvenda Vai; 'vistik aina kirvendab ja punetab HJn; südame alt nagu kirvendab 'kõikse pääva Koe; eliding kas lüeb 'jalga või kätte, akkab kirvendama VMr; kui 'siepi läheb 'silma, siis silmad akkavad kirvendama Kad; jalg kirvendab valutata VJg; põlend kõhad kirvendasivad [ihul] Trm; ammas ei kirvenda, see teeb tulist valu Lai **Vrd** kirmendama, kirveldama, kirvetama*

kirvendes 'kirvendes kirmetis – Kuu

kirve|puu kirvevarn 'kervepuu õli seenän, kerves 'pañti terä pidi 'sisse, silm ülespuale ja terä 'allapuale Kod **Vrd** kirvesvarn -**pöör** kirvekäi – Se

kirves¹ *kirves Jäm Khk Muh Käi Mär LälLõ Pä(kjõrvõs g 'kjõrvõ Khn) Juu Jür KuuK VMr Sim Iis Kod VIPõ Hls, -ss M T Kra/-r-/; g 'kirve; kirbes g 'kirbe Mär Vig Mih PJg Vän; kirjõss g 'kirvõ San V(-ss VId; k'irvess Kra; g 'k'irvõ Se; kirvesš Lei); 'kirves g 'kirve R; kerves S LälLo Kul Mär Var Tõs PJg K I, -ss Pal Äks Lai, 'kerves VNg Lüg IisR, g 'kerve; kerbes g 'kerbe Mar Mär Mih Nis*

1. tööriist, kirves 'Emme 'joudand enämb 'solme 'lahti harutama, 'muudku 'Juljus ans parajal kohal 'kõuele 'kirvest (raius läbi) Kuu; Ärä 'enne 'kirvest 'kiida, 'enne kui ta 'raiub 'riida; siin 'enne seppäd tegid vene 'kirve 'plaani, perä tegid 'suome 'kirve 'plaani; üks õks jäänd 'kirve 'kurku Lüg; ottas 'kirves, 'lohkas sene 'pumbupuu 'katki Vai; palgi tahumise 'juures, kui kirves sehetse poole 'riipsu läind oo, siis oo kirves varastand; 'kirve varss läks 'katki irssi 'luhkudes Khk; meite vana 'paargu on ka veel 'kervega 'tehtud (saeta); se kerves võttas [käiamisel] kenasti tera ede Mus; lõhub nagu 'kervega 'kontide sehes (valutab) Krj; üks mees raius [jääpüügil] aukusi 'kervega Pha; Kerves on püme (nüri) Pöi; [paadi] kaarde tahumine ju 'kerve töö ikka; Ilma 'kerveta saa elusmajas üksit aina Emm; ma olin suur jõmps poiss, kui kõik puud 'metses said kervestega raiutud (u 1860) Mär; mõne käes kirves ikke varastab 'rohkem kua Var; löönd 'kerbega kibi 'sisse, suure tüki küllest ära Mih; 'Kirvi oli mul neli tükki, soome 'kirveid kaks Tõs; 'kirbega oli 'raske 'raiu, kiin oli paelu 'kergem PJg; Vene 'kerved olid laiemad ja õhemad, a moasepa kerves oli 'kitsam ja paksem Kei; kerveste jäuks on õues käi Amb; 'raiund 'kervega teise uaru ää Kad; vanass (vanasti) õlema kervessegä sõditutki; kerves on pandud pruudi sängi 'alla pulma aal, et siis tuleb poeg Kod; kirvess om kaalast ärä käänet (tera on ühele küljele viltu) Krk; vene kirvess om raguda ää, aga 'lahki lüvvä ei saa; vanast, kui päsmerd es ole, siss 'kirvega kaaluti 'leibä Ran; 'kõiki kirveste ja väeste all ole mia 'ollu (kogenud ähvardusi ja vägivalda) Puh; kirvess joosep nigu vesi puust läbi Nõo; ilma 'kirveda ei mindä 'mõtsa Kam; meil om püür, kellega 'kirvit teritedäss Ote; taa kirjõss tük'üss otst är²

San; *olõ õi meil ka õiget kirvõst Röp; kirvõst k'ärbitäss (ihutakse), ku kirvõss om padi Se* || fig *'Kirvega kurge ei 'püüeda (lihtsate võtetega petmisest); Tal on 'kirves `taskuss (raha otsas) Kuu; Vajab kõhe ku vana `kirves vette (ei oska ujuda) Lüg; See on `kirvega `tehtud, see pole `öövled `näindkit (inetust inimesest) Jäm; See mees kadus siit kut kerves `kause (äkki) Põi; Teräv kjõrvõs leváb kivi Khn; Saavad nii hästi läbi nagu alg ja kirves Vän; `Lat'skõsõ nägo ol'l ku `kirvõga `lүүdü Plv*

2. maakirves, kõblas maad akitse kirvestega, maa akkimese `kirved ollid Muh; akkimese kirves, iä paeo juurikid `katki `lüia Tõs; mua akkimise `kirvega raiuti uut muad Sim; mua `raimise kerves one `õige terägä, aga ise kõver Kod

3. aadriraua tera [kupumasinal] Käip `saksti `väl'lä kait'stõist kirvest Rõn; `aadre verõl om kirvõss, veri `laskmise kirvõss Plv; `kirvõga rago ar^o, siss pant tu sarvõ pääle Se

4. hum piimahammast väikse `kirveks tuleve joba, levä `kirve tuleve joba Hel

kirves² `kirves kange, tugev sie on jo `oite `kirves `pohja torm Kuu

kirves|põhi kirvesilm, -kand Kola `kerra vasikalle `kirves `pohjaga pähä, `ninda on kohe külillä maass Kuu; Tapid `lүүdi kerves põhaga kogu Põi; Kui suurd aamerd keepärast pole, saab ajapostisi ka kervespõhjal sisse taguda Emm -varn hv kirvevarn Kirvesvarn oli rehetoa ukse `körvas, kui `metsa `mindi, `võeti kirves varnast Khk Vrd kirvepuu

***kirvetama** (ta) `kirvetab kipitama, kirvendama Just nõelaga torgatud sõrme, haav `kirvetab järsku IisR

kirve|töö 1. kirvega tehtav töö, puutöö `kirve tüöd on `kõikse `rohkemb `ilmas Vai; `enne `õeti ikke kõvaste `kirbe töö: puu `lõhkumine, aja tegemine ja maja ehitamine Aud

2. fig oskamatu, viimistlemata töö Pikka `pingi tegi, `ullema `kirvetüöd ei ole, konarlik, nigiseb ja nägiseb IisR; mis oli suurest laastust `löödud, põld iast `tehtud ega siledast, see oli `kerve töö Lai; sij om `kirvetüü, sij ei ole `meistri tüü Hel; `Kirvõ tüü õks `kirvõ tüü, midägi olõ õi^o ilusat Rõu

kirve|varn puust varn seinal kirveste hoidmiseks `kirve `varnas `käivad `kirved ja `vestud ka `otseti VNg; `kervevarn, see oli `püuti puu seina peel, klomp oli `otsas, ja siis kerves `pandi sene puu ja seinapalgi vahel Käi; rehetua `seinas oli koa `kervevarn Kos Vrd kirvepuu, kirvesvarn

kiräh(h)ämä kiräh(h)ämä Vas Lut, ipf (ta) kirehäs = kirähtämä¹ nigu kikaäs kirehäs Se; edimält kirähhäss `taivakikass; sarapuu häitsebõv `küündle päävä üü kuul, häitses kooni kikass kirähhäss Lut

kirähhüss kirähhüss kiremine kikka kirähhüss, mito kõrd kirähti Se

kirähtämä¹ kirähtäm(m)ä Vas Se korraaks kirema Viidrik tek'k `õkva nigu kikass, lei kässi ka kokko innegu kirähti Vas; kikaäs kirähtäss Se Vrd kiratama, kiräh(h)ämä

***kirähtämä**² (ta) kirähtäss, kirehtämä vilkuma; lahvatama tuli ka kirähtäss, heit nigu tuld; tuli kirähti nigu pilgsahhti Se

kis → kes

kisa¹ kisa R eP(kesa Vig, kisa Tõs Juu, kjõsa Khn) M T Krl Har Plv Röp karjumine, hüüd, hõige; nutt Ega igä `viimaks avitand, mutkui tie kisa `lahti; Suur kisa, `jüskü olis sada veneläst [koos] Kuu; kaht `körva ei `kuule `teie (laste) kisas; `naisteravas `kiljatab kisa; laps kärästäs kisa (hakkas karjuma) Lüg; laps akkas äkkiste kisa; miä n teä, midä kisa se oli Vai; Iga asja pärast kohe kisa taga Jäm; seda kisa ep jõua ää kuulda; seel ikka

`rohkem kisa kut `villu Khk; täkk ingub, kui ta määra `juure lähäb, aab kisa `lahti Jaa; kui pulmalesed tulevad on suur `ihkumese kisa `kuulda Rei; sii kesa `kestab nüüd (kasside jooksuajal) Vig; tühe kisä mud'u Tõs; no poisid akkašt kisa pidama ja koerad `joosid ehmatades `välla siis HMd; tieb koledad kisa JMd; tämä lähäb aga õma minekid, ei `kuula sinu kisa egä `õikamiss Kod; ega siin muud ei oole ku puhass kisa Krk; sij tÿÿ om nindagu vanatondi sia pügämine, pal'lu kisa, vähä `villu Hel; `mõisa naese joosnuva suure kisaga ärrä manu Ran; mis kisa ja kärä siin `lahti om San; säält tul'liva kodo suurõ kisa ja ädäga Räp Vrd kiga, kila³ || hädaldamine, nurin mõni asi on, põle suurem asi ühti, aga ta tõstab nii suurt kisa, mis põle `tarvis Juu; olid akand kisa `tõstma, et nemad piavad päavad `otsa olema märja `jalgadega põllul JJn

kisa² kisa Lüg IisR Rid M T Har VId(g `kiskmõ Räp)

1. kisk, kida *Kisad on kala `püügi `riistadel `külles, `otsas IisR; konksud om kisa kül'len, et sij kala ärä ei kuku säält otsast Trv; eegeldämise nõglal olli nigu kisa vai tsäkk otsan Kam; mehitse nõglal om kisa katsipäidi kül'len -- nee kisa ei lase `vällä tõmmata Ote; `ankrul kah omma haru[?] ja üte haru manh kat's kissa Har; västräl omma kisa[?] Se*

2. puupind; nahanarmas *ku küüdse ranna mant rasse `tÿÿga nigu kisa üless tulliva, siss üteldi, et küüdse om `vastama nakanu Nõo; Ku puu om ränijäne, sõs kisk kisa üless Rõu; puu om kisso kõik täüs; kisa lät's sõrmõ `sisse Plv; aase `kiskmõ üless, kui [look] `häste är ei painu[?] Räp*

kisa³ kisa Urv Vas Se

1. tüli, riid; vim, viha *Tuu vida kissa kas vai iä otsani Urv; Mis sa[?] nakat kissa ajama; pidä kissa Vas; aamat'miÿs saa ai kisah olla[?]; tÿÿ nõst tu kisa üless Se*

2. jonnakas, riikas väega *kisa ineminõ kõõ aja `hanka; tä om väega kisa miÿs, kissa aasõ Se Vrd kisakas¹*

kisadlema *kisadlema* kisama, lärmama – Vig

kisa|kajakas naerukajakas – Jäm **-karikas** kisakõri *toho, misuke kisakarikas IisR; os_sa vana kurjavaimu kisakarikas, suur tüdruk, karjub nagu elajas VJg*

kisakas¹ *kisa|kas* VII Tõs VJg Kod Plt San, *-kass Räp Se, -gas, -ka Vai, kisak Puh, g kisaka*

1. kisaja, kisakõri *oo va kisakas laps, paegal karjub, ei seesä vait Tõs; kisakas lind VJg; üks kisakas lÿÿm oo sij (laps) küll `ilma luadud Kod; kisakas laps, alati kisendab Plt; kisakit inemisi ma_i kannate San*

2. kiusakas, jonnakas *ta om `säärne kisakass ja krihvõlgass Räp Vrd kisa³, kisaline¹, kisanõ*

kisakas² *kisa|kas(s) g -ka* Ote Urv Vas, *g -katsõ* Plv *kisklik, vintske ta (puu) om `väega kisakass, ei lää `lahki Ote; taa sääre kisakass puu, tast ei saa_`pirda `kisku[?] Plv; Tuu puu om kisakass, ei kõlba lõmmu puuss Vas Vrd kiskja²*

kisa|kibadi *kisakibadi* Juu Koe ruttu; ülepeakaela *aas kisakibadi nõnna minemä teese Juu; sie tüö sai kisakibadi `tehtud Koe Vrd kiisa|kibade, -kibadi*

kisa|kott kisakõri – Kaa **-kukk** kisakõri – Tor **-kull** kisakõri – Lüg **-kõri** kisaja, lärmaja (inimene) *Moni mies on peris kisakori kohe, `aeva tämä hädin `kuulub Kuu; Juo sie on vast kisakõri, ei `anna üöl ei `päival `mahku Lüg; On üks kisakõri, `patrab kõva `älega IisR; Kisakõre, kis suure älega `lõugab ilmast `ilma Hää; oled üks va kisa kõri, kellele sa*

kuulutad, et sul ea kõri on Juu; vanad mehed on kisakõrid Sim; va kisa kõri, kisendab laiast kõrist Plt || kiitleja, kiidukukk Ei sie ole `õige tüömies ega `miski, üks kisakõri on IisR

kisaline¹ *kisali*|ne g -se Nõo, -nõ g -(t)sõ Se kisaja; kiuslik jonnikass ja kisaline laits Nõo; *kisalinõ miišs, aasõ kissa; kisalitsõ mehe[?] omma na[?] kõik, na omma kõik' kisasõ[?] Se Vrd* kisakas¹, kisanõ, kisklik²

kisaline² *kisali*|ne g -se kisklik, kiskudega *Västre arude otsa om kisalise, siss kala ei sa otst ärä rabelda Rõn Vrd* kisuline

kisama *kisa*|ma R S L K Trm Trv Puh San, -me Hls Krk, -mõ Krl karjuma, kisendama; hüüdma küll mei kisasimme ja melusimme, et ära tule, aga tema ei `kuuland Jõe; midä tei kisato Vai; mis sa vana ramp (vares) siin kisas Jäm; `lambad kisavad `karjuda; üks va karjus laps, kisab nii `kangesti Khk; *Vana Villem es ole rahul, et lapsed kisana nii kanņest ta akende all Kaa; `Kaakad kisavad mis irmus Põi; `pistis kisama kohe selle tüha asja pärast Mär; laps kisas kõegist kõrist Hää; need kured rabas kisavad koa omikust `õhtani Tür; kisab nagu kõrist tuleb Trm; neve kisave kõrva pääst Hls; mis sa iki kisas, ole vahel vaguviisi Krk || valjusti rääkima; hädaldama Va Kerguse Marii oo ju teeda, kisab-karjub kohe ilma Kaa; me_p akka sest enam kisama Muh || kiitlema, suurustama Mõned kisavad ja `kiitvad ennesid, aga töö ei lähä edatsi ühti Han*

kisa|mokk kisakõri – Kod

kisanõ *kisa*|nõ g -dsõ Rõu Röp Se kiuslik, tülinorija *Meil ka_`tõstra rahvas umma_kisadsõ Rõu; na omma kõigi kisadsõ[?], näil olõ õi õigõtt juttu kunagi[?] Se Vrd* kisakas¹, kisaline¹, kisklik²

kisa|pill kisakõri *las kisapill' vähä `soikus olla VII; Kisapilli (lapse) saanud Saa*

kise|laud kisklaud `võeti pedäjepuu, lahuti vällä[?] lõmmõss, säält sis `kisti poolõ tolli pad'utsõss kiselauvuss; *kisõlauva katuss om katõkõrraline, `panti iks kõrrast, tõsõ lauva vjir tõsõ `pääle; aiass ka `kisti, te'ti varvuline aid kisõlauvust Har; vanast `lüüdi katus kisõ`lauduga[?] Rõu; pal'k nõöräti är[?] ja lõigati kääsiga är[?], kutsuti kisõlavva[?] Plv || fig Maril um kii' kisõlavvust, kedägi tä õks `tsuskass Rõu Vrd* kidsõ-, kisk|laud

kisendama *kisen*|dama R(-däm[m]ä) S L(kjõsõn- Khn) K(-dämä KuuK) Iis Trm(kii-) Trv, -dame, -deme San, -teme M, -dämä Kod(kii-) Puh, *kisõndamõ Krl, pr (ta) kisõndass Se* karjuma, hüüdma; valjusti rääkima *Midäs ne `lapsed seel `oues `ninda kisendäväd Kuu; kisendasin `toisi abi, et `tuoga tuli VNg; kisendäb kõri `põhjast; laps kisendäb `kiustu Lüg; kui tappama akkavad, siis siga kisendab IisR; `älgä kisendägä; laps kisendä `kriisi ädä Vai; mis te rambad kisendate Jäm; Süda oli ühekorra Kihelkonna `kirkus `laulmas, küll ta kisendas taga `kurku Khk; kuule trill kisendab `pääle `metsas `vihma Rei; Kisendab nagu pörsas aja vahel Mar; loomad kisendasid `lautes Tor; mine `vuata, laps kisendab `jälle tuas Juu; kisendab suure jaalega JMd; teised kisendavad laulda Koe; kisendab nagu väilavahi käristi VMr; Kisendab kui ratta peal Trm; näd kiisendäsid, kõik `tašsid `sisse `minnä; akasin Aenoda kisendämä et tulgu `seie Kod; oru soonetise pial kiivitaead kisendasid Lai; sij kisents oma süäd ja aa oma `süäme `võimu (jonnivast lapsest) Krk; mis sa kisõndat Se || `vankuri kisenda kiu-kiu VNg; vanger kisendäs `irmsass kõvass Kod; Määritu ratta ei kisõndõ Krl || kaebama, hädaldama sõsar akas kisendämä, käis `õptaja juuren kisendämän; tämä akas kisendämä, et `ammad `valtavad Kod || kurjustama, riidlema tegima igasugust*

pahandust, [ema] tuli kodu, s_`saima kisenda `ninda_t VNg; Sain kisendata Jõh || fig häbistama Tie üks tüü, mes tegijä `pääle peräst ei kisendä Kuu Vrd kisama

***kisendelema** frekv < kisendama *No küll tämä sis kisendeli ja no küll tämä `rüäkis Kuu Vrd kisõndõlõma*

kisevil(e) *kisevi|l Aud, -le Tor pilukil, kissis silmad oo kisevil ehk viduksil Aud; silmad on kisevil(e) Tor*

kisi *kisi puhas selge jää kisi piäl one ilos püütä, aga murro piäle ei sua `minnä; mes muss, vedess one iätänd, sii `üeldässe kisi iä; kisi iä sulab rutemass ärä ku `valge lume iä Kod*

kisise on *kisise|ma Rei Var VJg Plt Krk/-m/ Har*

1. *kihisema piim na apu, et üsna kisiseb juba Var; õlut akand kisisema Plt; piim om kisise lännu Krk*

2. on *sisisema, susisema uss kisiseb `pöosa all Rei; mõtuss plõkatass, kisises Har*

kisk¹ *kisk g kisu Kuu VNg Muh Rid/ke-/ Mär Vig Tõs Khn/kjõ-/ Ris Juu Jä Kad I(g -o Kod) Ksi Plt KJn Ran; n, g kisu Kuu Jõh S(keso Emm) L(keso Mar Vig, kjõsu Khn); kisku, -o, g kiso Vai*

1. *kida, konksuke Lüõ kisk `lauda `seinä, no siis saab `panna `säälisest `lehmä ketti Kuu; ahinge `aaral `onvatta kisud `küljes VNg; kisud äp lase `ülge `rauda sihilt ää `tulla, `keerab `keerdudega ikka änam `sisse Mus; `ülge roval kisud küljes Emm; ukse tappidele löödi kesod `külgi, et puu seest `välla ei tulnd Mar; se nool on sihuke kisudega olnd Kul; kisu jäi `sisse `kinni, ei lasn [kala] otst ää `menna mette Tõs; õngõ kjõsudõga käed kua `terven purus lõhutud Khn; laüt on kõverik ühe kisuga Amb; äkke pulga kisk Koe; krutskal on kisk külles ka vel Trm; unnadel o kisod Kod*

2. *oga, pind; nahanarmas `Küünä perade (päradesse) `leivad `niisikesed kisud, naha `külgä, nied õlid valusad Jõh; `laudu on `kiskosi täis old Vai; luukaaritsal `kanged teravad kisud `kül'gis Ris; kisk on `sitkem kui pind Amb; sie tieb sõrmed kibedaks, kui `kiskusi aab Kad; ku rjida `muale minevä kusele, siis ajava kisod sõrme küüne perä `piäle; obesel õlema `amma kisud, õõrutasse ja puhassatse suud Kod; reha varrel oli kisk kül'les Ksi; paenardel on kisud ~ killud üless löõnd KJn || käbisoomus käbi kisud, kuuse kisud Kod*

Vrd *kisa², kist¹*

kisk² *kisk Vig(kisk) Iis kihk, kihu, tahtmine tääl o kisk selle `peäle Vig; sel inimesel on üks kisk sies, tahab teisega `riidu `menna Iis*

kisk³ *kisk g kisu verikäkk Mei tabimme sia, tule ka `kisku `süömä; tänä käksi, `huome `vorsti, tuna `kisku, `kintla `ruoga Kuu Vrd kisku|kook, -leib*

kiskaja → *kiskõja*

kiskama *`kiskama, kisada kiskuma, tõmbama ku pümme `ol'le, mina `kiskaži `spit'skit, `näüdi tulõ; mina veia kisada `spit'skit Lei || (joomisest) ku `sil'ki (heeringat) `šüönü, zõss `kiška olut `pääle Lei*

kiske *`kiske pinnuline, kisklik `kisked lovad Rei*

kisked *pl `kisked Jõe Kuu vistrik; kananahk `kisked on `pienikesed `vistikud ja kihelevad, monel `nuorel inimesel on nägu täis Jõe; ihu `kisked `külmägä on igä üleväl, `kisked üleväl (kananahal) Kuu Vrd kiskme, visked*

kiskes *kissis silmäd oo `kiskes, oo untsed Tõs*

kiski¹ `kiski Muh Tõs

1. kissi, pilukile *silmad* `lähtvad juba `kiski Muh; *silmad* `lähtvad `kiski, kui inimene unitses jääb Tõs

2. lokkima, kiskuma *linase ja* `takse `kangal põle `tähtsust mitte et pitsipuu oleks, `viltsel peab se olema, siis eared ep jäe `kiski mitte Muh

kiski² → keegi

kiskja¹ `kiskja VNg Jõh Jäm Krj Emm Rei Mär Kse Tor Ris Hag JMd Iis TLä San, `kiskja Juu VJg Trm Plt, `kisja Hää, `kiskija Khk, `kiskje Krk; `kiskjä, `kiskjä Kod Rõn V(-ja; *kiška* Lei); `kiskuja R(-o- Vai) spor Sa, Mär Hää Juu JMd VJg Trm Plt, `kesko- Rei LNg Mar/-u-/ , `kiskui Trv Hel

1. murdja (loom) `ilveksed on `kiskojad `luomad Vai; see on `kiskuja koer (tige, hammustaja) Khk; unt see kõige ullem `kiskja on, misuke see kõige `kiskjam on, seda ma küll ei tea Krj; suurtes `metsades elavad `kiskjad elajad Mär; undid ja `kiskjad loomad murravad Hää; sie mies oo tige `justku `kiskja unt Ris; kašs on `kange `kiskja JMd; lövi peab olema vist `kiskjamb viel kui lõukoer VJg; `kiskja elajas, `murdja metsalene Plt; susi olli `kiskui Hel; soe^o omma^o `kiskjä^o eläje^o, üt's `kiskjä kuri elläi Krl Vrd kiskjas¹

2. riikas, tige, tülitseja (inimene) Õli `kiskuja, `juodos ku käis sis ikke alustass `riiu Lüg; nee olid `seoksed `kiskijad ning riikad Khk; nii `easte elasime, ma põle niisugone `keskoja inimene Rei; vääga `kiskuja inime, temaga ei vöi puil ega mail `olla VJg; `taplejäd `kiskjäd mehed ei õllud Kod; `nuaga ei tohi lapsel `küina lõigata, sest `saama `kiskuja, `kakeja Plt Vrd kismak

3. ihne, ahnitseja, omakasupüüdlik (inimene) üks `püüdäjä, oma `puole `kiskuja inime, tämä kobika ei jättä Lüg; siin oli va tüir `kaupmes, naa `eese `poole `keskoja inimene LNg; peremies on väga `kiskja VJg; nemä om `seantse `kiskje rahvass Krk; mõni inimene om serände `kiskja, kraabiss kõik `endäle Ran; ni juudi omma `kiskja inemise San; mi_perremiis om `väega `kiskja, tii_sa_telle ku häste, alasi timä jorisass Har; `kiskjä ineminõ, `kopka pääl `kisklõss (tingib) Se Vrd kiskur

Vrd kisklik²

kiskja² `kiskja Har Vas Se, `kiskje Krk, `kiskuja Jõh kisklik, keerd Nisuke `kiskuja [puu], nigu kisud sies, `lõhki ei lähe Jõh; *kijrt ja väänt*, `kiskje puu, `mitmet `muudu keerun, ta mitte `lõhki ei lää Krk; `kiskja puu, *tuud om halb* `lahku^o Har; `väega näräp puu, `oslikanõ ja `kiskja Vas Vrd kisakas², kiskjas², kiskjäne

kiskjas¹ `kiskjas Kuu VNg Khk Krj Mär Tõs Juu(-jäs) Koe/-s-/ Trm/-s-/ , `kiskijjas Hlj, `kiskjas Hää, g -ja murdja (loom) *polegid muud* `kiskjad `looma kut koer on Khk; mõir, `kiskjas elajas, `metsas elas `rohkem Tõs; sa oled ku `kiskjas elajas Hää; `kiskjad loomad on nüid ää kadund Juu Vrd kiskja¹, kisklik²

kiskjas² `kiskjas g -ja Khk Kaa kisklik, keerd `tihke ning `kiskjas puu, kerves ep lehe läbi Khk; *Meni puu oo* `lõhkja `süüga, teisel aga oo igavene `kiskjas süü Kaa Vrd kiskja², kiskjäne

kiskjäne `kiskjä|ne g -tse kisklik, keerd *pirru puu^o omma* `kiskjätse^o, ei `kisku `häste, omma virilä^o; tu om `kiskjäne puu, kisk üte veere päle Se Vrd kiskja², kiskjas², kisklane

kisklane `kisklane kisklik nisuke `kisklane puu, mina ei sua tass jagu. üäveldäd, ike jäeb kare, tämä `lõhki ei lähe – kõver ja kuard ja `kisklane Kod Vrd kiskjäne, kiskline

kisk|laud kiilude abil palgi küljest lõhestatud laud *Ilma õksteta ongad, mis sua maas kasvavad, valkja kuare ja tiheda süüga on, nied juaksevad iast piergu ja kua kisklaudu kiskudes Iis; vijl`meistriga `kistasse laadad, neiss `lüätse katus `piäle, si on siis kisklaada katus Kod Vrd kidsõ-, kise|laud*

kisklema `kiskle|ma, -da hv Kuu/-mä/ Vai/-mma/, Jäm Khk Emm spor Lä(ke- Mar; kiskelda Kse), Tõs Hää Jür JMd Trm Lai Plt Pil, kiskelda Saa VJg Kod/-mä/ Trv TLä Vön/-lõdõ/ San/-lõme, -lõde/; `kiskleme Krk, da-inf kiskle Hls; `kisklõm(m)a, kiskõlda Vön, kiskõlda? Krl/-mõ/ Vld(-mä Se) tülitsema, kaklema vastati mehed `lähtvad `kisklema Emm; `põrssid `kisklesid söögi kallal Mär; Mjjs ja naine ühes majas, `kisklevad omavahel, aga `lahku ei lähe, sis nende `kohta `öeldaks: jusku kaas ja koer Hää; üks kukk es mõsta kiskelda, see pekseti läbi Saa; kaas on vali `kisklema kueraga JMd; `taplus ja `kisklemine one `üste `müüdu, `ruškad sel`jän; ei tõhi kiskeldä nagu `poeskesed `muadlevad ja rinnutseväd Kod; ei `kisklend ega `kraaklend Plt; `kiskleve `pääle ennäste vahel Trv; nimä (hündid) purõlnuva ja kiskõlnuva ku räk'in Vön; latsõ? `kisklõsõ perändüse man Rõu; `t'sura? `kisklõsõ? Se || tingima `kiskjä ineminõ, `kopka pääl `kisklõss Se Vrd kiisklemäie, kiislema, kistlema

kisklik¹ `kiskli|k Hlj VNg Lüg/g -kku/ Sa Muh Rei L(`kisl-, `kesl- Vän, `kišk- Saa) Ris Amb Koe VJg(-sl-) Sim Trm M(-sl- Krk) V(-s- Har), g -ku, g -ko Röp, g -gu Kuu Khk Rei Saa/-sk-/; `kiskli|kko g -go Vai; `kesklek Käi keerd, kisuline; pinnuline oli `niisugune `okslük ja `kisklik sie `parras ja siis rebis `jälle [võrgule] `augu sise Kuu; `kiskliku puust `tehta `peerud VNg; `keere `kisklik puu kut undi liha Jäm; mis sa nii `kisklikkudest puudest tegema akad Khk; nii `kisklik puu, et sa `raiuda ei saa Vll; künnapas on kõege `rohkem `keslik, kisub `süidmid `sisse Vän; neil `kiskligu puidel on oksad sjijs Saa; põrand on `kisklik, kui tal pinnud üleval on Koe; `kisklik puu om rasse `lõhku Hls; Sij tüvik om eige `kisklik, ega sellest `õigüt `laude ei saa Krk; `kisklik, tuj ei `lahkõ?, ütele ja tõsõlõ poolõ kisk Har Vrd kisaline², kisklane, kisklikanõ, kiskline, kistlik

kisklik² `kisklik g -ku Lüg/g -kku/ Noa Muh Kse Tõs Hää VJg/`kisklik/; `kišlik Krl Se; `kiskli|kko g -go Vai

1. kitsi, ahnitseja ära ole nüi `kisklik [õeld kui] inime kisub tese kääst ära võtta Noa; oo `kange `kisklik inimene, kisub `kõike `asja oma `poole Tõs; taa mjijs `omgi sääne `kisklik, timä käest om väega `hiitra `osta? Se Vrd kismus¹

2. tige, hammustaja see oo va `kisklik koer Muh; inemine `ešlik, susi `kišlik Krl Vrd kiskjas¹

3. kiuslik, riiakas, kakleja, tülitseja Küll sene ämm õli `kisklik inimine Lüg; siä oled üks vana `kisklikko ja `taplija mies Vai; `kisklik poišs VJg Vrd kisaline¹, kisanõ

Vrd kiskja¹

kisklikanõ `kisklika|nõ g -dsõ Urv, g -tsõ Plv okslik, kisklik Taa om nii `kisklikanõ puu, taast ei_saa_kuigi `müüdu jaku Urv; `kisklikast puust ei saa? midägi tetä? Plv Vrd kiskline, kistlik

kiskline `kisk|line Kuu Mär Var Khn/`kjõ-/ Amb Koe/-s-/ Sim Kod/-s-/ Hls Krk Nõo, `kisku- Kuu VNg Lüg, `kisko- Vai, -le|ne Tõs Hää Ris Plt, g -se kisklik; kare, kisuline `paadi `pardid `kiskulised Kuu; krobeda, `kiskulise `sarvedega, ei ole üvä `lehma VNg; `kiskuline puu ei lähä `lõhki Lüg; piält vuadata iä loud, aga na `kiskline, et muud kui `viska ää Var; `Kisklestest puust ei saa `pijrgu Hää; `kisklene puu ei lähä `üövlega siledaks Ris;

avil one `kiskline suu, vassakuta kihväd kõik suu täis Kod; sij puu om `väega `kiskline, sellest ei saa kudagi jagu Nõo Vrd kisklane, kisklikanõ

kiskme pl `kisk|me Ote, -mõ Võn, -mõ² V(-ma Urv; `kismõ² Se) nahahaigus, -lööve `kiskmõ omma naha pääl Võn; *ku asi alvass lätt, siss om soomusihu, `kiskme tuleva üles Ote; käe aja `kiskmiid täüs (nõgesest, sääskedest) Urv; `kiskmõ² umma kalamara sugutsõ plek'i², kui vastust ei saa², siss läävä kärniss Plv; iho pääl `kiskmõ² üleväh, süüdü² Rär; iho `kismõ² süüdässe², lat'silõ tulõ, kui `lämmä `vijga väega mõsõt Se Vrd kiistme, kisked*

kiskmes `kisk|mes g -me sälk puukooses mõnele tarvis`puule lüö `kiskmed `sisse; `kiskmed lüiakse `sisse, et [puu] ära kuivaks Jür

kiskmisi kiskudes *tuu sõna um ni vaivaline, nigu `kiskmisi tulõ `vällä Plv*

kisk|raud vara, koba – Plt

kiskui → kiskja¹

kiskuja → kiskja^{1,2}

kisku|kook verikäkk `Viisi veri`vorstikesta, `kuusi `kisku`kuogikesta rhvl Kuu Vrd kisk³ -leib verikäkk – Kuu Vrd kisk³

kiskuline → kiskline

kiskuma¹ `kisku|ma R(-maie Lüg; `kisko- Vai) eP (`kisko- Emm Käi Lih Kul Ris; `kesku- Kse Juu, `kesko- Rei LÄPõ) TMr; `kisk|ma Vig Han(`kisma) spor PÄ(`kisma; `kjõsma Khn), Kod(-mä) MMg KJn eL(-s- Rõu; -me Hls Krk San, -mä Lut, -mõ Krl); *kisuma* Var Häa Saa; (ma) *kisu(n)* üld (*kiso-* Vai spor Hi, LÄPõ, *kjõ-* Khn, *kiso* Plv Se, *kissu* Rõu); (ta) *kissob* Kul Rap; da-inf *kista* Khk Han PÄ Krk

1. tõmbama a. tirima, sikutama *tuõ tanned, miä akkan `naulu `kiskuma `vällä Vai; tuul kisub puud juurile üles Jäm; sulu ehmestel `kistasse raad küljest ee ning pannasse padja `sisse Khk; Siis pidi sõuke maknee-tiline jõud `kiskuma seda keppi maad ligi (veesoone kohal); kisu puri `sisse (pinguta sooti) Mus; poiss kisub `vardad suka sihest `välja VII; kesome ikka ja `voatame, üljes `mõrdas Rid; `ambud `kestasse suust ää Mar; `raktor `kiskus kõik `väl'la mes kibi `liikuda `andis PJg; tuule keeretis - - kisub eina tükkisi ülesse, `kõrgele Sim; `tihke arjaga `kišti [linal] `kuprad otsast ära Trm; mehed `kiskid `noota; ket't kisk lehmäl kõri `kiñni; minä kişkin süded pada `alla Kod; eläjä röögiv `kangest laudan, tahave `valla `kisku Hls; peenike ja kõhn, nigu läbi `laudu `kistu; mõladega mugu kisut iki `vasta tuuld Ran; kisut toda `võrku ikki valiste Puh; kissime õhvakõsõ turb avvast `väl'lä; vesi `kiirleb ja kisup inimese `sisse; ligeda palaja piat kätega kõik iluste `sirgess `kiskma Nõo; enne `ol'liva `valtaga kajo, pangiga kissime [vett] Kam; aho suu ijn [om] sääne havvakõnõ, kohe tuhk ja hüdse `kistass Kan; tuhk`hauda `kišti hüdse² ja tuhk `sisse; `kuurma om val'miss, vaia puum pääle panda² ja `kiñni_ `kisku²; kuiss ta pini hanna nii `persede kisk Har; rehe `kaartõ veere alt kisi napu `vihkõ Rõu; seo ilma `aigu om roobi² `minkaga hüt'si kistass Plv; Ol'li kõva [vägi] pulka `kiskma Vas; sõrme `kiskmine, sõrmõga kistass, `joudu kaiass; vägi`pulka kisuti; katusõst kistass `ol'gi; hammast kistass `vällä, `tohtri õks kisi² Se; um hüä tüühopõn, kisk `atra `hüäste; sääne vasta mäke taha_j mindä², suurt `kuurmat taha_j `kisku, a `kõhtu um Lut || eraldama; (nimestikust) kustutama, tühistama Luke mehe kissivä `endä `valla, es tahava kroonu vallaga üten olla Nõo; kişk opõtaja man maha pääkoolist Har; tä üt'el' är², kişk umma sõnna tagasi Se || kellegi poole hoidma sulane kisub pereme `puole; `päiväd kisuvad sulase `puole (lühenevad) Lüg; päiv kisk o'a poolõ*

(lüheneb), päiv kisk perremehe poolõ (pikeneb) Vas; pinigi kisk peremehe poolõ Se || kaaluma, (välja) kangutama Kivisi on sealt [põllust] `välja `kistud käristud küll Pöi; `kanda sai `kistud, talupoead põletasid neid Tõs; ma siihn kivve kisu ja `kandõ kanguda Har; üles kiskuma meelde tuletama; esile tõstma kas tahetasse akata veel vana `ennemuistist orja `põlve üles `kiskuma Rid; mis sa sest vanast aásast änam akkad `uurima ja `kiskuma teist ülesse Hag; tä kišk sjo aša üless muido sedä es `olnu meil Se **b.** (riietumisest) `kiskusid ennast `riidest ee, vesi veel `sauna toomata Khk; Läks nii palavaks, ma `kiskusi omal muist vattisi seljast ää Pöi; `keskus eese alasti Mar; ma pane vahel lossid `otsa ja vahel kisu ära Aud; südä oli täis, `kiskus enese `riidest `lahti Juu; minä kiškin jaki sel`jäss ärä Kod; kisu jala `valla Krk; naese `kisknava mehel põksi maha Nõo; kiso minno `rõivist vallalõ Se; kisu? `rõiva? `säl`gä Lut **c.** (tuule, õhu liikumisest) lõõtsuma, (läbi) tõmbama, puhuma `tõmmaka sie uks vahe päält `kinni, siis tuul ei kisu läbi Lüg; tuult kisub `aknast `sisse Tõs; Uks `olli madalam, tema ei `võtnu nõnda [suitsu] `väl`lä, `repneauk `kiskus `rohkem Hää; kui uks `lahti on, kisub tua külmaks Kad; pliita kisub Kod; hinge kiskuma hingeldama Ise `ähkis ja `puhkis, `kiskus `inge Lüg; kisub ~ veab `inge, sureb varsi ää Vän; `hõngu kisut nigu `siidi; taa ei joua umma `hiinge `kisku õi? Har || pumpama [tuukritele] `kistatse `luhti ala, muidu lämmatavad ää Mus **d.** (suitsetamisest) mes sa sest piiboss `üste `puhku kisod ja jyyd Kod; mis sa kisud sest piibust, `ühte `puhku piip suus KJn; kisk õnnõ taad juına Rõu

2. (seoses mitmete maatõdega) **a.** (juurtega) maast üles tõmbama; kitkuma, katkuma `sirbi nogaga kisuti `erni VNg; lina kisoda ja `riividä `kuprud `vällä Vai; odra nii lühine, saab juuril ära `kistud Jäm; leigeste `rohtusid tuleb `kiskuda, uppuvad juba üsna ee Khk; nõgest on ullud loomad, ma kisu neid `palja `kääga lehemdele Rei; `sul`ga akatasse kana pealt ää `keskuma Mar; paar nädälad, siss akatasse linu `kiskma ja `kamma Vig; Naesõd akkasid madaru `kjõsma Khn; `kiskus põllu seest ohakid Rap; tümikad tahvad ää `kiskuda Jür; linad on nüid juba `val`mis `klaasind, nüid sünnib `kiskuda Amb; karjane -- `kiskus `kuuskede alt kuuse juurikaid Koe; käis lina `kiškjid `õi`smän Kod; mina kisun ua `puhtast Pal; kivi sammalt es kästä kista Krk; kisu `kääga maa seest noid kanarige Rõn; kanõpit ei kisuta innõ ku `tolmumma nakass Rõu **b.** (kinnisest vaost) kartuleid võtma `tuhli `kiskumise `aeksed ilmad olid vihmased Ans; `tuhli varred `lähtevad mustaks, siis taarist `tuhlid ää kista Khk; Ema läks põllalt `tuhlid `kiskuma Pha; Olet tei juba `tuhle `kiskond ka Käi; `mõisas käisid `kardolid `keskomas ja maha panemas Rei; lähme `tihli `kisma Tõs; kardulid kistase Tor; mine kisu üit`s korvi täis kardult Krk; ei olõ? `kiskmin ubiniit Lei **c.** (koormast, hunnikust) maha tõmbama sõnnikud `kišti väl`lal kabliga maha Sim; konguga `kistass sitta maha Puh; `yypis vanast `olli `puune konk, kellega sitta maha kisuti Nõo; kišsime laadast sitta `väl`la Võn; ma ni kõvastõ kisi, ku sita hankki lät`s `kat`ski Se **d.** niint, tohtu rebima; peergu lõhestama kasest kisuda `piergu VNg; `kiskusin `tohto, akkan `virsu tegemä Lüg; akka tänä `pärre `kiskuma; `lähmo `kosko `kiskoma Vai; männi puust `kistesse korvi `piirgusid Khk; kisu ~ lõõ paar `peergu lõmmu küllest Mär; viisa suge `kistud lõhmusest Pär; sis `tehti kiiniga `särmed ja `noaga `kisti piiruks Rap; tõin tänagi metsast sarabu keppisid, tahaks `pindu `kiskuda Amb; niin`meister oli sie kellega `pilpaid `kišti VMr; niinepust saab `niini `kiskuda Iis; `metsä `käidi `kõški `kiskman; `kisksid kase `tosta Kod; kisutasse `niini, enne vanasti `tehti neist `köisi Ksi; karjatse ja tüdruku `kissive pirru Hls;

pajost kistass `niidsi Nõo; ma sai mõtsast üte `kistu kose Ote; poisi? `kiskõ? `pirdõ Krl; niidse omma_ `kistu ja `katsa mähidü Har; mähä `aigu `kisti noid `koški Plv; pirru `kistava väit's sääne, sarvõst ol' varz pant Lut e. (lehma lüpsmisest) maksa teda (lehma) mette `kiskudagi, `kinni jätta parem Mär; üt's muna koore täüs tule viil [piima], ei massa kista änap Krk; sikkõ? nisa? umma?, nii kiso? ku sõrmõ koolõssõ är? Rõu

3. mingisse asendisse tõmbama vanus kisub `küüra juo ja kõvera; kramp kisub kokko `üöse, `kiskus kääd ja jalad kokko Lüg; [haigutamine] Kisub kõri `laiali Jõh; muutku äga akab mokka `kulpi `kiskuma (nutk kipub peale) Ans; `päike kisub lavad kõveraks Khk; koer kisub kerase Muh; uss kisub kägarasse Rei; kesob üsna eese kokku Mar; ole ilusti `sirge, ära `kõõsi kisu Hää; kaäs tige, kisub `küüru; krambid `jalge sees, kisub jala `kangeks Juu; üs kisub ennast `kierdu Iis; Naha kiskund `kiprasse Pil; ramp kisub jala kokku Hls; siil kisk `kerrä; ärä kista mokke `vingu; kešu kisk kaala `rõnksi (odra pea vajub longu) Krk; `Perse tuhara kisup `kangess `istmisega Nõo; om `endä `kühmä kisnu Kam; Nii hirmus külm ol' vällän, et `õkva_käe_kisk `hanku Urv; huús kisk `kerrä Se

4. (kaardu, kõverasse, kinni jne) tõmbuma lüli `kuuse puu kisub `luoka Lüg; `sõrmed on kõvera `kiskund Jõh; see oo nii keerd puu, kasund nii, kisub `keerdu; silmad akkasid `kinni `kiskuma, une rammastus tuli kohe `peale Mär; `saapa nenad `kisvad ületsi Tõs; laud oo `kummi `kiskun Aud; võrk kisub tiidaku Ris; lauad kõmmeldavad ja kisuvad `koardu; kuue õlmad kisuvad ülesspidi Juu; kippus nagu `kõõksu `kiskuma, kõberasse, `küüru Tür; `taimedel elukad sies, siis lehed kisuvad kämarasse VMr; [ta on] pal'lu tüöd teind, [keha] akkab juba `vimma `kiskuma Sim; `al'lad terad kisuvad `kirtsu, `erne ja ua terad Trm; kase tost kisob kruppi ja `pullu ku lähäb kuumass Kod; jalg kisub `krampi `öösse Lai; kübärä veere kisuva kõverase Trv; lülipuu kisub üles poole Hls; laud o [kuivades] `vändä `kiskun; paper kisk `kärsä tagasi ku rullin om ollu; lõng om ülearu kiirt tett, kisk `särgä Krk; [linal] ligeda veere kisuva `köprä; nüid om täl ka nägu `krõmpsu kisnu Nõo; kuusõ kosõdõ katusõ? `kiskva `kupri Krl; külmägä kisk `kühko Rär; `kiskuss `kühmä, lätt vanast Se; k o k k u k i s k u m a 1. (mõõtmelt) vähenema (kuivades, vananedes jne) `vergo `silmad `kiskovad kogo Vai; Saabas oo kuivades nõnda kogu kiskund; Meite poodis akab keik värk nenda kogu kiskuma Kaa; sõl'g surub `kanga laiale, mud'u `velne kangas kisub koku Vig; riie on pesus kokku `kiskun Ris; kisub kokku vanudusest JMd; nahk kisub kokku Trm; rõõvass kisk kokku Trv; emäl olli suu kõik vanavusest kokku `kistu Rõn; villanõ rõivass kisk vanutõn kokku Krl; ta vanahuss om su `väega kokko `kisknu? Vas 2. krampuma rambi käive `pääle - - jala või käe soone kistass kokku Krk; nigu soone oless kokku kisnuva Puh; puirk kisk mul sedävisi kõtu kõik' kokku Nõo; jalg kisk ~ kistass kokku Har; siss kui jo krambi lööse, nakass `suuni kokko `kiskma Se

5. (mingis suunas) muutuma a. tuul akab külma `poole `kiskuma Khk; Kui tuul vastale (vastupäeva) kisub, akab sadama Kaa; ilmaid nenda tuisuseks `kiskund VII; nää kisub `sõõna, akkab `vihma tulema Mär; Taevas na all puhas, kisub vihmale Han; akkab `kiskuma sügise `poole Pär; joba videvikuss akab `kiskma Kod; puud on ärmatand, kisuvad `valgest; odrad akkavad `ruugest `kiskuma Lai; päe kisub ~ veab `õhtule Hls; ilm kisup `vingu ja `pilve, ei tää ka sadame tule; sij (inimene) kisk küll saa manu (ligi 100-aastaseks) Krk; tuule om jälle `õhtu poole `kiskun Hel; kisub ämäräss; ait tetti `kõrgõdõ - - et tuul alt

läbi käib, ei kisu `rõskõss Ran; tuult kisk (tuul tõuseb) Se || tikkuma, kippuma Elu kisub vägisi `kiiva `kiskuma Kaa; Õdagu pää kisk valutama Nõo || küll oo `kiskun näost `alla, kõhnass, kuivass Tõs; näost om ar_ `kiskunu ~ `tõmbunu Se || tuli änd säääl kisk (liikus) `taeva pääl Krk **b.** (olukorra) muutust põhjustama tuul kisub vihma ülese, kisub vihma pilved ülese Kaa; sulg kisub nenä vesitses Tõs; kül'm kisub silmad vesiseks Kei; vesi kisub puu `tihkeks Juu; sie tuul, sie kisub `vihma KuuK; Aga koe jäeb kõrvuti, siis kisub `riide puha `kortsu Amb; sibul kisub silmad vesisest Trm; kül'm kisub näo kibedaks Plt; päävä käen ja kül'm, tä kisk ka [riide] `valgõss Har; noho kisk nõna `lahk'i Se **c.** kõrvale kalduma, viltu minema `vanker kisub tielt `korvale, `toine johivits on `kangel, `toine `lotval VNg; sahk kisub väga maa `sisse Mär; regi kisub `kiiva Nis; `vanker kisub tee `kõrva Juu; kui `ärgiga `künti, siss pidi ärjä ike olema, muedu oless tõene ärg tõesele poole kisku Nõo; vanger juhup, kisub kõveride, tõesele poole `roh Kemp Kam; no küll om `jõõrdlikanõ tii, `õkva vägüsi kisk riij tii päält är? Urv; no koe sa (kuhu sa) kistat, ku sa `risti lähät, ei lähä ilusadõ (lõnga ketramisel) Har

6. ligi tõmbama; huvi äratama; sütitama, kaasa haarama siin on `praegastki midagi, `järve `ääres, mis `senna `piksed kisub, `aina lüüb `senna Jõe; tama `kisko minu ka `naurama Vai; mustad `riided `sel'gas, kesovad nii palavikku (kuumust) ligi Juu; nemad (puud) kisuvad `pikse ligi Kos; nigu `kisti ära tulema; sie tüdruk `ästi kisub ligi VJg; tohoo-h, vanu igi viil kistasse mehele, ise jo viie kümne `uassane Kod; `endaga kurja poole `kaasa `kiskuma Pal; ku `kange kuum päiv, sis `õkva kisup su unele Nõo; tiä oll `väege ää `tañdsja, tedä kõik' `kiiski `tañdsma Krl; ka kurivaim jo kisk kõrdsi poolõ; [jalad] `kiskva ~ läävä? jo kerigu poolõ Se; minnu nii kisk mindä?, `kiskmese kisk är mindä? Lut || viipama, kutsuma `käegä kisk minuda, et tule `seie Kod; kisu tõõnõ kõrvälõ, midä tahat kõnõlda? Se

7. (teesklemisest, tehtud olekust) Eks ta mattussel `katsund küll nuttu `kiskuda IisR; `kissid `kangeste naerda Tõs; mõni on nihuke eläv, `pal'last kisub aga `naeru Juu; sul põle äda kedagi, näe kisud `ainult `nutma Koe; seda ivakest `laulu `kiskus kõigest jõust (kukest); akkas nuttu `kiskuma Lai

8. kurnama, vaevama; nõrgestama egä ma rahulikkult ei saand magada, kõhä ikke `kiskus; `kange kõhä akkab `kiskumaie Lüg; laps on [imedes] ema nenda ära `kiskund Rei; krambid kisuvad, jalad valutavad aina KuuK; lehmäl käind `tallaja seelas, küll `kiskund ja `kiskund iga `üösse nat lehm lõppend jo ää JMd; mua igävess ärä kistod (kurnatud), mitu `uassad ei õle sõnnikud suanud ei rammutata Kod; ta lask [last imetades] ennast igävest är kista ku luu kärbüss; poja om vana emmise är `kiskun, ku luu ja nahk Krk; lehmä_käävä syy `pääle, venitäse ja `kiskva `endä ärä?, jäävä `aigest säääl pori seen `käämise peräst Võn

9. välja imema, tõmbama, imama kuppu `sarved, `neigä kuppitasse, kisuvad paha vere `vällä Lüg; pane kollast `seepi `paise `peele, see kisub mäda `välja Khk; vase kiht peab seda `aigost `välja `keskoma Käi; `plaaster kesob mäda `vällä Mar; salakoi - - apu leivä tainast ja `kisvaid `asju `pandi `piäle Var; apu kapsas, tema on `kange `kõike `väl'la `kiskuma Juu; teeht kisub viha vää'l'a Amb; ku jalal `paistus on, siis sinine savi `kiskma ärä Kod; kupp kisub alape vere `vällä Hls; nu `väikse kaani kisuva kah verd Kam; `plaastre kisk `haigust vai tõpõ Plv; kihulanõ - - om `kiskno verd täüs Se || (pleegitamisest) pääv kisob `väl'ja kõik `riided, võtab tõesele karvale, kisk `väl'kjass Kod

10. enda kätte haarama, ahnitsema; nõõrima *aagerdab kie`püiab kõik oma kasust`kiskuda* Lüg; *kormitaja inimene, kõik asjad ta oma`poole kisub* Aud; *igä üks kisub ikke enese`poole, kõened ikke oma`poole* Juu; *saksad kiiskid`reinti inimesse käess, akasid talu`poegi õege`nüürmä* Kod; *ta kisuks kõik oma kätte, teine ei tohi ivagi`saada* Plt; *muut ta ei tji ku`tjintride käest kisk`palka ärä* Krk; *kiisk ja ahnits`endäle sedä varandust kokku, mes tä sest sai* Ran; *tää kisk vaest inemist* Plv; *mis sa inemiist nii`pal`lo kisot* Se || vähendama *Peremehel oo`sõuke sant viga külges, et akkab pärast palka alla kiskuma* Kaa; *ma kisu ennembi maha ku manu panõ* Har

11. katki tegema **a.** hammaste või küüntega rebima; hammustama *kull`kiskus kana purust. kull on`kiskund mittu kana* Lüg; *kugod kui`taplod, siis`kannuksiga`kiskod`toine toist verisest* Vai; *äisa obu, vihane, kuri ka, ligi lähed, tahab kista; süva rohu`sisse_p tohi`minna, uús kisub* Khk; *ta on teise suud-silmad keik laiali`kiskund* Rei; *oli loom takka`kistud, va liba teind seda* Kul; *koer oo`kange`loomi`kisma, tahab`loomi`kiskuda* Tõs; *ullu koera`kistud ma põle koa näind; sai koera kääst`kiskuda* Juu; *ku [rase naine] undi kistod liha`sjüüvä,`suava tige laps* Kod; *kas sj koer kisub* SJn; *unt kisk`lambit* Krk || *narrima, nokkima mis tädä kisutasse, midä tämäst`ninda pali`pilkata ja nokkita* Lüg; *mis sa kisud seda ehk teed maha* Muh; *Ta na koer kiskumas* Käi; *mis te tast kisute, mis te tast tahte* Juu **b.** puruks rebima *Kiskus kirja mu`silmade ees tükkideks* Jäm; *kistasse kõik`lõhki* Plt; *lõög puruss kist* Trv || fig *Mitte ei`jõuva, kisu vai tükkidest (tööd rabades)* IisR; *kisu vai küüned piält ärä* Kod; *ka ma ennäst pia`lõhki`kiskme* Krk || fig *taga rääkima üks`kisku minu viel, ei tea, ken minu`kisku* Kuu; *nüid kisub üits miu,`tõmbap kõkst ja kõkst (luksud käivad)* Nõo **c.** lõhkuma, lammutama *karu kisub`linnu puu purust* Lüg; *Einamaa ajad puhas eest ää`kistud* Põi; *tuul kisub katust* Rei; *aud oli`lahti kissutud ja`surnu`pal`laks`tehtud* Rap; *taar`taht ärä kista (~`lõhku) ja uut jälle tetä.`kisti ärä,`mõsti ärä puu, õle visati ärä, taari tõrik`mõsti ärä* Krk; *kui sautarri`naati maaha`kiskma,`naati`härbaanne tegema* Vas **c.** *sisse murdma, röövima aida`kiskje, aida luku`lõhkje. sääl olli ait ärä kist* Krk; *aida kisi? är?; naisõl kiisk ar? kirstu* Se; *(mesi)lindu, mesipuud k i s k u m a mesilasperet hävitades mett võtma`lindu oss vaja kista ollu, mett võtta; ma taass`täempe mesi`lindu är kista; ka te`ende mesipuu ärä kisside, ka te saide ka mett* Krk

12. riideid kandma, kulutama *kisu ennemdi vanad`riided ära, siis akka`uusi`saama* Jäm; *kes kisub veel`valged villast sukka* Kär; *oli küll pühabe aga vanal olid`kiskumise`riided`selgas* Põi; *kül ta (kasukas) mu poolest jääb ika`kiskumata* Muh; *Sene`töõga kisub väga`palju`riidid`ε Emm; pool`kistud riie* Rei; *pal`lu sina seda sukka või kennast siis kisud* Rid; *See palitu oo ühna`kistud, ei`aita`änam`selga`panna* Han || *kaheksakümmend viis ole täis, kui es on kää kiskuda (eluaastatest)* Pha || *On üks va pool`kistud naine (mehega koos elanud)* Põi

13. a. riidlema, tülitsema; kaklema *kukked on`kiskund* VNg; *Kas`jälle`kiskusid`teiste`poistega* IisR; *Omad koerad kisuvad, omad koerad lepivad* Jäm; *Sõnutlesid niikaua kut`pistsid käsitsi kiskuma* Pha; *poisid läksid`kiskoma* Emm; *Kui koer on arg äga ta undiga siis`kisma lähä* Han; *nüid üks surma sõnum tuleb, et`kaarnad kisuvad ja lähväd`kiskudes* Var; *Piiride pärast küll kistud ja kohut`käidud* Tõs; *naised läksid liha pärast kiskuma* Saa; *olime karupidi koos ja`keskusime nõnna et* Juu; *ta ise oli kua`kange`kiskuma* VJg; *meie päris`kiskund ei ole* Pil; *kuke`kakleve, kisuve nii et veritse* Krk; *poisi? lät`si?`kiskma tõõnõ*

tõdsõga? Se **b.** tüli norima; kiusu ajama *Ma kisun suurt südänt, 'kiusu pärast kisendäsin (peale karistamist); neil on üks riid alati, riid ja tüli 'kiskumine; 'Ühte 'puhku kisub 'ammast ja kiristäb Lüg; 'Kiskus viha, et 'tõine õles akkand `vasta Jõh; Juuljus kisub ammu juba Mihkli pæele viha Kaa; Purjus peaga akatakse äga peale pinda kiskuma Põi; ta kisub tüli Rei; iga tühä asja `peale akkab `riidu `keskma Mar; akab kõhe `kiuso `kiskma; kisub ammass Kod; niikaua kisuvad viha `vaenu kui ükskord minnasegi kokku Lai; mitu `päivä joba vimman, kisub `vimma Ran; Kišk_mu pääle süänd Rõu; Sul halv muud, nakkat jäl? kissa kiskma Vas*

14. a. puutuma, kätte võtma *Är `kiskug isa `asju Jäm; mis sa kisud töö `riistu Khk; ää `kiskug teise mänji `asju Põi; mis sa `lampi kisud Emm; ära mette kisu `kõiki `asju Mär; Anna `kaikaga künde piäle, kui viel kjõsub Khn; ää kisu tuld Juu; ära kisu minu `asju Iis; laps kisub kõik mis suab Plt; ei tohi tuld kista Krk **b.** käperdama älä kiso minu Vai; kassipoeg lähäb rekisse, sa kisod tät, kääbustad `kassi Mih; poisš kisub tüdrukud VJg; viimäde olli rubinu sääl, `kiskun `mustlise naist Krk; ku tyy iraaig om -- ta kisup toda nästerahvast nii `irmsade Nõo || sugutama; kannustama mud'u ei saa `poigi, ku egä muna jaoss piap esäani `kiskme, paršs kisk kah Krk; kikass lät's kannu `kiskma Lei **c.** sügama, kraapima ära kiskug pæed Jäm; Mõni `ütles et kašs kisub tuult kui ta seda viiti küündega kisub, et tuul pidada siis `põörma Põi; kisu mu `selga Muh; `vaesed `kruapsid ja `kiskid kas külljed maha, et õle üvä laps anna `leibä Kod; ärä kista ega `süütä, küüne viha lääb `sisse Hls; kašs kisk `küüdsi, ei tää ka ilm sadame lää Krk; tä `kiske küüstega mul näo `lahki Räp*

15. pingul, kitsas olema, halvasti istuma *ei õle iast `lahti `leigetud, kisub kas õla päält ehk `kaindla alt Jõh; see ülikond ei istu kenast. vaada siin on kot't ning siin on kurts, siit kisub `krimmu Jäm; Jaki `uõdõr kjõsub, piäb alt `lahti `lasma Khn; üks [kanga] pool `lõõgab, siis teine kisub Sim; kangass kisk käe ette Krk; särk om halvaste ummeldu, kisk `kaala Plv; [krae] kisk säläle Se*

16. (uudis)maad harima *ma kisu kooguga maad Rei; [äkkega] `kjõstasse `kargõd Khn; karjamuad on kõik iljute üles kistod Kod; kui taime maad `kiskusime, oli kelts all Lai; pääle künni sis kuldivaatõuriga kistass maa läbi Puh*

17. mitmesugust, peam fig kasutust *Pukki `nahka `kiskuma (oksendama) Jõh | akkab juo tagasi `kiskuma igäst `asjast, tüö jõud jääb juo kasinast Lüg | kõvasti pingutama Emä, isä kisuvad vai nahast `väljä, aga tüttart `tüöle ei pane Lüg; oh sedä `tüükeist, mis olt küll `kiskõnu San | kui kuud varjotatse, siis ike `üeldässe, et kistasse, aga kes tämäda kisub Kod | s i i d i k i s k u m a siidi vedama, laisklema näe ma esi kisu `siidi, ma olõ peenemb miis (tööd ei tee) Har | vahest kui kuivad mered on, `kiskuvad (astuvad) jala läbi Khk; päeva ollit ärä väsinu, muutku kissit (heitsid) ärä maha (voodisse) Krk*

Vrd kiskama

kiskuma² refl `kisku|me Hls, -mma Har Vas; (ta) `kiskuss Rõu Se, `kiskus Hls

1. lõhestuma *Pirrupuu piät olõma suurõ mõtsa puu, meä `kiskuss pirrõss, egä puu ei `kisku õi; Ku ol'l hüä `kiskuv puu, sõs tyy juusk nigu_nagsati `tõistõ `otsa `vällä Rõu; Mullõ trehväss visa lõmmupu, väega halv om `kiskumma Vas; nõjo lõmmu? `kiskusõ `hõste [peergudeks] Se **Vrd** kiskõma*

2. sassi minema *lõng `kiskus ärä. nüid aad lõnga õige `saski ja kisud ärä; ärä `lõnga ärä kista Hls*

kisku|pihu peotäis kitkutud linu *kolm lina* `kiskupihu kuas, `annab pihu VNg; `kisku pihud `panna `este `põllu `pääle kokko Lüg **Vrd** kisupeo

kiskur ihne, kitsi üks kuradi `kiskur ja nihkoi õli Kod **Vrd** kiskja¹

kiskõja `kiskõja, kiskaja halgas *Mis* `kiskõjast puust viga `pirdõ_`kisku?; *taa om hää* `kiskõja puu, *taast saava hää_korvi pirru?*; *mõtsast lõigatass hää* `kiskõja pedäje puu; *hää* `kiskaja mõts Har

kiskõma `kiskõma, *kisõda?* lõhenema, lõhestuma *Mõni puu* `kiskõss häste?, *tõnõ ei_taha sukugi_kisõda?*; *paiu ei* `kiskõ nii pikäss, *paiu om* `oslikanõ Har **Vrd** kiskuma²

kisla¹ *kisla* Jäm Khk Mus L spor K, Hls Puh Nõo Krl, `kiisla Kuu

1. a. a väga hapu; ülehapnenud, käärinud *Kali on peris* `kiislaks mend Kuu; [õun] *kisla ehk kibe apu, vääb suu* `kiiva Jäm; [õlu] *es* `kõlba `juua, *nii kibe kisla* Mus; *Kapsa leem o kisla*; `pañdi vett koa ligi et [supp] *paras apu oo, mete kisla* Vig; *tä* (piim) *üsna kisla, kihiseb juba Tõs; piim läind kislaks, liiga apuks* Kei; *Sij õun on õige kisla* Kõp; *Supp om kiskas lännu* Hls **b.** s (kibehapust, ülehapnenust) *nii apuse läin nigu kisla* Aud; *piim apu ku kisla* Hls; *ta um apu kui kisla* Krl **c.** adv väga, ülimalt *üsna kibe kisla soolane* [liha, kala] Jäm; *kisla abu, nii palju abu* Khk; *sui palavaga lähäb piim kisla apuks* PJg; *ta_m* `õkva *kisla apu, tada* `süvvä ei saa Nõo

2. metsõunapuu – PJg

kisla² → kiisel

kisma *kisma* Kaa Emm Han Pä(kjõ- Khn) Rap, `kisma Jõh lõöming, kaklus *Ei lähe* `müede `ühtki pidu `ilma `kismata Jõh; *Läkst kisma peele välja* (kindla kavatsusega kakelda) Emm; *Vanasti* `Mihkli laadal oli *pailu kismasid* Han; `Rahvamaja `juurõs läin *kjõsmaks* Khn; *Mehed* `vaidlesid, `vaidlesid, viimati *läks kismaks* Hää

kismak *kisma|k g -gu* kismamees *Mõni mijs* um *purjun* `pääga `väega *kismak* Rõu **Vrd** kiskja¹

kisma|mees kakleja, riiukukk *Ants oo meitel üle küla kismamees* Kaa; *Kismamihe keed kihlevad; Tast pole suuremad kismameest* Emm; *Juñlased oo kisma mehed* Han; *Nied* `kangõd *kjõsma mehed* Khn; *Taa Rooberdi poig um üt's suur kismamijs* Rõu **Vrd** kismak, kismamees

kismus¹ *kismus g -e* Khk Kse Mih

1. *sa nagu va kismus, mis sa kisud teiste* `asju (õeld pahurale lapsele) Kse

2. *ihnus vana kismus inimene, see ei täi* `süia, *ei täi* `juua ko mette Mih **Vrd** kisklik²

3. hum vana sedelgas *koes määra* (mära) *kismus jähi* Khk

kismus² → katekismus

kiss¹ pl *kissid* kartuli seemnenupud *karduli* `otses on *kissid*, pärast `õitsmist PJg

kiss² *kißs g kissi* VJg; pl *kißsid* Saa

1. *kass ilus veke kißs* VJg

2. *kassi munandid kaßs lakub oma* `kiße; *see kaßs on õige suure kißsidega; kiisu lähäb, kißsid taga* Saa

-kiss Ls kirbukiss

kissa `kissa Kuu Hlj Lüg Vai, *kissa* JJn Hel *kass* *Ei tänä* `huomigul küll *saand kalu* `kissale ega `muiale Kuu; `meie `kissal olivad *pojad* Hlj; `kissa *nuriseb* `ahju all; `kissad *pittad* `pulmi, `laulavad *sis kümmenel* `äänel Vai || dem *kiisu ah kissa tuli* JJn

kisse → kesse

kissell¹ *kis(s)|e-ll (-ll) g kis(s)|e-lli* Sa Hi(*kess-* Rei) Tõs, g *kise-ll*i Mär Tor Juu Jür Amb Koe VJg(-s-) Iis Äks Lai Plt KJn Hel Rõn Krl; *kissel* Hää M TLä, *kissel'*, -õl' VId(g -e Röp), *'kissel* Kõp Hls(-l', g *'kisle*) g -i, *'kii-sse-ll(l)* Kuu VNg Lüg, g -i; *'kiissel'l* g *kiisselli* Mih; *kirsell* g -li Rei, *kirssel* Kõp

1. (magus)hapu jook *'kalja 'kiissel on kui 'kaljale `panna vett ja sukkurt `sisse, on üvä appu* VNg; *leväst ja taarist keedetev kisselt* Trv

2. u marjamahlast magustoit *jõvikist `keidetasse `kisse-lli* Lüg; *õundest tehase vahel `kisse-lli* Khk; *'keetis `jootudeks `kise-ll*i Mär; *'kisse-ll*i süiakse *jahu pudruga* Tor; *'kise-ll* tehakse *jõhvikadest* Juu; *'kisel'li* tihasse *kure`marjadest ja punase `sõstradest* Äks; *pane kise-llile `sahti `ulka* KJn; *kissel keedets `marjust* Hls; *mõnikõrd `talve keedeti kuremarja kisselit* Nõo; *Kissõl' tetäss kurõ mara leemest* Rõu; *jänesse `kapstest keedetäss kisselet, lehe` nõrstadassõ` `väl'lä Röp* || [kas] *vanal aeval `teedi kisse-llist `anti üks `mööda `turja, see oli see kisse-ll* Emm

kissell² → kiisel

kisset *kisse|t* g -da kast, laegas *nelä lehega upin hain `panti raha `kapšukalõ, kisedalõ, et raha lännü_ss `ussõ* Lut

kiss|habe kitsehabe *munõ` juut'i` õks omma kiiss habõndõga`* Se

kissi¹ *'kissi* Lüg Jõh IisR Khk Kaa Põi Kse Trm KJn Nõo, *'kiissi* Hää Lai Hls Kan Plv

1. poolkinni, vidukile, pilukile (silmadest) *'Muidu ei nää kui ajan `silmad `kissi* Jõh; *Ära kibruta nägu, `silmad `jäevad `kissi* IisR; *suits on silmad nii `kissi vädand, neid ep `saagid änam `sirgeks* Khk; *Tuul juba silmad sii seistes `kissi `tõmman* Põi; *kui äkitselt eleda `valge kätte lääd, siis silmad kardavad, kisub silmad `kiissi* Lai; *aab sil`mä `kissi, siss vahip* Nõo

2. kirtsu, kortsu *Mu pale akab ka juba nõnda `kissi vädama* Kaa; *veab nina `kiissi* Hää || *ülespoole taal om nõnaots `kiissi* Kan; *nõna om kõgõga `kiissi jäänü`* Plv || *keerdu, sassi [lõng] läits `kiissi* Hls

Vrd *kiski*¹, *kissile*, *kissin*², *kissis*

kissi² → kesse

kissidama *kissi|dama* Emm Rei, da-inf -ta Rei, tgn -taja Käi ässitama *Üks eendab* (rahustab), *teina kissidab*; *Kissidas mihed täis* Emm; *mina küll pole killegi [koera] kissitaja* Käi

kissile trimmi, pingule *tä tõmbass `hindä kiissile, käüse kui määne hää hobõnõ, väega trämmih käüse* Se || *ots ülespoole nõna om kiissile* Se **Vrd** *kissi*¹

kissin¹ *kiissin* padjakott – Lei

kissin² *kiissin* (-ss-) Hls TLä Rõn Kan Rõu *kissis kissin `silmitaga vahib, ei näe* Nõo; *Tüdrukul om kissin silmä Rõn; Kassil umma kiissin silmä`* Rõu || *ots ülespoole taal om kiissin nõna* Kan || *sassis, keerdus lõng om kiissin* Hls **Vrd** *kissi*¹

kissis *'kissis, `kiissis* RId Sa Rei L spor K, Trm

1. pilukil, vidukil (silmadest) *'kõnnid `silmit `kissis* Lüg; *Tia, kas ta `oiab ise neid `sil'mi `ninda `kiissis vai on ta `luodud kuhe nisukeste `kiissis `silmitaga* IisR; *mis sa vahid sii silmit `kissis* Khk; *Vahib aga tänava `poole silmit `kissis peas* Pha; *Silmit nii `kissis kut vana emisel* Põi; *Äi saa muidu [päikest] vaadata kui `kissis silmitaga* Rei; *silmit*

õrnad, või `lahti aada mette, siis oo `kissis Var; ei või `vastu `pääva vaadata - - silmad `kissis Aud; `joonud inimesel on sil`mad `kiissis peas Juu; `päeva ei olegi, aga neil on ikke silmad `kiissis Plt **Vrd** kisevil

2. kortsus, krimpsus Sii `sündimisest sandik `sõukse `kissis `näuga Pöi; `kissis nägu Trm; nina on `kiissis Lai || pahane Mis sa nii `kissis `moega sii vahid Pöi

Vrd kissi¹, kissin²

kiss|silm pilusilm oh sa kuradi `kissisilm, `kõnnid `silmad `kissis Lüg **Vrd** kiss-silm

kissitama¹ kissi|tama Jäm Kaa VII Aud Trm Plt/-ss-/ , kiissitämmä Urv Vas, (sa) kissität Nõo; `kissi|tämä Kuu, -tama Lüg IisR silmi vidutama, kissi ajama Mida sa `kortsutad oma nägo ja `kissitad `silmi Lüg; Ta oleks ilusamb, kui ta `silmi ei `kissitaks IisR; Kissitas ere `valguse kääs `silmi Jäm; järk päev, ei või `vastu `pääva vaadata - - pead kissitama Aud; Kissitab aga pealegi ja vahib pool vidukile Trm; kui `vasta `päikest `vaatad, siis kiissitad `sil`mi Plt; Mes sä kissität silmi, käänä sälg päevä poole Nõo; Sa kissität ja pilutat `silmi nigu silmil midä vika oless Vas || `Kissitab `ninda ku kass `kuore pütti nähess Kuu || kirtsutama Mi_sa taast nõnast nii kiissität Urv

kissitama² `kissitama (-ssi-) kassi kutsuma `Kissita oma kaás nüüd `siie IisR **Vrd** kissotama

kiissitämmä kiissi|tämmä Urv Har Vas jõudu kokku võttes pingutama Kül_kiissitäss ja `vinnass (koer tahab ketist lahti pääseda); Mi_sa üle arvu kiissität ku sa ei jõvva? [tõsta]; Sa_seenis kiissität, ku sa uma sällä luu murrat Urv; vasik kiissitäss jala_vasta, ei lähä `perrä, tukõ jala? `vasta (tõrgub) Har || tassima kiissidä? suurt `poissi; ma kissidi nii kui kot`ti sälägä Vas

kiss-kiss int kiss-kiss, kiiss-kiiss Kuu IisR Vai VJg Plt Hls Ráp kassi kutsesõnad Kiss kiss - - `kiisu kus sa oled IisR; kiss kiss, tule `seie Plt || kõss (kanadele) kiss kiss kanad Vai

kiss|nina pej (kurjast või pahurast inimesest) va kiissnina, veab nina `kiissi Hää

kiss|nõna 1. (kurjast inimesest) mu[?] naaõõ um suu[?] kiiss nõna Rõu

2. (püsti ninaga inimesest) vana kiissnõna, kosa_läät Kan; Ar[?] pühku nõnna ülespidi kasuski kiissnõna Vas

kissotama kissotama kassi kutsuma jäh, mis sa sitta kissotad Ris **Vrd** kissitama²

kiss|silm kiss- (-ss-) Mär Hää Plt pilusilm mis sa kiss-silm vahid pilukili `silmadega Mär **Vrd** kissisilm

kist¹ kist g kista Vän JJn Krk pind `ööbel `lõikab `laastu puu seest ja siis jääb soomus `piaie, kistad Vän; topelt `üüvel ei kisu [lauale] `kiste `siissi Krk **Vrd** kisk¹

kist² → kiht¹

kista → kesta²

kistab → kestab

kistakas → kiistakas

kistamalda `kistamalda väga, erakordselt üldäss `kistamalda pal`lo; `kistamalda `mooskit om lina pääl Se **Vrd** kistomalla, kistumalda

kistamis → kestimis

kista|varras kedervars Kistavardaga kedräti langa vanast ja tetti rõivast Nõo **Vrd** kistavars

kista|vars kista|var's Kod/ ke-/ Hel T V(kiista- Plv; k'ista- Se; kesta-, k'ēšta|varž Lei)

1. kedervars *kistavarrega* *kedräti* Hel; *kistavarrega* *kedratu* *vanaste jah*; *nüid tetäss kistavarrega võrget*, *sij kistavaárs om tõist`müüdu* (kui vokk) Ote; *ma näi_kül viil ku kistavarrõgõ kedrati* Urv; *`häide? tettivä?` korvi kõrvaldõ, säält`lasti kistavarrõga`kiirdu* Plv; *vanast`präätadi kistavarrõga?*, *sääl ol'liva? keeri? otsah* Se || söim *oh sa kistavaárs* (öeld naisele) Kam **Vrd** *kistavarras*

2. ühendushoob, keps **a.** *vokil kistavaárs ai`ümbre toda suurd ratast kui sõkid*; *kistavarre sehen`olli voki raud*, *kistavarre alumane ots keedeti* (kõideti) *jalalavva`külge* Ran; *sul om ka ta langarattalõ vastanõ kistavaárs tett* Har **b.** *linamasinal* [lina rabamiseks] *tul'li kistavaárs`tõsta`aamise päält rabamise`pääle* Kam; *lina jahvatamõsõ massina man om kista vaárs* Krl; *kistavaárs um kõvõrass`painunu?*; *Kistavaárs* ühend suurd ratast *`trullega, paänd käümä* Vas; *kistavaárs lät's`katski ja setogi?`pidi?`lina ajamise poolõlõ`jätmä* Räp **c.** *veskil kestavaárs on piävõlli õtsan ja all* Kod; *vešken`olli kolm kistavart*. *kistavarrõl olliva pulgad`ümbre`sõõri* Ran; *`amba käivä kistavarre`pulke`müüdü*. *kistavaárs om all kivi, ta aab kivi`üंबर* Ote; *Kistavaárs um tuu pulk, miä`veškikivi sisen terri kivi vahelõ väristäss* Rõu || *käsikivi osa kistavaárs, mink pite`aeti* Plv

3. latt, varb *kistavarrega`võetass paäng kaivust`vällä* Puh

kistlema *`kistlema kisklema; tülitsema, vaidlema koerad`lähtavad`kistlema;`kistlevad sõnadega muidu; nee_p äbene teiste ees ka`kistlema;`kistlege seel`pæele* Khk

kistlik *`kistli|k g`-ku Kaa Põi,`-gu Rei kisklik Ratta pöövad peavad sitkest kistlikust kase tüüst olema* Kaa; *`Sitke`kistlik puu piiru puuks äi`aitand* Põi; *`kistlik puu`– kinnuline, keeruline, vastane`lõhkemas* Rei **Vrd** *kisklikanõ*

kistme → kiistme

kistomalla *kistomalla?* väga, lõpmata *kistomalla?* *illoõ maja* Vas **Vrd** *kistamalda, kistumalda*

kistra *`kistra* Rõu Vas Se terve, kõbus, traksis *Ma_ka_ks olõ? no õigõ_`kistra, nika ko_jäl`haigõss jää* Rõu; *ma_pia`immess, et sa nii`kistra olõdõ?* Vas

kistrik hv *`kistrik g`-u vistrik iho`kistriku?`omma sääntse`väikese naglakõsõ?`iho pääl* Se

kistuma *`kistum(m)a, (ta) kistub* T(*`kistub* Puh), pr (ta) *kistuss* V(*`kist|uss* Har Vas, *-üss* Plv); *`kistume, (ma) `kistu* M(*`kistme* Krk, [ma] *kistu* Hls); *`kis|tumõ* San, *-toma* Räp

1. *kustuma, põlemast või valgustamast lakkama* *Tuli om paa alt är`kistunu* Hls; *piird akanu`kistme* Krk; *sõe om ärä`kistenuva* Ran; *sis ku tuli ärä`kistenu, sis`rätsep susanu tule`näitäjäle nõglaga* Puh; *`viska vett tulele`pääle, siss tuki kistuva ärä* Nõo; *siss`kistenuva tule ärä, nigu tuul oless ärä`puhknu* Ote; *ku ahi är kistuss, tuli om är`mültünü* Urv; *lamp kistuss är?* Krl; *tuli`kistu vällä?*, *tarõ om pümme nigu kot't* Har; *pilahki`lõugõ vahelt lätsi tuud`kistund tukand ärä`tõukama* Plv; *tuli`kistu ar?* Vas; *ol'l nii suur tuul, et tuli är?* *kistu* Räp; *tuli kistuss`välla* Lei; ei *kistu, ei põle* fig *vinduv; ühetooniline; tundetu kis siantst pikkä viha piab,`audub,`õhkub, jußt ku üits aa kubu kunagi, ei`kistu, ei põle* Krk; *siin kõrval Soe talu peremis`olli ku tuli`tuurahn puun, es`kistu, es`lägine* Nõo; *mu elo um nigu tuli`tuurahn puuhn, ei_kistu ei pala_kah* Rõu || *päikeseloojangust üits agu`kistup, tõene tõusub* Trv; *õdagune agu nakap küll ärä`kistuma* Nõo; *õdagunõ ago nakkass`kistuma* Kan; *ao täht om jo vällä_`kistunu?* Har; *ago om`kistunu?, koidu`valgot olõ_õi inäp* Se || euf *surema siu elu kistub`varsti* Hls; *timä elo küünäl`kistu är?* Rõu

2. veega reageerima (lubjast) *pandass lubi`auda ja, vett`pääle, sis kistup ärä Nõo; õhu käen kistuss lubi esi kah Kan*

3. hääbuma **a.** meeleorganite talitlusest *silma om ära`kistunu Hls; [tal]`kistu ammu jo silmä nägemine, ol'l mõni kümme ajast`aiga pümme Har || fig tunnetest sul ei kistuki taa viha muia[?] ku mu pääl alasi Har* **b.** tuhmuma *Sij kiri om ninda är`kistunu Hls* **c.** käibelt kaduma *Toomass (ristinimi) ei ole viil`kistun Krk*

kistumada`kistumada Ote(-o-) San V(-o- Vas) tohutu, lõpmata; väga nii`kistumada *sük'äv om tu org et Ote; Sääl ol'l`kistumada pal'lu rahvast, neid ol'l`õkva`murdu koon Urv; Ma'rru ol'l`kistumada pal'lu; tuu valu ol'l täl`kistumada suur'olnu[?] Rõu;`kistomada rahvass ol'l kerikoh; egä`aasta saa`kistumada vilä ja tege haina;`kistumada rahakõsõ võt' vähist Vas* **Vrd** kistumalda

kistumalda`kistumalda Har Vas väga, ääretu(lt), tohutu(lt) *Mul ol'l tuust`vaesõst latsõst`kistumalda kahju Har; kolm`päivä olli ma`kistumalda suurõ valu seeh Vas* **Vrd** kistamalda, kistomalla, kistumada

kistutama *kistu|tam(m)a T V, -tem(e) M San, -tõmõ Krl*

1. kustutama (põlevat) tuld või valgustust *kistute tuli ärä Hls; Oless na kogu aig kistute saanu, siss oless iki ärä kistuten kah, aga vesi lõpeš ju otsa Krk; [susi] raput annaga vett tule`pääle, kistut tuld Ran; kui`leibä tetäss, siss kistutadass üidse ärä Puh; ku tuli ärä kistutedi, sis koolipoesi`sängest kõneliva vana aja jutte;`pikse tuld muu ei kistutana kui röösk piim; nigu tuld kistutama`tulli,`õkva jälle`ümbre tõõsipäedi ja minemä (kiirustamisest) Nõo; lam'p om är kistutedu San; Kuiv vili - - vai sa tuud inäp kistuta saat Rõu; Kistutagõ ar tuli, väläh om joh`valgõ Se; ma kistuda tulõ vällä Lei; lõpõsõ`pallusõ[?],`küindle kistutadass ära[?] Lut | päikeseloojangust Jüri ao`läütäss, Jaan' ao kistutass Plv; Jüri`läütäss ao, Jakap' kistutass Vas || fig vanaduss kistutass silmä nägemise, muu ei saa kistuta[?] Har* **Vrd** kiustamma

2. fig lõpetama, vaigistama **a.** janu, nälga, puudust vm *kistutap jänu ärä Trv; Mia kistuti suure näl'lä ärä Hls; sellege saat jälle raasikse`aiga ädä ärä kistute Krk; kas tuu päit's peenikest`leibä miu`näl'gä kistutap Nõo; seh, ma anna sullõ toobi vett, vaest saat`taaga umma joogi jannu kistuta[?] Har; vett võetass jano kistotamisess Plv;`kiste uma joogi jano ar[?],`tahtsõ juvva[?] Se* **b.** pahameelt, viha; valu ta *tulli vihage miu`sel'gä, kistut`viha ärä Hls;`sül'gäp kui tuld ja`tõrva, tuu om viha kistutusess Ran; Aenu (Aino) tõi serätsit troppe, kes valu kistutap Rõn; ta kistutõss umma[?] viha Krl; [tal] is olõ muial umma viha kistuta ku kotun ummi`lat'si pääle Har; kistutamada viha; ma kistuti näide tüli är[?] Plv; ku saat kelle tuud pahha kõnõlda, kes tuud pahha kistutass Se* **c.** heli summutama *rogotka`väega tilisess, sõs kudõnõmise`aigo tulõvat [luts] hellü kistutamma Räp*

3. põletatud lubjale vett lisama *Sij om kistuted lubi Hls; lubi kistutõdass ärä Nõo;`lupja kistutadass`viigga Kan; lubja palutaja[?] kistutive[?]`lupja Krl; taa kal'k piat vällä kistutamma, siss karastuss`piinüss Har; palotõt lubjakivi[?] ummaki kistutamada[?] lubi Plv*

4. ära kustutama, maha pühkima *ma kistute selle`numbre maha Hls; siss raami sehen`ol'li serätse kivi`tahvled, kirjutid`krihvlega`pääle, perän kistutit ärä Ran; kistutame teie võla maha Nõo; sa olõt taa sõna võl'ssi kirutanu[?], taa kistuda maha[?] Har; sügüse läit's peremüss`päivi kistutamma (teopäevi arvestama), vei uma pulga kah Räp ||`kistadass`maaha jo nimi (elavate kirjast), är`kuule Se*

kisu → kisk¹

kisuline *kisuli|ne* Kuu Jõh Jäm Mär Kse PJg I Lai Rõu, *-le|ne* JMd, g *-se* kisklik, pinnuline; kiskudega *midägi ei `tohtind juo nisukust kisulist `jääda `sinne* (paadile) Kuu; *Ööveldamata louad on kisulised Jäm; kisuline puu, aeab pinnud `sõrme* Mär; *Kisuline oo `siuke puu, mis kudagi `lõhki `minna ei taha* Tor; *ei sellest puust soa `pilpid, se on kisuline* Trm; *kisuline `väster akab avile `selgä `kiinni* Kod || *Hildal um taa kijl jo `mitma kisuline* Rõu **Vrd** *kisalaine², kiskline*

kisu|mees kiskleja, kakleja *ta riuu ega kisu mees ei ole* Kse **Vrd** *kismamees -peo* linapeo *põllalt kisutud kisupiod `seoti kodu `pahmasse ja akati kuperdama* Kei **Vrd** *kiskupihu -pilv* Akkab *kisupilvi* ajama, ei tea, kas kisub vihma või kuiva, aga kitud ja nõsud on üleval Mär

kisutama *kisutama* Muh VJg/-s-/ kiskuda *laskma mis sa sii koeraga kisutad* Muh; *võssiteti ja kisuteti `luami koertega* VJg

kisõndõlõma *kisõndõlõma* kiusu, jonni ajama *aamat`mijss saa ai kisah olla[?], ku nakass kisõndõlõma, ni `kaetass, et tu om halv ineminõ; väega kisa ineminõ -- mi sa tah kisõndõlõdõ[?], kisõndõlguⁱ?* Se **Vrd** *kisendelema*

kita *kita* Kir, *kit'a* Hag SJn, *kitta* R(*kida* Hlj) dem *kass Aja kitta `üeseks tuast `oue* Kuu; *meitel oo sii kaks kitad* Kir; *`kaäsi üeldas teenekord kit'as* SJn **Vrd** *kiti, kitu*

kitakass *kita|kass* g *-ka*, pl *kitakatsõ[?]* kiitleja *tä om sääne kitakass, kitt kõgõ hinnäst* Se **Vrd** *kiidakas*

kitasnik *kitasni|k* g *-ka*, *-ga* Röp Se *naiste pihtseelik kitasnikku piet'äs kotoh; kitasnigal ol'li `käüse küleh, sälä takah ripudi, alapul vüüd; kitasnik om poodi rõivaäs; kitasnik ol'l must ostõt toominõ* (toimne) *`rõivakõnõ; naase omma kitasnikõn; mi`mat'i imä iks kitasnigaga[?]* Se || *fig sai mina kah räpsähtä kitasnikke* (tüdrukuid krabada) Röp

kiti *kiti* Jäm Krj Han Krk Nõo dem *kass Meie kitit põle paar `pääva näha `olngi* Han; *kiti om `kavval, kribib sääl `Manni, oodap lämmit `piimä* Nõo **Vrd** *kita, kitu*

kitine *kiti|ne* (-t-) g *-se* spor üld, g *-tse* Kse Puh San, *-nõ* g *-tsõ* Krl; *kidi-* Kuu, *kitti|ne* VNg Vai, g *-se* a < *kitt* *`kaussi on kittine* Vai; *`aknad on kitised* Jäm; *kääd jäänd kitiseks* Khk; *ake oo veel kitine* Muh; *laud on kit'ine* VJg; *sõrme[?] om kititse* San || *sitke, kleepuv kit'savi, kitine savi, tuu ei olõ hää[?]* Plv

kiti|nokkija “öösel tüdrukute akna taga käiv poiss” – Khk

kititama *kitit|ama* Kse Ris Trv Vön(-t-), *-eme* Krk, *-ämä* Puh, *-õma* Krl *kittima isa* *kititas* *`aknud* Kse; *kititap* *`akna* *`kinni* Trv; *`akne laasi tahav kitite. mea kitidi* Krk; *kitigõ kititõdõss* *`aknid* Krl

kiti|valts *aknaraami soon klaasi ettepanekuks* *`akna laasid tulad kiti `valsside `sisse, kit't pannaste `pee* Ans

kitjas *kit'jas* g *-ja* *kititaoline leib one kole* *`kit'jas, akab käte* *`kül'ge* Kod

kitkema *kitke|ma* VNg Jõh, *-mä(ie)* Lüg, *`kitke* Vai *kitkuma, rohima* *`rohtu* *`kitketi* *linudest* *`vällä* VNg; *mene* *`vällä ka* *`rohto* *`kitkemäie; kabustad tahavad* *`kitkedä; `Teie* *`menga* *`kitkega* *`kapsad, `meie* *`kitkema* *`porgandid* Lüg; *Põld on juba* *`puhtast* *`kitketud* Jõh; *`kitkedä roho* *`vällä* *`piendrä* *päält; eks lase* *`Miilida* *`kitke* Vai

kitkme *kitkme* *teelehe õisik tie* *`lehtede* *`keskel* *kasvavad* *`kitkmed, ku lapsed õlime, vedasime* *nendega* *vägikaigast* IisK

kitkuma `kitku|ma VNg Lüg(-maie) Sa L hrv, u K(-t' VJg), I(`kitkma Kod), kikkuma Häa Saa Ksi välja tõmbama **a.** (umb)rohtu katkuma, rohima `aeda `kitkuma VNg; `rohtu vil'la seest `väl'la `kitkuma Kse; kikutse `rohtu Saa; kitkub `siale `rohto JMd; `piendraid `kitkuma Koe; mina kit'kun `kapsaid VJg; ohakaid kitkuti kinnas käes Trm; kit'kimä `einä all aian; rohi tahab `kitku; `kitknud `terve päävä Kod **b.** (juurtega) üles kiskudes koristama [suvivili] `leigeti `sirbiga ja kui oli madal, siis `kitkuti `juurikattega VNg; me `kitkusime kanepid ära Jäm; `kitkus tubakad keige juurdega üles Khk; [lina] see sai kitkutud, sured unnid kogu Kaa; linu `kitkuma `miñdi Lai **c.** sulgedest puhastama kana on `kitkutud, juo puht Lüg; Kitkun kana Kad; kana kua kitkutasse, anel na `saate kitkutasse suled sel'jäss ärä Kod || fig meil on üks kana `kitkuda (tüliküsimus lahendada) Plt

Vrd kiskuma, kitkema, kitskma

kitleme, -ä `kitleme San, `kit'lemmä, kitel'dä? Rõu kiitlema ärä `kitle; poiss, mis sa `kitlet San; mijs `kit'less, a hiñdäl ei olõ? midägi? Rõu **Vrd** kitma

kitlep `kitlep kõhn kondine inimene on naa üks `kitlep, `kuivand ja õle suurt `andi tõsest, ei õle liha `ümbär tõsel, ei `perset, ei `perse `kannikuid Lüg

kitlik `kitli|k g -gu Puh Se kiitleja `kitligu inimese ei `kõlba kohegi Puh; ta om väega `kitlik Se

kitli|täis fig keretäis, nahatäis kitlitäve `juua või `pekse (saanud) Mus; koosä täie kätte saand või `kitli täie JõeK; Mine ja anna sellele kokale üks tubli kitlitäis MMg

kitma `kit|ma, kitta M(-me Krk) T, kitta? San Krl Har; -mä, kittä TLä Võn, kittä? V

1. kiitma, tunnustama, ülistama kes esi ennest kitt, om nagu üt's albike; ei mõsta kitta ega `laita Trv; neve kitave oma elu Hls; ärä kitta `päevä enne `lujja minekut Krk; tüüj kitt esi oma tegijet Hel; mehe söövä ja kitävä, et küll om ää Puh; mis sa sitta kitat ja `näl'gä avvustat, tüü mõne mijs; toda `umblejat kiteti Nõo; erits kitt ennäst, `õige mijs tõist Võn; mis sa `hüppä kitadõ?; timä kit't mu nõu hääss Har; Kittü_i hinnest midägi; mõtsa mijs kitt õdago, mere mijs hummogo (ilma) Rõu; Ilma kitä õdago, naist hummogo Räp; kitä sis vai petä?, naase? õks omma_pattu vidäjä?; ul'l kitt orä tüüj, a laisk kitt latsõ tüüj Se; kitta kiiduväart, hea kittä inimene ta_i ole Puh; ega ta kittä naene ess ole Nõo; Kittä ilm ei ole Räp; järele ~ perrä kitma nõustuma, takka kiitma aevas kitab `järgi, sji mis sa `mõl'lit, om tõsi; Mia mutku kiti `perrä Hls; mea kiti ka `perrä tal Krk; Iidä tahap ikke, et peri kitetass; teil jääb ainult `perrä kittä ja tüü ärä tetä Nõo; tüü kitt `järgi õnnõ tõsõlõ Krl; esä kai, kitt peri Vas; `perrä `kitmä om egä üt's tark Se; na kittava `perra Lei; välja ~ üles kitma eriti esile tõstma küll meie Miinä kiteti `täämbä `kerkun `väl'lä Puh; minä `kit'si tedä üless San

2. kiitlema, suurustama ega ma_i kitä, ma kõnele nii kudass om Ran; mõni om `uhke, korgutab ennäst ja kitäp; mugu vahip ja kitäp et illuss nõna Nõo; ma_i kitä?, ma kõnõla `õkva `õigõlõ Urv; tgn kitja kiidukukk noid `kitjit ma joba teesi; ah serätse `kitja jutu vai `asja Ran; `Kitja inemine tege kiholasest härä Plv; väega_ `kitja inõminõ Se || kosjamoortah kävevä `kit'jä? [enne pulmi], `kitmise iist mõni and `hammõ ja rahha Se **Vrd** kitleme

3. lausuma, ütlemä Temä kit't, no sedäsi sji asi ei lää Hls; pernaine kitt, et si tüdruku `äste tennu Krk; tõene veli `kitnu, kas ma_ss `üttele, et ärä sitta putu Puh; poiss kit't, et agu om sinu raguda; Laine kitäp, et sa_lt jo meie kasuemä Nõo; `pernane `kitnü tooho kurat'

Võn; *ma_kit'i siss umalõ meehele, et joodikõllõ ol'l parass Vas || nigu `keerge aruga, kitab ja `latrab, sõna siit tõene sääld Ran*

kitrama `kitrama sodima – Kuu

kits kits (*kit's*) g *kitse eP(kets Hi LäPõ)*, g `kitse R, *kit'se T, kitsi Jäm Khk Pälõ M, kit'si VIPõ, kitsõ V(n kit's Lei)*

1. a. *codukits `kitsedel `niideti ka neid tümi `kohti vähekese; `kitsed ei old `kütkes `eiga `laudas `millagi `kinni; parem `kitse pidada ku lits `endal kosida rhvl VNg; Lase kits kiriku, läheb `kantsli ka Lüg; `Käiväd nagu `kitsed kuse `kallal (magusat söömas) Jõh; `Kümme `kitse `süüvad ühe `eina `kuhja `kallal = kedrus IisR; `kitsed `andat `piimä; `enne oli `kitsi pali Vai; Kits ning sokk olid pooled vennad, mõlemal olid tõhjid ännad rhvl Jäm; meitel ep `peeta `kitsesid Khk; kardab kut kits kõue `ilma hum Mus; kitsel oo `väiksed sarved ja abe kurgu all Jaa; Kits `polla loom, kadakas `polla puu ja sõrulane `polla inimene hum Põi; `kitste seas oo pukad Muh; `ketsisi tapedi sügise Rei; ole ikka mees, ää ole kits mette Mar; kits sõi `kapsa lehed ää Mär; Kits `keldris, saba `väl'las = tuli ahjus, suits korstnast väljas; Kitsas nagu kitse keel Han; kõigi kitsedel ei ole `sarva Tõs; Jusku kit's mõkitab (kogelega jutust) Hää; nüüd kitsed kaduvad ää; `kitsi ega pukki meil ei ole Ris; üks vanapoiss oli, Timbu Ants, temä pidas `kitse Juu; lehmad `jooksid kui kitsed `ringi Kos; Nagu kits kahe kuhja vahel (raske valik) Jür; mis kit's kitsele annab, kui mõlemad ühe `vaesed Koe; mis sa kits traavid alati (inimese kohta); ei sul ole `õiget aru, sul on va kitse arud VJg; kümme `kitse ühe `eina kuhja kallal = kedrus Sim; See `õhta läks nii kui kit's löi sabaga (kiiresti) Trm; pal'ju sikka ja `kitsa Kod; `kitsesi on `õlpus pidada, tee `talle `vihtu ja Lai; kit's mõkitab KJn; mea akkan `kit'sa pidämä Vil; kit's kapusta aian Trv; `kitsi `piave `siantse vanainimese ja `vaese; ta om magjass viina pääl, ku kit's kuse pääl Krk; viis-kuus `kitsi olli talu kottal; `kit'sel `õlli ütsilugu paariku poja Hel; `kit's `keldren, kiiil `väl'län = tuli reheahjus Puh; koller tullu talule kit'se näol; Kes `kitse karja tõprass loeb ehk karjalast inimesess Nõo; talu inemise `kit'si es `piävä Ote; kiiil kää nigu kitsõ jalg (keelekandjast) Krl; Sa_lt (sa oled) ku_kits kapsta aian, ei süü? esi?, ei jätä_tõõsõlõ ka (kadedast); mi latsõ? ollimi_ `kitsiga_pinuhn Rõu; kiä jovva_as `lehmä pitä?, tuu pid'i `kitsõ Vas; kitsõ piim om makõ Se; kits kotis hädast, puudusest nüüd on tal kits kottis – `kitsas kääs, ei õle akkamist Lüg; ta on kui kits kottis (hädas) Rei; mul tänada oasta kits kotis (puudus majas) Trm; Kits kotin (viletsusest) Pst | fig pime tema nœ mette medaged, nagu kets kottis. kui inimene na tehele panemata on Käi; kits kärneriks sulil vaba voli Pane nüüd kits `kärneriks, süüb `viimasetki lehed puust Kuu; Pane kits `kärneriks ehk unt `lamba `karjaseks Lüg; nüüd oo kets `kärnälik Mar; Kits ei kolva `kärneris Han; Nüüd on kit's `kärneriks Hää; kit's om `pantu `kärnälik Ran || kehvuse, kõhnuse vms kohta `Kargab kut va kits teiste ees (lehm vilja joostes) Põi; nõrga kondi, lask ku kiri kit's Krk; nägu nigu kit'se jäl'g (kõhn) Ran; Tsilgute ka uma kitsõ är (lehmast) Röp | nigelast tulemusest No tegi ka reha niigu `kitse peerestuse (hõre, kehv) IisR; niigut situks kit's kase tohu `pæele (äpardunud tööst) Mus; kits kelgu ies (üha vaene) Kos **Vrd** kide⁴ **b.** *metskits no `saimo sene `kitse käde Vai; irved o `metses, kitsed kua Lih; kitsesi oli jah, ja nüüd `präegu koa, ja põdrasi ja Tõs; koşja viinad olid `kaasas - - siis küsisid et me aeame `kitse taga - - me tahme `kitse `laska Pär; metsast tul'li terve kari `kit'se; kit'sidest saab ilust `nahka Saa; nägin ilusa suure kitse**

HMd; siin on old ikka `irve ka, kitsest natuke suurem JõeK; nüüd akkab siginema `kitsesi Koe; `põtru ja `kitsi õlema pal`ju ärä surenud `metsä Kod; ja `metstes käisivad `põtrasid ja `kitsesid `laskmas Plt; ubailvess murrap `kitse, jänesit; lätsive `kitsi `püünme Krk; `kit's om kikerpilli ärä ladvanu Nõo; mõtsan ol' enne vanast küll paelu `kit'si San

2. euf naise, eriti neiu häbe mis sa oma `kitse `näitad külale (õeldi lapsele); su kits sai siis vahel vett rüübata koa (neiu oli meres); mis sa sii oma `kitse paistad soja päeva käe Muh; kits paistab, ega ta põle `kaeras käind Pil || vahest `istuvad ja kuub jääb üless ja tagumik `paistab, siis `ütleväd, et `kitsed `lähväd õrasselle Jõh; pane ännad `peale, muidu kitsed `lähtvad orasse Muh; näe ketsed `lähtvad orasele sol Mar; Enne `keerdi seeliku saba üles, aga `kitsi ei `lastud orasil `minna (kuba oli kaetud) Han; Kit'sid Kihnu orasel Hää; kitsed läväd oraselle Juu; kits lääv orakselle VMr; kitsi lääve orassel Krk; kata latsõl perse kinni[?], kit's lää orasõlõ Plv

3. hum vokk kit's löi pailad peelt εε Khk; kolme `jälgne kits Rei; oki saab vahel kitse nime, et tal jalad all oo Kse; ketrab kitsega või kitse rattaga Koe; Küla kitsed keerutavad, valla vokid veeretavad rhvl Trm; kitsige kedräts Hls; mia tõi liinast kitse Puh; naestel juba kit's maeen Ote; tüdriku[?] lätsive[?] `Valka laadalõ `kitsi `ostmõ Krl

4. raam ehitusmaterjali kandmiseks kits oo `sel'ges `kanmiseks Mär; Katuse `löömise juures pannasse laastud kit'si `piaie Tor; tel'likivid kannab kitsegä üles; kits on seljä ruam, ühe inimese `kanda; kits one sji, kellegä kiva üles [katusele] kannetass, täl on sarved kül'jen Kod Vrd katusekits, sarvik

5. (väike mittedõdav kala) ?hink kitsõ[?] umma_kivi all, sääntse habõndõga[?]; hummogu `pañti `suurma puudõr `kiimä ja sinnä_ `pañti maimõ ja kitsõ[?] ja hürilä_ `sisse Rõu

6. tikutaja liitsõnalistes nimetustes Vt mets-, mõts-, pikne-, soo-, taeva|kits

7. metsõunapuu – Rõu

8. pl juuksepat Enne urgõpäivä kõnelevad naised juukseid patsidesse kõites: Vaja panda kitsõ kinni Lut

9. mäng a. pulgamäng `kitsi `lõömä Hel Vrd katski³ b. kivimäng `poiskese `mängsivä aeva `kit'se `urgu. somp `olli maa sehen, tuy `olli urg ja ümürgune kivi `olli kit's; läits ka `poiskeste manu `kit'se `urgu `aama; es lase `kit'se `urgu `minnä, lei kit'se `väl'lä Nõo

kitsahe `kitsahe Rõu Vas Se kitsalt, vähesega ku ikaldu [saak], siss tul'l egäl `kitsahe läbi aia[?] Rõu; sõa `aigu `kitsahe elet'i Vas Vrd kitsevede

kitsakul tihedalt, kitsalt Tuba täis ku tikud `topsis, pailu `lapsi ja ruum kitsas, `ollid kitsakul kyus Hää Vrd kitsakus, kitsalõ

kitsakus = kitsakul Kellel tihidad, kitsakus kyus `ambad on, neil oleja `mõstus ka `kiñnine Hää

kitsalõ tihedalt `kitsalõ um rahvast Lut Vrd kitsakul

kitsandik kitsas saabass om kitsandik, ei ole lahe San

kitsas kitsa|s eP(ketsas g `ketsa Kär Põi LäLo Vig, kjõtsas g `kjõtsa Khn), -ss eL(kitsa^{ss} ~ kit'sass Ran Räp), `kitsas R, g `kitsa

1. kitsas, ahas; pingul ümber (riietest) `kohto `uksed on `laiad `sisse `mennä, `kitsad `väl'lä `tulla Lüg; `kitsa `suuga `varrukas Jõh; `luotsi juhata `laiva `kitsost `kohtist läbi Vai; saabas kurgu peelt kitsas, ei liha `jalga Jäm; nii kitsas värava, lammudab eina koorma εε; köök akkab `kitsaks `jääma Khk; vähike kitsas tee Kär; Sii nii kitsas, istu vähe sõnnapole

Pöi; *ma_p* taha neid `kitsud `riidid mette Muh; kitsas põld Rei; ketsas `kamber Rid; kitsas riie oiab `sel'gas `tõlli Var; `Kjõtsad `suapad tegäd varvastõlõ valu Khn; kitsas peenik lõng `tõmmab kokku Ris; *paat* on pikem ja `kitsam kui lootsik Nis; Jäkid `tehti `kanged `kitsad Amb; kuhi on alt kitsas, siis läab laiemaks Sim; puutel'je `vankrid õlid edemält `kitsad nagu rõnnid Kod; kitsas kaelus Lai; teil on kitsas `istuda Plt; `piiker on alt `kitsäm KJn; taari tõrike om üteline, pält `kitsep Hls; niidäb `kitsa kaari kui renni, ei mõesta `niitä ei Ran; `õiget tiiid es ole, kitsass rada `olli; sagar `olli `kitsamb kui põõn Nõo; katekeiste kitsass magada Ote; palitu om kitsass Krl; alt `kitsaba[?] (anumad) Rõu || kõhn, lahja Nägü `kitsas `nindagu `kitse kiel Kuu; Nägu `kitsas kui `kitse jälg IisR; Pale nii pisiksaks ja `kitsaks jäänd kut kitse sõrg Pöi; kui kõhn kitsas nägu, `ööldi et nägu nagu kitse jäl'g Lai
Vrd kitseljäs, kitsev(e), kitslane¹, kitsline

2. raske a. vilets, vaene eläb kireldi vireldi, sie on üks `kitsas elo, ei õle inimesel süä ei jua Lüg; `Linnas läks elu `kitsast IisR; kitsas aeg, äi saa raha `kuskilt Ans; õlle tegu oo `kitsa poolt (viletsa võitu) Muh; Tööd tihatse ooletult, elu lähäb `kitsas Han; eks söömaga old kitsas küll Amb; kui inimesel ühest ja teisest asjast on `puudus, siis on `kitsad aad Koe; see on kitsas `aasta läbi elada; mul on neid `kitsaid `aegasid küllalt old Lai; ollu ka kitsass aig ja vilets Ran; nüid om karjatamine kitsass `väegä Nõo; raha `saamine oll `väega kitsass Rõu; kitsas käes (~ peos, kotis) puudus, kitsikus `Siemega oli kevade `kitsas käes; Jäin `laada `õhta `massä-lnikutte kätte, mis säl enamb, `kitsas käes igate pidi IisR; vili `otsas, üsna kitsas kää, p_tee kust seda `leiba saab Khk; täl oo ketsas käe Mar; kui suurem kitsas käe oo, siis `naabrid tulad jälle `meitele abisse Mih; tal on päris kitsas kää, põle midagi `asja enam Juu; inimesel on kitsas käe Koe; mul on kitsas kääs Trm; nüid om tal kitsass kotin; temäl om nõnda kitsass kähen Krk; tii toda tiiid ja rubi kõigest väest, iki om kitsass käen Ran; kui mul vana `järge iin ei oless, sis oless kitsass käen; kõigil kitsass peon, ega tõesele ei täi kōtutäit `anda Nõo; Lainas mullõ rahha, ku mul kitsas käeh ol' Vas || *ma ole elu* `aegas kitsast teerada kōin; `taeva tee oo kitsas Tor **b.** fig töörohke nii kitsas pääv, nii kiire et ei tia, kuhu oleks `jooksnud Lai; kitsass aig (kiirus peal) Puh; aig um mul `väega kitsass Plv

3. kitsi, ihne niä sääntse_ `kitsa[?] ol'li[?], es nä_pano lat'silõ `rõivit `säl'gä es midägi[?]. `kitsa jah, es nä_sijü es midägi[?]; *ma_tiiä* tedä, tii um `väega_kitsass, ei_tuu sõrmist näe[?] Rõu; *Ol'oksal om ka* `veega (väga) kitsas ja sitanõ naanõ, ei timä käest ka nal'alt lagonõ midage `võõrallõ Se; kitsa käega kitsi tōñõ om `kitsa `käega, innembi lask hukka minnä[?], a tõsõlõ ei anna[?] Urv

Vrd kitsik, kitslik

kitsaste adv < kitsas sa_i ole jo `kitsaste elänu Rõn **Vrd** kitsikult

kitsavalla kidsa|vallõ Krl(-võllõ), -val(l)a[?] Har Rõu, kidsõ|va(l)lõ Urv Plv, -valla[?] Rõu(-õllõ) Plv Vas Se

1. tihedalt (ümber, ligi); trammil *Taa joht ei olõ_hää, et na_`saapa ni kidsõvallõ jalan omma[?] Urv; saibass mahuss kivve vahelõ kidsavõllõ (pitsitades); aia `värte[?] omma kidsavallõ ette `pantu Krl; see särk om mul sällän `väega kidsavalla[?] Har; kidsil omma[?] `hamba kidsavala (vahedeta); istutõ[?] väega kidsõvalla Rõu; kui `rõiva[?] kapin kidsõvalõ umma[?], siss `kõrtsusõ[?] är[?] Plv; saabas om kidsõvalla[?] jalah (pigistab) Vas*

2. poikvel uús om ka kidsõvalla[?], olõ õi `hõste kinni Se

kitse¹ *kitse* adra vedemed – Kär

kitse² → kesse

kitse³ → kitsi¹

kitse|habe 1. lõuahabe *Sinu`laiast abemest sais mittu ilusa`kitse abet* Kuu; *`kitse abe, pisike teräv`sirge abe* Jõh; *`Sõuksed änam koolitud mehed, nendel oli siis koonu`otsas pisike kitse abe* Põi; *kitse abe on niuke terav, sarve`moodi* Juu; *mõnel oli kitse lõug ja kitse abe* Sim; *kel pikad karvad lõua otsas, sel oli kitse abe* Lai; *kitse abe oli [lõua] all ripakille, suu oli puhas* Plt; *kit'se abe om õredamb kui kik'kabe, muidu iki niisama kit'sass* Ran; *Vannole inemistele`miildüse iks vähämp kitse habõmõ ku tõõsõ?* Rääp **Vrd** kits-, kitsi|habe

2. toataim, juudihabe – Jäm

kitse|händ juuksepalnik *siid' um kitsõhannah. kitsõ`handa pand šolganõ siid'* Lut **-koinaja** sõim *mis sa kuradi kitse`koinaja tahad* Ksi

kitse|kõrv 1. kindamuster *`lamba silmad ja kitse kõrvad va pahad teha* VMr

2. = kitsekõrvaleht *`kitse`kõrvad,`einä sies kui`liiga pali on, siis ei`kuiva iast.`raske on`kuivadatta* Lüg

kitse|kõrva|leht mingi taim *`kitse`kõrva lehed –`metsäs`kasvavad`neskese`lehtise`einä`ulgas;`neskesed rohod,`kitse`kõrva lehed,`kitsad ja`pitkäd lehed* Lüg **Vrd** kitsekõrv

kitse|lammas sarvedega lammas – Vas **-liha** *kitse lihast`kiita ehk`lamba lihast`laita, ühesugused on näd mõlemad* Lüg

kitseljäs *kitsel`jäs g`-jä kitsavõitu kitseljäs pitk maja; kitseljäs kangas* Kod **Vrd** kitslane¹, kitslik, kitsline

kitse|lodjapu mustade marjadega põõsastaim, paakspuu – Trm **Vrd** kitse|paatspuu, -tärnapuu

kitse|lüpsik tilaga puukann *pulma aal`juudi lemmkibu kitse lüpsikuga. kitse lüpsik õli kua kitsas ja`kõrge, naga akass`uurde juuress* Kod

kitse|mari hrl pl 1. paakspuu mari *kitsemari on muss mari nagu muusik. kitse vihmapu kül`jen kasvab* Kod **Vrd** kitsimari

2. mingi mari *kit'sõ mara? kasusõ? puhmu`viisi;`kit'sõ`marju kutsuti ka? soe mara?* Se

kitse|moor vurrkann – Võn

kitsendama *kitsend|ama spor eP(kit'- Trm), -õmõ Krl,`kitsendämä* Kuu, *`kitsandama* VNg hrv, u kitsamaks tegema, ahendama *kitsendab mo maa εε puhas, ikka künnab teisselt üle* Khk; *kitsendasin teed natike* Tor || raskendama, piirama *ta kitsendab mo elu* JMd; *nüüd akatasse`kõiki`ašja kit'sendama* Trm; *kitsendedi nende elu ära* SJn

kitse|paats|puu paakspuu – Äks **Vrd** kitselodjapu, kitsi-, kits|paatspuu

kitse|pand pej vilets hobuselook – S **-pukk** isane kits, sikk – Juu **Vrd** kitsioinas **-puretaja** kiidukukk, kergats – Vig **-puu** paakspuu – Plt V *kitsõpuul kasusõ`marja man, ijšmält omma verevä?, ku_`valmiss saa, siss omma musta?* Har **Vrd** kitse|toom, -tärn, kitsipuu **-sarv** sarvest pill *mul oli kitse sarv kua omal aal siin, puhusin teist ja* KuuK; *Kitse sarve, nu ol'l vähämbä kui pasune. Mulgukõsõ lasti sisse. Keedetü enne, panti puu vormi ümbre – jäi säändsēs lapligus iluste* San **Vrd** sokusarv **-silm** võsaülane – Jür Kad

kitse|silma|kiri vöökiri – TÜR **Vrd** kitsisilmakiri

kitse|silmaline kitsõ silmalise? `kinda? Kan **Vrd** kitsisilmaline **-tall** [kui] `kitse tall õli emäne, õli libu tall, õli isäne, siis õli pukki tall Lüg; ketse talled oo `neoksed `valged ja karbad peal Mar; kitse tall on niisama ilus kui `lamma tall Juu **Vrd** kitset-, kitsi|tall **-tants** üits vana tants `olli kit'setants. Linda pulman nigu Uugu tañts toda kit'se `tantsu Ran **-tiss** põldosi `Kitse `tißsisi oli kevade keik `väl'jad täis, mõned `korjasid ja kuivatasid IisR **-toom** paakspuu kitsõ tuum um mürgine; kitsõ tuum um hüä hamba halu `vasta; väherdel'li sääil kitsõ toomõ `marju siseh, tek'k `hindä vereväss `marjuga Vas **Vrd** kitse|puu, -türn

kitset|tall kitsetall kitset_tall o emane loom, sellest soab kits Jaa; sikut_tall on kile tall, kitset_tall on kide tall VJg

kitse|türn paakspuu kitse türn, `pikliku `ahtliku lehe omma Ote **Vrd** kitse|puu, -toom **-turna|puu** kitse|türnapuu Kod KJn, -türnap MMg TMr, -türnäp Pal, -turnappu Vön Plv(-türläppu) paakspuu kitse türnappu kasvab `metsädes ja põllu äärt `müüdü KJn **Vrd** kitselodjapuu

kitse|uba paakspuu – Hel **Vrd** kitseuibu, kitsi|ubats, -ubin **-удар** hum “nahast kõrvadega talvekübar meestel“ – Plv

kitse|uibu 1. = kitseuba – T *Kitse uibu kuurt kuevatedi ja tetti tiid* Nõo

2. metsõunapuu – VId *Vanajummal' sõit `pil'vi piten, tuli'sidõ tungõldõga?*, *vasitsidõ vangõrdõga?*, *kitsõ `uibu loogaga Rõu; kitse `uibo kasus mõtsah, tuvvass kodo ja lastass är?* *jakada, sis om makõ `uibo Plv; kitsõ `uibol oma nii `hapna ubina?*, *et küil jääse valusast Röp*

kitsev(e) kitsev Vil Trv Krk, *kidseve* Hls Krk; *kid'seve* Hel kitsas **a.** ahas, pingul (üंबर) värvel nii kitsev, *et soonib `sisse, värvel on `kitsass jäänd Vil; Miul om õige kidseve `istv; Saabas pitsitep, om kidseves jäänü Hls; jak'k om sel'läst kidseve, ei anna iüst `kinni Krk b. napp, *vaene meil om `väege kitseve ülespidamine; tal om ninda kidsev sji elu, ei ool `kuskilt midägi saia Krk**

kitsevede kitsalt, kokkuhoidlikult *Esi ai ni kidsevede rahage läbi, ku latse koolin käisive* Hel **Vrd** kitsahe

kitseveli tihedalt, kitsalt; pingul *kui kid'seveli paned [aeru] `pulke vahele, ei saa sõoda, piäb `ruumi olema* Ran **Vrd** kitsevesti, kitsevuli

kitsevelt tihedalt, pinguli *sõul olli pääl veerin ka pook, `ööke köüdeti `pääle kidsevelt* Hls **Vrd** kitsevesti

kitsevepest kitsamalt, napimalt *piap peenepelt läbi `aama, et ots otsaga kokku tule. tule kidsevepest läbi aia* Krk

kitsevesti kitse|veste Pst, -vest Hls, *kidsevest(i)* Krk tihedalt, pingul *kengatsime om kitseveste jala `ümber Pst; olli kitsevest täis, es ole jala `ruumi; nijj (vitsmõrrad) `pañti jõe suhu kidsevest; `üüke (vöö) olli kidsevesti* Krk **Vrd** kitseveli, kitsevelt

kitse|vihmap paakspuu *kitse vihmap one piänike puu, kidur alate; kitse vihmapul one paju `müüdu lehed, mussad marjad nagu mussikel, suuremad ku tuamikel* Kod **Vrd** kitsevihnap **-vihnap** = kitsevihmap – MMg

kitseville *kitseville* kitsalt hv KJn **Vrd** kitsevuli

kitse|visna|puu paakspuu *kitse visnapud, need `ööldasse kihvtised olema* Lai; *meil ei ole muid puid kui `kõive ja kit'se visnapuid* Ote **Vrd** kitsevisnapuu **-vitsa|puu** = kitsevisnapuu *kitse vitsapuu on kõige rabedam puu. kasvavad soo `maades, tihnikus.*

`valged õied on `kändlas nigu pihlaka õied; kitse vitsapuul on punased marjad, `enne `valged. tal on `kitsad pikerikud lehed Lai

kitsevuli *kidsevuli* = kitseville – Hel **Vrd** kitseveli

kitse|väre *laste punumismäng ma ise õlen tehnud kitse väret. kitse värejed `tešti `pilpiss; kitse värä one nõnasa-mma ku sarja põhi rutoline; kas mõissad kitse värät tehä Kod*

kitse|õuna|puu *paakspuu kitse õõnap, kõva puu, teravad okkad, ta `veike tühi, vanast `tehti sua `pinde Vil **Vrd** kitsiõunapuu*

kits|habe *lõuahabe; kitsehabe meega inimene kit's abe (sõimus) Jäm; on üks va kitsabe, kes nihuke kuind, kõhna mees on Juu; kits hapõh lõvva otsah Plv; Tannil, vana kits hapõh, joba tulõ Vas **Vrd** kitse-, kitsi|habe*

kitsi¹ *kitsi (kit'si) eP(kitse g `kitse Tor Hää Saa, n `kitsi Koe) eL; `kitsi R(`kitse VNg) ihnus sie on `kitsi inimene ka Lüg; nii kitsi et ep tõi töömestkid (pärimi) teisele anda Khk; Nee olid irmus `sõuksed va kitsid inimesed, äi nende käest pole kedagi `kildu ega poolt soand Põi; see oo `kange kitsi inime, see teesele suutäit mud'u ei anna Mär; Mõni on nii kitsi, et ei anna kivi teisele pead peksta PJg; `kitse inimese näpust ei pudene `raasugi maha Hää; kit'si, kes kõik omale oebab Juu; ta on kit'siks läind viimasel aal JMd; kit'si `käega Sim; nõnna kit'si et võtab `perssess, paab näpiga suhu; kit'sil `kõiki küll, `eldel ei õle `elmigi kaalan Kod; nii kit'si või tüir inimene, ta piima `liitred ka `sulle ei müi Plt; sikke ja kitsi, ei tää `pindu ka anda Krk; kes `elde pername `olli, tyy viis karjussele ka `rohkemb, kes kitsidamb `olli, viis vähämb Ran; kitsi sõõnä kirstust, `elde munde mulgust Puh; kel kõrva om ligi pääd, t_om kitsi inime Nõo; `Tartumaa rahvass om `õela inemise ja kit'sida Kam; kitsi võttev kirstust ja `lõhknõ `lõikav `persest San; kit'si süü umast kirstust, `lõhkõ lõbi tõsõ käest Urv; kitsi inime, tyy om kui luu sard, tast ei `kakne kellelegi midägi Plv; ta om nii sitanõ ja kitsi, tuli kitsi, ta uma näpo vahelt `vaesõlõ ei `kaksõ? Röp; `tütriku lää proomi, kas om vallalinõ vaid k'itsi (kas andub või ei) Se || vaene eks see oli kitsi aeg, sõea `aeges küll Vig **Vrd** kitsas, kitsik*

kitsi² *kitsi Vig PJg Äks u Pst Ran Ote Urv, kit'si Saa Trm TMr, kidsi Vil eL(kid'si) kidi, nari käsi rodiseb, kitsi käe sees Vig; kide `eina tarvitse sis kui kit'si käe või jala sees on Saa; kidsi suure `varba sehen Trv; vanast varastedi külast nägemede ahju luua seos ja panti kitsige käe ümmer Pst; `rüükje usse vahel pidsidets kätt ku kidsi sehen om Hls; kidsi rogisess käe sehen; kidsil lastass ka kuppu Krk; ja egä kidsid ka ei tyy rohid `tervess Ran; kui varastõdu ahju luvva keedisega käsi `kinni mähiti, siss kidsi jäi maha Nõo; Rassõst tüüst lõõse kidsi käe liikme sisse Võn; `linna kakutas, siss tule tyy kidsi Ote; kid'si om käe sisen, ei lase midägi tetä San; Ku käe sisen kid'si om, sõss käsi rägisäs ja aja vallu `vällä Urv; linnu rabatõn jääss kid'si kätte Har; kid'si lõõse jaku `sisse ja rogisõss Plv; kid'si ol' naba küleh, latsõkõnõ tänit Se*

kitsi³ → kesse

kitsidus *kitsidu|s Hää Lai Plt Hls, kit'sidu|s VJg Trm Plt, -dü|ss Krl, `kitsidu|s VNg, g -se ihnus ikke kitsiduse pärast `panti vett [piimale hulka] Hää; ei old `piiri ta kit'sidusel VJg; ei kitsidus lase `anda Plt **Vrd** kitsih(h)üss*

kitsi|habe *kitsehabe Lõua `alla on kikki `aetu üks tut't, kit'si abe Hää; kitsi abe lõvva otsan Krk **Vrd** kitshabe*

kitsih(h)üss *kit'si(h)hü|s* Har Vas, *-ss* Se, *kitsiü|ss* Krl, *g -se* kitsidus *kohe Jaanikõnõ lätt uma`tihkusõ ja kit'sihüsega* Har; *uma kit'sihhüse üle läät`surma ka?* (ei raatsi rohtu osta) Se **Vrd** kitsikus

kitsik *kitsi|k (-t')* Khk L K I Hls spor T, Krl, *`kitsi|k* R(n, *g -kko* Vai, *g -ku* Kuu, *-kku* Hlj Lüg), *g -ku*; *kitsi|k* *g -gu* Khk Rei

1. kitsas, kitsavõitu *siel on`kitsik läbi`mennä* Kuu; *me elame keige kitsigumas Iiu maa kohas* Rei; *kitsik tee, kaks obo ei pääse teine teisest`mööda* Mar; *eks teese`juures ole kitsik`olla kua* Rap; *kit'sik tuba* VJg || vähene, piiratud *mõnel inimesel on väga nõder aru, mõni`üttele et kit'sik aru* Kei; *õhe kitsiku`mõistusega inimesele ei sua midägi`sel'geks tehä* Juu | s väike piiratud *ala metsä kitsik pannase põlema ja`sinna uha moa`piäle pannase nad* (naerid) *kasuma* Tõs

2. a. a vilets, vaene *tä elab nisukse kitsiku elo sees* Mar; *elu oo kibe ja kitsik* Kse; *kitsik aeg, ei ole`vaesel iä elädä* Tõs; *elu läheb nii kitsikuse* Tor; *siin on kitsik elada, üür on väga kall'is* Koe; *kit'sik elo ja`vaene* Kod; *mul om`väega kitsik elu, ma`i tule läbi mitte kudagi* Nõo b. s puudus, vaesus, häda *`oite`kitsik kääs* Kuu; *`Jaanil on jo`kitsikko kääs* Vai; *tal on kitsik kää* Rei; *ta oo üsna kitsikus* Kse; *sie naine on nüüd kitsikus, mies läks ära* Iis; *Me jääme sis tüüga kitsikude, sis tuleb kõige asjaga viimäte kitsikus kätte* Nõo; *kitsik tuleb kätte* Võn; *mi elämi vägä kit'sikuss* San

3. a. a ihne, kitsi *nied on kaik`kitsikkud inimised* Hlj; *Sie õli vast`kitsik,`sandile muud ei`andand kui`leivä tükki* Lüg; *nii kitsik, eb anna killegitele midagid* Khk; *oli üks kitsik inime, ei taht`moole`süia anda* Tõs; *kitsik peremiiss* Plv || ülitäpne, väiklane *`olla nii kitsik kõige asjaga, kõik tahab nii punkti peal`olla* Juu b. s ihnuskoit *`terve pere ühed`kitsikkud* Lüg

Vrd kitsikus

kitsikas *kit'si|kas* *g -ka* kitsivõitu *njüd rahvas õlid kit'sikad* Kod **Vrd** kitsikene

kitsikene hv *kitsike* Tor Trv, *kit'sikene* Se kitsivõitu *oh sa`vääti kitsike* Tor; *tä om sääne kit'sikene* (~ *kit'si poolõlinõ*) Se **Vrd** kitsikas

kitsi|koi väga kitsi inimene *Ei see vana kitsi koi anna midagi* Jäm; *selle kit'si koi kääst ei maksa küsidagi* Plt **Vrd** *kitsi|kops, -kõmps, -käpp, -pung* **-kops** = kitsikoi – Kod

kitsikult *kitsikult, kit'sikult* vaeselt, kokkuhoidlikult *tämä sõi nii kitsikult, silgu lagaga elutas nädälä pääväd;`irmus kit'sikult eläb, tä ei ruat'si`anda* [kellelegi midagi] Kod **Vrd** kitsaste

kitsikus *kitsi|kus (kit'si-)* Jäm(g *-guse*) Mär JMd Koe Lai Plt I, *-gus* Khk Rei, *g -e; kitsiku|ss* *g -se* Trv Puh Krl, *-sõ* Urv

1. puudus, vaesus, häda *ma jähi päris kitsiguse, raha sai`otsa* Khk; *See oli kitsiguse`algus* Rei; *ta on`suures kit'sikuses, piab teist vähe`aitama* JMd; *kit'sikust`ööldasse söögi kraami`kohta või raha`kohta* Lai; *mehed päris kitsikuses, eenam kõik vett täis* Plt; *nevä nüüd kitsikuse sehen* Trv; *Naa eläse nii kitsikusõn, ei olõ neil süvvä, ei olõ`säl'gä pannust* Urv; *täl om rahast kitsikuss kael* Krl || *kimbatus temä aab mu vahel nii kitsikusi* Nõo

2. ihnsus, kitsidus *inimese ahanus ja kit'sikus vei`auda, ei`ruat'sinud`sehtigi võtta* Kod **Vrd** kitsih(h)üss

-kitsikus Ls hingekitsikus

kitsi|kõmps = kitsikoi – Kod **-käpp** = kitsikoi – Nõo

kitsi|lammas emakits – Hel
kitsile *kit'sile* vähe, natuke nüüd tetäss *kit'sile* neid `vihtu, mõni ei vihugi sannan Nõo
Vrd kitsiste
kitsima *kitsima* koonerdama *mis sa`nüstad, mis sa kitsid* Pha
kitsi|mari hrl pl paakspuu mari *kit'simarjad, musta sastre`moodi* Tor **Vrd** kitsemari
kitsin *kit'sin* Se, g *-e* San, g *kidsi|nõ* Krl, *-nä* Har Plv Se; *kidsin* Hel, g *-a* Trv, *-e* Hls
kidin, krigin *ussõ kidsin* Hls; *`saapa kit'sin* San; *määrmätä?`vankri? kit'sin om kuulda?* Krl;
kullõh, rii kit'sin Se **Vrd** kidin
kitsi|oinas isane kits, sikk – Hel **Vrd** kitsepukk
kitsi|paatsap, -paatsip(uu) → kitsipaatspuu
kitsi|paats|puu *kit'sipaatsipuu* Kõp, *kitsi|paats|pu* Vil, *-paatsap*
Hls, *-paatsip, -paasapuu, -paasip* Krk paakspuu *kitsi paatsip, sel om musta marja otsan;*
kitsi paatsipu koore ja kärn einä juure segämini oma ka rohi (söödikute vastu) Krk
Vrd kitse-, kits|paatspuu
kitsi|pale|kiri kindakiri – Krk
kitsi|pung ihnskoi [teist] *Nisukest`kit'si`punga`annab`otsida* IisR; *kitsipung ep tää*
midagid anda Khk; *naene oli veel kit'sipungim kui mees* Rap; *kitsipung ei taha kedagi*
`anda, küinte ja ammastega oiab kopikast`kiini Lai; *Ta om jo seräne kitsipung, et saht kah*
temä näpu vahelt kopikat ei näe Nõo; *vana kit'sipung sääne, tõsõlõ tiä ilman midägi ei*
`änga? Kan **Vrd** kitsi|koi, *-punn, -soolik -punn* kitsipung *Oli see üks igavene kitsi punn*
Emm *-puu* paakspuu – Hls **Vrd** kitsepuu
kitsisema → kidsisema
kitsi|silm hrl pl kindakiri – Hel **-silma|kiri** muster – Krk **Vrd** kitsesilmakiri
kitsi|silmaline muster – Pst **Vrd** kitsesilmaline, kitsisilmiline **-silmiline** = kitsisilmaline
– Rõu **-soolik** kitsipung *sij om viimäne kit'si sualik* Kod
kitsiste *kitsiste* kitsilt *`veiga kitsiste müü* Se **Vrd** kitsile
kitsi|tall kitsetall *kitsi tall karjub nõnda_t metsad värisevad* Khk
kitsitsep *kit'sitsep* komp kitsim, ihnsam *muide`pernaanõ om külh kit'sitsep, a`väega*
`lahkõ ega üte`vasta Har
kitsi|uba kurehernes *kitsiuba ku valmiss saave, kõdra kül`len* Krk **-ubats** = kitsiubin –
Pst Hel **-ubin** paakspuu – Hel **Vrd** kitseuba, kitsiubats **-uibu** türnpuu *kitsi`uibul kasvav*
õunakse`otsa; kitsi`uibu puust tetti`kanga`puule. uibu`muudu lehe, rohilise marja
kasvav`otsa Krk **Vrd** kitseuibu **-õuna|puu** *kitsiõõnap(u)* SJn Vil paakspuu *lehmad söövad*
kit'si õõnapu`oksi SJn **Vrd** kitseõõnapuu
kitskma *kitsk|ma* T(-*uma* Ran Nõo, *-mä* TMr, *-me* San) V(*kiitskmõ* Krl, *kitskma* Rõu,
kit'skma, kitsuma Vas); *kitsuma* Saa Ote; *kits|ma* Vil Trv, *-me* M(*kitsme* Pst); (ma)
kidsu(n) kitkuma; rohima, umbrohusst puhastama *peedi tahava`kitsu* Trv; *lina seen`ohte*
om, siss kidsuts`vällä Krk; *tüdar läits`mõisa puu`aida`kitsme* Hel; *ku`kitsksit, siss pannit*
kõtu`alla sülega kidsu`ainu Ran; *ma piä minemä uba`kitskma; kidsu säääl`ainu ja rao*
sigadele Nõo; *kapsta aenatava ärä, tuleva ärä`kitsku; küüdse ranna`vastava`kitsmisega*
Kam; *läämi`põldu vai`aida`kitskme* San; *mõtsa`kitskmine* (harvendamine); *ma kid'si*
kapstõid Har; *teil omma? peedi? ar ilosahe`kitstu;`pindrit kidsutass* Se; *bul`bit`naatass*
kitskma Lut **Vrd** kiduma²

kitskme pl `kitskme (hv sg *kidse*) kitkutud (umb)rohi *mine tuu nu`kitskme ärä, ma`kakse sinna unikude* Nõo **Vrd** kitsõlmõ

***kitslane**¹ g `kitslase kitsavõitu *tõmp oli`kitslase`võitu,`ästi`keha`ümber* Lai **Vrd** kitseljäs, kitslik, kitsline

kitslane² `kitslane Kitseküla elaniku hüüdnimi – Amb

kitslik `kitslik g -u VJg(-t-) Trm Äks Kod(g -o)

1. kitsavõitu *sie saabas on vähä`kit`slük VJg;`kitslikud`riided* Trm; *enamast on`kitslikud vikatid* Äks **Vrd** kitseljäs, kitslane¹

2. vilets, vaene *piinlik elo ehk`kitslik* Kod

Vrd kitsas

kitslikuss kokkuhoidlikult, kitsilt *tä one`kitslikuss elanud, kõhu kõrvalt korjanud selle varanduse* Kod

kitsline `kitsli|ne, -le|ne Hää Ris, g -se = kitslane¹ `Kitslest riiet on kuri`sel`ga ajada; *Tij võib ka`kitslene`olla* Hää; *üks nisuke`kitslist`võetu riie* Ris **Vrd** kitseljäs

kitsma → kitskma

kits|paaks|puu paakspuu – Pil KJn SJn *kitspaakspu, sel on marjad külles* KJn **Vrd** kitspaakspuu -**paats|puu** = kitspaakspuu – Saa SJn Hls *kit`sid`öeti söövad neid kit`s`paat`spid; kit`s`paat`spu on süidiku rohi* Saa; *kit`s`paat`spu koosesid tarvitasse`värvimese juures* SJn **Vrd** kitse-, kitsi|paakspuu

kitsu `kitsu viskama hüplema, kargama *Kui [lapsed] karasid, es lase tööd teha, [öeldi:] käige minema ilp arakud, sis lapsed läksid`kitsu visates minema* Saa

kitsu- → kidsu-

kitsuka(ne) `kitsuka, `kitsuka|ne Kuu, -kai|ne Vai, g -se kitsukene *Nie`kijged o`mulle`ninda`kitsukased, et jalad kohe`piigistüksess; Jakk jäänd`kitsukaseks, ei`helmad`anna`vaelukutte; See tuba on elamiseks nii`kitsukane* Kuu; *kleidi`pihta oli`kitsukaine;`kitsukaine tie* Vai

kitsuke(ne) `kitsuke|ne R(-k|e Hlj) Juu VMr Kod Plt(-ke) KJn, *kitsuke|ne* Muh Kul Ris(-o-) Juu(-k|e) Kos JMd Koe VJg(-ke) Iis Äks, g -se (liiga) kitsas; väike `kitsukene`penki VNg; *kitsukene tie;`meie`Miili, ristluist on`kitsukene,`raske`sünnitädä* Lüg; *kitsukesed`einama`väljad* Jõh; *oh te ullud kiigesepad, tein selle kiige kitsukese* rhv| Muh; *seeliku üsna`kitsukese teind* Juu; *vašk nõu -- pialt oli kitsukene, alt oli suur lai* Kos; *õige kitsukene`kamber; leigud õlivad kitsukesed ja veikesed põllud* Iis

kitsuma → kitskma

kitsune *kitsu|ne* Kod, *kitsu|ne* Plt, g -se nii kitsas kui nõnna *lavva kitsused, lavva laiused õlid [kütise hunnikud]* Kod

kitsus `kitsu|s Kuu Vai VII Tor JMd Koe VMr VJg Trm Plt Hls Plv, -ss Puh Krl Vas/g-sõ/, g -se; *kitsus g -e* Jäm; ill *kitsus|eh, -õh* Se

1. kitsus, ahtus *tee`kitsuse`kohtes* Tor; *kitsuse puolest jo akkab menema* JMd; *käterät`iku piird -- kuda ta`laius ehk`kitsus oli* VMr; *värride`kitsuse peräst es saa?`kuurma läbi`sõita* Krl

2. vaesus, kitsikus *kitsuses ja`vaesuses olen eland* VJg; *väega`kitsusõh om tah ta elämine* Vas; *Innemb elä kitsuseh ku? võhruseh* Se || *kimbatus, häda`Jaani on nüid`kitsus kääs* Vai

kitsusi `kitsusi vaevaliselt `kitsusi kül[?] um ta `nüsmine kah, utar[?] um `paistõd Rõu
kits|vaargas põldmari Ennaste mäe all `õitsvad iga `aasta kits `vaargad Tor **-õisa|puu**
kits `õisap, kits `õisapu lodjapuu – Jõh

kitsõlmõ pl kitsõlmõ[?] kitkutud umbrohi – Har **Vrd** kidsuhain, kitskme, kitsõrma

kitsõrma pl kitsõrma[?], kitsõrmõ[?] = kitsõlmõ ku kitsõrmõid nakat lehmile `andma, siss
saa enämb `piimä Har

kitsõvahe kidsõvahe tihedalt Timä es tohe_{sinnä} lobõvahe minnä, a timä pidi innembä
kidsõvahe minemä, nii et timä säääl `lõnkumma nakka õs Rõu

kitt¹ kit't (kitt) g kit'i (kiti) üid (g kitti R, kidi Vai) täitesegu, kitt ikkuna `ruutu `tullo
`panna kidiga `kinni Vai; kit't pudisend `akne vahelt ee Khk; Just kut kit't käte `külges
(sitkest taignast) Põi; kitiga kititse `aknud Muh; kit'ti tehase riidist ja värnitse elist Tor;
nõul on kraps sies, pane kitiga `kinne Ris; [akna] `kloasi ja põranda `laudasi pannakse
`kiinni kit'iga Juu; vajotad `peitligä kit'i `kiinni akna ruami `külge Kod; vägeve põllu savi,
`justku kit't Krk; kitiga kititädäss `aknit Puh; topi[?] mulk kitiga[?] kinni[?] Rõu; nigu kit't jään
adra pääle Plv; kitti jääma kitina kleepuma [tainas] piab ikke kää küllest `lahti olema ja
siis on ta paras apu ka. aga kui ta [sõtkudes] kää `külgi kitti jääb, siis on ta mage Pil
|| tarupigi `tõoline (töomesilane) teeb ise seda kitti. raami vahed kitti täis Kär
|| kartulikliister jahudest on `liister ning `tuhlist kit't Krj || fig situb kitti (on vihane) Jäm

***kitt**² pl kit'tid IisR lõpused kala kit'tid IisR

kitt³ kit't g kiti kuivanud okaspuuoks, hagu männi ja kadaga kitid; mine vaada sa kitti,
ma `korja sit' (siit) risu Mus

***kitt**⁴ kitti liigutama sugulises vahekorras olema kes käsk kitti liigute, laits om kuri kiigute
Krk

kitt⁵ kitt g kitu Krl Rõu Se kiit, kiitus tyy om kitu väärt asi Krl; su kitu pääle ma lät'si;
uma kitt lätt kõik' läbi `kintsa `vällä Se

kitt⁶ → kett

kittel kittel g `kitli Kuu Jõh spor eP(kitel Kod), g `kitle Ran Rõn; n, g `kiit'li Plv

1. kerge riietusese meieril kittel üll, `valge kittel ning Jäm; Aadamal oli eile kittel seilas
VJg; `tohtril ja alassaja õdel on `kitlid, `valged põlled Kod; lähä `lauta tallitama, `viska
vana `kitle lärbäku `pääle Ran

2. fig nahatäis, keretäis `Kerraldeti omakohus, `anneti üa kittel naha `pääle Kuu; andis
`taale `kitli käde ja ise läks oma teed `jälle Krj; Sai igavese `kitli Emm; ma tääl ikke ühö
`kitli annan, ma sedä tasomata ei jätä Mar; poesid - - tegid tämäle `kitli; ma tahan sulle
näedätä nisukese `kitli, et sa õma jalaga enäm kodo et lähä Kod || fig ihunahk, kere Ta õles
sie kõrd ikke `kitli `pääle saand, aga sai `putked Jõh; [sai] `kitli täve `juua või `peksa Mus;
Teise küla poistele anname kitli peale Han

kittima kitti|ma (-t-t) eP, -mä R(-mäie Lüg); `kit|mä Saa(-ma) Kod T V, -me Hls Krk
San kitiga täitma või kinnitama `tarvis akkada `aknu kittimäie, `aknad `tahvad kittidä Lüg;
miä kidin sene `kausi kovast Vai; `pahkel o seoke vedel kitt, millega kititass Khk; [mesipuu]
luugi ääred on kõik `kinni kititud (vahaga) Kär; mikega `aknud saab kitit Emm; eele ma
`kitsi aket Tõs; akan tahab `kiinni kit'ti Saa; põrandaid kititakse `enne `värvimist JMd; vald
kit'tis `vaestemaja `aknad ää VJg; lihtlage ei kitite, alt `lүүдäv lagi kitits Krk; ma lää `aknit
`kit'mä Kan; `aknit vaja kitti[?] Plv || kinni mätsima, kleepima so suu tuleks `kinni kittida

Khk; *teene sau on, mis kitib* VMr; *jahu tolm kitib silmad ära, silmad jäävad pimedaks* Sim | fig (söömisest, joomisest) *Vanamees oo keik pudru kinni kittind (ära söönud)* Kaa; *Poiss oli ikka ennäst nõnda täis kittind (purju joonud), et äi soand `jalga jala ede* Pöi **Vrd** kititama

kitt|savi sitke tänkjas savi *kit't savi, sedä om punast ja `alli* Krk; *kit't savist saab telleskive tetä, tyy om `sínkjäss savi* Ran **-turvas** põletusturvas *kit't turvass vai pigiturvass* Kan

kitu *kitu* Khk Kaa L(-o Mar) Ris Koe Plt Puh, *kit'u* Han Hää Hag Juu Trm, *kiitu* VJg, *kidu* Hlj

1. dem kiisu *kiduks kutsuti `kassi vanast* Hlj; *Kitude `moldis olid kala rapid* Kaa; *Anna kit'ule `rohkem `piima* Han; *Võeri kit'usi ulgub sii `ümmer* Hää; *näe, me kitu tuleb juo koju* Koe **Vrd** kita, kiti

2. pej tüdruku kohta *oleks nied `kingad minul, mis kidu jalas* Hlj; *urmadi kitu! mõni jugab sedavisi `loomi ning tüdruk `lapsi* Khk

kitu- → kiidu-

kitu|kikas kiidukukk *Vana kitukikas om, muud midägi?* Urv **Vrd** kitulind **-lind** = kitukikas *üit's va kitulind ta iki om* Krk

kituline *kituli|ne, kitoli|nõ* g *-sõ* kiiduväärt, *kiita seo tyy ei olõ joht kitolinõ; tä um üts kituline inemine* Plv **Vrd** kiiduline

kitu|nupp vurrkann – LNg **Vrd** kiidunupp **-perse** kiitleja *`kange suurusteme, `kerkleme, üit's va kituperse; see üit's kituperse om, esi ennast ta kitt, moka joosev pähän* Krk

kitur → kidur

kitu|ratas kiitleja *om üts kitu ratass* Urv **-reht** kiitleja *kulle kus kitu reht* Krk **-rein** kiitleja *Kitä? no? kitä? vana kiturein* Vas **Vrd** kiidurein **-riist** kiitleja *`ossa `põrgu kituriist* Krk

kituss *kitu|ss* g *-sse* M, *-(s)se* T, *-(s)sõ* V(*-ss* Rõu Se); *kitu|s* Hls Lei, *kitü|s(s)* Rõu, g *-se*

1. kiitus, kiitmine; *tänu kellel siu kitust vaja* Trv; *oma kituss aiseb* Ran; *ta_i ole ju kitusse väärd; Alma kõneli toda oma kitussess; mõni inimene oiap `endä `väega kaarikuss, sij ei ole kituss, ei ole laeduss* Nõo; *kitusse asõmõlõ sai perst piti* Võn; *kitust taht egäüt's, kis kitusõ är? põlg; kituss jumalõlõ* Krl; *ma sai herrä kääst kitusõ* Rõu **Vrd** kiidus²

2. kiitleja *tä om kitu'ss mijs, tä kõgõ kitt* Se **Vrd** kiidus¹

kitu|vääriline kiiduväärt *messa sitta kitat, ega ta kituväärilin ei ole* Krk **Vrd** kiiduvääriline **-väärt** kiiduväärt *ega rasu ei ole kituväärd `süvvä* Puh; *tyy ol'l üt's kituväärt inemeni* Krl; *hüä naanõ õnnahhunu?, kituväärt amõtih ja kotoh kah* Vas

kiu¹ on *kiu* VNg Kaa VII Mar Lai Ran *`vankuri kisenda kiu, kiu* VNg; *kiulagled lähvad kiu, kiu* VII; *oo üks viripill, räägib sedäsi kiu, kiu* Mar; *ka'ssipojad teevad kiu, kiu* Lai || nutt, pill *Poisil on kiu `lahti* Kaa

kiu² *kiu* peale (jääma) *koolis istuma jääma* Kas *jähid jälle kiu peele* Käi

kiu³ → kiud¹

kiu- → kivvu-, küü-

kiua *kiua* kiudude kaupa *kui irre `luhkumise `aega `sitked ning `keered puud on - - siis `eetasse, üsna kiua kisub teise küljest ee* Khk

kiual *kiual* Kaa Rid Pär Tür Rak **a.** kiudpilves *taevas on nii kiual`pilves* Rid; *lina tegemise`aega kiideti eaks kui taevas on kiual Pär; kui [külvi ajal] taevas kiual on - - siis tähendab, et linal ia kiud Tür Vrd* kivvanõ **b.** kulunud, narmendav *Kiual riie* Kaa

kiuale viledaks *Püksipõlved oo juba üsna kiuale kulund* Kaa

kiualine *kiuali|ne* Rid Tõs, *-le|ne* Muh Mar, *g -se* kiudpilves; kiude täis; jooniline *see põle ea lina, mis kiualene oo, see_p anna`kiuda otsani mette; tuule lae oo kiualene* Muh; *taevas o kiualene, mõnes kohes o pilb* Mar; *kui virmalist`vihitlevad, siis taevas oo kiualine* Tõs **Vrd** kiudline, kiuline, kivvanõ, kivvukanõ

kiud¹ *kiud* *g kiu* R(n `kiudu Vai) Khk Emm Rei spor L, K I M Rõn San V, *g kiudu* Trm Kod(*kiudo*), `kiudu VNg, *kivvu* T Plv Vas Röp, `kivvu Vai; n, *g kiu* S L(*kjõu* Khn) spor Jä

1. niitjas või narmaline osake **a.** narmake, lible, karv *seebi`keetmise juures jääb ka nagu kiud järele* Hlj; *mis kiud nee sii supi sihes on* Khk; *vaier o pisistest raadi kiudest kogu`pandud* Mus; *puugi sitt - - nagu oleks vere kiud olnd* VII; *Tea mis kiududest see riie kogu aetud on* Põi; *kui saia leib kanastama läheb, siis o suured kiud sihes* Muh; *mul põle vella`kiudugi* (mitte sugugi) Mar; *lõng pidi kui üks kiu peenike olema; need oo kõige paremad`seltsi`lambad - - kiu on na peenike* Tõs; *mitte üits al`l kiud ei ole minu pään* Nõo

b. lina jt kiudtaimede kiud *luu kariso`vällä ja lina`kiudu jää kätte;`koeraksed olid tümä`kiuga* Vai; *nii pitka vissi`kiuga linad; taku`kiudusid keik parand täis* Khk; *sellel linal o palju`kiuda* Muh; *linal ni vilets kiu pääl* Rei; *varasel linal o`sitke ja`pehme kiud* Vig; *kiu oo apar,`lähtvad takule* Kse; *linal on tänavu ia kiud pial* JMd; *kiud lüövad luu küllest`lahti* Koe; *kiud on`elbel, tolgendavad teesed* Lai; *sikke`kiuge lina* Krk; *noist kañepist tetti`jälle`keidsi ja`ohje - - üteldi kõva kivvuga* Puh; *Om luu kiu kül`lest`valla, siss kistass leost`väl`lä* Rõn; *rostõ`um lina är` võtnu, lina um kivvuta* Plv; *kiule kiu poolest kes tiäb kuda niid linad kiudule one* Kod; *lina omma kiulõ ilusõ`* Krl **c.** (tailihast) *sellel lihal nõnda`sitked kiud* Jäm; *liha kiu oo ammaste vahele jään* Muh; *tailihal oo kiud,`võetasse sialt kiu aaval* Mar; *taru liha, pikad kiud* Tõs; *vana loomal on pikad kiud ja kõvad* Juu; *kae, vägevä sehen om mõnikõrd serätsit`lahje`kiude* (tailiha) Puh **d.** *puidukiud puu kiu ümmarguselt`kasvand, ei pragune kudagi pidi* Lih; *näsu puu on`kiudusi täis* JMd; *kiudud lähvad risti* (kiulises puus) Trm **e.** *lumekübe lume kiu tuleve* Krk; *ei sata vjil, ütsikid`kiude tuleb* Ran; *lumõ`kiudu tulõ* (kerge lumesadu) Krl; *lumõ`kiuda tulõ* Vas **Vrd** kiug

2. (kiudpilvedest) *kiudus pilved, õhuksed, aruksed* VII; *Lööb täna`jälle nii`kiudu, sadu pole`kaugel* Põi; *täna oo nii`kiudus ilm* Muh; *kiu vina lööb`taeva`alla, pili akkab kasuma* Aud; *Kui taevas`kiudu kisub - - sis võta mat`t ja mine lina külma* SJn

kiud² *kiud* *g kiu* Hlj Kul Koe, pl `kiu,ud Vai kius, *jonn ajab oma`kiudu taga* Hlj; *siul on kohe tigiduse`kiu,ud sies* Vai; *temal oo üks viha kiud sees* Kul; *ta viab`kiudu teisega, tahab alati tülitseda* Koe

kiudama`kiudama kiudu minema, tarduma (nt veri jahtumisel) – Kuu **Vrd** kiuduma

***kiude** pl *kiuded soon`Kiuded on naba`varre sies, laps`süüdeti naba`varre kaut emäihus,`kiudedega* Lüg

kiude-kaude ääri-veeri *siss nakass ta kiude kaude kõnelema, iks sjiist ja sääld* Nõo

kiudik *kiudik* *g -u* Vig Pä, *kiudiko* Vai küüdik, küütselga (veis) *kiudik lehm, punane lehm, sel`lä peält`valge jutt üle sarveni; muste ja`valge`kiutu, see oo kiudik* Vig; *kiudik, jut`t lähäb üle sel`jä* Tõs

kiudiline *kiudiline* Tõs, *kiudiline* Vai **a.** triibuline *sohke kiudiline* [kinnas], *valge, must segämini* Tõs **Vrd** *kiuduline*¹, *küüdililine*¹ **b.** hea kiuga *siul on ikke kiudiline lina küll* Vai

kiudjalg *kõhn loom, inimene* – Trm

kiudleme *kiudleme*, *da-inf kiudelte kergelt lund sadama lume akkass kiudleme*, *lumi tule nõnda peelläten*; *jälle kiudless lume, terve päe om lume kiudelnu* Krk **Vrd** *kiuglõmõ*, *kiunama*²

kiudliha → *kiuliha*

kiudlik *kiudlik* Khk, *kiudlek* Emm, *g -u kiudpilves kiudlek taevas, tuule agad taevas* Emm **Vrd** *kiuline*, *kivvanõ*

kiudline **a** < *kiud ilusad kiudlised linad* Mär; *Kiudlene taevas, üleni kiulesi pilvi täis* Hää; *kiudlesed lihä tükid* Juu; *tänavu on kaalikad väga kiudlised* VJg; *lahe liha om kiudline* Hls; *taevass oo kiudline, linakülümise aig vaadeti* Krk; *lina omma ilusõ*² *kiudlõtsõ*² Krk **Vrd** *kiualine*, *kiudne*, *kiuline*, *kivvukanõ*

kiudne *kiudne* **g** *kiutse* Khk Põi Muh Mär Ksi Plt Kõp; *kiudu|ne g -se* Lüg *kiuline kõva kiudune lina* Lüg; *nii kiutsed takud - - saab kenad lõnga kedrada* Khk; *Nendel katusid irmus söuksed suured kiutsed kanepid* Põi; *ilm o nõnna kiudne* [kiudpilves] Muh **Vrd** *kiudline*, *kiune*

kiudpilv *õhuke sulgjas pilv, pilveriba mes kiu pilved on taevas, äi aitand merele menna* Rei; *kui kiupilve oli, siis oli ea külvata* [lina] VMr; *kui kiud pilved oo lõuness põhja, tuleb vihimä* Kod; *ku pääle põvva nakkas ajama pilvi, siss omma sääntse kiud pilve*² Se

kiudukas *kiudu|kas g -ka triibuline suur kiudukas särk; nüid keivad suurde kiudukate püksidega* Khk **Vrd** *kiuduline*¹

kiudu|kõrd *küüdikord nüid om kiudu kõrd sinu käen, piät kiutu minemä* Nõo; *minnu aeti vallavanõmbat Võrru viimä kuudukõrra iüst* Har; *külävanõmb - - säääl külän ant kiudo kõrda ja käskü* Räp

kiuduline¹ *kiuduli|ne g -se* Khk Kse Tõs Hää San triibuline *mitme kiudulissi kuupsid tehti vanast* Khk; *kiuduline riie* Kse; *üits kiuduline asi midägi, kas tsiug vai rõivass* San **Vrd** *kiudiline*, *kiudukas*, *küüdililine*¹

kiuduline² *kiuduli|ne* Plv, *kiudoli|ne* Räp, *kuuduli|ne* Har **g -se** *küüdimees küüsüt ta kuudulise käest, kohess sa sõidat* Har; *kiuduline um kah kotoh joba* Plv; *puuvidämise man ol mõnikõrt - - kat'skümmand hobest ja kiudolist* Räp **Vrd** *küüdililine*²

kiuduline³ → *kiuline*

kiuduma *kiuduma* Hlj Rei VJg Trm *kiude tekitama; tarduma vahest kui ämblikud on võrku teind maa pääle, siis üeldakse maa kiudub; pigi kiudub* Hlj; *linad kiudusid jo jaanipäeva aegu* VJg; *Veri akkab üübima vai kiuduma; kiuduma lähnud* (leiva seiskumisest) Trm **Vrd** *kiudama*

kiudune → *kiudne*

kiudutama *kiuduta|ma* Nõo Võn, *-mma Rõu Räp(-o-)* Se, *kuudutama* Har

1. *küüditama*, *välja saatma tyy kiudutedi ärä, nüid om ta Tsiberi põhan* Võn; *nyu sakslasõ omma Tal'linnast joba Valka kuudutõdu*² Har; *pere_kiudutõdi ar, kõik kraam võeti ar, pallidõ kässiga saadõti inemise võõrale maalõ* Rõu; *siist om peremijs ar_kiudutõdu* Räp

2. lähetama, saatma; söidutama *k'uudutõdi jälle* `karja; *sa olõt neil k'uudupoiss* - - sinnu *k'uudutõdass*; *sa_küüisüt ta k'uudulise käest* - - *kedä k'uudutõdass* Har **Vrd** küütima

kiug *kiug*, pl p `kiuge lumekübe, -helves – Krl **Vrd** kiud¹

kiugas *kiugas* g `kiuka väike savine mäeküngas – KodT

kiugatama *kiuga|tama* Kam, -tõmõ San kiljatama *si lüük vallus es oleki, aga timä kiugatap*; *pada ai üle, `pernaene kiugat `õih* Kam; *tiia_kas tä midägi `eitü vah, kül_kiugat` kõvastõ* San

kiuglõmõ, kiugõllõma `kiuglõmõ San, `kiugõllõma Urv lumekübemeid sadama *lummõ* `kiuglõss San; `Täämbä ka `kiugõllõs *lummõ*; `Õdagu `kiugõlli kül², `õigõ lumi om *vüil maha_tulõmalda*² Urv **Vrd** kiudleme, kiunama²

kiugõlõma `kiugõlõma kiunuma *kutsik* `kiugõlõss Plv

kiuh on esineb paarissõnus *kiuh-kauh* Kod Nõo, *kiuh-käuh* Hää *Rebased* `aukusid *kiuh-käuh* Hää; *tuy poiss* - - *tei kiuh-kauh*, `kilkse *nigu peni jälle* Nõo; *karuska piäl järven vesi käib kiuh-kauh* Kod

kiuhahtama → kiuhatamma

***kiuhahutma** *jäness om virk* `juuskma, *ku takkast kiuhahuda, sõs lätt* `tul'tsehe Se

kiuhatamma *kiuha|htama, -tamma* Plv; ipf (ta) *kiuhähti*, pr (ta) *kiuhähass* Se kiljatama; *kilkama mis sa kiuhahtat nii kõvastõ, kõrvist lööse läbi* Plv; *pini kiuhähti jo*²; *pini kiuhähass* Se **Vrd** kiuhkatama, kiuhkma

kiuhh, kiuhk *kiuhh* Se Kra, *kiuhk* Rõu Plv Räp Se, g *kiuha kihv tsial um kiuhk* Rõu; *pinil ka om* `kiuhu Plv; *tsia kiuha*² *omma*² *pikä*² ja *krõnksi* Räp; *tsial om kat's* `kiuhha, *kiuhaga*² *lүү*; `kiuhhõ ei *murrõta*²; *hõbõsõl omma ka kiuha*² Se || *ta naanõ om* `kiuhhõga² (tige) Se || pl *vuntsid Kiuhkega miis* Räp; *täl suurõ kiuha*² Se

kiuhka hv `kiuhka *krõhva sie* `tütrik on vana `kiuhka juo, ei senest saa `nuorele mehele Lüg

kiuhka|lõug *kuivand inimene on nagu kiuhkalõug; mis sa kiuhkalõug vahid, ega sa siit* `miski saa Sim **Vrd** kiukalõug

kiuhkama `kiuhkama Kaa Põi Muh pakitsema; *tuikama* `Aige jalg akkas `jälle `kiuhkama Kaa; *Sõrm kiuhkab nõnda, küll sii ikka mäda sihes on* Põi; *ma sai nii `kanged valu et ühna* `kiuhkab Muh || *Poisi süda kiuhkab selle tüdruku kohe* Kaa **Vrd** kihvatama

kiuhkatama *kiuhkata(m)ma* kiljatama, kiljuma *Ei juy*², *kast mukkõ õnnõ ja kiuhkatas, võih ku mõru* Urv **Vrd** kihvatama, kiuhatamma, kiuhkma

kiuhkma `kiuhk|ma V(-mõ Krl), (ma) *kiuhku* Urv Krl, *kiuhu* Rõu Plv Vas Räp Se, *kihu* Rõu

1. *kilkama, kiljuma latsõ_juuskva*² ja `kiuhkva² *nigu* `põrgulise² Kan; *peni kiuhk, aja jänest takal* Krl; *naise*² *õks* `kiuhkva², *mehe*² *pallo ei kihü*²; *nigu poisi*² `hullasõ² `tütrigaga, *sis* `tütrigu² `kiuhkva² Rõu; *ka gu pulmaga läävä sis kiuhutass* Se **Vrd** kiuhatamma, kiuhkatama, kiukma

2. *kippuma, tikkuma ta kiuhk ka ütän tulla*² Rõu; *mis sä kiuhutõ sinnä minnä*², *mis sul säält saasõ* Räp; *mi sa sinnä*² *kiuhudõ*² Se

kiuhkna `kiuhkna Rõu Vas karjumine, kiljumine *Tands ja* `kiuhkna *käve päävä nõsõnguni*² Vas

kiuht → kihvt

kiuhta `kiuhta Jaa Pöi Muh põiki; kaldu, längu vagu `aeti `kiuhta; jänes läks `kiuhta üle põllu; pane ne `roekad nõnda `kiuhta `siia `alla Jaa; tee läheb `kiuhta üle einama Pöi; `ostis omale `kiuhta `liinidega `ehvti Muh **Vrd** kihta, kiuhte, kiuhti, kiuhtu

kiuhte `kiuhte = kiuhta *pal'k on natise* `kiuhte; pööra natuse `kiuhte Jäm

kiuhti `kiuhti Ans Lih Kse Tõs, `keuhti Muh = kiuhta *said* `kiuhti *raikutud nee otsad* Ans; läks `keuhti üle toa Muh; maja nurk läheb pool `kiuhti Tõs

kiuhtine → kihvtine

kiuhtu = kiuhta *kureldi aid* `seati `kiuhtu `pandud *irdest* Krj

kiuka|lõug pej `kiukalõug kõvera lõuaga inimene – Lüg **Vrd** kiuhkalõug

kiukane `kiuka|ne g *-se tige, õel* Vana `tütrigud on *kaik* `kiukased Kuu

kiukas `kiu|kas VNg spor eP(kiukas Iis), Võn, *-kass* Nõo Krl(g *-katsõ*) Vas, g *-ka* kiuline, hea kiuga *see oo* `seuke `kiukas *puu* Muh; *ilusad* `kiukad *linad* Mär; *pikad* `kiulesed, `kiukad *pilved* Lih; *nisukest* `kiukast *lina põle tükil aal* old JMd; `kiukas *annab* `kiudu Lai; *sel mehel om* `kiuka *lina* Võn; *Sel aastal sai hää* kiukas *lina* Vas **Vrd** kiutsa, kivvukass

kiukled pl `kiukled SJn, `kiukle Hls *laudadest* (nöörpõhjaga) *lihtne* magamisase

kiukma `kiuk|ma San, *-me* Hel, (ma) *kiugu* *kilkama akas* *jänesse* `pääle `kiukme Hel; *tüd'riku* `kiukva; *midäss sa* `kiugut San **Vrd** kiuhkma

kiuks *kiuks* g *kiuksu* IisR Pöi Muh Juu Hls Krk

1. on *ei kuuln* `kiuksugi Muh; `vankre *ratas - - lähäb ja teeb* *kiuks, käuks* Juu; *kiuksut* tegi *kiuks, peenikest äält* tegi Hls; *lina* `rüüksive *kiuks käuks* Krk

2. väikesest olendist üks *pisike* *inimese* *kiuks* Pöi

kiuksed pl `kiuks|ed Jõe Kuu(-immed, -jammed) Hlj Vai(-amed), *-med* Kad lõpused *sured* `kiuksed on [räimel] *siel* `kurgu *all, kui neid* `ruogiti Jõe; *Eks* `kiuksiega *kala neh* *oma* `toidu `pieneks *tegebigi*. `Suurembil *kalul - - pand* *siel* `kiuksimije *vaheld* *sen* `pulga *läbi* Kuu; *kalal on* `kiuksed `laialli Hlj; *kui* `kiuksamed on `allid, *on* *kala* *vana*; `kiuksamega *laseb* *kala* *vett* *läbi* Vai; *õng* *akkab* `kiuksmetesse `kiinni Kad

kiuksimmed, kiuksjammed → kiuksed

kiuks|lagle *lagle* – Rid **Vrd** kiulagle

kiuksmed → kiuksed

kiuksuma `kiuksuma, (ta) `kiuksub R(-maie Lüg); `kiuksu|ma S L K Trm Puh, *-me* San, `kiuks|ma Saa Kod Trv, *-me* Hls, *-mõ* Krl, (ta) *kiuksub* *käuksuma, piuksuma, kriuksuma* `kuulin *iirepoja* `kiuksumist, *iired* `kiuksuvad; `vankeri *akkas* `kiuksumaie, *tahab* `määret `saada Lüg; *uks* *kiuksub* Jäm; *kui* *kihjad* `kiuksuvad, *siis* `eetasse, *et* *nee* `võlgu on Khk; *kanapojad* `kiuksuvad *ja* *linnupojad* Muh; *massin* *kiuksub* Rei; *rinnad* `kiuksuvad *ja* `rõõgavad Mär; *Kedast* `koera *kaigas* *ähvardab, si* *koer* *kiuksub* Hää; *kaks* *puud* `vastamisi `õeruvad, *siis* `kiuksuvad Ris; *iirid* `kiuksusid `teisel `seina Juu; `vanker *kiuksub, vähä* *miaret* *pial* JMd; *nagu* *üks* *asi* *kuiv, vot* *akab* `kiuksma *ja* `kriuksma Kod; *laits* *kiuksub* Trv; *linnu* *kiuksuve* Hls; *mõni* *säng* *kiuksub, kui* *eidetäss* `sisse Puh; *kanapoja*? `kiuksvõ?, *tahtva*? *süvvä*? Krl **Vrd** kiutsma

kiuksutama *kiuksu|tama* Hls, *-dama* Rei, `kiuksutama VNg *käuksutama, kriuksutama* *minul* *ode* `ketras *ka, kiuksutas* *seda* `loime VNg; *ust* *kiuksudama* Rei

kiukune `kiuku|ne g -se kondine, kõhn *Sel on vist kehv nenäesine old, on nii* `kiukune Kuu

kiul pahur *kiul tsiga püzü_i, palka* `pañdi `kaala ni `jalgu `vaihõlõ Lut

kiu|lagle lagle *kiulagled lähvad kiu kiu VII Vrd* kiukslagle

kiu|hani ?lagle *kiulani pisike nigu ani, sügisel* `lendavad läbi Noa

kiu|liha tailiha – S VJg *pekki polegid, pal'las kiuliha Khk; sial on vähem kiu liha kut* `veisel Kär; *Kis siiss vanasti ainuld kiuliha söi, ikka pekki Rei; kiuliha, punane liha Phl; sia kõhualune liha on kiudliha VJg*

kiulik `kiulik g -u kiuline `seike `kiulik lumi oo vahel, suured `ehted teeb Mus

kiuline `kiuli|ne Kuu VNg Kse Saa Trm(*kiuduline*) Lai, -le|ne L Äks, `kiuduli|ne Lüg, *kiudoli|ne* Kod, g -se; `kiulõ|ni g -sõ Krl

1. *kiududega, kiurikas linad on kõva* `kiudulised, *kõva* `kiuga Lüg; *tailiha on* `kiulene Mär; *ette* `kiulised linad Kse; *vanal avil one kiudoline liha* Kod; *peßs on - - nagu taigliha* `kiulene Äks; `kiulõtsi[?] kanebõ[?] Krl

2. *kiudpilves, hagaline* `Vaata, `meuke `kiudlene taevas, *üleni* `kiulesi `pilvi täis Hää; *kui taevas on* `kiuline, *siis* `külva linu Trm **Vrd** kiudlik, kivvanõ

Vrd kiualine, kiudline, kiudne, kiune, kivvukanõ, kivvuline

kiunama¹ `kiunama, da-inf *kiunata* Mär Hel Kam

1. *nuruma, painama mis sa ike* `kiunat must, *ma_i taha anda sul* Hel

2. *kiunuma; kiunatama* `põrssad `kiunavad `aedes Mär; *kui obõsõ* `kaklese, *sis kah* `kiunase; *obõnõ* `kiunass, *kui võõrass mijs putuss* Kam **Vrd** kiunima

kiunama² `kiunama kergeid lumekübemeid sadama *lummõ joba* `kiunass Krl **Vrd** kiudleme, kiuglõmõ

kiunard *kiunard* viriseja – Han Mih **Vrd** kiunus

kiunatama *kiunatama* Jäm Ran Nõo mom *kiunuma, kiljatama* *Koer kiunatas korra* Jäm; *tütär|ratsõd kiunatava* Ran; *peru obene* `viskap takast üless ja *kiunatab* Nõo

kiune `kiu|ne g -se Khk VII Mär Plt Hls Plv(g -tsõ) kiuline `kiused linad Mär; *taevas on* `kiune Plt; `äste `kiune kane^p Hls **Vrd** kiudne

kiunima `kiunima, (ta) *kiunib* *kiunuma kassi pojad* `kiunivad Rei **Vrd** kiunama¹

kiunuma `kiunuma, (ta) *kiunub* eP, `kiunub R(-maie Lüg); `kiunma, (ta) *kiunub* Saa Kod(*kionob*) M(-me) T; `kjõunma, (ta) *kjõonub* Khn vinguma, *virisema; kiljuma kajagad on maal, lennavad ja kiunuvad* Hlj; `lapsed `kiunuvad VNg; `rinnad ajavad `pilli ja `kiunuvad; *midä te* `kiunuta Lüg; *uks kiunub ning karjub; tuul kiunub* `akne taga; *saag kiunub puu sihäs* Khk; *koer kiunub ja vijjub* `kirpude käe Muh; [õlu] *tuleb sis naa mis kiunub säält* `väl'lä Mär; *tormaga meri nutab, kjõonub* Khn; *ikki kiunub, mul põle seda ja seda* Hää; *võ'l kiunub kui üks kigin* Saa; *Kui koer pahas tujus on või igav akkab, siis kiunub* Jür; `niske võevane laps, *muko kiunub alate* Kod; *vesi, kui* `keema akkab, *siis kiunub* Lai; *põrsas kiunub, taab* `süüja Plt; *vihmasadu om tulemen, kui iire piuksuve, vihmakulli kiunuve, metstuvide röögive* Hel || *nuruma, manguma* Ema `anna seda, *ema tua seda* – [siis] `üaldi, *mis sa* `kiunud Jõh; *Tüdruk kiunub peele, et tahab uut leiti saaja* Kaa; *ta alati kiunub minu kääst üht ja teist* `asja Iis **Vrd** kiunama¹, kiunima

kiunu|pill *kiunu pil'l* piripill – Khk

kiunus *kiunus* g -e Muh Juu viriseja `olli üks pisike kiunus inimene Muh; *kiunuse inimese meele järele* nd suab Juu **Vrd** kiunard

kiunutama *kiunutama* Nõo, ipf (nad) *kiunutasiva* Võn kiunuma või nutma panema *nemä kiunutiva poisikest, sis`naariva nigu kommetit* Nõo

kiu|pilv → kiudpilv

kiur *kiur* hv Kod, g *kiuru* Iis, g `kiuru R(n `kiuru Hlj RId, -o Vai) lõoke *kiur`lüõritab* VNg; *kiur, pisikene paat lind siristäb; keväde`laulavad - - nüüd on`kiuru kiel`lahti* Lüg; *Kogo põld`kiuru täis* Jõh; *kiurud`laulad`ülläl`korgel* Vai; *juo kiur on väljas* Iis

kiurama `kiurama lõõritama `lõuke`kiurab Hlj

kius *kius* g *kiusu* eP(g *kiuso* Mar Kod) M(g *kiusa* Trv Krk) T(g *kiosu* Puh Nõo) Krl Plv Ráp, g `kiusu Kuu Hlj jonn, trots, *kiusamine`kiusu`perseni täis* Hlj; *kiusu pärast jättas värava`lahti* Khk; *lapse kius jäi`piäle* Tõs; *aab nihukest`jõnni ja`kiusu suust`väl`lä* Juu; *mis sa selle kiusuga ikka suad`mulle teha* JMd; *tahab`sulle`kiusu ja`ku`ja tehä* Kod; *latsel lüvväss kius`persest`vällä, andass`vitsu* Krk; *vahi kos`olli kius, es laseva vallast`väl`lä ka`minnä* Puh; *tegi sedä kiusu peräst* Krl; *tuy ol`imä kius inne* Plv; *kiusu a ja ma jonnima, kiuslema Ta muud kut ajas oma`kiusu* Jäm; *See muidu kiusu ajamine, sa ajad teise`talve majast`välja* Põi; *akka Elliga`kiusu`aama või vassikaga võidu`joosma* Kse; *laps oo ära imetletud, siss aeab`kiusu* Mih; *mees`kiusu küll`aama* Juu; *aab`kiusu kui`irmus* MMg; *poig aab atige`kiusu, tüdär aab nännige`kiusu* Hls; *kana peräst viil`kiusu`aama* Ran; *jonnik laits, jonnip ja aap`kiusu* Nõo || *võidu kihutama akkasid`kiusu`aama - -`tahtsid`enne`saaja nooriku koeo* Tõs **Vrd** kiud², kiust¹, kiususs

kiusaja 1. tgn < *kiusama* Üks `kiusaja piab sul ikke õlema Jõh; *moni inimene on täis`kiusaja* Vai; *va`kiusaea, äi anna pihuged rahu* Käi; *nigu`kiusaja`kiusass, anna ai peri* Se || *kurat - Rõu* Se **Vrd** kiusajus

2. a kiuslik üks *kiusaea laps maa peal* Mar; üks *kiusaja inimene* Var; *tüdrük pahur ja kjõusaja* Khn; *sie on üks igavene`kiusaja luom* VMr; *va`kiusaja inimõni* Krl; *kiusaia lat`* Se **Vrd** kiusak(as)

kiusajus `kiusa(j)u|s g -kse Kuu kiusatus; *kiusaja oh sa`kiusajus; oli`kiusajus`mennä* Kuu; *ek`siss`saanedigi`kiusaukseks nie - - tule`laevad* Kuu

kiusak(as) *kiusa|kas* Jäm L K San, `kiusa|kas Hlj, `kiusa|gas Kuu, g -ka; *kiusa|gas* g -ga Khk; *kiusa|k* g -ku Saa M Võn VId(g -gu Rõu), g -ka Krk Puh

1. a kiuslik, jonnakas *kiusakas laps* Hlj; üks *irm kiusagas inimene* Khk; *kiusakale lapsele tuleb`vitsa anda* Tõs; *sääl talus on kiusak peremees,`kiusab oma`naabrid* Saa; *kiusakate sõnadega* Juu; *laps on ka kiusakas, aeab vaest (vahel) oma`jõnni* Lai; *ta om`seande kiusak, et ta midägi ääd ei soovi tõsele* Trv; *üit`s kiusak inimene, temä ei saa kellegige läbi* Hel; *kiusaka latse* San; *Igävene kiusak inemise rõibõ* Rõu || *see rätik on mul kole kiusakas (ei seisa peas)* JJn **Vrd** kiusaja

2. s kiuslik inimene *kes sellest kiusakast aru suab* Juu; *eks ta ikke saand ühe kiusaka küll* MMg; *mis sa säändside kiusakidega* tjt Plv

Vrd kiuslane

kiusama *kiusa|ma* üld (`kjõusa- Khn, -me Hls Krk San, -mma V), da-inf `kiusada R Jäm VII, *kiusata* eP(kio- Kul Vig Kod, keo- Mih, kjõo- Khn) Trv T(kii- Võn), *kiusata* V(kiusada[?] Plv Vas Se)

1. kimbutama, norima, narrima `toine laps `kiusa toist – `torki, `kiusa ja tänittä VNg; oma elu aja on `kiusand minuda `ühte `puhku Lüg; Muud neil teha pold kui `kassi ja `koera `kiusada Jõh; ilm `kiusab ka, äi saa `eina `tehja Käi; tüdrukud olid ullud `kiusamas Rei; Miks piäks mjõnd ikka kjõosatama Khn; ei tohi jumalad kiusata ega laimata Juu; mul vihameest põle, kis mind `kiusaks Ann; ää_nd `kiusa last Plt; temä eluaig `tõisi kiusanu Trv; `kiusab ja susib tõist inimest Ran; küll esä kiusass mu tolle väedse peräst Nõo; tiä mugu joñn ja `kiusass inne Kan; pühämiist ep na `kiusasõ? alasi Har; Väümüiss ol'l kavval' ja_ `koeruisi täüü - - nakaás Andsuga `kiusamma Rõu || jonnima mis sa `kiusad Rei; Ku [laps] `kiusamma nakaás, sõss lät'si - - pañni kuiva_ `rõivakõsõ Rõu; `kiusass `hirsashe, tuü om õnnõ üts kiustopada Röp

2. vaevama, piinama, mitte rahu andma *Puu pulgad ning sita julgad `kiusavad lund* (kevadpäikesest) Pha; *need inimest sii olid taga põlat, kiusatud, asusid `soode rabade `sisse elama Mih; nii kurjaste `kiusab, kui ta teeb teisele paha kohe meelega Juu; kuri `kiusab, kui `jutlust `kuulad, toob une `piale Pal; ta `kiusas mut, ei anna enge rahu Krk; `kärbläse makava vihmatse ilmaga, ei tahava kiusata; Nii õkva nakab naese võtmise ädä kiusama Nõo; käsi kiusaás, jalg kiusaás, nüüt tul'l kaala `sisse (haigus) Plv; om ta lat's üt's irupot't `ilma `luudo?, `kiusass üüd ja `päivä Röp; taga kiusama jälitama, vaenama `kiusavad üksteist taga Muh; trof'sib ja `kiusab peale teist taga Mär; `Jeesust kiusati taga Tor; kirik `kiusas `nõidasid taga Ris; kiusab teist taga ku ull Trm; noid kiusati sis takan peräst ka `väegade Ote; mis sa? kiusat minnu takal Krl*

3. manguma, nuruma; ahvatlema, meelitama `kaike tama `kiusa miu kääst midä nägõ Vai; *mõni nõnna `kiusas mu järel (tahtis mind naiseks) Ris; ta `kiusab mind oma `puole Koe; `kiusab kurjale Hls; küll ta kiusaás mu kääst, et anna sedä või sedä Krk; ta kiusass mu `hiinge Kan; ku'alõ `kiusama Plv; nika `kiusass ku Loñni raha and Vas; tä ei jätä peri, kiusass, õks anna tälle Se*

4. (kõigest väest) püüdma, pingutama *ma `kiusasi nii `kangesti et ma see `valmis sai Jäm; ta võiks õlut oeda, mis ta tast ühe korraga `otsa `kiusab; Kat'a `kiusas `tuhlid ää vaguda Muh; egäs tä na `kiusa tööd tehä mette (aeglasest) Mar; iga mees `kiusas oma tööd `valmis `saada Han; mis sest pereme tööst na ikkä kiusata Var; änamiste sai nihukest tubast tööd `talve kiusatud, `kehrust ja linu aritud ja Rap || kippuma, tikkuma sie kass - - `kiusab tuba `aeva Kuu; `kiusab `tüöle `mennä Lüg; vana mutter `kiusas kojo Muh; Poisid `kiusavad küll `trakturi-štideks Hää; lehm nigu `kiusab `sinna tešte `vil'ja VMr*

kiusatus kiusatu|s eP(-du|s Jäm Khk Hi) Hls, -ss eL(g -sõ VId), `kiusatu|s VNg Lüg, -du|s Vai, g -se

1. soov teha midagi ahvatlevat, lubamatut älä `saada meid `kiusaduse sise Vai; *kiusadus oli nii suur, et ta pidi tüdrugu `raisku `aama Khk; täl üks kurja kiusatus kallal Mar; kiusatus `tul'li `peale ja läks `viina `ot'sima Tor; ta põld kiusatusele `vastu jõud (jõudnud) `panna Juu; kõrts suab mõnele kiusatuseks JMd; sij om ku kiusatuss pääl Krk; tulli rasse kiusatuss `kaala Puh; miul om üt's kiusatuss een San; tä om nii kiusatusõ `sisse saanu? et päse ei `vällä ka? Se*

2. kiusaja see on üks kiusadus `kaelas Jäm; nihuke kiusatus tuli `peale, `keegi tahab su kääst mud'u või aab kusagille Juu; mõni poiss või tütarlaps, kes akkas `joinnima ühe asja `piale - - ei jätt `enne kui pidi `saama, sihuke kiusatus Plt

Vrd kiusajus

kiusaus → kiusajus

***kiusel** pl p `kiuslaid liistak kiiniga sai siukst `kiuslaid `võetud puu kül'lest, peerud oli nende nimi PJg

***kiusi** ipf (ta) `kiusi tuiskas lät's ku lumi `kiusi takka Hel

kiuslane `kiusla|ne g -se Lüg Puh **a.** a kiuslik, jonnakas `kiuslane inimene Lüg **b.** s kiuslik inimene sene `kiuslasega ädä tüöd tehä Lüg

Vrd kiusak(as), kiustlanõ

kiuslema `kius|lema Lüg Vai Mär Kse Hää JMd Koe VJg I(-lemä Kod) TaPõ Kõp Hel TLä, -leme Hls Krk, -lõm(m)a Kan Röp kiusu ajama, jonnima `lapsed `kiuslevad alade Vai; jäta järäle, ää `kiusle `tühja Mär; tüdrikud `kiuslevad, aavad `juñni Hää; tahab aga kiuselda JMd; paha inime, kis alati teisega kiusleb Koe; `kärpsed muku `lusti `kiusleväd Kod; `kiuslevad kui ullud kõhe MMg; kadeduse pärast `kiusleb Lai; nemä tahav kiuselte; mis te iki `miuge `kiuslede Krk; latse_ `kiuslõsõ ku üt's tırrin inne Röp **Vrd** kiustlema

kiuslik `kiusli|k g -ku spor eP(-le|k g -gu Käi), Hls Krk T, g -kku Hlj, g -gu Kuu Puh; kiuslik Krl, `kiuslikko Vai kiusaja, kiusu ajav, jonnakas `ajab `niisukest `kiuslikku juttu Hlj; eks neid `kiuslikko inimisi ole kui pali Vai; `loomade `vastu ka nii `kiuslik, `vihkab `loomi Khk; `kiuslik laps aeab oma `kiusu Tor; on üks `kiuslik inime, kes alati kiuste teeb Juu; ema oli `kiuslik, ema oli jõnnakas JJn; siin talus `ongi pailu `kiuslikkusi inimesi VJg; tige ja `kiuslik selts Kod; `kiusligu inimese ei `kõlba kohegi Puh; solanõ om kiuslik inemõni Krl **Vrd** kiustlik

kius|puu kibuvits Pha VII Põi laps aand kiuspuu okka `jalga VII **Vrd** kibuspuu

kiust¹ kiust g kiust|a Koe Sim Iis, -u Plt VIId(-o Röp Se), `kiust|a Lüg(-u); n, g `kiusta VNg kius jättä maha kiust; ma jättan kõhe `kiustu peräst tegemätä Lüg; üks kiust on tämal alati sies Iis; kiustu pärast ei tuld Plt; ei jätä[?] umma `kiusto `maaha Röp; lat's tege `vasta minno `kiusto Se; kiusta ~ kiustu ajama kiusu ajama sie aja oma `kiusta ja `jonni VNg; `ajab `tühjä `kiustu - - tahab kõik `asjad `saada Lüg; aab oma `kiusta Sim; laps aab `kiustu Plt; mis sä ajat umma `kiusto edese Röp; ai `kiustu kõõ mehega[?] Se

kiust² → tiust

kiusta kiusta Koe Sim, `kiusta Hlj VNg Lüg kiuste, kiusu pärast tegi tüö `kiusta `valmis Hlj; `teie poiss küttäs kui `meie `kiusta sedä `sauna Lüg; ta riagib seda teise kiusta Koe || võidu `juoksema nüüd `kiusta VNg

kiustalemma → kiustlema

kiustamma `kiustamma kustutama Ku rahvas tul'liva[?] riht `kiustamma, sõs `näivä, et Ants `juustõlõs `ümbrõ riie Röp **Vrd** kistutama

kiuste¹ kiuste eP(`kiuste Khk Rei Ris) M(`kiuste Hls) San, `kiuste R

1. kiusuks, nimme, vihuti **a.** adv Mul on se `ükstäs kaik, mes külä inimised `kiuste `rääkiväd Kuu; See on just kiuste tehtud Jäm; ta teeb kohe nagu kiuste Mär; teeb seda üsna kiuste Kse; tegi kiuste aia ette Tor; sa reägid kiuste Juu **b.** postp läks miu `kiuste mänemä Vai; teiste kiuste `pañni raavi `kiinni Tor; teste kiuste läksi mehel Hää; tieb oma kiuste JMd;

ta nagu kiuste teeb Trm; siis tikuvatki nigu kiuste alvad asjad tulema Lai; ma_das (tahaksin) sedä tettä sinu kiuste San

2. kõigest väest püüdes; võidu ma `katsusi kiuste suppi `otsa, muidu jääb `seisma Khk; kui oopkauba tööd o, siis tegavad üksteise kiuste Muh; jooseb `kiuste Hls

Vrd kiusta

kiuste² kiuste g `kiuste Emm, g kiuste Rei LNg Mar Vig HaLä Jür JMd, kiustõ Plv; n, g `kiuste Kuu Vai; transl `kiusteks Kuu, kiusteks Rei

1. kius, kiusamine sie pakk on juo kohe minu `kiusteks `siie `pandud Kuu; tieb `kiuste pärast tüöd Hlj; kiusa `punni on `kiustet täis Vai; tegi sene üsna `kiuste pärast Emm; Jüst sinu kiusteks ma puid tuppä äi too Rei; kiuste pärast tä akkab menema Mar; kiuste pärast lähäb `kaevab teese `peäle; või tahad sa nii `kangeste kiustet teha Juu; tiep seda kõik kiuste pärast JMd **Vrd** kiususs

2. kiuslik ta on üks kiuste inime Juu

kiuste- kiusu- `jõnni punn ehk `kiuste punn Lüg; aab mud'u teese `piäle kiuste juttu Tõs; eks ta üks kiuste sõna ole Hag **Vrd** kiustu-

kiusteks → kiuste²

kiustlanõ `kiustla|nõ g -sõ kiuslik, jonnakas tä om sääne `kiustlanõ, timägä kuigi saa ai kõnõlda Se **Vrd** kiuslane

kiustlema `kiust|lema Lüg(-lemaie) Jõh IisR JJn Koe Plt, -lõma Se, `kiustalemma Lüg kiusu ajama, jonnima ärä `kiustle `tühja `kiustu; laps akkab `miski `kiustalemma - - tahab `kiustu perä `saada midägi `asja Lüg; laps `kiustleb Koe; tohi mitte kiustelda Plt; `kiustlõma läävä? [ja] `taplõma Se **Vrd** kiuslema

kiustlik `kiustli|k g -ku RIid Koe Plt Röp, -ku g -gu VNg kiuslik ärä `ellidä `lapsi, nie `lähvata `kiustligust VNg; tige ja `kiustlik inimine Lüg; Üks `kiustlik inimine piab oma `võidu `saama Jõh; Ega sie `kerge ole `kiustliku inimesele kedagi ära seletata IisR; `kiustlik laps Plt

kiustu- kiusu- `õige `kiustunui; Vana `kiustusarv - - kisub `riidu Lüg; vana kiustupulk ütleb latsõ kot'sile Plv; halv lat's nigu kiustupuñn Rõu; vana igävene jõhnik, vana igävene kiustupada Röp **Vrd** kiuste-

kiusu|jutt sa riagid kiusu juttu Trm; temä aa kiusu juttu Krk **-juurikas** kiusupunn kiusu juurikas oli mõni poiss või tütarlaps, kes akkas `joñnima Plt **-kong** kiusupunn paha inime, kis alati teisega kiusleb on kiusu kong Koe **-pukk** kiusupunn vana `kiusupukk ikke õled Jõh **-pulk** kiusupunn kui inime või laps alati `kiusleb, siis on ta kiusupulk Koe; sij o küll kiusupulk, jonnip ilmast `ilma Krk; nigu kiusupulk, ta veeretass pääle tüüd ütte sõnna Har

kiusu|punn 1. kiuslik, jonnakas inimene ise oled pisukkaine, aga `kiusu`punni Vai; kiusupuñn akkab `kiusama, ei jäta järel Tõs; va kiusupuñn Juu; mis seda kiusu`puñni `riakida Lai; selle kiusupunni käest ei saa kenniki kätte Hls; kes serätse kiusupunni ka om loonu Ran; ta latsõ rõibõ om igävene kiusupuñn Har; kiusupuñn, olõ? ummõtõgi `vaiki joba Röp **Vrd** kiusu|juurikas, -kong, -pukk, -pulk

2. jonnipunn, lelu tegin karjan enele kiusupuñni Kod; kiusupuñn om `pulkest tett Ote

kiususs `kiusu|ss g -sõ Krl Rõu Vas kius, kiusamine; kiusujutt om tedä küllh `kiusussõ peräst `kohtulõ kaibanu? Krl; `kiusussõ peräst tetäss iks `halva Rõu; `kiususs lätt `müüdä, om hüä jäl?; tyy ol'l punatsidõ kiususs Vas **Vrd** kiuste²

kiut¹ *kiut* g *kiudu* Sa Muh Lälö Pä Krk Vön Nõo Ote Vid, g *kiudu* RiId (*kiudi* VNg Jõh IisR); *kiuto* g *kiudo* Vai

1. jutt, triip *`ruske* (lehm) ning *kiut üle sel'la* Jäm; *kuuel on kiudud segamini läind* Khk; *äga siis kiudud* (seeliku triibud) *olid seda `viiti, see oli ka kahe lõhaga* [kootud] Kär; *must lehm, `valge kiut sel'jas* Mus; *allikad kiudud keivad selja pæelt läbi* Pha; *tume musta kiut, teine kiut oli sinine* Põi; *`valged kiudud käeväd üle sel'lä* Vig; *latemad kiudud olid punased* Tõs; *Kiut on triip looma sel'la pääl* Hää || *kiudpilvedest taevas on `kiutu täis* PJg

2. küüdik **a.** a *küütseljaga `valge üle `seljä, se on `kiuto `lehmä; `kiudol `lehmäl on selä pääl `musta jutti* Vai; *Kenne see kiut lehm on Jäm; Meite va kiut lehm oo seike pahur loom* Kaa; *Kingli `mõisas suured kiudud ärjad* Põi; *Pikä annaga kiut roti, nu om verkjä alli, aga pikuti sälgä müüdä jooseb neil pruun jutt* Nõo **b.** s *veis; veise nimi lähän `kiutu `süütämä* Lüg; *`kiudil on `valge juon `seljas* IisR; *kiuduga oli `risti küll, see `kargas `aidu* Khk; *kiudul olgu karu mis `moodi tahes, kui tal aga `valge soon seljast `perseni käib* Krj; *kiut ja päits ja `rusked* Muh; *ärg oo kiut ja lehm oo kiudik* Vig; *kiut oo ärg, olgu tä punane või must, `valge jut't üle selja* Tõs; *verrev vai must kiutsällägä olli kiut* Ote; *kiut om pulli nimi* Plv

3. **a.** a (piki)triibuline *Valge-musta kiut riie; ühekorra oli `kiutusid `kuupsid küll* Jäm; *kiudud sukad; on `uhkid `kiutusid `põllesid* Khk; [tekid] *olid ruudilised ning olid kiudud ka; nua laev - - vanad inimesed ütlesid taivas kiut* Kär; *musta ning `valge kiudud püksid* Pha; *Akkas uie kiudu kuue tarbis viltsed lõnga korjama* Põi; *teine oli läti öö (vöö), teine kiut öö* Muh; *kiudud seelikud* Vig; *kiut ümrik; kiudud ööd* Kse; *seelik oli pikuti kiut* Han; *kiudud kõrdid `selgas* Pär; *kiut(u) triipu sii olid põigiti `kiutu kuued, teistel olid `püsti `kiutu* Ans; *kuub oli tihed `kiutu* Kaa; *Kõige vanemad olid pikka `kiutu seelikud* Vig; *punase `kiutu oli terä* Var; *püksi toim tuli `kiutu, `kiutu moodi* Tõs; *teene teist `kiutu* Aud; *piku `kiutu kõrt* PJg || *Poisi tagumik `tehti kua kiudus* Han || *valmimata viljast kõrs oo päris kiut alles, ei see sünni lõegata; kõrs `olle alles kiut ja tera rõõsk* Aud **b.** s *triibuline seelik `veltsed kiudud; mool oli ike süüa maane koa `kiuta* Vig; *tütarlastel olid kiudud `selgas, peal olid `valged lahtised jakid* Mih; *kiut, `rohkem `üiti kõrt; sai `kiuta kuetud* Tõs

Vrd küüt¹

kiut² *kiut* g *kiudu* T(g *kiidu* Vön) V(g *kiudo* Räp, *k'uit* g *k'uudu* Krl Har) küüt, vedu *nüid om kiudu kõrd sinu käen, piät `kiutu minemä* Nõo; *mina käisi kiudun* Ote; *kiudu kõrd* San; *vanast `käädi obõstõgõ_kiudun* Krl; *kasak lät's k'uudu hobõsõid ajama; Sõa `aigu `aeti `k'uutu* Har; *poig ol'l kiuduhn* Rõu **Vrd** küüt²

kiutama *kiutama* Khk Kaa Phl *kiduma panema kidumise `aigus, mis pikaline `aigus, `aigus ära `tõmband, `kiutand; see [jää] `kiutab mere ääre maad, akka `kuskil idanema mette* Khk; *Seike töö pole lapse suguse jäuks, see kiutab noore inimese ää* Kaa

kiutma *kiutma* küütima – Plv

kiutsa *kiutsa* Urv Plv *kiukas hää `kiutsa lina* Plv

kiutsis *kiutsis* kleenuke, kõhnuke *Nii kiutsis tüdruk nagut pisike inimese loodus muidu* Põi

kiutsma *kiutsma*, (nad) *kiudsuva kiuksuma, kiunuma mes ijst ni rinna `kiutsma nakava; kui inime vana om, siss rinna kiudsuva - - `rasse on eñgatä* Puh

k'uu → *kiu-*

kiva → kiba³

kival *kival'* puust sikuskavars *kival' om sikuss, kus õng otsan om, kadaja vitsast paañutadu* Võn

kivastik *kivasti|k g -ku* kivine maa *kivastik, tu om puhass kivi rägä, kivi kivin`kinni; [kari tuleb] sinnä kivastiku pääle aada* Ote **Vrd** *kivestik, kivistik*¹

kive- *kivi-* – R *all jänēs vai kive jänēs; kive`kalju, sie oli nagu`permand; Suur kive`kangur; Kive`kouraga on üä`pohjast kivi ottada; Ei kive`kärkäl`kasva`einä ega ädälä* Kuu; *kivitraks pidäs kive`aher`varres pesäd;`Mieter`liiva`vaide, kivejärk on all. Kive`järko ei tia kui sügävälle sie lähäb; eks õle mere`saaredes`suured kive`kaljud; punased kui`Maidli`mõisi kive kattused; maja põles maha, muud ei õle kui kive murd maas* Lüg; *majagad`ongi`tehtü`sinne kus - - kive karid ja madalad kohad; Kive`killud on maas; kive`unnigod on`aetu`väljäle kogo* Vai

kive|melik (taim) *Kiveimeligu`juurdest tehä kõhä`vasta tied* Kuu

kiveline *kiveli|ne g -se M(-n Krk) T, -nõ g -tsõ* Se kivine, kive täis *õige kiveline maa;`äste kivelin ruus* Krk; *`ot`seva kivelist`liiva* Ran; *kiveline ja`vintslinē tīj* Puh; *`kõrgemba maa omma kuivemba, kruusatse ja kivelise* Kam; *jät` mõne jao`künmädü, ku ta kiveline`õlli* Rõn; *meil ei olõ kivelest maad* Se **Vrd** *kiviline*¹, *kivislīne*

kive|lang = *kivelõng kive`paulass olid kive`lanjad,`miñnega verk kivistetti* Kuu; *kui`vergud kivistetti, sis kive`lanjad`jäivättä üle`mollī`ääre* VNg **-lõng** võrgukivi kinnitusnõör alumise selise küljes *kivelõng oli, selise`külges oli`sioke pael* Tõs **Vrd** *kive|lang, -rihm, kives-, kivi|lõng*

kivene *kive|ne g -se Hls, -tse, -dse* Puh Ote V

1. *kivine, kive täis kesä`nuřm om`väege kivene* Hls; *kivene maa,`suuri`kivve täis* Ote; *tīj om`väega kivene* Rõu; *kivedse^o põllu^o* Plv; *kivene kotuśs* Se

2. *kivist kivene aid; kivedze lauda* Se || *řg kalk kivene südä* Puh; *kivene süä* Se

kive|näre liivapugu *Kanul`täidüb`olla kivenäräss alade neh`liiva* Kuu **Vrd** *kivinäre -nõör* võrgu alumine selis *kive`nüöri`tombas`katki* VNg **-paul** = *kivenõör`vergu`laskemise ajal oli`naiste`uoleks sie kive`paula`laskemine;`naised olid alade kive`paulass ja noppisid kived`vergu ald`lahti* Kuu; *kived`pandi kive`paula`külge`nuodale* VNg **Vrd** *kivi|pael, -paul*

kiver *kiver g -a* Krk Ran *kõver-sõna paarik kiver`kõver kussa läät = jõgi* Krk; *syu pääl om pedäjä`jänne, kivera ja kõvera* Ran **Vrd** *kiverik*

kive|raiuja *kiviraiuja kive`raiuja`ristisi tieb,`veski kivesi* Lüg

kiverdama *kiverdama* Jäm Trv *kõverdama; (üles)`käärima`Kiverda`käised ülese; Mis sa kiverdad oma mokka* Jäm || *kiverdap`kõverdap* (käib kõverail teil) Trv **Vrd** *keeverdama*

kiverdi-kõverdi *deskr kõveralt, loogeldi`Vanad teed keisid`tükkis kiverdi`kõverdi* Kaa; *tīj`käib kiverdi`kõverdi* Trv; *nõöri`panti pikuti, es panna kiverdi`kõverdi; oja`käärukse, kun oja kivert`kõverti`juusk;`lamba soolikse sehn om kah kiverdi`kõverti`säbärik* Krk **Vrd** *kiveritte*

kive|rihm võrgukivi kinnitusnõör alumise selise küljes *vergu all on kiverihmad, selle`küljes on kived;`pullud`pääle ja kived`alla ja kive`rihmad`külge ja verk`val`mis* Jõe; *Kive`rihma ühe`otsa küliss oli kivi`kinni ja`toise`otsaga oli`jälle`kinnidettud* [nooda]

alumase `paula `külgi; ja siis pidi `tuodama `toiste kalaonn (õnn) ka ärä, kui `vergu kive `rihmad `tuodi verku, e ald ärä Kuu **Vrd** kivelõng, kivirihm

kiverik kiverik Jür Nõo kõverik-sõna paarik Kiverik kõverik, kükitab mäe külje peal = kõrv Jür; kiverik kõverik koes sa lähät; kiverik kõverik `olli vesi, kae ega vesi `õkva ei joose Nõo **Vrd** kiver

kiveritte tie käib kiveritte ja koveritte Vai **Vrd** kiverdi-kõverdi

kives¹ kives g -e Kaa Pha VII Põi, kivesk VII kivist küna seasõogi kogumiseks ja segamiseks Tuu paargu eest searakk, pane kivesest sööma täis; Aja `ääres `seisas kives, mille sihes segati sea söömaaeg `valmis Kaa; sea kiveseks `üiti, poole sülla `suurdune oli ikka Pha **Vrd** kivesti, kivestu, kivik¹

kives² kives g -e Tõs Khn

1. võrgukivi; ridaõngede selgnööri kivi kivist, need pidid sedasi pikergused olema; `laosed `oidavad `võrku vee peal ja kivesed vädavad `põhja `jälle Tõs; nüüd ju korgid ja kivesed, enne olid kuõgud; Laost sai igänes mehisi kivesi Khn **Vrd** kivis

2. võrgukivi kinnituspael kivese `külge pannasse kivi – see viib `püise `põhja Tõs

kives|aed kiviaed – Sa `pöldudel on ju egas pool kives ajad; kives aja jalg veel ee vädamata Khk; Kives aid oli tehtud änamasti paaskivi lahmakatest Pha **Vrd** kivisaed

kivesk → kives¹

kives|lõng = kivelõng Kastamõ kiveslõngad märjaks ning akkamõ kivistämä Khn **Vrd** kivislõng

kivest → kivestü

kivistama kives|tama Jõe Hlj Tõs, -tamma VNg, -tämä Kuu Khn, -tämmä Vai võrgule kive kinnitama siis `panna `pullud ja `lieted `piale, kive `rihmad `alla, kived `külge, porud ka, sie on `vergu kivistamine Jõe; Mihed olid juba `vergud kiviständ Kuu; molli `sisse kivistetti - - pani kive `otsa ja `molli `sisse sene kive VNg; õhta kivistadi, `viidi merese; lapsed `tahtsid kua kivistada; võrk oo kivistet Tõs; teesed juba kivistäväd `võrka Khn **Vrd** kivistama¹, kivitama

kivesti kivesti Kaa VII(-ibe-) = kives¹ rakuga tood `süia kihast või kivistist molli `sisse Kaa; kivesti, see oli tuas `nurkas, poolenisti maa sihes. kivesti sihes apendeti peri VII **Vrd** kivestu

kivestik kivesti|k g -ku Ote V, g -gu Puh Kam kivine maa nurm olli kui mõni kivistik, es saa `kündägi Puh; kivistigun om pal'lu kivve, kivi kivin kinni Kam; tu om väegä kivene kui kivistik, mugu kivi prügi enne Ote; kivistik um tuu, koh `väega pal'lo kivve kuuh um Plv **Vrd** kivastik, kivestü, kivistik¹

kivestu kivestu Mus Pha = kives¹ rugi pühu apendati kivestu sihes Mus; kivestu misses sea toit sihes oli. kivist `tehtud õoned künad Pha **Vrd** kivesti

kivestü kivestü Rõu Se(kivest') = kivistik kivistühn um `suuri ja `väikeisi kivve Rõu; kivestü, kivene plat's; mine karaga kivistühe Se

kivi n, g kivi eP(kibi Lä PäPõ HaLä Kos Pil SJn Vil) eL, g kive R

1. a. kivi, kivim Külä ämm `koukis `Ristu kive alt `sulle oe (lapse sünni seletus); Miks kive `poue `peitä (salgamisest); Kivi kotti (sooviti kalurile); [paat] Kivel `kinni Kuu; ei meil `põllul ole viga, aga einamaal on kivi, küll on kivi Hlj; lõi `kirve nenäga kiveje; kivine maa, kivi kivist `kinni Lüg; merelt `tuodi `valgi `pieni kivi; kravud `elläd kivede all; `laiva mäni

`kivve Vai; Ma kanna sinu jäuks alati kivi taskus (pean viha) Jäm; me `vaeme kanniga ka kivisid üles; ilma kivisita (kivideta) Khk; rebu `pehme kivi, mis maa sihelt `leitasse, selle peel saab vikadid või kervest käiadud Mus; ma luhu puid ja kiva Jaa; Sii see mäe selg on ju jumala `loodud `selge kivi Pöi; vanamoor `nurkas, kivid `kõhtus = kiris Muh; kaks suurt kibi on Posta põllal LNg; võta naine, siis sol kohe regi taga ja kibi peal (kohustused); kerbes lähäb kibisse Mar; vädas kiba roobete `sisse Mär; `seoke raiutud õheldane kibi oli jušt aho suu `järgi `tehtud (ahjuukseks) Mih; Sedäsi lasõd puadi kivedes purus tappa; Tämä nda ahnõ, et tää teesele kivi kua piäd `peksä anda_mtõ Khn; kibid olid ju põllal väga tülinas PJg; mis pahaks läind puu nõud on, siis `autakse ikke kibidega Juu; kivi `ümber on rohi magus ja koñdi `ümber on liha magus JõeK; kiva sai aga kangi pial kaalutud JJn; kiva vedati, kohe vaea oli Trm; kes laps kiva `korjama, sess (sellest) `suama rikas Kod; kis teise `piale kivi veeretab, selle `piale tulep tagasi Ksi; me elame kivi peal (vähesega) Plt; põrmand olli kivedest Pst; paiset vaeutedi kolme ja ütese kivige; enne lääp kivi kül`lest kilt ärä, ku temä süä `pehmess lääp Krk; suure kivi `pañti maea nukke `alla ja `keskele kah niipa`lu ku jakku; `miis mehega saab kokku, aga kivi ja kannu ei saanava kokku Ran; põll `kivve täis Puh; naene `istnu kivi pääl ja `laulnu Nõo; kivistigun om pal`lu kivve Kam; kui ilma `ääle läävä, om kül`m ollu, sis läävä kivi lik`ess ja mustass Ote; meil omma_kivi? är? lahutu_ja `veetü? Kan; lähämi pae `murdu kivve `kiskma; tuhkhaua man ol`l suur` kivi ahu iin, kon pääl `maati; jaañ `viskass üte kivi vette, `piitre `viskass tõsõ kivi ja jakap `viskass kolmadõ kivi, no om vesi kül`m Har; kivijüräjä? eläse? kivve pääl Rõu; `valgõ kivi aida all = lehmä uttar` Vas; õnnõkõnõ maka_j kunagi kivi kõrval Se **b.** fig terav kerves lõvab ikka kivi (kaebajal läheb halvasti) Emm; Kivi pää `pääle jäänud (väikesest kasvust) Hää; see mees teab, kus kibi all vähjad seisavad (nupuka kohta) Kei; vahest veke kivi lükkab `vankri `ümber (pisiyasi võib paljugi muuta) KuuK; täll_om kivi rinnun (kalgist inimesest) Ran; küll terräv kirjess kivi levväp (sõnast sünnib riid) Kam; nigu kivi sattõ `süäme päält `maaha (mure kadus) Plv; kiviga visata lähedal See põle siit kougel, kibiga visata Han; sinna ei õle enam kui kivigä visata mua Kod; egä sij kedägi ei ole, kõrd kivige visate Krk; pal`luke sedä maad om, kiviga visata Ran; Ei olõ kavvõh, kiviga visata Räp; veerev ~ veereja kivi kohast teise kolijast, rändajast `veerev kivi_p saa mette sammelt `peele (pole kodu ega peret) Khk; Veereva kivi peele äi kasva sammel Emm; ega `veereja kivil põle `ilmaski sammalt `sel`ges Juu; egä `viirväl kivil sammel ei kasva Rõn; `viirväl kivil vesi pääl, `saisval kivil sammel` pääl Plv **c.** võrgukivi kived `külge ja võib `vergu meresse `panna; `vergu all on kive`rihmad, selle `küljes on kived Jõe; rüsa tiivastel keivad ka kivid all, `pitlikud `valged kivid; võrgul oo kivid all, kivid oo `raskuseks Khk; võrgul oo kabad peal, kibid all Aud; kibid viivad võrgu `põhja Vän; võrgudel on kivid, tehasse jo vabrikus rattad, siledad ja tasased Trm; [võrgu] pulla ja kivi. esi teime kivi Trv; `väiksed kivid, kes võrgu `põhja tõmmassiva Ran; kivi? inäbä tetäss pliidost, tu om `pehmep Se; kivis ~ kivess kivistatud (võrk) Olid `vergud kivess, `pandi viel `paadi naga `kinni Kuu; kui `võrgud olivad kivis, siis lükkati paat `alla Hlj **Vrd** kives², kividse **d.** pl keris rihe ahju kivide peel saab kala küpseta; sauna ahju kivid lähvad vahel üsna punaseks; `viska vett kivide pele Khk; **e.** laste mängukivi `oite `suured `ümmärgused kived nie olid `härjäd siis Kuu; `lutsu visetasse, kivi `juokseb Jõh; vähike `lestlik kivi aa ja sennega `lööda `lesta Emm; ööritas

linguga kiba Kse; `viskab kiviga `litsu `mööda vett Tor; `lõikasid kepi otsa `lõhki, väike kibi vahele, läks mis `vingus Nis; tidrukud mähjivad kiva JõeK; mängisime `iidlast, kividega mähjiti Kad; kive mängmä: viis kivi võetass, kivi võetass `pivve ja pillutass üless Pst; ümürgune kivi `olli kit's Nõo; kivi `viskas `lingu vett piteh Se

2. a. käsikivi jahu jahveti kividega Muh; läbi kibide `laskma (vilja jahvatama) Mar; siis olid `seoksed `käega kibid, see `aeti `ümmer ja Aud; meil olid kivid tegime ise `tangu Lai; kivi jauha ai üte poolõga Se **b.** (vesi)veski Pukkveskit kutsutakse tuulik ehk kivi – leHEME kivile jahu tegema Käi; vanass veid teräd kivi `piäle, es tee sõõla `leibä, es kruavi Kod; kamajahu `tuudi kivilt kodo Võn; vanast kivi pääl tettivä jahu Ote; läämi kivile San; miis lät's kivile rüki jahvatõme Krl; `täambä `naksi `aiksõst jo kivi mürisämmä; edemält `uutsõgõ lät's kivile Har; Kivi man `jahvatõdi jämme jahu Rõu; kiviline om kivil Plv; kivi juusk (käib) Se || liivapugu kana kivi TMr

3. a. käsikivi, tuuliku või vesiveski jahvatav kivi `veski `pilli `oida kive ülevell ja pane `käima VNg; `veski ülemisel kivel on `silma auk; kive üles `tostamise käpp, kive [kõrguse] `tellimise kruuv Lüg; `keñjäst `lähtõ `vilja kive `silma ja säält tulevad jahud kive alt `vällä Vai; kivi tahab tagumist `saaja, kivi oo libe Khk; See vana jahvekivi pealmine kivi; Änamast olid [hollandi veskid] ikka kahede kividega. Õhed olid lihtjahu kivid ning teised piili (püüli) kivid Põi; jahudi käsikivi peel, kaks suurd ümargust kivi, siiss auk `keskel Käi; kivi `säädma (paigaldama); `tehtud (raudkivist väljaraiatud) kiviga ei saa `märga `villa jahvatada; kivi ei ole ia, annab `liiva ära. valatud kivide juures tuleb seda ette Var; `veški jahvatab õhõ kibiga; kui kibid kuluvad ärä, siis pidi valatama `peäle Juu; Ikke teine puar [veski] kiva oli jonstavi kivid -- neid kiva on tehtud Siberis; Kivi on nüri, enam ei lõika, tahab teravast `raiu Trm; läbi kivi `laskma (jahvatama) Kod; kate paari kivedega `veške; ku ei ole `ästi maha rihit, siss kivil tõine vjir `lõikap tuld ja tõiselt puult tuleve `terve terä Krk; kivid olliva püüstvõlli kõrval -- tõnõ tõõsõl puul püst`võlli; pik`ägä `raotass kivile sooned `sisse; tõene kivi `olli all ja tõene `olli pääl ja mulgu olliva kivedel sehen Ran; `roste `võetu terä -- `viidi kivi vahele `veški manu Kam; kivi? is olõ? paksu? kol? vai neli `tolli olli? paksu tõnõ tõnõ Har; kivi `tel'mise ratass (kõrguse timmimiseks) Har **b.** fig Kaks kõva kivi ei tie iad jahu, kaks `kanget inimist ei `anna üksühäle `alle Lüg; Kaks kõba kibi ei tee iad jahu Han; tõene aab õma joni, tõene pidäb ike `alla `anma, kaks kõva kivi ei tji üvä jahu Kod; kaits kõva kivi ei tji ääd jahu Nõo; kat's kõvva kivvi om kuun, sõss ei saa? hääd jahu Röp

4. a. tehiskivi, peam tellis `tuored kivid tulid `pressist Kuu; `vaalakast kivist ei saa `muutku `müüri Lüg; `antlaager annap kivisit käde Käi; seinad olid kividest ja katus oli paantest JõeK; `metstes on `rohkem sinine sau, kellest kiva `tehti Sim; huunõ ehitämise kivi? Kan; kivi `paanti `paika (seinas) Se **b.** vääriskivi (sõrmuse, preesi vms silm) plokkiga `sõrmus, plokki sies on siis kivi Lüg; kivega `sõrmus Jõh; kol'luga sõrmus, kivi peel; mõned olid kividega preesised Jäm; mere `elme kivi (merevaik) Khk; kividega sõlg `pandi `rinda Muh; sõlused ollet kuue kiviga ja nelja kiviga Phl; rellid olid nist ümmärgust kibist, mis ei läind `katki Vig; sõrmuse silmad on roosa kibidest ja rohelistest Hag; sõrmusõ päie siseh omma `kalli kivi? Se

5. a. luuvilja seeme kirsil on kivi sihes; linnumarjad, pisist kivid jah Jäm; kreegil ja loomil o kibid Vig; visnapu verevä marja, kivi sehen Nõo; kirsi kivi siseh om mõrkjass terä Röp b. tammetõru – Lei

6. kivitõbi inimest käivad `leikasel, kivid on `sisse kasond Käi; kivistab sies, mõni `ütleb et `piavad akkama kivid sies `kasvama Kad

7. seebikivi (naatriumhüdroksüüd) viis `naela `pandi `rasva ja üks kivi `pandi VNg; ega viie naala [rasva] `kohta üks naal kivi ja kolm `toopi vett Emm; kibi sööb selle rasvad kat`ti Juu; nüid o kavigä sjiip, valus kui `silma lähäb. kivi põletab rasva ja nõnna `samma kua inimese Kod; sii kivi oli ia, sis kohe seep läks `sel`kima Pil; kivi `lõikass ärä ruttu, kait`s `tunni `aiga ja om sjiip `valmiss Krk

8. pliiatsisüda, grafiit liiatsi kivi, must Khk; liiartsi kivi Pha; kui plehveteri kivi läheb nürist, kulub äe, ei ulluga siis enamb kirjuta kedagi Kad

kivi- 1. kivist [võid] `tehti ka kivi`kausi sies, ku vähä `piima sai VNg; siin puol ei õle `kellelgi kivi põranda Lüg; Kivi`riistu `tuodi vahest `pulma `kingist IisR; siis oli sinissi, `valgid kivi `elmid Jäm; va külm kivi parand Khk; `Mõisas oli kivi katusi; Kivi maja on ikka külm ja `niiske, pole ta puu maja vastane `õhti; Va külmad kivi müürid, rotid äe ajand, mis `sooja see peab; Rehetoal oli änamasti kiviparand, paekivist; Sii on änamuses kivi rihaltsed Põi; ni saht o kivi põrandad pesta; vanal aal `taldrikumi ei oln, kivi `riista es ole `ühtegid Muh; Kivikatuse on isa eaks ja puja põlveks Emm; Peedid on kivi`kaussis Rei; kibi müür oo lubjaga ehk muidu Mar; `pulmas `pandi suured kivikausid liha täis Han; kibimaea oo kõba, see ei lagune ää; `meitel sii oo kibilaut ja kibirehe Muh; suurte uõnõtõ vahel kivi müürid ond Khn; kibi `müiri krohvatakse Nis; kivi nõud ehk, need said mud`u tulise veega `pestud Rap; reie tubadel ole ikka kivi põrandad JõeK; Nüid näib akatama neid kivikatuseid kua `püstiti tegema `rohkem KuuK; kivimaea sie on ikke vilu, kivi `õhku ikke Kad; kivi ahervartel kasvab pujusid Sim; kiviemed õlid vahakad, mitu rida õli kaalan; setuklased tõid kivi`kaussa; kos sa kivi müüri `sisse lähäd `va`ju; kivipõrand on, kos `rohkem käädasse, nigu `kõrtsidel Kod; klaas`pärlid on nüid, meie ajal olid kivi `ermed Lai; lubjaga tehässe kivi`müiri KJn; `ümmer maja tetti paksem kivimüür, `muldrid Pst; mõtsamaasiku kiviaherikude `viiri ja kun neid kasvab Hls; miul olli kõllatsit kivi `el`mi kolm `kõrda; suur kivi rihe olli, sääil olli kuus `laugu Krk; Rannu `kerkul om kivi katus; kivimüür `olli siin katõl `ärbälil Ran; kivimaja om `tervusele alb Nõo; meil olliva ikka kivikausi Võn; ku tasandadass kivipõrandut, sõs pandass sõmmõr`liiva `sisse Kan; mõisa `hyyõnil olli? kivikatuseõ?, kõrdsel ja riihil; no omma? kõik kivimaja? Har

2. kivine, kive täis `neskene kivi krõbestik, kohe kruusi mua kohe VMr; niisukene kivi krõbestik, kuiv, ei kasva midagi Kad; Tammikus on `kõrged mäe sel`jakud, sial on kivi krõbestikud Sim; kivi`kruusa alate vedäväd tji `piäle Kod; mede maea om peris kivi kuristikku tett Krk

Vrd kive-

kivi|aed kivi`aidust `kraapisin `nuaga neid `sammalu Kuu; kiviaja taga laperdab latatara = keel Jäm; Kiviajad on ikka keige vanamad, siis aketi neid puu`aidu tegema Kaa; kiviaid - - lammast ei pia, aga muud loomad piab `kinni küll Var; karu sammal pannase kivide vahele, kui kivi`aeda tehäse Tõs; paneme kivi`aale lati `peäle, et loomad üle ei soa

Juu; *`Rakvere pual, sial on kiviajad igal pual* Iis; *`kerkul om kivi aid `ümbre* Ran
Vrd kives-, kivil-, kivise|aed

kivi|alune 1. veskikivi aluskivi, kuhu valguvad jahvatatavad terad *Kui mölder magama jäi, kivialune jooksis tühjast, kott sai läbi, paljas kivi lõikas käia* Trm **Vrd** kivi|alus, -pesa

2. euf uss *`ussi mussa mua alune, kirju piä kivialune* Kod

3. (kala) *kivialonõ. nuu kivve seeh ommak'i* Se

4. a *kivialune kala soolakala* – Pha

kivi|alus veskikivi aluskivi *kivialuss om lae pääl, paks kivi kivikõrra põrmandu pääl*
Ran **Vrd** Vrd kivialune **-ankur** väike paadiankur *kivi `ankrul o sarved lühemäd, ku lähäd kivi `piäle `püidmä piäd tõese `ankru `võtma* Kod **-ants** (kala) – VNg **-auk** (pae)kivimurd
Sii ümberkaudu oli ennem rohkesti kiviaukusi kust paaskivi veeti Kaa; *Nee on veel Tagavere kivi august `toodud `korsna kivid* Pöi

kividse pl *kiviidse?* võrgukivid – Lut

kivi|haamer müürihaamer *müürisepadel suur kibiaamer* Tor; [müürsepad] *käisid kellud vöö vahel. kivi `aamber oli kua ühes* Lai

kivi|hammas 1. piimahammas *kilk säh kivi `ammas, `anna `mulle raud `ammas* Jõh

2. *pej sa kuradi kivi `ammas, `ambad kui `veski kived suus* Lüg

kivi|hang pika varrega raudkonks kivide tõstmiseks merest *Teene abinõu oli viel `siokõ kahõ aruga konks, kiviang, sügävämä veest kivä võtta; Mio eest oli kivianguga paõlu param `laadi kui käsitsi; Kivi `angõga võt'simõ kivid `vällä* Khn

kivi|endrik 1. merihärg *Kivi `endrik või indrik pole münt* Khk

2. *merivarblane Sai neid mundrid ähk kivi indrekid küll, neid äi praetud* Khk

kivi|hunnik(as) üks koht *ond [meres] liivanõ, teene ond kivi unnikas* Khn; *istup ku varess kibi unniku otsas* Juu; *kivi `kangur, `siuke kivi unnik* Pai; *`kiapad on nisukesed kokku korjatud kivi unnikud* Kad; *kivi unnikite siden oo sisalikka* Kod; *võrendik om üits kivi unik* Ote; *laut nigu kivi unik* Vas **Vrd** kivimurd **-hürril** väike mittesöödav ogakala *kiviürilä om nigu kiisa `taolise, ossa küll'en, mõne pikembä kiissa; kos `roh Kemp kiviürilit, sääl na om `ümbre kivide* Kam; *kivihürilä? ojan omma? lakko päiega `väkese? kala?*; *kivi hürril, habõnidega* Rõu **-hütsi** kivisüsi *äksin (ääsis) palap tuli kiviüstega ja puuüstega* Kam; *vanast is olõ? kivi hüt'si. esi? palutõdi hütsi* Har; *tuud kivihüst lüü_puruss nigu pae kivvi* Plv; *parahod'i käävä kivihüstega?* Se

kivi|indrek → kiviendrik

kivi|jink emakala *kivi ink on `pienikene kala -- ea mure liha* Jõe; *Ei tänä saand `nuodaga muud kui kivi `inku; Ega neil kivi `inkujell `suomuksi ei ole naha pääl* Kuu; *kivi enk pia `aegu anõera `moodi kala, tämä põle `söödav kala* Rid; *kivi ing, `veike kala, lutsu `tauline* Kad **Vrd** kivi|jints, -luts **-ints** = kiviink *kivi `intsud, neid ka ei `süüned* Jõe **-jalg** kivialus, vundament *majal teha kivi|jalg `alle* VNg; *tuuligu kivi |jalg puhas ee varisend* Khk; *jõesilladele tehässe kivi|jalad `alla; aeal (aial) kivi|jalg all ja puust piäle `tehtud* Var; *ilma kivi|jalata ei või elumaja ehitada* JMd || ahjupink – Kod **Vrd** kivi|patsas **-juhan** (putukas) *Sool on sii ikka `niiskust ka sihes et kivi|juhan sii elab* Pöi **-jumal** käsikivi haldjas, viljajumal *k'ivid'ummal' ollõv `tuonudõ t'erri munu* Lei **-junlane** Mihkli khk Kalli valla (ka Kõpu ja Saarde khk) elanike pilkenimi *kibi`juñlast, päris juñnu pesa* Mih; *me peremijs tõi säält naese, kivi`juñlase* Hel **Vrd** kivi|junnakas **-junnakas** Mihkli khk Koonga valla elanike

pilkenimi – Tõs **Vrd** kivijunlane **-jurs** = kivijüräjä *mõni üt' kivi`jursu nii – kivi ürajä* Urv **-jänes** *Jäneseid on kolme seltse: alljänes, valgejänes ja kivijänes. Kivijänes elab mere laidudel Käi; kivi jänes, letu `tõugu, `veiksem pia koa Trm; kivijäness on testest `raskem* KJn **Vrd** kivilitron **-järäjä** *-järäjä Kam Har Röp, -järräi Ote Har = kivijüräjä kivijäräjäl om iks ka `sõudejala Ote; kivijäräjä `säärtse joonikadsõ kirivedse nigu `neinoogi -- kivi takan `saisava Har -jüräjä -jüräjä Kam Ote V(-üräjä Urv, -jürräja Se); -jürräi Hel Ote Rõu Se; -`jürräi Lut väike kivide ümber elutsev jõekala (hink, trulling, vingerjas, rünt) kivijüräjä avve `võrmi `ol`li Kam; kivijüräjäl om nisukse `vuntsi Ote; kiviüräjä eläss ojakõsõn, kivi all Urv; kivijüräül omma `säantse habõnakse nõna man; kivijüräjä `lätvä? võngerdasõ liiva pääl nigu siu? Rõu; kivijüräjä om ni kal`g ku kaás ka süü`ü`i, tsiga õnnõ süü; kivijüräjä? pillutasõ? `järve, tüüd ei süvvä? Se; kivi`jürräi olõ`i` suurõkõnõ kala, kivi all nimä`jeläse? Lut **Vrd** kivi|jurs, -järäjä, -kala, -rünt, -üräsk*

kivik¹ *kivi|k g -ku R(-kü Kuu) Kod Se, g -gu Kuu(-gü) Mus; -ko g -go Vai*

1. a *kivine maa`ilma kivik maa Jõe; kivi|gud kohad `hüüedä ale`päälised; sie `niisukene kivik säär`juokseb `merde Kuu; `koiraväär on kivi|gos `rannas Vai **Vrd** kivikas, kivikune, kivilik*

2. s *kivine koht Sielid kivi|gust saab `vergukivi; Et ku saad `suomlase nüd sen `vaardiga kivikü, no sis o `täüest `surre Kuu; ära lase iga kord kivikutte `peale [atra], siis ei lähe `katki Hlj; panevad vahel [angerja] kivikulle, et vahest lähäb `ramma `puole Jõh*

3. *kivike pisikesed `laiad siledad kived on kivikud Jõh; `ermed ei kij`pehemess, muko näri nõnnagu kivikud; `Pildsin kivikitega `koeri `eemale Kod; latsõ `mängvä kivikidõga? Se*

4. *kiviküna kivi|guks `üiti, `raandadega ja `tooridega `viidi sea `sõõma `sisse; see oo kivik, sea `sõõmine sihes Mus **Vrd** kives¹, kivi|ruhi*

kivik² → *kipik(as)*

kivi|kabel *võrgukivi kinnitusnõör kivi kabla olliva võrgul all, `panti sil`mussede, keideti sälisse `ümbre Ran **Vrd** kivilõng -kakand mere kakandisi oo `kahte `seltsi: kivikakand oo vähike ja sõõb võrgud, suured kakandid sõõvad `surnud kala Rid*

kivi|kala *jõekala a. hink kivikala nõnda kut oleks kee selg`ümmerune, nii kõva kut kivi Khk; kivikala one all kalakene, ahamne `karva Kod; kivikalad on nid `veiksed kalad nõnnagu kiisad, okkad küljes, `süia vist ei `kõlba Vil **Vrd** kivijüräjä b. karpkala kivikala suur kut mütsi põhi Mus*

kivi|kamber 1. *kivi `kambrõs ond jahva kivid Khn; Kivi kambrõhn um kivilaudu, kuhn kamma jahvõti ehk pudrujahu läbi lasti Rõu **Vrd** kivilagi*

2. *ehitis laeva vettelaskmiseks Sui ollid kivi`kambred `merre ehitud Hää **Vrd** kivikast*

kivi|kamm *kammeljas kivi kamm, nagu suured käsna nupud `sel`ges, lesta moodi Ris -kammel(as) kammeljas kivikammelad voi `lestad, nied kaaluvad kolm voi neli `naela Jõe; kivi`kammelal on `pienikene `kärnä `sellas, `liiva`lestal on jämedad Vai; kivi kamelal oo naastad `selgas; kibikammellad on nastad, pisikesed nakid peal, kibikõbad Rid; kivikammelaid püita ahingaga JõeK -kammeljas kammeljas kivi`kammeljal on `paksud `kärnääd `seljäs Vai; kivi kammeljas `roomab `mööda muda `valgeks teese kül`je Kos **Vrd** kivi|kamm, -kammel(as), -kammilas, -kamp, -lest -kammilas kammeljas kivi`kammilas – Kuu -kamp kammeljas kivikamp kasvab `üsna suures, lähäb päris mustas ja tal oo suured kärnääd `selgas Rid -kand ei jõõda sina ilma tüüid lõpetata – kivikand jäeb*

muaperijess Kod; kõva kui kivikand KJn **-kangur** kivi hunnik (põllul) Kivistäks kivi `kangrute sijs tiib pesa Hää; põllud kibi `kangruid täis Nis; nied on kivi `kangrud mis `põldude sies on Jür; meie välal on mitu kivi `kangrud JMd; kivistik teeb pesa kivi `kangrusse Koe Vrd kivi|raun, -vare **-karik** kivikarik [veski] kivil pääl kolme araline, kelle otsan võl' kinni om Hls

kivikas kivi|kas g -ka kive täis, kivine Sää on `seuksed kivikad põllud - - nii `keskmist `võitu kivised Hää Vrd kivik¹

kivi|kast a. kividega täidetud palkkast meres (laeva vettelaskmiseks vm) ku laev juba kivikaštide `juure on tulnu, siis piäb kivid `väl'la `laadima ja kastid `jälle `kaugemal `merre `viima Hää Vrd kivikamber **b.** veskiratta pidur kibi kašt oli ülebal `veški pias, suure ratta kohal - - lased nõõri järele, kibi kašt vaob maha, `vaotab preəsi ratta `sel'ga. preés vaob ratta `piale, `veški jääb `seisma. kibi kašt on preəsi `külges Nis

kivi|katk kivimadalik jões `Suure vie ajal `püöräb vesi ülä kivi `katkude; Kivi `katkust `käidi ülä [jõe] Lüg **-kelk** kiviveokelk kivikelk, all jalassed, vahepiäl vahekopp, adra kol'k käib ette ket'igä Kod **-kiidlane** Kiideva küla elanik Kala kiidlased oo Kalakülas, kivi kiidlased elavad Kiideva `mõesas Rid **-kiisk** luukarits kivikiisal on seljas teravad arjused Ksi; kivikiiss, toda `süvvä ei saa, ei `süvvä, oka kül'len Rõn **-king** koluking veskis – Trm Kod Vrd kivikäng **-kirge** järeleandmatult, jonnakalt See on ju kõigil teada, äga ta aab ikka kivikirge veel tagatsi Pöi **-koda** veski tul'li kivikua mant Har; vei kivikotta teä? ja ko'i?; kõik' kivikoda kääntäss `ümbre, kohe `tuuldõ vaja `kääntä, kääntäss kõõ kivikoaga?; kivikuda_m keset jõkõ Se **-koorem** fig sol oo regi järel ja kivikoorem peal (naine ja lapsed) Mar; võta naene, `varsti kibikoorm peal, naene akab `kanma PJg; kurb ja mõtten, nagu kivikuurm `süäme pääl Krk; `ol'li mul `rasse küll `süämen, `õkva nigu kivi `kuurmat vedäsi `vasta mäkke Rõn **-kori** liivapugu – Plv **-korjuss** = kivikori – Plv Vrd kivikubu **-koskel** ristpart kivi `kostled, ergud `valged on, rägine ääleaga VII; See on kivi `koskel mis maha kivide `alla pesa teeb Pöi **-krunn** kivine meremadalik kivi kruun lääb `kaugele, kui madal vesi on siis paštab keik HMd Vrd kivi|pahk, -pengar **-kubu** liivapugu soolikide man om kivikubu, tuu om kivisõmarit täis, läbi kivikubu ta neid (teri) sjiit' (seedib); kanal, anil ja pardsil kigil om kivikubu Hel; kanal om kivikubu, `tuuga timä tege puruss nuid te'ri, mia timä süü Har Vrd kivi|korjuss, -näre, -pugu

kivikune kiviku|ne g -se Jõe Kuu kivine meil vana kivikune maa, mene tie seda siledaks Jõe; kivikune rand Kuu Vrd kivik¹

kivi|kuningas lastemäng Mina kivi kuningas, sina sitta labidas IisR; Mina kivi kuningas, sina maa mardikas Jür; Mina kivi kuningas, sina kana sita sees Rõn **-kõld** (taim) kivi `kõlda ja `rohto ajab võrgud täis Trm **-kõva** väga kõva Maa on `paergus kivi kõva Pöi; kibikammellad kibi kõbad, selle läbi on täl see nimi Rid; Seal tuli kibikõba lebaga läbi aada Han; Sij on nõndasamma kui sij kivikõva – ikki väga kõva Hää; Vana leeväkands om kuonu, kivikõva, ei sinnä nakka ütski hammas Vas || ihnuskoist kibikõba inimene Mih **-käng** = kiviking kivikäng om all, tu raputass te'ri kivi `pessä Se **-kära** kivine maa `suuri munakiva on pal'lu, koe kivikära; kui pal'lu kiva ligistikku, eks ta kivikära ja krobastik ole KuuK Vrd kivikärn **-kärbes** all'id kivi `kärpsed one tõiss `muudu ku maja `kärpsed, niid ammussavad valusass; ühed one pimedät `kärpsed, kivi `kärpsed, al'lit pitkäd

piänemäd, eläjäd rabeleväd neiegä Kod; paneme koerale kivi `kärpse `külge, las ta siis jooseb KJn **-kärkane** kivine kivi`kärkane jõe põhi, kivi`kärkane moa, kus kiva paal'u on HJn Vrd kivik¹, kiviline¹ **-kärn** kivine maa paljas kivikärn, käi kivisid `koutu kut treppisid `koutu Jäm Vrd kivikära **-kärästik** kivine maa igavene kivikärästik, enambide `kõnne pääl na om, kivikärästiku Ote **-köök** suveköök muistel oli kiviköök, `pal'la kividest `tehtud Ris; kivi küögid olid, põlegi `praegal kivi `küöki, seinad olid kividest ja katus oli paantest, suisel aal oli ia sial `kieta JõeK **-küla** hum (linnast) Käisi eile korra kivikülas (Kuressaares) Pöi; need olid täna läind kibikülasse, `Aaplo `lenna (Haapsallu) Mar; lähme kivikülas (Pärnu) Hää; läks kivi külas (Tallinna) Ris; kivi`külla (Tartusse) Võn **-küngas** kivine kõrgem koht seal o ühna kivi küngas Muh; Põllu sees on kiviküngas Emm; sial `Roosna `vasta `väl'la on üks niuke kivi küngas Amb; mõnes kohas on `põldudel kivi `küngad, kus `rohkem kivisi `sisse `pandud Sim; madalaid kivi`küngaid on sies (Peipsis) Trm; kivi `küngad põlluks iki ei `kõlba Plt Vrd kivilane, kivipõrk **-kütt** kivitäks – Hel Vrd kivinäks

kivi|laev 1. kiviveolaev Tärni Seigas olnd vanasti ka eese kivilaevaga vädamas [kive Pärnu muuli] Kaa; kivilaev, need olid `sioksed, et `pandi kivid `laeva ja `viidi `Riiga ja `Liibu Tõs; Kivi `laevõga tieniti `jästi Khn Vrd kivilodi

2. hum vangla, vangistus Sander oli mütu aastad kivi laiva peel matruseks Jäm; mees oli kivi `laevas madruski `purjus pee pärast Mus; Jurna Peeter olne ka kivilaeva peele ametisse pandud Kaa; se varastamise eest mütu `jääma kivilaeva madruseks olnd VII; Oli ulk aega kivilaevas madruseks Emm

kivi|lagi veskiruum, kus asuvad veskikivid kivilagi, kus kolud on ja kängad Var; kivilagi one si põrand, kos alumane kivi piäl seesäb Kod; kivilaõ pääl olliva kivid ja mati terä salvõd; `mõlder säääl käis, tõestõl es olõ kivilaõ `pääle `asja Ran Vrd kivikamber

kivilane kivilane kiviküngas – Amb

kivi|lang võrgukivi kinnitusnõör [võrgu] all on kivi `lanjad Kuu; kivi`paulad ehk kivi `lanjad Vai Vrd kivilõng **-laseng** kiviviske kaugus Jeesus läits kivilasengu maa ja lask põlvili, nakas `pallema Ote; üts kivilasõng maad Vas

kivi|laud 1. käsikivi alus Laps ronis kivi`lavva `pääle Jõh; kos kivi (käsikivi) piäl, on kivilaud; kivilaud one kohe jahud tulevad Kod || võta kivilaud `kaala, siis ole mia temä ori (naisevõtust) Krk Vrd kivilaudi

2. pl käsulauad – Har

kivi|laude → kivilaudi

kivi|laudi 1. veskikivide alus treppist saab kivi `laudile Lüg; kibilaudil on jo kibid sial suured jämedad puud ja Nis; Kivilaudi all on ammasrattad ja kedervarred, mis kivid käima panevad Trm; kivi `laude, sial õli javekivi pial Kod; Külm ku kivilaudil Trv; `jauhja pidi esi_kivilaudil `saisma ja nuiakõsõga_takast `topma Rõu

2. käsikivi alus Mine too see külimet sääld kiviloudipeld ää Rei; kivi `laudil oli kaks kivi pial, kivi `laudi `piale läksid jahud Lai; ku mõni rassepest kõnd või tüü edesi es lää, miu esä esä ütäl, ta vedä ku kivi `laudi jalun Krk || käsikivi egän maeän `ol'li oma `veški kodun, kutsuti kivi`laudi TMr

Vrd kivi|laud, -laudu, -raam

kivi|laudu 1. käsikivi alus(kast) – *kaśs läks ära, kivi`laudu ala* Khk; *kivi`laudu`olli kivi`ümber; kivi`laudu oo see, kus jahud tulavad* Muh; *Jahu mat`t ond ju kivi`laudul* Khn; *kivi`laudu ol`l all* Vas; *kivi`laudu, koh pääl käsikivi ol`l* Se **Vrd** kivilaud

2. veskikivide alus – Har

Vrd kivilaudi

kivilene¹ *kivi-* Ris, *kibi|lene* HMd Kei, g *-lese õllevirre ega kivilest ei taha`juua* Ris; *mõni tegi`virdest kibilest koa; see virre, kus raua jürakad`sisse`pañdi, see oli kibilene* Kei

kivilene² → **kiviline**¹

kivi|lest kammeljas *Kammelja nime tunti vähe, ikka kivilest* Khk; *kivilestad saab kammiks kutsutud* Pha; *kivilesti suajassõ üsä vähä; Kivilest, sie`siokõ karbaga, põlõ väärt kala kedägi* Khn **Vrd** kivikammeljas **-liiskam** lepatriinu *kivi`liiskam või mõni üiab lepatriinu* Lih **Vrd** lees-, liis|kana

kivilik *kivilik* g *-u* kivine *sie mua on väga kivilik* JMd **Vrd** *kivik*¹, *kiviline*¹

kiviline¹ *kivili|ne* VNg Vai Mär(-b-) ViK I M T, *-le|ne* Tor(-b-) Jä Plt SJn, g *-se* kivine *se tie on`irmus kiviline, jalad tieb kibedäst* Vai; *sii külas oo kibilised põllud* Mär; *nihuksed kiviledes põllud on sial* Ann; *mua on kivilene, ei sua`künda* Koe; *Suane talu põld on kiviline* VJg; *kivilist`põldu on vilets arida* Trm; *metsa jääres on üks tükk`põldu kivilene nigu kivi`raismik* Plt; *kiviledes kohad jões on kärgad* SJn; *mõne põllu pääl, ku kiviline om, lääp`aastes [adra] terä* Krk; *korestik om kiviline, peenike lubja kivi, iki`kõrgemb maa* Ran; *tuu om üt`s kivistigu pääl, väega kiviline* Kam **Vrd** *kiveline, kivilik, kivisline*

kiviline² *kivili|ne* g *-se* Har Plv, *-nõ* g *-sõ* Se, *-lõ|ni* Krl veskiline *kivilõni lätt minemõ, koti`pääl* Krl; *kiviline tul`l kodu jo`* Har; *alah om pal`lo kiviliiisi* Plv; *meil tul` kivilinõ kodo* Se

kivi|litron *kivi`litronid, üks selts jänessi,`väljä jänessed, kivede`varjus* [elavad] Lüg **Vrd** *kivijänes -lodi* kiviveopaat *pisikesel kivilodil on ka`lousvall, kivilodi on natuke suuremb kui kalapaat* JõeK **Vrd** *kivilaev -lubi`Ta`na maal um paelubi, a siin um kivilubi, kivilubi um lubjakivist tettü* Plv **-luisk** *Pärast`käiamist`luiska puuluisaga, kui see änam ei`aita, siis aka kiviluisaga`luiskama* Rei; *mõned tievad raud kividest, minul oli`enne ikka kivi luisk* JõeK; *luisud olid sauest, kiviluisud* Sim; *enne vanast õlid kiviluisud, nüid õlid vabriku luisud* Trm; *kui kivi loesoga`luiskad one ele jää*l Kod; *puuluisa olli pikepe kah ku kiviluisa* Krk; *nüid om egäl üt`el kivi luisad, puu`luiska ei tunnevagi* Ran **-luts** emakala *kiviluts oo teise lutsu`moodi,`ulka`väiksem, kollane* Var; *Kuntsul on ka teine nime kiviluts* Hää; *kivilutsud elavad`pehme`jõede sees, ega nad palju`järvedes ela* Trm; *Kiviluts eläb kivi all* Kod **Vrd** *kivi|ink, -nilbus -lõng* võrgukivi *kinnitusnõör iga kivi`lonņa vahe puoldeist käsi`sülda* Hlj **Vrd** *kivelõng, kivi|kabel, -lang, kivislõng -lõugas* koldeesine *kivi Lõugas, sij on sij, mis vanašti`ol`lid seuksed suured`kolded ja kivilõugas`ol`li ijs* Hää; *kivilõugas, kui inime`ahju`küt`tis,`istus seal peal* Kos **-lõöv** *tellisetöökoda* Mat`sil`ol`li`Tartumaal *õhel vennal kivilüüv ja tegi telleskivä* Vil; *kivilõövi pääl pannasse tel`leskivisid lõövi`alla* (kuivama) Pst; *temä olli kivilõövi peremüis* Krk; *kivilõövil tetäs kivve`* Krl **Vrd** *kivitõnk*

kivi|maa 1. *kivipinnas, veekogu kivine põhi kala`rohkem suvel elotab kivi maa peal* Trm

2. *postivahe, endisaegne mõõt kivimaa oli rukkist leikkada* [mõisale] Kuu

kivi|maaline (haigus) *kivi* `maaline om kivi mant akanu Krk **-meister** kiviraiuja *kivi`mõister, kes kividest midad tegad* Jäm; *kivi`meisteri tulli mulle `vastu* Hel **Vrd** kivitegija **-mold** puuküna kivistatud võrkude kandmiseks – Hlj

kivi|murd 1. ehituskivide kaevanduskoht *sie on kivi murd kust kivi `võetasse* Lüg; *sii Jaagarahul on suur kivi murd, `võetase kivi `välja* Khk; *see oo ea kivi murru koht* Muh; *sii küläs ei ole olnd kibi `murda* Mar; *`tõssin kivi`murdus enese vigaseks* Kei; *ennem on seal kiva `murtud, kivimurru auk on seal* HMD; *siin ei õllud muud ku `selge kivimurd, nüüd kõik on `väljä kvalutud* Kod; *kos pae `panke `väl`lä murrõtass, sääl om kivi murd* Kam; *taast kivi murrust om jo `mitmõid kupikõid kivve `vällä veet* Har **Vrd** kiviauk

2. kivikangur *sie on kivimurd, kus on pali kivi kokko `vietu* Lüg; *puht südä põld, ütte kivi `murdu ega võssu ei ole sisen* Kam; *sääl muud ei ole ku kivimurd, kiviraanik* Krk; *kivi murd kon kivi[?] kokku `veetu* Urv || *kivimurd käib ranna jäärt kosa vesi laenetass* Kod **Vrd** kivi|hunnik(as), -vare

kivi|mustu euf väike hüljes – Jäm **-mäng** *meie Ärtä `mängis kibi`mängi, `veskavad kibi üles ja [lasevad] käe sellä pääl* Mar; *üks kivi mäng `jälle, sai mitu `korda sõrmedega maha tipitud, `ennegu sai kivi võtta* Aud; *Seda kivi mängu mängiti kahekeisi ja neljakeisi. Teine teeb nullid, teine ristid. Kui suad kolm oma märki kõhakute teha, siis suad teisele kivi kaela teha* Trm; *kivi mäng, kateksi mängiti, viis silevet kivi [oli]* Krk **-mürk** (kala) *kivimürk om väike luine kala* Hls **-naaber** jõulumäng *tere kivi`naaburi, mene `toise talu (õeldi mängus)* VNg; *lapsed vahetavad istende pealt kui kivi `naabrid mäñjetse* Muh; *Saana lapsed - - tegid kibinaabert ja kul`li mängi* Vän; *konk, konk kivi `naaber (õeldi mängus)* Ris; *kibi `noaber on üks mäng* Juu; *kivi `naaberd mängitse jõulu aal. tõise puha istuve, üits om ilma kohata, sii käib tõiste man aset `ot`smän, esi `üttep: tere, tere kivi`naaber, anna aset* Pst; *`nõkla tetti, kivi`naabert tetti, pada osteti (jõulumängudest)* Krk

kivine *kivi|ne* g -se R eP(u hv L) Hls Hel Rõu Se, g -tse spor u LÄEd PÄLo, Krk T Kan Plv; *-nõ g -dsõ* Krl; *kivvine g kividse* Har; *kivin* Lei; *kibi|ne* g -se L HaLä, g -tse LÄEd

1. rohkesti kive sisaldav, kividega kaetud *meie kodune rand on `kõige kivisemb, tua all on `järsku kivine* Hlj; *meil ei õle kivine ega `rahkane maa* Lüg; *mei `peldo on `irmus kivine* Vai; *`arge maa, kuiv ning kivine, keik vead ühes koos* Jäm; *säält akkab `sõuke sañt kivine tee* Khk; *kivised einamad on küll, muidu üks kivivare* Mus; *Ta on ikka nii kivine, et soa adra mullaseksi* Põi; *siis ei oln nii kivised `maanded kah, kui nüüd on* Noa; *need põllod jo kõik sii kibised* Mar; *aga suurem jagu on ige kibine maa* Mär; *sii teisis jões, eks seäl ole kibine põhi* Vig; *Kibitsed maad ei saa arida* Han; *`meitel sii kivitsed põllud* Tõs; *kibises `muldes kasvavad tahedad karduled* Tor; *sie lahe on irmus kivine* HMD; *kibise `teegä põle iä `sõita* Juu; *`piened pisikesed rukkid, tia kas sial kivine mua* VMr; *kari on madal koht jões, kõva põhjaga, liivase või kivisega* Kad; *Nenasi ja Kalmaküla kõhal on kivine* Trm; *tuli pal`lu suuretüki `paukusi, `lõhkus pae alt ära, tegi kiviseks selle kuha* Plt; *nu`rm om kivine* Hls; *vareme om kivitse kotusse* Ote; *`Aañjan om irmuss kivinõ maa* Krl; *tuy kotuss om `väega kivvine* Har **Vrd** kiveline, kivikas, kiviline¹

2. kivist tehtud, kivi- *nüüd enämb puu `vaagna ei õle, on kivised `kausid* Lüg; *küläst läks kaks `virsta kivine `aida; `tieväd `suure kivise `keldri* Vai; *Nõo kerk om kivine kerk, ei ole mitte `puune kerik* Nõo; *ja `kerku `ümbre `ol`li kah pihaaid – tu suur kivine* Kam; *sio üits kivine annum vai kivine aidu vai mis taht om kivine* San; *taa om kivine hoonõ[?]* Kan; *kivine*

müür koet Se || kivikõva sau on ikke väga kibine, seda tuleb ikke `leotada, `enne kui tät saab `mätsida Mih | visa, vastupidav *sij* on kivine obene, *sij* om `raudne obene Hel

3. fig tundetu, kalk, osavõtmatu sel one kivine süda sies Lüg; kivise südamega inimene Rei; lapse süda on vahest kivine küll vanemate `vasta Juu; nisukest kivist südat põle kellegil, kis nii vähe oma lapsest uolib JMd; sel kivine süä sehen Krk

Vrd kivene, kivik¹

kivi|nilbus emakala vahused [on] `koltse `kirju kala, `kutsuvad kivi nilbuseks ning lutsuks `üidavad Khk; kivinilbusel on sama pea kut annerjal, õhu auk on koonu all; `pal'ja `keega ei pea kivinilbust `kinni; vesi jooseb küll, aga kivinilbus on kivi küljes `kinni; kivinilbusel lut't kut tursal kurgu all Mus **Vrd** kivivahus

kivi|nolk 1. emakala, hink kivinolgil on augud külje sehes, nendega ta imeb ennast kivi `külge Krj **Vrd** kivi|nool, -noolikas, -nooljas

2. jõesilm Nol'k on kivi `külges `kinni, sellepärast `üütakse koa kivinolgiks Pöi

kivi|nool hink nisuke jala pikkune kala oli kivinool Ksi; kivinuul `väikse nagu leppkalakse allikse siin mede ojan neid kül; kivinuul' om kala `sorti, ei ole `süüdäv Hls; kivinooli neid ei süvvä, vähelise Krk **Vrd** kivinolk **-noolikas** = kivinool kivi `nuolikast `kutsuti siin puol ka; kirilä `kitsed `kutsutta kivi `nuolikust Lüg **-nooljas** = kivinool kivi `nuoljas on pisemb kuani `muodi, teda ei `süia Kad

kivi|näkk 1. kirka Kibinäkiga raiuti `surnu`rista `väl'la; Kibinäkkidega `tauti kibide `servi `sirgemas kui `müiri ehitati Han

2. kiviraidur see mees oli kivinäkk olnd - - oli neid [kiriku] trepi kiva teind Pil; kivinäkk taob, täksib kiva KJn; uus mees ol'li kivinäkk, tegi kivi `rista ja repi kiva tegi SJn **Vrd** kivinäkkar

kivi|näkkar, -näkker kiviraiuja kivinäkkar lohub kivisi Jõe; Kivipuurijad üüti kivi`näkkriks Emm; Kibi`näkkrite töö oli `raske, iga oma `jõuga `lüia Han; kivinäkkarid tiäväd kõik `väl'jä, au `sambad näkkiväd `peitligä kõik Kod **Vrd** kivinäkk

kivi|näks, -o kivitäks kivi`näksõ `traksutta Vai; kivinäks on lind, kivi uunikite siden pesä Kod **Vrd** kivi|kütt, -rähn², -säks **-näre, -näri, -näro** liivapugu – R kui kana tappeti, siis oli `niisukene asi kivinäres sies Hlj; kivinäre `löikab, kõik midä kana süöb `katki ja tieb `pienest Lüg; tal on kivinäri sies, sie on `liiva täis; kivinäre tie `puhtast, üks ise kõrd tuleb säält `väl'lä Jõh; Kanal oli suur `klaasitükk kivinäri sies IisR; `linnu kivinäro, tämäl on kive tügüd, kaik somera kived sies Vai; kivinäre kikkis pahane, süda täis Ega tämä nüüd `vasta, tal on kivinäre kikkis Jõh **Vrd** kivenäre, kivi|kubu, -näär **-näär** = kivinäre pugust läheb toit kivineari VJg; liivapugu ehk kivinäär on kõva, `liiva täis IisK; kiviniare sies on liiv Iis **-pael** võrgu alumine selis; võrgukivide kinnitusnõör alumine kivipael kanepitest oli kodu`meisteri tüe Hlj; Kivipaelaga `siuti liu kivi aju võrkudele `alla vahe `kohta Pöi; kivi paela `kül'ges olid nõörid ja `siia sai kivi `aasa `pandud Kei **Vrd** kivi|paul, -rihm **-pahk** kivine madalik siäl kos kivipahid vai rõögud on, siäl `ankur vede piäl, `umme tünn one näil märgiss Kod **Vrd** kivi|krunn, -pengar **-palutaja** = keelekandja külä kivi palutaja Rõu **-patsas** ahjupink ahju kõrval one üks kivi patsas, kutsuvad lesätik Kod **Vrd** kivi|alg **-paul** = kivipael kova vuo oli tänä, kivi `paula kohe vedi `puoleks Kuu; alumise `vergo `paula `küljes on `niskesed `tampsä `niidist kivi `paulad. panedki sene `lenksu ja kive `sinna `sisse Vai **-pengar** kivine madalik meres – Hlj Kad **Vrd** kivi|krunn, -pahk

kivi|pesa 1. auk veski- või käsikivil, kuhu valguvad terad neli `tolliläga kivi pesä, kohe terä? `sisse `lasti; `veškil ka üks kutsutas kivi pesä Har; kivikäng om all, tu raputass terri kivi `pessä Se; puistass [terad] kivi `pessä ni nakass `jauhma Lut **Vrd** kivialune

2. kividest kuhjaalus kivipesä tetti kivedest, egä mijs es viisi toda tetä; kivipesi tetti vähä Ran

kivi|pikk kivilõhkumise haamer *kivipikk on `söuke vasar, kellega kivisi lõhutase Khk; kivipikaga tagutse kive Muh; kivipikägä raiutse `veske ja muid kivä Tõs; kibi pikk on nagu `voamer kohe, alt oli lestakune, terab Nis; kui kibi nüriks lähäb, `tautakse `jälle kibi pikaga teräväks Juu -pill* veskikivide völl *kivi pil'l, ots kuli sihes, tõstab kivi üles Jäm; teine oo `värkli pil'l või ar'k pil'l, teine oo `jälle kivi pil'l Khk; kivi pil'l, mille peal kivi `öördab Mus; vesi `veškil om ka kivipil'l niisama kun kivipuul' otsan om; pil'pal'k om tuu kohe kivipil'li `laagri omma `sisse `pantu? Har; kivi pooldõ siseh omma ravva?, noid kutsutass kivi pil'li Plv -poka* pl tant *kivi poka? rõugehaigus kivi poka?, `paistunu ihu kõik', silmä? kinni Krl* **Vrd** kivirõuged -pool üks kivi käsi- või veskikivipaarist – V vanast ku `höela_kivipoolõ? ol'li?, sõs lät's pal'lo `liiva jaholõ `sisse Kan; `veškil om ka `päälmine kivipuul' `puhtass `vällä kulõhunu Har; kat's kivipuult ol' käsikivil, kivi ol' all ni kivi ol' pääl Vas; alomanõ kivipuul' [seisis], `päälmane kivipuul' juusk `ümbre Se -prügi = kivipuru kivi prügist tehasse teed Khk; ia kena sau, põle kibi prügisi sees Nis; kivikägärstik, tuu om kiviprügi kungäs `maaga segi Ote; tuu vana kivi prügi ja `räestik Kan; sanna kerese kivi? omma nii vällä_palanu, et muud ei olõ `perrä jäänü? ku kiviprügi Har -pugu liivapugu – San **Vrd** kivikubu -puru kivitükid, -killud *Natuke kivi puru on veel maas; Selle kivi puru peab `kuskile läku `auku `viima Pöi; tegevad `maandid, uut kibiteed, kibi puru keik tee ääred täis Mär; ta huulits om kivipuruga üle prügitet Har* **Vrd** kiviprügi -puur meisel *Kivi puurid sepad tegid ise teras latist Pöi; Kivipuuriga tetti mulk kivile `sisse Nõo*

kivi|põnk¹ kõrge kivine maa kõrge kibi põnk, mis `vil'la siit saab Mär; kivi põnk, sia arjast kasvatab Pjg **Vrd** kivi|põnksik, -raadik

kivi|põnk² võldas – Kul

kivi|põnksik = kivipõnk¹ – Ris -põrk kivikungas *kõba kungas, vilets kibipõrk Kse -raadik* kivine maa *siin ju `mai-lma kivi raadik Ris* **Vrd** kivi|põnk¹, -raanik, -raendik

kivi|raam 1. kandraam *kivi raamiga `tassivad kive Muh*

2. käsikivi alus *kivi ruam one kivi all Kod* **Vrd** kivilaudi

kivi|raanik = kiviraadik *mõts om ku igaven kivi raanik; kivilin maa `juštku üits kivi raanik Krk -raendik* = kiviraadik *kivi`raantik, küll om säääl pal'lu kive Krk -ragoja* = kiviraiuja *kiviragoja? ol'liva `suumlasõ?, nu `tüütiva kivist `vällä `kõikõ mis sa tahit Röp -rahk* kivine pinnas *veda va kivi`rahka on küll VNg; kivirahk on all, kivine maa, ei saa `kaevada IisR; mis maa see oo, vaa kibirahk puhas Mar; va kibi rahk, seal kasva koa kedagi Mär; Seda kibi`rahku ei saa künda Han; üks sial sau ole põhjas, nigu kivi rahk Sim; `selge kivirahk, kas seal ka midagi kasvab Plt; säääl ei ole muud ku pal'las kivi rahk Pst; kivi raha pääl ei kasva kedagi Krk* **Vrd** kivi|rihk, -rõhk, -rähk -rahka a < kivirahk kivi`rahka muld Jõh **Vrd** kivi|rahkaja, -rahkane -rahkaja = kivirahka *Kuski mõjal ei tia `niisikest kivi`rahkajada maad kui siin -- aga `viljad `kasvavad iad Lüg -rahkane, -rahkine* = kivirahka *kivi`rahkane [maa] Jõh; ruus õige kivi`rahkine Krk*

kivi|rahn 1. suur kivi *all olid nehokesed kibirahnod; mis seal kivi rahnu ots kasvab*
Kse; *kallud on koa kibi rahnud* Juu

2. kivine madalik – Trv

Vrd kivirank

kivi|raht = kivirahu – Aud **-rahu** kivine meremadalik *kus pailu kivisid, on kivi rahud*
Jäm; *mere sees on `söuke kivi rahu* Kaa; *suured kivirahud* VII; *Seal on paljas kivirahu, neid*
on vee all ja vee peal Pöi; *kibi rahud o merest `väl'las kibi unnid* Kir Vrd kivirava **-raiuja**
kiviraidur *Töru Aadu oli vanasti sii `kantis kõva kivi `raiuja, `möistri mees olnd* Kaa;
`Kaarmal on kivi `raiujad Pöi; *kivi`raiujad tegavad sii Panga mäel au`samma kiva* Aud;
kivi `raidujad `raidusid kivid siledast ära Lai Vrd kiveraiuja,
kivi|meister, -näkkar, -ragoja, -tegija, -tikkija, -tiksutaja, -tsagaja, -täks, -täksija

kivi|rank 1. suur kivi *poiss `viskas mind kivi ranjaga; sii `põlde väravas siia pol*
väravad on üks suur kivi rank Khk; *mere `ääres oo koa suured kibi rangod* Mar; *jää toob*
kibi rangad `alla `ääre Kse

2. kivine koht (meres või maal) *Rahu laos o suured kivi rangad paljast, sealt ep soa*
`eina `niita ega kedagi Muh; *sial olid Sipa inimestel einamad, `selge kibi rank* Lih; *kivi*
rangad, kus paelu kiva koos Tõs; *kibirank on põllu sees* Juu

Vrd kivirahn

kivi|rase kivivare *seal `olle `enni meri olnd ja kõik kibi rasemed oo `paergu seal, mis*
`sõnna oo maha jäänd; neid kibi rasemeid oo küll seal Mar Vrd kiviraun **-rauk** vilets
kivine maa *see oo üks igavene kibi rauk, aga mets kasub seal koa; üks vaa kibi rauk oo, ega*
seal kasva `rohtu ega kedagi Mär Vrd kivi|raun, -raunik

kivi|raun a. kivivare, -kangur *kivirounad ning rounikud, mõni kuival, mõni vee sihes*
Jäm; *kivirounad oo põllal ja einamas* Khk; *kiviraunad oo, kus kivisi on `põldude peelt kogu*
`veetud Mus; [sarapuud] *Kasuvad sii `seikste sauste maade peel, kivi`raunade `otsas ja*
aide `ääres Kaa; *meres on kivi raun, maa peal ka* Pha; *kivi raun on kus kivid on ühes koos*
Pöi; *suured kivi raunad oo panga peal* Muh **b.** kivine maa *põllud pole muud kui `pal`lad*
kivi raunad Jäm; *paljas kiviraun, mis sa säl teed* Pöi

Vrd kivi|rase, -rauk, -raunik, -rõuk

kivi|raunik kivine maapind – Sa *rand pal`las kivi raunik* Jäm; *Nee ääre põllud on sii*
kõik `sõuksed kiviraunikud, kivi on kivis `kinni Pöi Vrd kivi|rauk, -raun **-rava** kivine
madalik *meres – Pä kiviravad oo meres, ligidal ja `kaugel kua* Tõs; *mõnikord saab sealt*
kibirabalt paelu kalu, aga tanudi mette_j Aud; *Kus ulk kivisi sees on, kutsutass kivirava*
Hää Vrd kivirahu

kivi|rebane *Kivirebaseid siin ei ela, sial mere`raänniku puol on neid* IisR; *see oli üks*
nisuke rebane, jalad olid muste kirjud ja kõhu alt koa, kivi rebane oli Noa; *teene kutsutse*
kivi rübäne, see oo allim, ja mis `samla rübäne, see oo punane Var **-rihk** = kivirahk [maa]
kibi `rihka täis, aga seal kasub vili küll Mär; *kaebad labediga, ruus tuleb alt `väl`la ja kibi*
rihk, `seoksed `pissed kibid Mih; *mis põld se on, mud`u üks kibi rihk* Rap
Vrd kivi|rõhk, -rähk, -rühk **-rihm** = kivipael *kiluvõrgul keis all teine nõör ja seal `külges*
olid kivirehmad Rid Vrd kiverihm

kivi|rind 1. kivivare; kivine maapind *Tema põld on paljas kivirind* Saa; *ranna jääress*
tuleb kivirind Kod; *sääl kivirinna veereh ol`l `hulka `maasket* Röp Vrd kivi|räga, -rägastik

2. “suitsutare ahju väljaulatuv esiosa, mille peal asetseb katel ja mille peale võis istuda, et soojendada“ *kivirinna pääl sai perseht peesüt'ä?* Se

kivi|rist *Suured kiviristid `paergus veel kergu `juures nähja Pöi; kibiristid ja raudristid Juu; Rannu külä nurme pääl om prõlla suur kivi rist, sinnä olna üits suur `kindral tapetu Ran; matusõ aian ol' üt's vastanõ kivirist Har*

kivi|risti|kiri muster **a.** kindakiri *kiviriissi kiri one riissiline `kindakiri Kod b.* vöökiri – JJn Kod **-risti|lill** mingi taim *kiviristi lilled kasuvad `turbla `olmide peal Muh*

kivi|roos roos, nahahaigus *kiviruuus om siis, ku kivi man om `eitünü, `kange, lüüp luu `sissi ka edesi. kui ütessa kivi olli, siis egä ütege vaeute; kivi ruus ütelti kige valusep ruus olevet, luutiki tulliv selle roosuge `vällä Krk **-ruhi** kandiline kiviküna kivirohe, maa sihes parandaga [maaga] tasa; Peeniksed pihud `pandi kiviruhe, `neile `pandi vesi `peele Jäm **Vrd** kivik¹ **-rull** lepamaim; võldas *Kivirullid, niid on liivarullid, madala liiva pääl on küllalt neid `rullisi Hää; kivi `rulla `püitasse sõelaga SJn; Mede jões on ka viij luukarnitsid ja kivi rulla, nendega ei `tehtä kedägi Vil; kivirull, sij elävet `kolta all Krk **-rusikas** fig Kivirusikas on noorik, kis talusse `tules püiab kokku `oida ja oma `poole ahnitseda Jür **-rõhk** = kivirahk kivi rõhk, mis tee `peele saab `väätud Jäm; kui kiritsad saab puhastat, `panta kivi `rõhka täuse, et talve võtta on Rei; see va kibi rõhk sii - - need va pisiksed kibid, kruusi kibid sees Mar; seal põle muud kui pal'las kivi rõhk Plt **Vrd** kivi|rihk, -rähk, -rühk **-rõuged** pl tant røugehaigus kivi `rõuged, suured kõvad aavad ülesse, suured kuulid kohe ülesse Kad **Vrd** kivipoka **-rõuk** kivihunnik kivi rõuk õli nõnna suur ku sij tuba; ißsin kivi rõõgu õtsan Kod **Vrd** kivivare **-räestik** = kiviräga kivi `räestik, pal'lu `kivve väegä, muud sääl ei ole kui `pal'la kivi, ei ole sääl kedägi maad, ei kasva sääl `aina suurest ei Ote **-räga** kivine maa siin on `vaene maa, `selge kiviräga ja paas JõeK; kivi rähn om serände kivi rägä, kos pal'lu kive om maa pääl Ran; kivastik, tu om puhass kivi rägä, kivi kivin `kinni Ote **Vrd** kivi|rind, -räestik, -rægastik, -ränk **-rægadik** = kivirægastik – Ris **-rægastik** väga kivine maa(koht), kivikangur sii o paljast üks kivi rægastik Muh; kivirægastik või kivimurd PJg; `Rüitli kõrtsi on õllud `Añske juuren - - aga minu lapsepõlve mäletusen õli kivirägässik siäl Kod; kus kivi rægastik, sial on paelu `veiksid kiva Plt; `lõpmada kivi kuun, üits kivi rægastik; kivi kivin `kinni, et ei ole muud kui kivi rægastik; sääl om nigu kivi rægastik, sääl ei kasva `aina, säält ei saa `põldu tettä Ote **Vrd** kivi|rind, -räga, -rähm **-rähk** = kivirahk üsna `valge kibi rähk Mär; kivi rähk, nagu mere `ääres, `ulka kivä ühü teese `kampas koos või moa sihes Tõs; kivirähk on kivine koht meres JõeK; see põld on `sel'ge kivirähk, kuda siin vili võib `kasvada Koe; kivirähä piäl kasvab üvä rükis Kod; ruus om ju periss kivi `rähka täis Trv **Vrd** kivi|rihk, -rõhk, -rähn¹, -rühk **-rähm** = kivirægastik kivi rähmust `põldu ei suand; `kundame-ñti põle vaea, kui kivi rähmu `piale maea teed Trm; see (põld) igavene kivi rähm, mis sellest arida Plt **Vrd** kivirähn¹**

kivi|rähn¹ kivine, kivise põhjaga maa kivi rähn om serände kivi rägä, kos pal'lu kive om maa pääl; kos kivirähn põhi, sääl om lubja ja paekivi Ran **Vrd** kivi|rähk, -rähm

kivi|rähn² kivitäks va kivi rähn, rähni nägu lind VII; kivi rähnen – pisine punane lind Rei **Vrd** kivinäks

kivi|rähn³ “väike karvase ninaga kala” – San

kivi|ränk a. väga kivine maa(koht); kivipuru *Keik kuhad kivi`ränka täis Jäm; Mere põhi on änamast kõik üks kivi ränk Pöi; kiviränk mere`eres Emm; nii palju kivisid, siis on kuum kivi ränk Phl; pallas kibi ränk Kse; sii Jaagantsu põllal oo kiviränga mägi Aud b.* üksik suur kivi meil on meri kivisi täis, kivi`ränku, nii suured kivid, et`ankur jääb`kinni Pha

Vrd kivi|räga, -rants

kivi|ränts = kiviränk *See põld on paljas kiviränts, kus veel nee alaskivid on, adr`kargab öhe tagant teise taha Pöi -rühk* kivine pinnas, kivirahk kaost saab kibi`rüntsa,`rühka või`rihka`väl`la`võetud Mär; olid`seoksed laaned,`seoksed liivatsed kohad,`ääres sii oo kivirühk Tõs **Vrd** kivi|rihk, -rõhk, -rähk **-rümp** kivine ala, raun mere sees on sii`Soege nina, üks va kivi rümp, keib mere`sisse Khk **Vrd** kivi|rüng(as), -rünk **-rüng** = kivirünk – Ran **-rüngas** = kivirünk *See on kõik üks kivi rüngas, pole moa aga midagi Pöi; eluaeg olid maead suo sies, kivi`rünkad olid alles Ris -rünk* kivihunnik, kivine maa(koht), vare kas ta on põllu sies nisuke vilets tükk,`ööldasse kibi rünk, siäl ei kasva kedägi, rohi egä vili Mär; üks rihva rünk, kus ei saa kedagi`peale tiha, alb kivi rünk Kir; kibi rüngad on põllu sees Juu **Vrd** kivi|rümp, -rüng(as), -rünt **-rünt** rünt; hink kiviründil om abena suhun Ote **Vrd** kivi|jurss, -jürjä **-rünts** = kivirünk kaost saab kibi`rüntsa,`rühka või`rihka`väl`la`võetud Mär

kivis võrgukivi`laosed oidvad`võrku vee peal ja kivised vädavad`põhja`jälle Tõs **Vrd** kives²

kivis|aed kiviaed – Sa Muh`Lambad läksid keik üle kivisaja Jäm; vana kivis`aidega olid [põllud] piiratud VII; kivis aa peal Pöi; pool`sülda kivis`aida`olli [mürsk] ää purun Muh **Vrd** kives-, kivise|aed

kivis|sammal, -sammel kividel kasvav sammal kivi`samblega saab üks ia tugev värv VNg; mool oli ko veel kivi`samblitega värvitud kuub oli Jäm; kivi`samliga, mis kivide pial sõuke al`l sammel, sellega ma ole`värvind`pruuni Pöi; ja siis sai kivi`samlad noppitud ja need tegid jälle`pruuni Noa; siis`kesti`jälle kibi`samblud ja värbiti sukki; kibi`samblud oo kõik kibid täis Mar; kivisammaldegaga sai ilus al`l [värv] Mih; vanast värviti kivi sammaldegaga ja sibula kuortega VMr; kivi sammaldegaga värvitakse, kollane, niisukene pruunikas kollane värv Kad;`enne`korjasime kivisammelt ja sest sai`pruuni`lõnga`värvida IisK; kivi sammalt es kästä kista, küüdse ranna lääv üless Krk; üt`s kivisammõl om hal`lass nigu sammat`ja`tõnõ om`valgõ Har

kivise|aed kiviaed – Sa Muh kiviseaid, puu aid peel Ans; Kui ekka aid teha, siis teha kas roet või kivise aid Jaa; Kiviseajad lammutakse äe, öue ees veel kiviseaja tald; Nüid [on tee] nii konarik kut kivise aid Pöi; [rebane] läks siit üle kivise aa läks suure post`maandi`peale Muh **Vrd** kivisaed

kivis|sell veskipoiss kivisel`li[?] ommava kivi man, kõik`tegevä[?] Se **-sinine** potisinine kibisinine või potisinine [värv] oli,`nüitsel ael`änäm ei taheta tätä Vig; kivi sinine oli, mis pissuga värviti Kse

kiviline kiviline kivine kruusakas ja kiviline mua, kiva täis Kod **Vrd** kiviline, kiviline¹

kivis|lõng võrgukivide kinnitusnõör alumise selise küljes iga viie sülla pääl`pantaks üks kivislõng; kivislõngad on linasest lõngast Hää **Vrd** kives-, kivi|lõng

kivi|sool jämedateraline sool *miul om igäven jämme kivi suul* Krk; `suula `tuudi Riiast, säält `tuudi kivi`suula ja söögi`suula Rõu; *kivisoola², jämme², nu omma kui sõmõra² kivi², tõõsõ omma `pjiinü soola², söögisoola² Se*

kivistama¹ kivi|stama Jõe Kuu eP(*kibi-* L HaLä, *-ssämä* Kod), *-stamma* Hlj, VNg, *-stämmä* Lüg, *-stämä* Ran Se, *-steme* Krk San, *-stõmõ* Krl

1. võrgule kive külge panema *verk saab `paati kivistatud, `umbes kaksteist kivi `vergu `kohta Jõe; `enne `saivad `veiked `võrgud kõik kivistatud Hlj; võrgud kivistatse ää; ennemini kalamihed kivistasid ega `õhta Mus; mena olen küll `võrkuse kivistan, pistat kivi kotuse `sesse Phl; Võrgud kivistadi ära, sis rulliti ja `viiti `paati Hää; võrk sai ära kivistud, piker`korne kivi see `seisis paeladega [võrgu allääres] Ris; teene mies `viskas võrgud `sisse, teene kivistas HMD; kammeljavõrgul on raam, kiluvõrgul ega `räimevõrgul ei ole, nied kivistatakse `paati Kad Vrd kivistama*

2. kividega katma, sillutama *tee `roopad ää kibistud; kao oo seest kibistud Mar; kui tii ei õllu viil kivisset, õli nii porine nagu lidisi Kod || kiviseks muutuma kividest ja `põõsist pidi põld puhas olema, kotusside olli väega ärä kivistedu Kam*

3. kivistuma *lubi kivistäb Lüg; sukkur kivistand ee; sau oo `rumli `külge ää kivistand Khk; See lubi oli ea kivistama, omikuks oli kõva kut luu Põi; sool kibistas tahi ää, et änäm ei põlend Mar; tihteriit, see pidi kopsu kivistaja olema Kul; mõni asi lähäb nagu kõvass kui kivi, `õetse kivistan ää Tõs; lubja põletajal kivistas kops ää Tor; kui vesi seisab sies ja ei puhastata, kivistab ju ää riistad Kad; ku jalg ärä kuevab, nahk kõvass `piäle ärä kivissänd; luisk on ärä kivissänd, tahm lüüb luesule `külge Kod; kusi olli ärä kivisten, `lupja täis Krk; mes simendigä om valõtu, tuu kivistäb ruttu ärä Ran; är kivistedu muna San Vrd kivistümä*

4. kiviks moonduma *Kestla `metsäs `tehto pühä`päiväl `einä`kuhja, nüid on kuhi `puolelli, `ärjad ja `saadud `juures – kivistänned kived Lüg; seal kusagil tie ääres pidi olema -- üks inimese kuju ja -- siis oli vanaste räägitud, et oli üks pruut` sedavisi seal ära kivistand Kad; Nässi Juaspi naene õlema ärä kivissänd Kod || täl om kivistõnu² süa, ta ei lepü ilmangi tõõsõgõ ärä² Krl*

Vrd kivitama

kivistama² kivi|stama Iis Kad, *-tamma* Jõh Vai(*-tämmä*), *-teme* Hel valutama *sies kivistab ehk sies `aigetab Jõh; pääd kivistä ja südänd `püörüttä; aga ristluud kivistäd, `tiedäd `pahho `ilmo Vai; kivistab sies, mõni `ütleb, et `piavad akkama kivid sies `kasvama Kad; `sõrme kivistes Hel || südä `ninda kivistäb Vai*

kivistik¹ kivistik g -ku VII Mär Var JMd VJg I(*-s-* Kod) Hls Ote VLä, g -kku RIId, g -gu Kuu Saa Trv San Rõu; kivistikko g -go Vai

1. kivine maakoht, kivikangur *kivistikku maa on `puhta kivine, nii et `mulda ei näi Lüg; kivistikus oo palju kiva Mär; kivistik on `raske põlluks tehja Saa; kivistikus on paha `niita JMd; kivissikun one kivi kivin `kiinni, mugu adra õtsaga suab siält vahelt uurissata Kod; kivistikun om pal`lu kive Hls; kivistikun om nii enämbide `pehme liivakivi Ote; nii suur kivistik, et ei saa² `küändäge² Rõu Vrd kivistik, kivistik, kivistü*

2. madalik jões või meres *kivistikkust sai ädä `kõrral [jõest] ülä `kää ku `silda ei õld Lüg; madal kivistik, `ästi iä liivä põhe, mõnel kohal oo savine Var*

kivistik² *kivistik* Ris Amb Koe, *kibistik* LNg Rid, g -u kivitäks *kibistik teeb sedasi tikk, tikk, tikk* LNg; *kivistik träksotab* Ris; *kivistik - - tema on pruunikas al'l* Amb; *kivistik teeb pesa kivi* `kangrusse Koe

kivis|täks kivitäks *Kivistäks kivi* `kangrute *süis tñib pesa, äält tñib üü_jit täks täks, üü_jit täks täks ja isi kumardab* `pääga Hää **Vrd** kiviläks

kivistü *kivistü* kivine koht – Krl **Vrd** kivistik¹

kivistümä *kivistüm(m)ä* V kivistuma *t'simehd nakkass kivistümä ku kavvass* `saisma *jääss; `hauða kunagi vett pääle* `panda *ei vöi?*, *sõs kivistüss lubi är?* Kan; [lubi] *um maa siseh ärä_kivistünnü?* Plv; *tä (tsement) kivistüss är?*, *kõvast* `tõmbass Se **Vrd** kivistama¹

kivi|säks kivitäks *kivisäk's temäl om ahervarte sehen pesä* Krk; *kas sa olet kivi* `säksi *nännu* Puh **Vrd** kiviläks, kivistäks, kivitihane **-süda** fig kalk, osavõtmatu (loomus) *mõne inimese* `kohta `öötasse, *et sool üks kibi süda sees, et tä ei ooli kellestki* Mar; *tal om kõva kivilisüä sehen* Krk; *täl om kivi süda, ei anna* `järgi *ütelegi asjale, temä* `õiguss *piäb iki* `jäämä `järgi Ran; *latsõl om üks kivilisüä, latsõl vanembat hallõ ei olõ?* Se **-süsi** *sepp tieb tüöd* `neiga, *kivi süsidegä* Lüg; *Kivi süsi annab* `rohkem *valu, kut puu süsi* Pöi; *Kivisüüt on sepal tarvis rova* `soenduseks Emm; *kivi süsi must, kõva süsi, suitseb* `kangeste Tõs; *sii moal kibi süsi põld, sis põletasid puu süsi* Juu; *vanaste* `müidi *rohu pärast mere sütt, üks ta kivi süsi old* Kad; *kivi süsi on mere süsi mes sepädele* `tüüdi Kod; *sepad teevad kivilisütega* Äks; *kivilisöe aisess nindagu irmuss* Krk **Vrd** kivilisüti

kivitama *kivi|tama* Trm, *-dama* Rei, *-tõmõ* Krl

1. võrgule kive külge panema *pullutamist ja kivitamist ja rakendamist on jo saand mitu kõrd* `rääkida Trm **Vrd** kivistama

2. kivilisega katma *uulitsõd kivilisõdõss* Krl

Vrd kivistama¹

kivi|tangid 1. tangikujulised rauad veskikivi tõstmiseks – Var Ran Har *kivi tangid ehk pihid - - kate aruga; kivil om katel puul mulgu sehen, sinna pandass tangi otsa - - käänatäss kivi üless* Ran

2. kolmeharulised tangid vintsil suurte kivilisega tõstmiseks *Mia piäb sepäle minemä kivi* `tañga *tegemä* Khn

kivi|tanum kivilisega vaheline (karja)tee – Plv **-tee** kivilisillutisega (maan)tee *sie on kivi tie midä kivilis on* `tehtod, *muna kivilis, nagu* `linna `uulitsad Lüg; *Levala küla vahel on tükk kivi teed, raudkivilisest* `tehtud *nii samma kut linna turu* Pöi; *lenne sees oo kibi teed, `vaksali* `lähtväd Mar; *sii põlegi kivilisest* `ühti Juu; *kivi tee - - `sie Sadala vahailegi* `tehti, *pañdi kivi kivi* `kõrva Lai; *mine kivilisest* `vankriga `linna, *vaata kida mürgutab* Kod; *nüüd tetäss jo* `peenikestest *kivilisest kivi tñid* Puh; *Kuura sild om kivilisest* pääl Vas **-tegiija** kivilisrauja kivilisest *kõhe käesid* `mõldritel *ja* `õt'sid *välilide piäl kos saed kiva* Kod; *kivi tegije* `meister *õpaäss kive tegeme* Krk **Vrd** kivilisemeister **-teras** kõvem liik terast *tõine on* `sitke *raud, tõine rabe, ei akka seppäpaja ies ka* `tõisega *kokku, üeldi et ta on kivi teräs* Lüg; *tõene one* `kustalli *teräs, tõene kivilisest* Kod; *kivi teräss om seante* `muhkline, *kige kõvep teräss; kivilisest tetäss kivi* `lõhkmise *puurõ* Krk **-tihane** kivilisest kivilisest *one al'lakas tilloke linnoke, kivi traksitaja ehk tihane kutsotasse* Kod **Vrd** kivilisäks, *-tikk* **-tikas** kivilisest – Trm **Vrd** kivilisikk **-tik** kivilisest *linnud on ikka kivilisest* Jäm; *kivilisest on üks pisine alli* `valge *kiri lind* Khk; *kivilisest on siuksed* `väiksed *valkjas rohekad munad* Krj;

poisid `otsisid kivitikkade pesasid VII; Kivitikud loulvad ühtepuhku oma nime kivitikk kivitikk Emm; Kivitikk teeb oma pesa kiviaja sisse Rei; kibidek ei räägi iialgi `elma Mar; kibitikk laulab tiks tiks Kse; Kivitikk tulõb `vällä, siis lähäb soojaks Khn; kividik on vähä punakas, nüögip `piaga ja saba lüõb ülesse IisK **Vrd** kivi|tihane, -tik, -tikut **-tikkiija** kiviraiuja mõni `ütleb kivitigija `kohta ka kivitikkija, et ta tikib seal `ühte lugu (kivi) Aud **-tik** = kivitikk kibitiks oo `piske al'l, `piske pugu koa; kibitiks teeb kibiaja `sisse pesa Kse **-tiksutaja** kiviraiuja kivitiksutajad katsuvad kõhe kas kivi one `tihke vai kore Kod **Vrd** kivitäksija **-tikut** = kivitikutaja kivitikutid, al'li `moodi lind ja `valged tiiva alost ja tikk tikk tikk teeb LNg **-tikutaja** kivitäks kivitikutaja teeb tikk tikk tikk Tor; Kivitikutaja häälitises nii nigu katõ kivvi kokko kopsis tsäkk tsäkk Vas **Vrd** kivi|tik, -tikut, -tikutis **-tikutis, -tikuts** = kivitikutaja kivi tikutis `valge kõhuga, kivi`aedade `peale ja nihukse `kohtade `peale teeb pesa, ta vilistab viiks tiks tiks Mär; kibitikutis teeb tiks tiks tiks; kibitikutis lähäb kibiaea `sisse, sihuke al'l `väike lind PJg **Vrd** kiviträks **-träks** kivitäks kiviträks pidäs kive aher`varres pesäd, `piskene `alli ja `valge kiri lind Lüg; `linnud siristavad ja kivi`traksu `traksutta Vai; kiviträks kõksutab, tämä `piäle sadu laalab Kod; kivi traksi pesa on kivi uunikutes enamaste Lai **Vrd** kivi|tikutis, -träks **-träksutaja** kivitäks kiviträksutaja tñb plõks plõks, saba käib nagu vihaga Kod **Vrd** kiviträksutaja **-träks** kivitäks kiviträks on veike al'l lind Juu; kiviträks ta ise laulab ii träks träks, ii träks träks, `valge `kirju tema vähä on KuuK **-träksutaja** kivitäks kiviträksutaja on esimäne lind ommoko `laulma; kiviträksutaja lüüb sabaga ja `piägä, saba alt `valge, kõhu alune `valge Kod **Vrd** kiviträksutaja

kivi|tsagaja – Har Plv Se Lei

1. a. kiviraiuja meil ol'li siihn -- mõni viiis kivit'sagajat `koitõrin Har b. veskikivi parandaja – Plv **Vrd** kivitäksija

2. kivitäks kivi tsagaja jo laul; kivi tsakai `tsäkatass; nigu klepatass, nii laul, kivitsagajast kustass Se

kivi|tsakk = kivitsäkk eilä minä löüsi sääld kivi tsaki pesä Trv **-tsäkan** = kivitsäkk – Har **-tsäkk** kivitäks Kivitsäkk, veikene tsirgukõnõ pesitses kihunikul ja varõmõil Vas **Vrd** kivi|tsakk, -tsäkan, -tsäks, -täkjäs, -täkk **-tsäks** = kivitsäkk Kivitsäk'sil om kal'g el'ü, `õkva ku kiviõisi lüü kokku Ote **-tsäkutaja** = kivitäkutaja – Rõu **-tõrs** veskikivi puust ümbris `Päelmise kivile `tehti `püsti laudest `sõuke tõrs `õmber kut õlle tõrs -- Kivi `tõrsi on sii teise moelisi koa, päris kasti `moodi lapiti laudest kogu `löödud Põi; kivi tõrs, ilma põhjata, laadadess `testud keri, raud vitsad `ümber Kod; Toru `müüdä `juusis kivitõrrest jahu `alla Vil || lahtise kaevu põhjakivisse raiutud süvend See kivi tõrre panga sisse peksmine oo vanademeeste suur töö olnd; Kaju kivitõrs oo viis sülda sügav Kaa **-tõrv** kivisõetõrv siis ei old seda puu `terva, tuleb kivi `tervaga, pidi `paati `tervama Jõe; `Männüterv oli `puhtald `ilma kivi`tervata Kuu; Kivi tõrvaga tõrvati `mõisas kimmi ja loastu katusi, tegi puu kõvaks Põi; kivi tõru om ka (olemas) Hls **-täkjäs** kivitäks – Kuu **-täkk** kivitäks kibitäkk, pisike kirju lend LNg; kivitäkk tiib aia kivide vahel pesäd KJn

kivi|täks 1. lind, kivitäks Kivi`täksil on nisikene ääl, nigu `veikeid kivisi lüed üksteise `vasta IisR; kivitäksud `taplesid kivi uniku pääl Saa; kivitäks on `veike lind, al'likas, kaela `ümmer `valget Juu; kivitäksi pesä mea löüsi kivi ahervarre sñst Krk; kivitäk's, kivve `vahjel

käü, `valgõ persega, `varbladse `karva Rõu
Vrd kivi|kütt, -näks, -säks, -tihane, -tikk, -träks, -tsaks, -täkutaja, -varedik, -västrik, -ähn

2. kiviraiuja kivitäks tegi kõik sõnad ristikivi `sisse ja Var

kivi|täksija kiviraiuja kuule kibi`täksijad raiuvad `jälle, puurivad, teebad `auku kibi `sisse, lõhuvad kiba Nis **Vrd** kivi|tiksutaja, -tsagaja **-täkutaja** kivitäks Kivitäkutaja sij tiib ik'ki täkk täkk ja viidsit viidsit KJn **Vrd** kivitsäkutaja **-tõnk** tellisetöökoda kibi tõnk ehk kibi vabrik Mär; kivi tõnk, seal `tehti kivi `mõisa `aegas Aud; mõesa metst sai `pal'kisi ja kivitõngist kiva Kos **Vrd** kivilööv **-vahe** neli vakamaad seitse kivivahet pidi peremes `vil'ja ära tegema JõeK; pere `piale meil oli rukkitükk [lõigata] üks kivivahe, odra oli poolteist, einatükk oli poolteist kivivahet KuuK **-vahu** emakala kivi vahusel sur abi löua all kut tursal Mus **Vrd** kivinilbus

kivi|vall 1. kaitsevall kivi `vallid on sõdade `vasta `tehtud Lüg; sõa `aigu tet'ti kivival'li? ja mullaval'li?, kohess `vaindlastõ iüst oll hää `varju minnä? Kan; kivival'l, Irboska liinal om mõni kat'skümmed `jalga val'l `korgõ Plv || kiviaed `surnuaiadel kivi vallid `ümmer KJn

2. kivihunnik kivi `vallid, nied kive vared, kive `unnikud mis `kõrjatasse `ühte `unnikku Lüg; kae_põrõhõlla – ega nurmõ otsan om kivival'l vai suur kiviun'ik Võn

kivi|vare 1. kivikuhjatis a. kivihunnik, -kangur `pellu sies oli kivi vare Hlj; sie on `puhta kivi vare, nüüd on `rohtu `pääle `kasvand VNg; kivivared mis kogu `kantud, kogu nopidud Jäm; suur kivi vare `olli põllal Muh; kivid vare vares `kinni, palju kivi varesid Rei; kibi vare oo kibid, mis `veetasse `ühte `kohta `unni Mar; tuleauk oli, tene kibi vare oli tenepool et `kañdis paea Lih; Allika nõmm o kibi varesi täis Kse; Põllal kibivarede pial kasvab pailu põldvääne `marju Han; maeal kusagil pole naapaelu kibi`aedu kui sii `meitel, sii oo nagu üks kibivare Mih; üks jooseb kivivarese; Kivivare all, kivivare peal, kure munad keskel = leivad ahjus Tõs; kivivare, unik kiva kokku `veetud Juu; `tuhkur elab kivivare sies Koe; rohi nakkap kasuma kivi vare pääl Trv; kivi vare põllu sihen Hel || kivine maakoht kivised einamad on küll, muidu üks kivivare Mus; siäl one kivi vare, `sinna ärä `nyuta pane, jäeb `kiñni (madalikule) Kod b. kivikalme kivivarema? ollõv nyu? vana_`kuuljido palotamise kotuse?; kivivarõmist om kaivõtu pal'lo vanna `asju Kan

2. ahervars, varemed `Enne [on siin] elatud, kivivarede kõhas `kühmud, kivivaresi rias Lüg; `Atla `mõisas pal'lad kivivaremed veel Khk; vanad kibivared või varemed, mis veel [majadest] järele oo jäänd Mar; ahi ja korssen paessavad, muud ei õle ku `pal'jad kivivaremed viil Kod; vana? ehitüse? umma? ärä_lagunu?, sõs umma_kivivarõma_`perrä jäänü? Plv **Vrd** kivivarve

Vrd kivi|murd, -raun, -rõuk

kivi|varedik = kivivästrik kibivaredik laalab vare `otses Mär; kivi varedikud ehk kivitäksud - - lennab ka aga üppab `rohkem, kivide peal; kivivaredik sirtsub särtsub, ega taal suurt `laulu põle Var **-varme** = kivivars – Ksi **Vrd** kivivare **-vars** ahervars – Har **-vingerjas** vingerjas Kivivingerjäs eläb kivide vahel Kod **-västrik** kivitäks – Mär **Vrd** kivivaredik **-ähn** kivitäks kivi ähn käü tikutõn, ei tiia?, kas nakass sulama vai Har

kivi|üräjä → kivijüräjä

kivi|üräsk rünt; hink – Urv **Vrd** kivijüräjä

kivli pl kivli? eestlased – Lut Kra

kivokaine *kivokaine* kibuke – Vai

kivot *kivo|t, kibo|t* g -*da* pühasekapp *innevanast ol'li kõigil kiboda?*, pühasekese *ol'li seeh, kibotah, pingi pääl nulgah, ristjaku pääl*; *kivoda* `karpi (kapilaekasse) `panti laadunat ja küündlit; *kivoda nulk* (pühasenurk) Se

kivvanõ *kivvanõ* kiudpilvine *taivass um kivvanõ, ega vihõm tulõmata ei jää?* Plv
Vrd *kiual(ine), kiudlik, kiuline*

kivvukanõ *kivvuka|nõ* g -*dsõ* kiuline – Plv **Vrd** *kiualine, kiudline*

kivvukass *kivvu|kass* g -*ka* kiukas *tinavu tulnava ää kivvuka lina* Puh

kivvuline *kivvuli|ne* g -*se* Nõo, *kivvuli|nõ* g -*tsõ* Plv kiukas *illus kivvuline lina* Nõo; *kivvulitsi linno um`väega veedü?* Plv **Vrd** *kiuline*

kivvutuss *kivvutu|ss* g -*sõ* tulehakatis *mine? tuu kivvutuisi, tuli ei lää? palama* Plv

kivõndamma, kivõndõlõma *kivõndamma, kivõndõlõma* kihelema, sügelema `määrnegi `haigõ süüdäss vai *kivõndass; sãlg süüdass,`väega kivõndõlõss* Rãp

kiä *kiä* Ote San V(*keä* Har Lei Kra), *kink* Rõu Vas; g *kink* V(`kinkõ Se), `kenka San, *kinga, kij* Har, *kenne* Krl; p *kedä, ketä* V, *kidä* San Urv, `kinkõt Se; el *kijst* Har; ad `kinkal Rõu Lei; kom *kinka* Urv Kra, `kinka Rõu, *kinga* Urv Har Se, `kinkaga Har Se Lei. Pl puudub, excl p pl *keti* Har Rãp; int-pron-le liitub sag küsipartikkel: n *kiäss* Vas Se; p *kedäss* Har, kom *kingass* Har Se, `kinkass Rõu Vas, *kinka* Kra. Sag esineb n *kiä*, teistes käänetes sõna *kes* vastavad muuted van, pron kes

1. int-pron (otseses küsimuses hrl küsilause algul) *kiä tuu om, kes säält tulõ* Kan; *kiä kikka`jalguga om`perrele päävä söögi`kijtnu* Urv; *kijst ti_sääil kõnõli, minust vai`kijstki muist; ket'i sa_tahat üle ij viia?* `ruuhvõga; *kedäss pini hauk?*; *tu setu kijl`vai kink kijl`tu om, vai`tartlaisi kijl`* Har; `kinkass *t'ä aja tuud juttu* Rõu; `kinkass *tiä`liina lät's; kink hoolõ all timä um?*; *kiäss tul'l* Vas; *kingas ~`kinkaga sa tuli?*; *kiä tuu näist alošt tapõlusõ?*; “*las Ivvañ süüt ar hobõsõ?*” – “*kiä?*”; *kink poolõ tä om`lännü?* Se || *ketä* (küsitakse, kui teise jutust aru ei saadud) Plv

2. (vormilt jaatavates, sisult eitavates hüüd- või jutustavates lausetes) *kiä tu vanalõ inemisele vijl kiroatass* Vas; *kiä no nüüd inãmp`vahrõ* [peas] *kand, nüd`muutku ostõtass`kammõ* Rãp; *k'eä`külma`vett või d'oua* Lei

3. rel-pron (alustab kõrvallauset) **a.** (isikutest, olenditest) *kes latsõ?*, *kiä`kül'mä`pel'gäse?* `panva? *iks`ümbrele pal'lo* Kan; *tulõva?* `kijl'jat `kaema, *kiä lähükesen olli*; *kiä`jaotõduss`saie, nyu`lät'si egiüt's`umma tühhe; ma_i tiia kink jao päl taalõ hainamaad ant* Har; *tuu ol'l mu nimik, kiä mehele lät's; hüä um tuu, kiä um ilma patulda?* Rõu; *veri tulõ`sil'mä, kiä`väega ikk* Plv; *ka sa_kuuli?*, `kinkass *tiä no`liina lät's?* Vas; *ku tä peremehel tujh es olõ, sis ol'l umõl päävil, kiä aastaia`pääle olliva?* *iks* [teenimas] Rãp; *no sis`lõika? sõrm ar?*, *sis kiä tulõ`mähkmä, tuu om uma sõsar* Se **b.** (asjadest, esemetest) mis *Sünnü_ei_tuu kikk inãp leevä`otsa, kink jo är? um lõigat; Mood'o ol'l neh kirvõs,`kinka_kõik tuu suur tjuu tet'ti* Rõu; *kae_koh om pää, kiä inãp sukugi* [meeles] *ei_piä?* Vas; *lyud' om taa`kinkaga õgvast pida* Lei

4. ind-pron keegi *ega sinnä liiva tsossi`pääle kiä midägi ei tji* Ote; *ega_taha_kiä olõ_külünü?* San; *vai no vanast kiä puhast`leibä jouss süvvä?* Urv; *mine_kae, kas kedä tulõ vai, pini jõrisass; is kää? kedägi is, ku is kää? kedä* Har; *Ku_tedä kiä trehväss nägemä, nii timä ol'l õks luud* Rõu; *olõss mul kiä tsuvva_teesi?*, *ma panõsi`jalga* Plv; *timä jutust panõ*

õs kiä tähelegi; olõ õi ma_`kiñki_`kül`ge kätt `pandnu[?] Vas; vanast es tiiäke kiä tal`v nisust Röp; kiä[?] õks jäi kodo; ma[?] elä nigu kotih, kink mano ei putu[?], kost midä ei kuulõ[?] Se; olõ õi[?] kinka kõnõlda[?] Kra

5. (distributiivne pron) üks... teine sõs lät`si mi_ka_`kaema, kiä `aknõ manu, kink ussõ pääle[?] Rõu; egal ul`lil uma lõbu, kiä juu, kiä kää jahil Vas; kilõ ja kid`o, kiä kui kuts Se

6. (kontsessiivne pron ühendis) k i ä ~ k i n k t a h t ükskõik kes, kes tahes sis lüvväss kõik maha, naisõ ja mihe, olgu_kiä taht; tuu nii kiä taht võõrass inemine San; `laulkõ kiä taht aho takah mis_tu mullõ putuss Plv; tulku[?] kink taht Vas; las tulkõ keä tahtõp Lut

7. dem-pron ma näüdü paßi: vot kiä ma olõ! Se

Vrd edikiä, etkiä, kiägi

kiägi `kiägi, `keägi Kõp Hel T Urv, `kiäki, `keäki T V(`kieki Lut), `kiäke Hel Röp Se, `kiäki`nä, -na TLä(-gi-) Ote(-ne), `kiägi Äks, `keägi Ksi; g kelle|gi, -ki T V, `kiñki Har Vas, `kinkõgi Se; p kedä|gi Hel T(-ki Ote) V(-gina Har), kidägi San Krl; el `kestegi Nõo, `kijstki(na) Har; all `kellegi Kam, kellegina Rõu Har, `kinkõlõgi Se; ad `kellegi TMr Kam, `kellegina Urv, `kelgi Võn Urv(-l-) Rõu Plv; abl `keltegi Nõo; kom `kinka|gi Rõu Urv, -ki Vas, kinga|gi Har, -ki Se (pl puudub). Järjekindel on n kiägi, teistes käänetes esineb sageli sõna keegi vastavaid muuteid van, pron keegi

1. ind-pron substantiivselt a. (isikutest, olenditest) keegi, üks(ki) kuda `kiägi sai müia Äks; är sa sedä edesi mitte kellekile kõnelte Hel; ei saa ilma valitsuseta mitte `kiägi; Piteri poesid - - es kõneleva kellekiga; toda ei tiiä `kiäginä; `lamba kints ehk sia pää, mes kellekil `oll`i Ran; `väega kül`m, ega serätsega `kiägina ei tule; inetukõisi ei vahi `kiäkinä Puh; oma kodu ei `väärä `kiäginä; nüid oedass raha, `leibä ei oia `kiäki; ma saada Mannilt sõna ehk `keltegi, et tulgu puhastagu truup ärä; ärä sa `ütte kellekile Nõo; kuda kedagi nüid `ütleva TMr; ei taha joodikut `kiäkine Ote; nigu `kelgi süüd arvati; ega me kiäki `endä elo `otsa ette ei näe Võn; väl`k visass, vai lüüp - - nigu `kellegi `mijilde tulep üteldä; ärä sa kelleleki kõnelgu Kam; mul ei olõ_kanna ei_`kassi, ei_kidägi San; `kiäki olõss nigu `mijüäd akand lännü[?] Kan; tuu ei putu_joba kellegi[?], mis ma tii; nipallu `võimu ei olõ_`kellegina `õiõ[?] Urv; kidägi ei olõ[?] nännü[?] Krl; sa olõt jo mihe `iäline, sul ei olõ enämb `kinki api vaja; ta ei_kõnõlõ `kijstki `halvust; ega `kiäkina küsijäl suu pääle ei lüü[?] Har; ku kiäk`i ar_koolõss, sõs `mõskjillõ andass `andit Rõu; ei_lä_sinno `kiäk`i `kaema, ku_sa `haigõ olõt Plv; tülih olõ õi_`kinkaki olnu[?]; timä es `ütte[?] kellegi[?]; olõ õi küsünü `kinki_käest Vas; es tii kingaki tegemist; `kinkõgi pääle olõ õi `armu_mp; kellegi `armu anna ai[?] Se b. (esemetest, nähtustest) miski, ükski niisama uimerdab vähä, ei tii suurd kedägi; suu jouseb vett, kui näed kedägi ääd Ran; `maani `palli tarõ maha, es avita prit`s ei `kiäkinä; tõbe om kõik alva, tõbe ei ole `kiäki ää Nõo; ajagu vai ajamalla[?], ma inäp `kiñki_sõnna õi_kullõ[?] Vas c. (partitiivis eitavas lauses, väljendades konstateeringut, mööndust) es ole kedägi, seid iki tüki [aganaleiba] ärä, kui teräke `suula `olli, süädä `olli tahe Puh

2. ind-pron adjektiivselt ükski, mõni, mingi(sugune) kuiss `kiägi inimese `üttese Hel; egä `pal`la `vijgä `kiägi luum ei elä Ran; sis `tulli `mijilde, mes `kiägi märk tähendäp Nõo; kiäki ain nii paksun puhmun ei kasva Ote; ei olõ_kül_`kiäki naistõrass (naisterahvas) ni pal`lu tennu_ku ma[?] San; es olõ_`matjat kidägi Krl; ilman ala_küdsägu `kiäkina inemine puul`päävä õdagult perän `päivä `leibä; kijst ti_sääl kõnõli, minust vai `kijstki muist Har; niä_tõi[?] umast kotost `kiñki `rõiva[?] Vas

3. (partitiivis eitavas lauses) sugugi, üldse, ühtigi *põle säl äm`keägi tehä Kõp; ega söögi`tahtmist kah kedägi ei ole Ran; kae päiv nakap`paistma, ei lää sadama kedägi Nõo; es saa tullege (vennaga) kedägi kokku San*

Vrd kessegi, kiä

kiäke, kiäki → kiägi

kiälesk *kiälesk* g -i keelekandja – Kod

kiänärmus *kiänär|mus* g -mu leivaviil, -käär *ike õli lõegatud üle leevä kiänärmus; Lepäsepä Liine tõi üvä kiänärmu võid`leibä* Kod

kiär *kiär* g *kiärä* käänak, pööre – Khn

kiäriline *kiäriline* käärunine *Kihnus keik kiäriline rand* Khn

kiäritlemä *kiäritlemä* ekslema, kiira-käära liikuma *Läks nda paksuks (uduseks), et kiäritlesime tükü`aega, enne kui sadama saõmõ* Khn **Vrd** keeritlema, küüritlemä

kiärämä *kiärämä* keerama, pöörama *se vana maja oli sii kiärä piäl, kus tie kiäräb* Khn

kiäräsnik *kiäräsnik* tuulekeeris *niske tuulepiisatus,`kange kiäräsnik* Kod **Vrd** keerasmik

kiäs *kiäs* g *kiäsi* ääs *raud`aetasse kiäsi eden kuumass, siis`pantse alasi`piäle tagutasse* Kod

***kiäv** transl *kiäväss* tuline, kuum *kiävitäd, aad vede kiäväss* Kod

kiävitämä *kiävitä|mä, -tä* keema ajama, (palju) keetma *aka tuld tegemä, vett kiävitämä; kiävitäd, aad vede kiäväss; no mes sa alate kiävitäd* Kod

kiäväsline *kiäväsline* keevaline *sij inime nõnna kiäväsline, jusku ull`tõmmab alate; kiäväsline laps ei seesä pudelin paegal* Kod

kjõdap *kjõdap* g -i kanepilind *Kjõdapid – neid kua`kahtõ`sorti, ühed ond`sioksõd punasõmad sulõd, teesed`sioksõd kollakamatõ`sul`gõga; Kjõdapid`lendväd`parvõs* Khn

klaabak(as) *klaabakas* Ksi, *klaabak* Kod pej kerglane tüdruk *va klaabakas, aab poistega, käib`ümber; kel on kaks naist, ei ole oma naisega rahul, armuke ehk klaabakas kõrval* Ksi || *õli üks`poiskese klaabak, nüid o mijs* Kod **Vrd** laabak(as)

klaaberdama *klaaberdama* Jäm Käi Rei Mar Koe VJg I(-ua- Kod) Lai Plt, *klaaberdama* RIId ringi hulkuma; askeldama *kui`klaaberdetti`musta`sõnnikuse`jalgudega, eks tä (põrand) läks siis juo ruttu`mustast Lüg; Ta klaaberdab ringi, asja enam ees kut taga Käi;`joonud mees klaaberdab Rei; mis sa klaaberdad`üesseti, sittad oma`riided ää Koe; poisike klaaberdab tuba pidi, klobadi-klobadi klaaberdab`õue ja õuest tagasi Lai;`laulis ja klaaberdas nii et külal ring pial Plt || ringi ajama`Ennevanane`rahvas`ütläs`neie`tütrikute`kõhta lehtus, kes`poistega muud ei`tehned kui`klaaberdasivad`müädä külä Jõh* **Vrd** klahmerdama, laaberdama

klaabus *klaabus* g -e vihmamantel *Ta adris mo klaabuse`varnast oma`selga* Rei

***klaaditama** (ta) *klaadetass triikima klaadetass tu trik`kravvaga?* (pesu) Se

klaamer → klamber

klaamri → klamber

klaanima *klaanima, (ma) klaanin* Mär Nis Pee, (ma) *klaanin* IisR

1. välimust siluma, mukkima küll *klaanib ennast täna Mär; mis sa klaanid ennast nii`pal`lu, peseb ja värvib`silmi ja Nis; kui tüdrukud akkasid`silmi pesema, [õeldi] mis sa jah klaanid Pee* **Vrd** klanima

2. palju jooma, kaanima `Klaanisivad õlut pühade aeg IisR

klaapan `klaapan g -i vähilakk kravu `klaapan Vai

klaapima `klaapima Lüg Mar

1. siluma, sugema Pää`arjaga `klaabiti pikkad `iuksed siledast Lüg

2. jalgu vedades käima läheb `klaapides edesi Mar **Vrd** laapima

klaar *klaa*r (-r) g *klaari* spor SaLä, Hi spor L, K(-ua-, -oa-) I Trv T V, g `klaari R; n, g `klaari RId; *laar* (-r) Sa Muh L VIPö(-ua- Pil) M Krl, g *laari*

1. a selge **a.** läbipaistev, puhas; pilvitu *vesi on `ästi klaar* VNg; *puhas klaar jää; piäb vaht `vällä `kõrjama, siis saab sült puht ja `valge ja klaar* Lüg; *klaari `näuga ilm Jäm; taivas on laar, pole `pilvi näha* Khk; *Loettuul see puhub taeva varsti laariks* Kaa; *see oo nii laar`õlut et Muh; elm on vehe ägune, pole klaar* Käi; *juba tuba klaar, põle änam `suitsu üht* Mar; *ilm on `sõõnes, ta põle laar* Mih; *meri oo laar, mere vesi laar, vaga, `selge* Tõs; *taevas läheb laarise* Tor; *ea klaar luht toas* Juu; *klaarid `aknad* Iis; *õhk on klaar, tuleb tõiss `ilma* Kod; *vähäm kirj, sis on [supp] `selgem, laarem* Vil; *vesi om `selge ja laar* Hls; *olu` om klaar* Se || *puhas, lahjendamata teine oli `prostoi, aga teine oli klaar piirites* JõeK **b.** virge, erk; arukas, terane; kaine *kas sie tegi pia `selgemmaks vai `silmad `klaarimaks vai mis sie oli* Jõe; *See mees ajas üsna laari juttu, sai ikka aru missest jutt oli* Kaa; *silmad o laarid ja `lahked* Muh; *ergo vaadega, klaarid selmad* Käi; *Ühe vähese lühise `uinduse tegin, aga pea sai senest ulga klaarimaks* Rei; *mool ikke `mõistus na laar`alles* Mih; *Pulmapää `otsas, ta on segane -- pää põle klaar* Hää || *Täna tunnukse mul üsna laar olemine (hea enesetunne) olevat, eile oli seike saant olemine* Kaa **c.** selge, arusaadav, lahendatud, otsustatud *Eks `toiste inimestegä `täüüväd `asjad `olla `klaarid; Kas kala `rehknud `teite ka tänä `klaariks?* Kuu; *nüüd õlema `klaarid (tasa), simul ei õle minu kääst `nõuda egä minul sinu kääst* Lüg; *Kui asi keigiti laar oo, siis pole äda üht* Kaa; *noh nüüd oleme klaarid – nii `õelda kui teine su võla ära maksab* Rei; *teeme sotid klaariks* Noa; *See asi on laar põle midagist ütelda* PJg; *nüüd saime selle kauba nii `val`mis, nüüd on ta `val`mis klaar* Juu; *tieme selle a`ssa kloariks* Jür; *sio asi om vaja klaariss tetä* San; *šjo asi om klaar* Se; *a s i k l a a r* asi korras, jutul lõpp kui tuleb tuult, `katsuvad [kalurid] et `saavad `maale ja asi klaar Jõe; *pane kolid kokku ja asi klaar* Vän; *Kelmil nõõbitse kere kuumas ja asi klaar* Vas || `laksa oort ära itelda, siis on südä klaar Jäm

2. **a.** a hõre, läbipaistev `klaari ja `arva `riies oli `seljas Vai; *Teises peres olid laarid `kardinad akende ede `pandud* Kaa; *klaar rätik* Mar; *laar riie* Mär; *`puudis on `laari `rõõvi* Hää; *läksid kommetis `pulma, arvad klaarid `riided, marled ja silmade ette* Ris; *ilusad pupenetist rätikud, kluarid läbi `paistsivad kõik* Kad; *klaar riie* VJg; *`ostsi tüki laari rõõvast (marlit) Hls; klaar tano (pitstanu) Võn; nisukse klaar`räti olliva* Ote; *suvõss olli` klaari` tano`, klaar`pit`s veeren* Kan **b.** s loor `surne `klaari ka viel `tuodi Lüg; *klaarid on `valged, vabrikus `tehtud* Lai; *saksa tanu `ol`li tilluke, pit`sest ja laaridest tettu* Ran; *našte tanu tettivä ka klaarist* Nõo

3. **a.** a õrn, hea jumega; valgetverd söi `rueska `piima, siis `seisas `klaari VNg; *`selge klaari punaga [nägu] Jäm; Seike kena laari palgega [tüdruk] Kaa; `puhta laari verega* Vig; *tä oo `laari verd, laari veregä* Tõs; *küll tal on ilus ele `valge klaar nägu, nii ilusa klaari verega* Juu; *`valge klaari `näoga, nägu `valge kui piim ja verevä põse* Ran; *tütär om must,*

ei ole nii `valge nigu `meie oleme klaari Nõo; tyy om tinne `näoge, ei olõ? nii klaar ei illuss Har b. s jume puht `valge `klaariga inimine Lüg

4. a korda seatud, korras *Ilusa `ilmaga sai ige kudagi `köüe `klaariks, aga `tuulise ja tugeva vuo `kerral kans `paadi kus sedä ja toist Kuu; `tehti juba `varsti lina `talgud, et aga linad laariks sai ja kedrama sai akkada Mus; Aest õnged nii mässi et leikast konksud küljest ee ennekut klaariks said; Ankur klaariks teha Emm; ma täna `raamisin jah, [tuba] sai nagu laarimasse Mih; ja sealt [kraaside] vahelt tõmmati läbi naakauas ku [vill] laar oli Tõs; võrk mere põhjas on klaar Ris*

5. a paljas; tühi; (millestki) vaba, lage nä (metssead) `süöväd `karduli `pellud `puhtaks, mul puol `peldu oli juba klaar; sai `vergu ruttu kalujest `klaariks Kuu; linnud teevad puud [marjadest] klaariks Jäm; kolm tutti `karvi: `kuklast, `kainli alt, argi vahelt - - `löikas kõik need kohad klaariks Mus; ea laar maa, põle `põõsu mette Var; siis läks [küla] laaris, kui see põgenemene oli Tõs; ega see mets änam `seuke klaar ei ole, et ta on klaaritud või korraldud Aud || laared pilved (üksikud eraldi pilved) PJg

6. s klaarõun, sama õunasordi õunapuu `valge klaar, sie on ka ia õun Lüg; Meite valge laar oo see aasta otse rollakili õuni täis Kaa; `valge laar, täma, kue ta maha tuleb, lähäb `lõhki Aud; Me `tahtsime ikki selle `valge laari otsast võtta Saa; õuna `paiseid ikke on, `valgeid `laarisi SJn; `valged klaarid ubinad Ran; `valge klaari, kui na noore om, sis näil kasvava ilusa suure ubina Puh; Kõgõ parõmba omma `valgõ_klaari?, `säantse_`pehme ja mahladsõ? Urv

klaarikas laarika maiguga õunad on eed `süia Khk

klaarima `klaarima R Hi u spor L, K(-ua-, -oa-) I; `klaarma TLä, `klaarma Khn T(-me San) V(-mõ Krl); `laarima Sa(-oa-) Muh L, `laarma Saa KJn M Krl(-mõ) Vas

1. selgi(ne)ma `eksisime ja `eksisime, siis vähäkese udu akkas ära `klaarima, siis nägime üht kivi Jõe; ku sedasi sajune olnd on, siis akab `laarima, pilved `akvad läbi `paistma Khk; Pili lõõb ennast kahte lehte, ju akab laarima Kaa; kui ta põlema akkas natuke, sis suits akkas `laarima Jaa; ilm akkab `laarima, lähäb `selgess Tõs; `JarSKU klaaris udu ää Khn; pilved akkavad `kluarima, kluarib ilmä `sel`geks Juu; taevas klaarib Iis; ilm akkap `laarme, lääp lahess Krk; põvva suits `olli - - tyy laar iki `varsti ärä Ran || rahunema (merest) kui püsut `laarima akkas, siis sai `püüsid `vaatma `mindud; meri klaarib ee, jääb üsna `vaikseks juba Khk

2. a. settima, klaaruma olut `klaarib VNg; Sahvt `klaaris iluste ära IisR; supp nii `mültsis, pole nii `laarind Khk; Kui vesi kuskil rakkus seisab, siis laarib ää ka Kaa; õlut laarib `tõrdes ää, siis akatse ää `tõstma Muh; vesi oo sonnine, klaarib eese ää, ku tä `seisma jääb Mar; [seep] ei `selgi, ei klaari ärä, siis tääl oo vähä kivi Var; panin õlle `klaarima JMd; las õlut klaarib (pärimi põhja) Trm; õlut ei lasta är kävvä, ku ta akkab `laarme, panna `kinni ku ta ike `käimise uun om Hls; seebi mugel jääb seebile `alla, kui ärä klaarib Ran; õlu `naksi `laarimõ; õlu? sai `klaarma `pantuss Krl b. setitama, selitama ta akkas õlut `laarima Mär; Tulised sõed `piavad `kohvi `kloarima Kei; piim ärä laarit, kyyr om väl`lä võet Hls; `veini `klaarma Rõu

3. a. puhastama nisikene `vanni `muodi õli sie, kus seda `tärklist akketi nüüd `klaarima vai puhastama Jõh; põllud olid rohised, sahad ikka `laarisid põllud ära Mus; akkasid `vilja

`laarima (tuulama) Kär; *Laarime niid toad puhtaks, pulmad oo otsas* Kaa; *põpped – vili ja aganad `seite, põle laaritud* Lih; *Neerudel teist nime ei ole, vere `klaarijad inimesel ku loomal* Hää; *`viävli `pulbrid võtavad `sisse, sji` klaarib verd, siis paranevad ärä koeranaalad* Kod; *`puskar oli klaarimata viin* Äks **b.** *puhastuma, puhtaks muutuma ku naine juba `latsi akass `tüyme, siis `kaove arjusse ärä, küll siis veri laar`* Krk; [oli] *rahude `aiguss, kui kusi es klaari enämp* Kam

4. *asjaolusid, vahekordi selgitama, lahendama `Klaari omavahel, aga ära mene `väljä `laulama; Eks sa mene `klaari ärä `naaburi mihegü [võlad], ega `muidu saa* Kuu; *se `asja `tahto vähäne `klaarida* Vai; *Isased klaarid oma asjad ära* Jäm; *Keidi sii seda lamba murdmis asja laarimas* Khk; *Te ikka vaidlete selle päranduse pärast. Eks te laarige sji` asi ää* Pha; *mis see kohos peab seda `laarima* Aud; *ku riid või pahandus laaritass asjad ära* Hää; *nüid saime asja klaaritud, nüid on si asi nii klaar* Juu; *Kül kohus klaarib, kui esi toime ei tule* Nõo **b.** *selguma, korda, selgeks saada oda nüid nadukase, ku sie `klaarib ja ajab `jälle `asjad `oigeks* Kuu; *`kohtu asi `klaaris ää* VJg

5. *korraldama a.* *korda, valmis seadma `paulad, verk `tahtuvad `klaarida* Kuu; *`klaarisime õhjed* Jäm; *millal sa neid sõnu laarid; Tagaranna vabeaid oli kalavõrkude laarimise aid* Khk; *Ankurd alla lasmeseks peab seda enne klaarima* Emm; *nied puud sii `vjõrnas na tuõrõd, nied kua `klaarmatta* Khn **b.** *laeva sadamas sisse või välja vormistama Alukse mihed `klaarisid jo `väljämene* Kuu; *ma läksin siis [laeva] paberit `sinne `sisse `klaarima* VNg; *Laeva paprid klaariti ära ning me sõitsime kuju* Jäm; *laevamehed käivad rannavalvurite `juures `passi `klaarimas; laev klaaritaks `välja* Emm; *Võemõ `minnä, klaariti juba `vällä* Khn || fig *`pandi väravad [pulmaliste] eest `kinni siis, vat niid siis värava taga, siis klaariti `passisid ning* Jäm

Vrd klaaritama

klaaritama *klaaritama* Vig/l-/ Kir Juu selgitama, puhastama *aab rõga `vällä, siis akkab klaaritama* Kir; *klaaritasid teist (viina), nüid ilus `selge teene, võib `juua* Juu || *oleks [arst] and nehukest `rohto, mis pead oleks laaritand* Vig **Vrd** klaarima

klaaruma *klaarum(m)a* Kam V selgi(ne)ma *vihmasadu lätt üle, sis lüüp ilm kuivass ja pil`ve nakasse ärä `klaaruma `taiva kül`lest* Kam; *Panõ õllõperä `klaarumma, sõs `saistus sepp ala^o* Urv; *sjo asi vist `klaaruss vijl* Se **Vrd** klaarima

klaar|valge *helevalge luoma `nairid olid klaar `valged ja pikad* Amb; *ilusa klaar `valge `näoga* Lai; *laar `valge leidikese* Hel

klaas *klaas, -s g klaasi* Emm Rei spor L(-ae- LNg Mar), K(-oa-, -ua-; -ae- Ris, -oe- Kad) I(-ua- Kod, -oa- Lai) T V/-s/; *`klaasi* R(n *`klaasi, klasi* Vai); *klaaž, glaas, -ž*; Lei; *laas, -s g laasi* Jäm Kaa Põi L(-oa- Var; -ua-, -uä- Khn) VIPõ(-ua- Plt Pil) M San Urv Har; *laes g laasi* Sa(-oa- Põi) Tõs; *loaes g loasi* Põi Muh(g laasi)

1. *tahke läbipaistev habras materjal ühekord kut neid suuremid `aknid aketi tegema, siis `eeti: see oma elu puhas laasist teind, polegid `seina* Khk; *laes pilab`päigese kää* Mus; *elmed oo laasist* Muh; *jää nago klaes, nii `selge, libe ja* Mar; *raud ia, `sohke libe ia, nagu üks laes* Tõs; *Luäs lähäb `kergest purus* Khn; *`laasi pidi `peeneks tegima ja `veega `sisse `võtma, se olli maa `arstide rohe, `püstaja rohe* Vän; *klaasist kausid* Rap; [päikesevarjutust] *soab läbi kloasi voadatud* Kos; *vesi `selge nõnnagu kluas* Kod; *timmandi väetsega lõegatas `laasi* Trv; *tule kivi om `säante nagu üts laas* Hls; *edimene ja tõine sort `laasi* Krk;

põrmand säräne `valge ja iile nigu klaasist kõik, mugu elgip `vasta Ran; vanast ol' `lompe äste ja `lompe pääl niile iä nigu klaas jälle Nõo; timatit pruugitass klaasi `leikamise mano Plv; nyyr lumi om iäl pääl, a lumõ all om kui klaas Vas || fig `tüüni `ilma `ninda ku `klaasi Vai; Kas sa oled klaasist (küsitakse sellelt, kes teise vaadet varjab) Mär; Sul ommava käe? nigu klaasist (öeld sellele, kes ei taha füüsilist tööd teha) Krl; õdagupuul' ol' [ilm] `selge nigu_klaas Rõu

2. klaasist ese või selle osa **a.** ruut, plaat ikkuna klasid Vai; Kõlm akab `talve `akna`laasisi `roosima Kaa; Vanad `aknad olid - - õhe kahe loasiga. See oli suur ake, kus neli `loasi oli Põi; Akna luäs must, `valgõ paestagid enäm läbi Khn; pieli klaes klahtsib Ris; niipaalu vett om pääl, et sa vahit nigu peeli `klaasi, sa näed, et ta om vij`pindin Puh; ku tu rääss tull, sõss klaasi tīrrin ol' inne Rõu **b.** jooginõu mõned `juuvad õlude `klaasiga Lüg; mis sa kilistad `laasid kappis, teed muist `katki Khk; piim `ehtis laasi sehes ää Muh; Ää kalla palavad teed `külma `klaasi LNg; `ämrik on laasi `sisse ronind Vän; pisike kabjaga kloas oli, kabi all Juu; `kortlene klaas viina jaost Kad; laasid `lүүдās kokku pulma vai `ristse `aegu Vil; `jүүdav laas õlle võtta Hls; sangaline `ol'li pik'k kõrvaga klaas Ran; temä juonu `viina õlle klaasiga nigu vett Nõo; ega `klaase egapäiv joht tarvitõda? ei saa?, na omma `väega `kerge? kat'ski minemä Rāp || klaasitāis `viskab ku `kerisselle `klaasi menemāie (see, kes joob palju viina) Lüg; mis sest klaasist saab, se on ju väga `väike Ann; ärra soovib üks klaas `külma vett Plt; sai laasi `viina Hls; `viina saanu mestel massap klaas `viina pal'lu Puh; tule juu sa ka klaas õlut San; kua salgõ `viina, `panti `kirstu klaas `viina jaltsilõ Lut || fig k l a a s i p õ h j a v a a t a m a , k a e m a palju jooma, purjutama Vaatab tubliste klaasi põhja Amb; Liiga klaasi põhja vaadand IisK; See on sügavasse klaasi põhja vaadanud Vil; Nakas klaasi põhja kaema Kam **c.** lambiklaas vana pisike lamp `pandi parre `külge, rippuma, pisike laes sial sees Põi; meil olid laasiga lambid Tõs; sel aal es oole laasiga `lampi ja es oole eli kah Vil; ilma laasõlda_lambõl om tinõ_õp tuli, ku_nail tõisil Urv; meil ol'liiva_tareh klaasiga lambi?, kõõgih ol'liiva ta'tnõna? Rāp **d.** kupuklaas siis pistab selle paberi raasukese selle klaasi `alla, kus ta kuppu laseb, siis se klaas ummukses sial kisub ihu üles Ann; Piiretus pandas `paklatükige palama klaasiala, siss kisup vere `klaasi Rõn **e.** (väike) pudel sij naine es imeta mette, luasiga lakutas last Põi; sool nesoksed silmäd nagu nõia roho klaes Mar; `üüsi laas ikka `kõrbas, siiss põle muud ku püsta suhu [rinnalapsele] Mih; ega kõik inimesed ei imeta last, annavad `klaasi Äks; rohi om ärä `luhtenu, klaasil om kõrk pääl ärä ollu Ran; klaasi suuhe hiidetäss vүү ja `kinda? [kosjas] Se **f.** suurekstegev, suurendaja, suurendamise klaas luup; kiikrilääts `suurendaja klaas Lüg; `kiikril on suurekstegev laes Jām; suurendamese kloas, se teeb suureks - - toob nii ligi su `juure Juu; suuresstegev laas Krk; ma ei_saa muidu lukõ_ku_suurõsstegevä laasi läbi Har; suurõst tegemisõ klaas Se **g.** baromeeter perisärrä `vaatas `kluasi, tuleb kuiv: rahvas jaotükile Kod || hum vere `raad'mise laas (meesterahva suguliige) Krk

3. prillid Ei selidä kohe enāmb `ilma `klaasita midägi `raamadust lugeda Kuu; Ma ei näe laasidega ānam koa mitte Han; pane kloasid ette, ehk siis nāäd paramini Juu; laasi `sil'me pääl Krk; ma panõ klaaži? `silme_bāle Lei

4. läbipaistev kile; kattedkiht kahe `liikme vahel one klaas, sij libe luu, põlve klaas Kod; `amba laas (hambavaap) Hls; sõss akkass kõru valutem, ku kõrva laasi (trummikile) katik

sorgit Krk || *sijp kannap* `laasi, nüid om ärä keenü (kolmnurkseks keeratud oksaga katsuti seebimassi, valmis seep jäi kilena oksakolmnurga vahele) Krk || *mu sil'mäd on* `laasi löönu, *ei näe, nagu udu oleks ijs olnu* Saa

5. vesivill, rakk; mull kui `keeba vett `peele leheb, siis ajab laasid üles; käsi `laasis puhas Khk; tule laasid Kaa; pisiksed laasid löid ihu `peale, tuule rubi (tuulerõugete lööve) Pha

klaas- klaasist valmistatud *klaes`elmed* Jäm; *laaslambid* Kse; *nüid one kluas`aknad* Kod

klaasik *klaasik* g -u lutipudel *osta latsele klaasik, anna klaasikust imede* Võn

klaasike dem < klaas *laasike on* `veikseke Hää; *kapi on neid laasiksid täis puha* Saa; *klaasikõsõ?*, *roho* `tarbist Se

klaasikild `astus laasi killu `otsa Khk; *kalasi tehasse viiliga ja laasi killuga libeks* Muh
-kumm *klaasikum* lapselutt – Plv

klaasiline `klaasili|ne Kuu, *laasili|ne* Kse, *luasile|ne* Plt, g -se; *klaasilõ|ni* g -sõ Krl

1. a **a.** *kuije laasiline* (kuue ruuduga) *ake* Kse **b.** *klaasi mahuga klaasilõni kruus* Krl

2. s *klaasitais Ega pikke* `juomist old, *vade* `uetud `mitma mihe `pääle `klaasiline ärä ja `mendud `jälle omatied Kuu

klaasima¹ `klaasi|ma Emm Han(l-) Tor(l-) Juu/-oa-/ JMd/-ua-/ Koe VJg IisK, `laasi-Mär Lih Plt/-ua-/, (ma) (k)laasi(n) klaasidega varustama, klaase ette panema Töömihed *klaasist aknad* ε Emm; *Aedas labades piab kua* `klaasima ja `aknad külmaga pial `oidma Han; `akna `ruuta laasitase ja kiitase Tor; *said* `aknad ää kloasitud, nüid võib uued `aknad ette `panna Juu **Vrd** klaasitama

klaasima² `klaasima, (ma) *klaasin* Hag/-oa-/ Juu/-ua-, -oa-/ HJn Jä(-oa-, -ua-) ViK Trm Lai, (ma) `klaasin Jõe Kuu VNg Jõh; `klaasma Rõu

1. puuksi laasima *Tule* `klaasi sie kuusk silejaks Kuu; [puu] *sai* ää kloasitud `enne ja siis akati alles `saagima Hag; *puu saab* kloasitud siledaks, *kui kasvab* `metsa all, *et mets alt ilus ja puhas on* HJn; *oksaad* `tehti nii, *et kuusevarvad said* `puhtaks kloasitud ja roigaste vahele `pandud Amb; `metsa tehasse `angas, `teibad `püsti tuest, *lase* `klaasimata puud `teibade vahele IisK

2. lehti või oksti langeda laskma, laasuma *Saab hakkada* `tuhli ottama, *nää on* `varred *kaik juo lehed ärä* `klaasind, *mes neist enämb maas* `hoidada Kuu; *kui lina juba ää kloasib, laseb* `lemmed maha, *siis on juba* `val'mis, *võib akata* `kiskuma neid Juu; *mets kluasib ennast* Koe; `enne lina ei `kista enne kui kupa lööb pruunist ja leht ära kluasib Lai

3. kapsaid (pealmistest lehtedest) puhastama *kui soab* `kapsaid akata `sisse tegema, *siis kloasitakse* Juu; *klaasiti piad ää, suured lihed kül'lest ää* Ann; *klaasitakse ära, mustad lehed ära, juurikas* `väl'la, *pea* `lõhki Pee

Vrd *klaasuma, laasima*

klaasine *klaasi|ne* g -se Jäm Koe VJg Trm/-ua-/, g -tse Nõo, -nõ g -dsõ, -tsõ Krl Vid; `klaasi|ne g -se VNg Vai; *laasi|ne* Khk Muh Hää Plt/-ua-/, -nõ g -dsõ Urv(lasi-) Har(`laasi-)

1. *klaasist, klaas-* `klaasised `uksed VNg; *klaasised* `elmed Jäm; *Kluasine põld, puust peendrad* = aken Trm; *klaasine putõl* Nõo; *klaasinõ sahviti purk* Krl; *mis klaasinõ ei olõ?*, *tuy om pot't Röp; klaasidsõ anoma?* Se

2. klaasitükkidega kaetud *pinu mua on klaasine* VJg; *põrand on luasine, luasitükka täis* Plt

3. selge, läbipaistev, klaasitaoline *serände niile iä om, serände klaasine, nigu läegup kōik* Nõo; *es saa? mõrda panda?*, *vesi ol' väega klaasinõ, klaar* Se

klaasi(s)|sepp klaassepp *Klaasisseppa vaja, ku majal akni tehtaks* Hää || fig (öeld valguse ees seisjale) *Kas so isa on klaasisepp, et akna augus vahid Kuu; mene valge eest ää, ega sa klaasissepa poeg põle* Kul; *ega siu esä laasissepp ess ole, ku siu perse piiglest om, ku sa valg_ehen olet* Krk

***klaasistama** jäätuma *vijl om jääõhm pääl, kui vähä angunu, aga kirme om joba klaasistanu* Ran

***klaasitama** klaasima *kes raami tege ja klaasitass, tuj om täüs klaassepp* Röp

klaasi|täis klaasitäie *osa vett olen pannud pada põhja* Pal; *selle klaasitävve rohtu piät ärä juuma* Nõo; *tujud samma es tahtu anda_mullõ, tujud klaasitüüt piimä* Vas **Vrd** *klaasiline -verev lillakaspunane klaasi verrev värv klaasi seen vetel, villast värviti* Kan; *Ma koi aha? kinda? ja klaasivereväst kirja? sisse* Urv

klaas|jäa sile läbipaistev *klaasjas jää; kiilasjäa nii klaes jää nõnna et võtab jalad sool alt ää* Mar; *klaas jää on nagu peel, libe ja paestab läbi* Kei; *ele puhas klaas jää, ei ole lund ega kedagi* VJg; *kõik õv on kluasiän* Kod; *obesel piave laasjäa pääl teräve ravva oleme* Hel **-kae** *silmahaigus silma peal on klaaska, kus nõnna läigib, ele on; sel aigel on klaaska, klaaska paistab ikke läbi* VJg **-libe** *väga libe Täna on kõik kohad laas libed, mitte õhe asjaga äi saa edasi* Põi; *arva kui ta (meri) nii klaas libe on et saa keia* Rid **-luu a.** *krõmpsluu edimelt tulli sij laasluu ärä, pehme luu* Krk **b.** *hambavaap ambal om laasluu, mis kõva om* Krk

klaasmuse|päev *Klaasmuse- Jõe Hää, Laasuse- Mus rahvakalendri tähtpäev (3. veebruar) Kündla päeva järel päeval on klaasmuse päev* Jõe; *Laasusepää oli kohe nääripää järges see pää. Siis mehed pidasid ikka nääripää laasust (käisid õlut otsimas ja juttu ajamas)* Mus

klaas|paber *liivapaber Klaaspaberid oli mitmesugusi, kellega tislar oma tüöd üle nühkis, enne tõmmas jämedaga, pärast pienega* IisR; *laas paprõga_hõõrut üle, saa puhtass* Har **-sepp üks** *kluassepp käis ringi, kaštiga õlid kluasid seljän* Kod; *ta [rändkaupmees] ol' klaassepp kah, paänd aknile klaase ette* Võn || fig (öeld valguse ees seisjale) *kas su isä on klaassepp, poig läbi küll ei paistu* Lüg; *no õige kluassepä tüütär, tuleb valge ette* Kod; *kui olõt tõdsõl tüümehel valgõ iin, sõss üteldäss, ega_sa klaassepä poig ei olõ?, et läbi paistut* Röp **Vrd** *klaasi(s)sepp -silm a.* *silmaprotees mõnel inimisel on klaas silm, tuleb silm vällä, siis tämä laseb klaas silma panna* Lüg; *[ta] om üte silmäga, panti klaas silm* Nõo **b.** *sõrasilm – Hlj Lüg Iis Kad klaas silm ehk jää silm, neid taotab ovostel õlla* Lüg **-sool** *puhastatud kivisool klaasool, see on sööma sool nihuke jäme* Juu

***klaasuma** laasuma [linavars oli] *poolõst saani klaasumu?* Röp **Vrd** *klaasima*²

klaas|vaga *peegelsile täna laesvaga meri kui pole lainet sihes mette* Khk

klabama → labama²

-klabadi Ls *klobadi-klabadi*

klabataitama *klabataitama korraldama Mees ise kätt suuremad töö külgi äi pannund, aga ta oli kange jälle klabataitama* Emm

klabin plagin, lõgin obose jala klabin õli `kuulda, kui obone lüüb `kapjudega `vasta maad; kas sie ketti klabin ei erota [magajat] üless Lüg; Puu `klotsidega oli ia klabinat teha IisR

klabisema (ta) klabises Lüg, klabisemä Kod klabinat tegema nied õlid krappid, kaks kara õli sies, `männi puust `tehti, sie klabises iast, `kandiline Lüg; kell klabisi lehmäl kaalan, puukelläd klabiseväd klap klap; klöbinitegä tuule `veski klabiseb, t̃jib koledad mürä Kod

klabistama klabistam(m)a klabinat tekitama `luomad `kaivavad ja klabistavvad `sarvipitte kuos Lüg

klabu klabu laba (võimasinast) eks sääl oli klabud sies ka, pikk kast oli - - ja siis oli kaks klabu sies ja `varras, alt `varras käis läbi ja, vänt oli `välläpuol ja aja `ümber VNg

kladavoi kladavoi Jõh IisR/klado-/ Se panipaik (ait, ladu, sahver) `Leiba ikke vähe ja vähe, võtta kladovoi-st jahu, tie uus tegu IisR; lupa² üt's `väikene kladavoi tetä², siss om hää `kraami `panda²; liinoh ka omma kladavoja² Se

kladima kladima Hi Iis

1. ahnelt jooma `ühte lugu kladib Iis

2. taguma, peksma läbi kladima Rei

3. ringi jooksma Se laseb nenda kladide et üi taal pole aega tuhkaged Käi; nad kladiset `pääva Phl

Vrd ladima

kladra lohakalt riides, kaltsakas Ta on oma riietega nii va kladra Emm; see on igavene kladra Käi

klaham klaham g klahmu hoog ma ei sua ühe klahmuga õiendata, piän seesätämä ja `piätämä Kod

klahm klahm g klahmi hoop, löök ma temman sul ühe klahmi Phl **Vrd** klahv²

klahmakas (lüksimasinast) ikke nisuke klahmakas on säl, neli toro, mis pannasse_s nisade `otsa ja siss lüpsavad Äks

klahmama `klahmama, klahmata ahnelt sööma koer ku `klahmas, mõne minutigä õli kaušs tühi Kod **Vrd** lahmama

klahmerdama klahmerdama Jäm Käi Rei Aud Juu Plt

1. asjatult käima, askeldama Ah ta klahmerdab ka sii, ega taast suurt kasu pole Käi; käib ja klahmerdab, nääb isi seal `juures paelu `rohkem `vaeva kui see töö veart on Juu; klahmerdab möda muda `käia Plt **Vrd** klaaberdama, klahverdama

2. palju rääkima, lobisema kes paelu räägib, see klahmerdab või lahmerdab `peale Aud **Vrd** klähmerdama, lahmerdama

klahv¹ klahv g klahvi Jür Koe Trm KJn Vön Urv/-h-/ Vas Röp(-ä-) Se/-h-/ g `klahvi Kuu; lahv g lahvi PJg Krk lonks, suutäis (alkoholi) `Annedi kovad `klahvid `pääle Kuu; annan sulle ea klahvi `viina Koe; lahv `viina, sij om linna meeste sõna Krk; Võta_sa ka üt's klahv `viina külmä ilmaga kulus võtta² Urv; angõ mullõ ka üts klahv Se

klahv² klahv g klahvi Puh, g `klahvi Lüg; lahv g lahvi Vig/-p/ Krk

1. hoop, löök `andasin ühe `klahvi `vasta `silmi Lüg; `peoge annat lahvi Krk; mitu `klahvi sa annid talle Puh **Vrd** klahm

2. kella pendli leht kella lahp, saba taga tääl, tiksub `peäle Vig

klahv³ pl *klahvid* hv silmad *sul on ikke iad klahvid* Koe

klahv⁴ `saapa klahvid` "suured saapad, mis jalas loksuvad" Trm

klahverdama *klahverdama* VJg Puh asjatult käima, askeldama *mes sa klahverdat, poritse`rõiva`ümbre* Puh **Vrd** *klahmerdama*

klahvi|laud hum põll *vanaimä, sul om klahvilaud maha_satt* Har

klamakass suur tükk *suur* [puu] *klamakass* Rõu **Vrd** *lahmakas*

klamber `klam|ber g -bri Jäm Emm Rei Mar Iis Kod, g -ri VJg; `klam|mer LNg, g -bri RId, -ri Kuu JMd, -re Juu Kos Plt; *klammer* Tor Hää Ran Rõn, g `klamr|e Ris Koe, g -i Kod Nõo; n, g `klambri San spor V(-mr- Krl; n *klaamri* Se); `klaam|er g -ri Kuu; *klaamer* g `klaam|bri JJn Trm/-ua-/ , -ri San; `lam|ber g -(b)ri Khk Var, `lamb|ur g -ru Saa; *lammer* Vig Aud Krl/-õr/, g `lamre Tor; `lam|mer g -re Mär Kse KJn, g -ri Kse Han Tõs; `laam|er g -(b)ri Khk Kaa VII Põi/-oa-/ Tõs/-är/; `lammur Trv Hls/-mb-/; *lammur* Krk, g `lambru Hls; *lamur* g -i Trv/-o/ Krk; n, g `lambri Har Vas

1. rauast või puidust kinnis a. teravate otstega raudklamber (kasut peam ehitustel kahe palgi või puu- ja raudosa ühendamiseks) `Klammer on nisuke`kañdiline lame`rauast, `oiab`pal`kisi`kinni IisR; [tuuliku] *Võlvikael`tehti kenast õhesuguselt õmarguseks ning tapiti`õmbe`rinki raud`loamrid tiheli täis Põi; tehasse maeasid, pannasse seinä`pal`ka, ikke pannasse`klambrid vahele* Mar; *Lamriga pannatse`lõhkivaun (vajunud) puu`kinni Han; lammer`lüiase aamtala`sisse paranda tegimise`juures* Tor; *Sepad tegid`lambrid. lambrudel`kääneti otsad ära ja`löödi vähe teravas, siss lähvad puies`sisse* Saa; *kui maja nurk`tahtis maha kukkuda, siis`pañdi nihuke raud`klammer`sonna`ümmer* Juu; [vankri] *ässipakk`käib`klamretega`assi`kül`ge* Kos; [veski] *päävõlli`kinnipaneku lamuri* Krk; *tüüripalgi ots`panti`päälmätse`krandsi`kül`ge klammõrdõga`kinni* Ran; *maja nukk om ravvadse`lamrigõ`kiñni`pantu` Krl;`veski`siibo`pandasõ`kinni`pru`si`kül`ge`klaamridõga`* Se || traadist konks ahjupottide ühendamiseks *pot`tahi`saap`lamurtege`kinni`panna ja`simpsege* Krk || vikati paik *vikati`laamär* Tõs; *lamrega`pantase`ea`ka`tine`vikat`kiñni* Tor **b.** pügalpakk, pitskruvi *kut`sedasi`liimitasse, siis`pannasse`lambritega`kinni* Khk; *klamrite`vahele`pantse, ku`liimitasse* Kod; *lauad on`klamrete`vahel, et`kokku`jääks* Plt; *lamurige`pannass`pal`k`kinni, mud`u`ei`saa`varade`egä`tahude* Krk || raudaas looga, reejalaste jm painutamiseks [reejalas] *pañdi`klaambrisse, et`ei`õigne* JJn; *lambru ja looga`vahele`lüvväs`kiil, et [look]`ei`saa`lõskude* Hls; *kas`ratta`vitsu`painute, või`lu`yka, või`rij`või`saani`jalasit, siis`om`lamuri* Krk **c.** pesulõks *pesu`klambrid* Rei

2. (kirjavahemärk) *Pisi`Mardi`Jaañi`poeg, Jüri`-`-`siis`tuinistuse`pial`olnd`nõnna, ja`järele`pandud`veel`Jürjens, klammerde`vahele* Plt

klaminad pl tant *klaminad* looma siseelundid *luomide`klaminattest`keidetä`sülti* Lüg **Vrd** *klobinad*

klammer → klamber

klamp¹ *klamp* g *klambi* Jäm Käi Hää, g `klambi Kuu VNg(n `klampi); *lamp* g *lambi* Tõs Hää

1. pöörasarnane puust laeva osa, mille tagant tross (köis) läbi käib *nuora`otsast`panna`klampi`kinni* VNg; *reelingu`tütsi`kül`ges on`klamp`Käi; lambid`saarepuust, otsad`õõnese`lõegatud* Tõs

2. aerutull *aeru`klamp* Jäm

klamp² *klamp* g *klambi* tükk, klomp iätuse *klamp*; suured iä *klambid*, tuul murrab iä *klambidess* Kod

***klampima** `klambib `käiä; kie on `kange `käimä, `ühthe `puhku `klambib Lüg Vrd lampima

klampis kõvasti maa küljes kinni *ta on väga `klampis maas* Hää Vrd lampis

klandsitama *klandsitama* Puh Rõn peksma, tümitama *sul om `vemmel käen, sa klandsitat ta nii `pehmess sääil, et ta tõenekõrd enämb `vargile ei tule* Puh

klanima *klani|ma* R Jäm Khk Rei Rid Mar Kul Vig Hää K I TLä San Urv Plv Vas Räp, -me Trv Hel; *lani|ma* spor S, Mih Plt Pil Ran Rõn, -me Krk

1. nuruma, manguma, lunima küll *sinu `täüdüb klanida `ennegu midägi tegemä hakkad* Kuu; *Klanis mo kääst kousitääve saiajahu välja; lanib mind ennast abi* Jäm; *laevamihed keisid, lanisid sii ulga `aega, `tahtasid `leiba ja liha `ostada* Mus; *ta lanis mo kallal `terve päeva* Muh; *Mõne mihel aa sihane sant mood, et käib järjest võlgu lanimas* Emm; *Tend klani änam ku änam, tema `järgi ei `nõrku* Hää; *käis teist klanimas, ää ole pahane* Juu; *va `Mihkel klanis einama omale* Kad; *klaniss jumala kiäli* Kod; *Küll klanis minu käest kah igasugu manti aga ma ei and* KJn; *ta om periss `mustline, seni ta lanip ku ärä saap* Krk; *Ei ole tol latsel kah äbi sedävisi klanide* Hel; *klani `essä, et ta sõsara annap sulle alestajass ehk tallitajass* Puh; *Klanib nii et ei jätä järgi enne kui saab* Nõo; *Mi_sa_lasõt innäst niipa`lu klanida* Urv Vrd klanitama

2. a. siluma, sättima; ilusaks tegema, üles lööma `endast `ehi ja klani; *sie one klanitu ja puhas kui sie ühe`kerra lagedalle tule* VNg; *Lähme juba, mis sa `ennast nii`kaua klanid* Jõh; *Oli ennast nõnda ära klanind* Jäm; *Kaua sa end klanima sead, jäed illäs viimäti* Vig; *plikad klanisid ennast* Kei; *küll sie klanib aga, üstkui lähöks `koşja* JMd; *klanigu ennast niipailu kui tahab, selle uolest ta on* VMr; *kui sie müts`s ülesse klanida, otsi vastast; ota las_ma klanin vähä oma `juukseid* Kad; *Määri juuksed eliga üle ja klani siledaks* Iis || silitama *sie õli aus mies `saksa `vasta, `õtsis suurt au, klanis `saksa `põlvi* Lüg b. lakkuma (lehmale) *Kaua sa klanid seda `pal`jast läniku `põhja* Jõh; *Mis te vahite nagu kaks klanitud koera* Kul; *kaşs klanib `puegi* Kad Vrd klananima

3. lööma, peksma *suand `riidu, klanind näu ülesse; mis sa kekutad siin, vata kui klanin näu ülesse* Kad

4. laitma, teotama; tühja juttu rääkima *ilm`asta klanib teist inimest* Ksi; *klanitasse või räägitasse `tühja juttu; teda ju klanitud küll, klanitasse ilma `aegu* Plt (hv)

***klanitama** nuruma, manguma *Mine klanita viil `timmä, vast lupa* Räp Vrd klanima

klannat *klannat`* lõõtspill *klannadiga `lүүdi saajan* Har

klants *klañts* Hää Iis Krl u Se, g *klañtsi* Ris JMd Koe u Puh/-n-/ San Rõu Plv, `klañtsi VNg IisR(-n-), *klañsi* Jäm/-n-/ VJg Trm Plt; *klants* Kuu, g *klantsi* Emm Rei, `klañtsi Vai/n `klañtsi/; *lañts* Mih Trv Krk Se, g *lañtsi* Tor(k-) Hää, *lantsi* Khk VII Kse Han(k-), *lañsi* Mär Tõs, *lansi* Khk(n *lañss*) Põi

1. läige `riidel oli ilus `klantsi Vai; `kingadele `aettesse suur lansi kord `pæele Khk; *saabastel lañts pial. vesi rikub lañsi ää* Mär; *mõnel `riidel on klañtsi kord üle* Ris; *klañts on `suapa pial* Koe; *`pükstel on taga klañts peal* VJg; *lañtsrihm* Trv; *nahal om iluss klañts pääl* Krl; *rõõvass um ilusa klañtsiga* Rõu

2. hambavaap, glasuur *lañts, kõlts lääp ärä, `amba lañts, `amba `akkav rageneme* Krk

3. "laeva võlli raudosa" võlli klañts Hää

klantsima `klañtsima, (ta) klañ(t)sib Rid Mar(klandsib) Ris Kei Juu JMd Koe(-n-) VJg Sim Iis Trm Plt; `klantsima, (ta) klantsib Jäm/-ns-/ Emm Rei, `klantsib R(-ñ- VNg); `klañts|ma San/-me/ Urv Krl/-mõ/ Plv Se, (ta) klañtsib Kod Kam, -n- Puh Nõo, (ma) klañtsi Har Rõu; `lañtsima, (ta) lañ(t)sib Mär Kse Tõs(-n-) Vän Tor(k-) Hää Saa; `lantsima, (ta) lan(t)sib Khk Kaa VII Muh Vig Han(k-) Mih; `lañts|ma Han Tõs Hls/-me/, (ta) lantsib Trv

1. läikima `tommab käävaruga nena alt läbi, `ninda et akkab `klantsima VNg; elu nii uuelst maalitud, üsna lantsib `vastu `pääva Khk; kirgusoabast viksiiti, see pidi `lantsima Muh; Ake on puhas, et klantsib Rei; [tuulekala] on ilus `klantsiv kala Rid; laas või kruus või tandrek lantsib Tõs; piel klañtsib `iemale Ris; obese karv klañtsib Kod; lina `olliva nii ilusa ja `klañtseva kui juudi püksi perse Kam; Ta om vik's poiss, alasi omma_tel `saapa_ `klañtsma vigsidü? Urv

2. läikima lõõma, puhastama Kõik kohjad tulad `puhtas `lantsi Han; Ma `lantsisi `saapad ää, nüid oo ilusad ja `lañtsvad Han; `saapa vaja är? `klañtsi San; mi_sa taast no_klandsit, kas taad nii_ `hel'ksät vaia om Har; kes vanast `klantsõ sääñtsit (kappe jms) Se

3. taga rääkima, klatšima küll `klañtsis send Mar

klants|kord läige, läikekiht siidil oo `sõuke öbe lañtskord peel Khk; `saapad `tahtvad `viksida, lañts kord oo pealt läind Kse **-nahane** lakknahkne klañtsnahatse `saapa San **-nahk** lakknahk lañtsnahast keñgä Krk **-nahkane** lakknahast klants`nahkased `saapa `sääred Lüg **-nokk** läikiv mütsisirm klañtsnokaga mü't's Noa; nokaga mütsid, kellel klañtsnokad on ees HJn **-paber** läikpaber Ku_kaal `haigõ ol', sõss määrit'i kaal `mijga kokku ja_ `pañti vaha vai mõni muu klañts papõr `ümbre Urv **-saabas** lakksaabas lakk nahast lañts `saapad Tor

klapats klapats g -i Kod Nõo

1. kärsti jahi klapatsid ja lipud õlid ku põdrajaht. ku jänesse jaht, siis ei õllud klapatsid, ajajad aga Kod **Vrd** klaperdi

2. kärbsepiits kai kos klapats `ol'li, nakassi tollega `kärbläisi `tapma; üitskõrd `tapseme küll kõõgi `kärblästest `puhtass, lassime kate klapatsiga Nõo

Vrd lapats

klaper → klapper

klaperdama klaper|dama Jäm LNg Han Hag JMd Koe VJg Trm Lai Plt Nõo Võn, `klapper- VNg Lüg/-mma/ IisR, klapõr- Kan; -deme San, -dõmõ Krl

1. tuulamismasinaga töötama `Vil'la (vilja) klaperdati `tuulamise masinaga, see klaperdas vil'la aganatest `puhtas Han; viljasiemet klaperdakse klapermasinaga JMd; vanast lina `sijñnit klapõrdõdi, sääne sõgul' ol' kost `lañti lina `sijñne_läbi minnä? Kan

2. teat heli tekitama Ake klaperdab tuule kää, oli aagist `lahti Han; `veški klaperdab `käia Plt

3. kloppima Klapper oo meil puust -- sellega oo ia `tolmu `väl'la klaperdada `pehmetest `aásadest Han

4. lobisema; taga rääkima `Keški `armastab külas klapperdata, siis `juokseb `teise majasse IisR; mis sa nõnda pailu klaperdad Jäm; `karske inimene on kõigest `asjadest korralik, ei teind ulakust, teistega ei klaperdand Plt **Vrd** klappama

5. (asjatult) käima, koperdama, kooserdama *klapperdab`käiä* Lüg; *Kes rohkem kodune, ei klaperda möda küla vai ilmad ringi käia* Trm

Vrd laperdama

klaperdi(s) *klaperdis* g -e Han HJn, *klaperdi* Nõo

1. käristi *Metssigade irmutameses pannatse klaperdised`vaiade`külge mis klaperdavad tuule kää* Han; [jahil] *Kutsuti küläst mehi kokku, kes pidiva klaperdiga kol'kma ja klaperdama* Nõo **Vrd** klapats

2. tühi jutt, loba *eks ta ole tühi jutt, klaperdis* HJn

Vrd laperdis

klaper|jaht (kärarikas) *ajujaht`enne`saksad pidäsivväd klapper`jahti`metsäs. ajasivvad`poisikesed kokko, kie kilkasivvad* Lüg; *Kui`Tõstama parun Virunal jahil käis, aeti Tõhela inimesed klaperjahti* Tõs; *poisid aavad mädä (mööda)`metsi, plaksutavad klaper`jahtis* Juu; *vanast`peetud klaper`jahti, old asjad kääs, mida plagistat'i* Lai || fig püüdmine, tagaajamine; hullamine *küll sepp tegi klaper`jahti`enne kui naise kätte sai* VJg; *kas käisid nüid külas klaper`jahti pidamas* Sim; *mis klaper`jahti te piate õmetegi* Iis **Vrd** laaber-, laper|jaht

klapermann *laevavaim, kotermann klapermann`tiib ikki iist vöörist seda mürinad ja kolinad. ku kõik vaga on, siis tema tiib`sõukest kõrinad, kas ta ennast laua tüki pääl kaalub või, siis tuleb õnnetus* Hää

klapma *klapma* (noota) *lappama`klapmine om nooda`ümbre`võtmine. kui viäd`vennede, ei saa muidu`sisse`laske, piäd enne`klapma* Ran **Vrd** lappima²

klapp *klapp* Emm Phl, g *klapi* JMd Trm Kod Plt Rõn San, g *klappi* VNg Lüg IisR; *klapp* Krl, g *klapi* Han Var Ran Nõo Se/-p-/

1. mingi eseme üht serva pidi kinnitatud liikuv osa; seadis millegi katteks *obuse`silmade ees`käivad klappid* VNg; *lukku klapp, mis läheb`võtme`augu ette* Lüg; *Tahma klapid* Han; *mul oli püksi klapp`lahti* Trm || härghöövli terale kinnitav raud *ärg`üövli raud on klappiga; toppel`raua klapp* Lüg; *topeltüüvel, klapiga raud käib`piäle* Var || seadis vedeliku või õhu läbipääsu reguleerimiseks *lõõtsa klapp* Lüg; *pumba klapp jäi`kinni* JMd; *kaks klappi on lõõtsa siden, puuss klapid* Kod; *pumbal omma klapi?*, *kui viij`üless tõmbass, siss lasõ õi`alla* Se **Vrd** lapis

2. organismi või organi osa **a.** *südameklapp`südämel on kõrvad, nüid klapid`lүүmä vere`käimä* Kod **b.** *kõrikaas klapp`lähäb ingekõri ette* Kod **c.** *silmalauk pane klaas vett täis, sil'm`sisse, tõsta klapp`üless, siss tulep puru`väl'lä* Ran

klappadi-klappadi *deskr`käib klappadi klappadi* Kod

klapp|aken *õhuaken* – Jäm Mar *Tee klappake lahti* Jäm

klappama *klappama, klapata`tühja juttu rääkima, klatšima kes`tühja juttu käis külas klappamas, see oli ikke`tühjajutu eit; klappaead eided* Lai **Vrd** klaperdama

klapper *klapper* g *klapri* Han; *klaper* g -i San, g *klapre* Koe; *klapõr* Krl, g *klaprõ* Kan; *lapper* g *lapr|e* Mär Vig Pä Hls Krk, g -i Var Tõs Khn/n *lapõr/*; *laper* g *lapr|e* Trv Hls, g -a Aud *tuulamismasin`laprega laperdasse lina`seemnid* Mär; *tuule lapper,`tuulamese masin* Mih; *lapper oli rauast värk, sõelad sehes. ega kõigil põln lappert ka ju* Tõs; *Lapriga põlõ tuulõ`pašmist`ühti* Khn; *terad tulid`teisele ja aganad`teisele,`lapretega tuli korruga puhas vili* Aud; *laprel om sõgel, seda`mүүda jooseve`seemle* Hls;

klapõr om sääne plek'ist lağa sõgul. `klapre kaštist `juuskva_lina `sijmne_sõgla pääle Kan || klopits Klapper oo meil puust -- sellega oo ia `tolmu `väl'la klaperdada `pehmetest `aässadest Han || käristi – San

klapper|masin = klapper `lapre masinad või lapred o vilja puhastamise jaos Aud; Tuulepaßs `tüütäs [veskis] `ummes nõnnasama ku nüidse aea lappermasin Vil

klappima *klappima*, (ma) *klapi(n)* Käi Mar Han Trm Plt Vil, (ma) *klappin* Kuu Lüg/-maiel; `klapma, (ma) *klapin* Kod, `klapma Nõo Krl Räp Se; *es klapi* Hel

1. millegi ostuks raha kokku panema *Mehed klappisid ja `ostsid `viina* Han; *klapime ja teeme `liitri [viina]* Trm; *mehe `klapšiva vahel, siss võtiva suutävve ja kitivä: no küll sij om pihkar, ta_m kõva ja ää* Nõo; *klapimi?* kokko, *võtami porojoõni [viina]* Se

2. mingiks ettevõtteks kaaslasi kokku koguma *`mitmest perest olite [noodamehed] kokku klappitud* Kuu; *kie on `partis `nuored mehed klappivad kokku, `seltsis `juuvad* Lüg

3. (kokku) sobima; millegagi kooskõlas olema *siis sai neh klappima nie hüäst ligi nie [paadi] `kaared `sinne `laudue `külgi, et kuhugi `tühjä `kohta ei jäänd* Kuu; *See kaan äi klapi püti peepe* Käi; *naa ise `seltsi inimene, ega see ikke teistega kokko ei klapi* Mar; *See king klapib küll, aga teisel oo pailu `kõrgem konts all* Han; *(ta) ei klappind kellegiga* Plt; *`sakslane ja `lätlane, niid ei klappind `estlasega* Vil; *me mõtte es klapi kokku, es lää kokku* Hel

Vrd lappima³

klapp-klapp *deskr heli, mis tekib vastu puud löömisel puuss kelläd klabisid klapp klapp* Kod

klapp|raud *klapp raud* "raud ukse lingi all" – Plv

klapre|masin → klappermasin

klapsti *klapsti* VNg Lüg IisR Rei VJg Trm Puh klapsatades, klapsuga *uks läks `kinni* `klapsti VNg; *lõi `klapsti karbi `kinni* VJg

klass¹ *klaßs* g *klaßsi* LNg Kul Mär Khn Tor K I San V, g *klassi* Jäm Han Tõs Puh Nõo; *klass* g *klassi* Hi, g `klassi R(n) `klassi Vai; -s VNg); *laßs* g *laßsi* Pä KJn Kõp, g *lassi* Sa Muh Kse Han Mih M Puh

1. kooliklass **a.** õppeaastale vastav õpilaste rühmitusaste *kes `jälle ei oppind, sie oli kaks `aastat ühes klassis* VNg; *oli `teisse `lassi jäänd teiseks `aastaks* Khk; *Kolme lassi lapsed õppesid ühes tuas* Kaa; *pia kolu põle naa ia mette, ei saa laßsidega edesi mette* Aud; *käis teist või kolmandad `klaßsi* HMD; *kui ta ei mõistnd, terve klaßs kinni* KJn; *temä om jo kuvvenden lassin* Puh; *Kõstre koolin olle üits kuulmeistre ja üits kõstre, mõlembil oma klass ja mõlembin klassen kaits jagu* Nõo **b.** kooli õpperuum *lapsed `istvad `lassis* Han; *põld seal `klaßsi kedagi, lapsed olid seal õhös toas kõik* Juu; *kual `meister läks `klassi* VJg; *kui sinä päävä tõõsu aal ei õllud klaßsin, esid `julge `minnägi* Kod; *laßs om nüid, vanast olli koolituba* Krk

2. u liik, sort, kategooria *kolm `klaßsi oli [nekrutiks võtmisel]. kel kaks, kolm last oli, si jäi `teisi `klaßsi* Ksi; *esimise klaßsi tee, teise klaßsi tee, kolmanda klaßsi tee* Lai; *ka edimese vai tõise lassi tji* Krk; *Edemitsel klaßsil is õlõki_kroonu pääle minekit. Nuy? `ol'li_nuy? üt'sigu poja?* Har

klass² laevas kellalöökidega antav vahikorravahetuse signaal *lõi `klaßsi; kellu kaessane klaßs `anti, siis lujaks neli `paaris `pauku, siis täisvaht tuleb tekki* Hää

klassima¹ `klassima õgima `klassisid `sisse Phl

klassima² `klassima "sõdureid värbama" `Ommiku läks uuesta `poissisi `klassima Lüg

klats n, g *klats*e Emm Rõn(-l); *lat's* Muh, g *latsi* Ote

1. a. reväär *latsi* `tahtva ka `triiki Ote **b.** seeliku alläär *kõige* peal `olli `ümbrikul riibuline `värgel. siis `olli must jägu põlve silmast saadiki ja siis `tullid riipsud. siis `tulli *lat's*; `ümbrikul `olli kahe sõrme `laiune *lat's* Muh **c.** lstk pudipõll Muistmata lastel peeda ikka *klats*e kurguall, muidu aeb ennast sodi täis Emm

2. keel (jalanõudel) – Rõn

klats|tükk a. (särgi) selja- või õlapasse liht `särgil `polnud *klats*tükki peal Jõe; *klats*tükk õli tagant *kõik* tikitud ja Jõh; `enni oli *krae* peal, aga nüüd tehässe *klats*tükiga särgid Mar; nüüd on pluusedel niuksed *klats*tükid Koe; ehen *klats*tükk ja tagan *klats*tükk Hel; meeste `hammil es olõ? *klats*tükkü nigu nüüd Kan **b.** manisk *lat*tükk käib `kaelas Mär; *klats*tükkide muod oli sel aal, kui mina poisike olin Koe

klatt *klatt* g *klatti* Lüg Jõh; *kat't* Kos Ran Nõo, g *kat'i* Kei Rõu, *kat'ti* IisR sile sie on `õige *klatt* `jupka, ei õle mitte `ühtki `kruuket ega `volli Jõh; *kat't* kude Kei; *kat'tkab*jadega [hobune] Kos; *ahi* `ol'li tel'less kividest ja savist tettu, pääl kumer, põrmand *kat't* Ran; *pik'ä?* `undrugu ol'li?, *säl'g* ol' *kat't* ja *ku't* ol' pääl Rõu

klaube → laube

klauber|sool = *klaubrisool* `lauber sool, *se*da `anta loomadel ja inimestel `sisse, *vetab* keha `lahti Emm; *loub*er `soola `antase loomale kui seedimene tikub `kiinni `jääma Tor; *kloub*ersool, `loomadele `antakse kui loomad `aiged on, pannakse pudeli `sisse, *solgutakse* ää ja `antakse *pudelig*a `veisele Juu; *klaubõr`suula* andass eläjeile ku elläj täüs om *paistõ*t Har

klaubri|sool *glaubrisool* `inglise ehk `louberi `soola `võetase, kui sihest `kinni on Khk; `kloubri sool võtab kõhu `lahti Rei; `klaubärgi `soola tuuasse sii `loomele, kui loom `kangeste täis oo Mar; *mesi* ja *ubalehe* tji ja kübenek `klauberi `suula om ää rohi pimme soolikse põletiku `vastu Krk **Vrd** *kloub*ersool, *kloob*ersalts

klauhti `klauhti VNg Lüg Vai VJg *plauhti* `kirstu kaas läks `klauhti `kinni VNg; *kukkus* `klauhti `oitu VJg **Vrd** *lauhti*

klautama `klautama lõõma, äigama `klautsin `tämale `vastu `kõrvu; *mis* sa viel *vahid*, `klauta Hlj **Vrd** *kläut*ama

kleba *kleba* vedel toit (supp, kissell) *Kas* on *ea* *kleba* Jõh

klebama *klebama* Jõh Vai (vedela toidu söömisest) Kui lapsed ehk keski piima ehk suppi ilma leivata sööväd, siis õöldä, need *klebavad* õige ilma leivätä Vai

klebar hv *klebar* g -a väike tükike, raasuke *kive* *klebarad* Vai

kledru *kledru* Emm Rei kergats *Va* *igavene* *kledru* || *kat*kine, *kõlb*matu *Üks* va *kledru* asi Emm **Vrd** *kledrupüks*

kledru|püks kergats *Kui* *mees* *kledrupüks* on, *äi* *tema* siis *ammetisse* `kolva, mitte `kusse `poole Emm **Vrd** *kledru*

klee *kle*e Hi Han ristikhein *Klee* *tahab* väga *e*ed mood, *sii* ta `kasvab *viletsasti* Emm; *pellod* olid *klees*; ta külis ühe põllu *kleesse* Rei **Vrd** *kle*ehein

kleebu raisku, untsu *Õlletegu* läks *mihel* `kleebu; *See* *tegu* läks *nende* *kæesd* `kleebu Emm

kleedima `kleedi|ma Emm Phl Hää, `kleeti- Ris, `kliedi- Kuu pleissima, pleisitud kohti tihendama; laeva kõitele kulumise vastu peenikest nõõri ümber mässima `vaieril `klediti, `siuti pääl sie `pleissimise koht `ümber, et ots `hargnema ei hakka Kuu; Madrust panti vaierd kleedima Emm; polgaga saap tugevaste `õmbar kleedit Phl **Vrd** kleema, kleiama², kleitima

kleedung → kleidung

kleeh|hein = klee – Hi Jür Pst *Klee ein tahab väga eed mood* Emm; *Egäle loomale om kleehein maiustus, ni roosa nutim maguse* Pst

kleema `kleema = kleedima kõik kõie otsad saavad `kinni `kleetud, elma sõlmeta Rid **Vrd** kleiama², kleitima

kleenuk → leemukad

kleen → leen

kleeni|puu → leenipuu

kleenukane `kleenukane, -ie- kleenukene *Ise `kleenukane küll vade `oite usin; Küll sa süöd vähä, `sendä sa oled `ninda `klienukane* Kuu **Vrd** kleinokene

kleenuke(ne) `kleenuke|(ne) Mar/-o-/ Kei Juu Koe Trm Lai Plt, `klienu- Ris/-o-/ Jür Amb JMd Koe Kad, `kleenu- Lüg/-ie-/ Jõh IisR, g -se; `kleenuge|ne Emm, g -se Rei; `leenuke Krj Mär Koe/-m-/ kõhn, nääpsuke, peene kondiga *No võttis `naise küll `väetikese, kui vibaliku, `oonukese ja `kleenukese* IisR; *Kiibaka kondiga on leenuke inime* Krj; *see nii kleenugene* Rei; *kleenoke laps* Mar; *küll oo leenuke `loodud, mis sitt jõuab tööd koa teha* Mär; *eks ma old ikke klienuksem, et ma nii kaua karjas käisin* JJn; *kõhn ja kleenukene nigu aa teevas* Plt **Vrd** kleenukane, kleinokene, klienu

kleep `kleep Jäm(l-) Hi Pär Juu, g `kleebi Mar Han(l-) Pst liim; kliister *Tuhli kitt on vilets kleep* Emm; *Akende kleepimiseks sai kleep ka sedasi, et mõni külm keedet `kardul trambidi laua tüki pääl iugiks* Rei; *Kleebid on selle järel `meukest `aassa tahetse kokku `liimida, paberid kleebitse mõne ia kleebiga, mis saab puest `osta; Vanaste oli lebatainas leebis* Han

kleepima `kleepima, (ma) `kleebi(n) Jäm Emm Rei spor L(-ii- Hää), Juu(-mä) Tür Koe(-ie-) Trm; `kleepima JMd VJg Iis, (ma) `kleepin spor R; `kleep|mä Tõs(l-) San/-me/, `klijp- Nõo Rõn, `klijp- spor V, (ma) `kleebi; `leepi|ma, (ma) `leebi(n) spor Sa(`leebi- Khk) L(`leebi- Aud); `lijpme Krk

1. liimima, kleepainega kinnitama `kleepin `aknad `kinni Lüg; *paberi `panna `seinile, siis `kleepida* Vai; *Raamatulehed olid `lahti, need tulad `kinni `kleepi* Han; *tee `liistert ja leebi `aknad ära* Vän; *kleepis lehed kokku* JMd; *kleebime kirjü kuväär `kinni* Nõo; *`Akna saiva ette, no tulõva papõrdõga är_ka `klijpi?* Urv || kõrgi kaanetama `klijpmädä mesi ei olõ² valmiss, lätt `hapnõma; *kupa² `klijpmädä* Röp || fig külge kleepima pealetükkivalt sõbrustada püüdma *Poiss akkas tüdrugale külgi kleepima* Emm; *tüdruk kleepib poistele `külge* VJg; [ta] *Klijp `hinde ku_tak'as sullõ `külge* Rõu || fig küll ta `kleepis menna (läks kiiresti) Iis

2. kleepuma, kleepuv olema *tubaga lehed `võtvad kääd `leebima* Khk; *`kleepiv ei tohe, [vorstipuder] piab sõre olema* Hää

kleepjass kleepuv tõrvlil'l om sääne `kleepjass ja mõro Se

kleetima → kleedima

kleetka → kletka

kleever `leever ristikhein – Saa

klehits klehi|ts g -tsa, -dsa võrgunõel klehitsega `koetass `võrku; klehits om suurõp [kui piirits] Se

klei¹ klei g kleia liim kleiaga paänd kinni Se || taro klei (tarupigi) Se

klei² klei paeluss – VNg

***kleiama**¹ da-inf kleiada[?] liimima `lauda kleiass; kleiat rõivass (liimiriie) Se || är om kleiat muaga[?] (poriga koos) Se

kleiama² `kleiama, kleiata pleissima kõve otsa `ümber peend `nööri `kleiama, et kõis ei aru üles Rei **Vrd** kleedima, kleema, kleitima

kleiats pliiats vanast üteldi kleiats, nüit om ta pleih `veedri ja pleiats Kam

kleid → leid

kleidakõnõ kleidakõnõ väike sõrm – Se

kleidike dem < kleit sel lapsel on nii pisike kleidike `sel`ges, kleit pisem veel kui laps Juu; latsel ilus `valge leidike sel`län Trv; tujukõrd ol`li kõigil leerilat`sil uma`koedu_kleidikese[?] Plv

kleidi|nõel haaknõel Pane palit vai `kleidi`nõelaga `kinni IisR **Vrd** kleidinõelas -**nõelas** = kleidinõel Üks kleidi nõelas peab ikka `seltsis olema, kui `juhtub taris olema midagid `nõöltsega `kinni `panna Rei -**riie** Leidi `riidid on nii `mütmed nägu Põi; nüid kujotasse kleidi `riidid sii koa ja ostetasse poest Mar **Vrd** kleidirõivas -**rõivas** kleidiriie mia osti tälle kleedi `rõiva leerin kävvä Nõo; taast kleidi `rõivast jääss kleidi alusõ jagu üle Har

kleidung klei|dung Phl Ris Nis Juu Plv/-dong/ Ráp/-don/, klee- Khn, lee- Khk Kaa; `klei|dung Lüg Vai, -tung Trm(-ong) Kod; lei|dung VII Põi Hls Kar Har Plv, -tong Saa Koe; `lei|dung Aud Ote, -dong VNg Tor/-long/, `leidun Mär/-on/ Pst; lei|tung Hel Hls, -toing Ote Har, `leitung VNg Lüg/`lein-/ Jõh Rap VJg Iis Trm Kod Krk Ran Plv/-ń-/; `lee|tong, -toń, lieton Kod; pleidun`g Saa

1. hrl pl akna või ukse piirdelaud `akna ja `uksi `pääle on `pandu `kleidungid Vai; Leidun`ji lauad nii mädad, või sõrmega kiputa, pudisevad äe Põi; pleidun`g on neli `tollu lai Saa; kleidungid lüiakse naeldega `tendre `kül`gi Nis; ei õllud sel `aknal kedägi `mõudu, kui `leitungid viil küljen es õle Kod; `leidungi om ilu eest ja ei lase `kül`mä kah `sisse Ote; ussõ piit pandass maja tegemise `aigu üless, leidungi[?] lüüväss perän `pääle Har **Vrd** kleidungilaud

2. tõrvatud nõor, mähis Kleedung tieb `pentsli viksiks Khn

kleidungi|laud = kleidung lietoni lavvad one `akna ümmer Kod; `leitungilavva tuleve jehrun`gin (45-kaadise nurga all) Krk; `leitungi lavvad `panti lengi `külge Ran

kleier|kast → leierkast

kleima `kleima Vai; kleimo Se pere-, tunnusmärk; pitsatijäljend [võrgu] kubu küles on igäl ühel `leigatud oma `märki, sedä meil `kutsuda viel `kleima; igä üks `tundo oma `kleima Vai; petsähhüt` sõrmusõ `pääga, jäi petsat` vai kleimo otsa pääle Se

***kleimma** soolikaid vorsti tegemiseks ette valmistama `vällä leimitu sooliku. ega egä mijs ei mõista soolikid `(k)leimi Ote

kleinokene kleenukene nigel on kleinokene Emm **Vrd** kleenukane

kleionka kleionka Se, `kliionka Jõh, `klejontka, `klienka Vai

1. vahariie; liimirie `lastel `pieta `kliionkad all Jõh; `klionkast laudlina Vai; kleionka, tuud ostat siilo ala panda² Se

2. tihedast riidest riba noodapära küljes, mis hoiab pära veepinnal kleionka hoit imä vji `pindõh; kleionka hois perrä lajah, muido lät's rupikohe är² Se

kleionkanõ a < kleionka sie on `kleionkane `riies Vai; kleionkanõ lavvarõivaás Se

kleiss|pulk pliiats kleiss`pulgaga `kirjodetti ja `tõmmeti `juonesi Lüg Vrd pleisspulk

kleistong pl kleisstongid “pakkudest ring, mis ümbritseb alumist veskikivi” – Var

kleit kleit g kleidi Jäm Hi Mar Mär Khn/g kleedi/ spor K(g kleedi Äks), I(g kleedi Kod) T(g kleedi Nõo Rõn), g `kleidi R(n `kleiti Vai); kleit' g kleidi V; leit g leidi Sa Muh Mär LÄEd(k- Kir Han) PÄ(k- Tor) KJn Vil M(-t) Puh riietuse, kleit `kleidi `pihta oli `kitsukaine Vai; `käiseta ning `käistega kleit Jäm; nää kui `uhke sa oled, sool (sul) suur leit üll Khk; Vanasti olid kuued, kiudud kuued, leidid on uied, mo `aegu akkand `riided Põj; lastel ikka leidid üll, kes neid siilikumi änam tieb Muh; Vanad inimesed ütlesid: kleit teeb lohakaks, ülikond sorakaks; Kleitis inimene on kud väravapost, pole kellegi nägu Käi; pruut läks mis sihinal, siidikleidiga Mär; nii kül'm, `saagi `leiti `selga `panna Aud; vanasti `ollid leidid kohe `maani Vän; kleit, see on enam linna asi, maal on ikka seelik Hag; kleedi väel ike lähväd suvel Kod; ega vanast `kleitisi põlnud, undrukud olid sel'las ja jakid pial Pal; last tetä õhuke leit' ku kirj Trv; kleidi nimi tuli `sakste käest liinast, vanast olliva lastel üitsindä kleidi Puh; ma taass iks väli`vastset `kleiti, millega ma `kirstu panda Nõo; poodivillanõ kleit' Rõu; üt's poolõlõ tett kleit' ol'l, tuu ol'l säläh Plv; kleit' ka `nüütse aol hõrõtass ja veretäss Räp

kleitima `kleitmä, (ma) kleedi Khn; tud-part kleiditud JõeK pleissima Vañdi otsad `tahtvad `kleiti Khn; vortuunid on sinkvaierist kleiditud, oiavad `masti et kahelt puolt maha ei kuku JõeK Vrd kleedima, kleema, kleiama²

klei|vaak “raud laeva päras, millesse käib tagumise soodi plokk” kruut soodi plokk käib kleivaagisse Hää

klejontka → kleionka

kleku kleku Kod(-o) Lai; leku Koe, -o Kod a. reele seotav varbpära (seljatugi); varbpäraga regi pane leku `piale Koe; kleko `pantse `reele taha. vanass üeldi kleko, nüid `ütleväd ree lein; leko regi Kod; isa tegi kleku - - see oli `pulkadega Lai Vrd kletka

klemama klemama lööma Logiseb, klema viel `kerra; Klemasin hobuselle, küll siis tuli `soitu Kuu

klemm klemm Juu, g klemmi VJg klamber loogale pannakse raud klemm `peale kui pinna võtab ülesse ja pragu sees on Juu; käisin uast `lõikamas, panin `klemmidesse VJg Vrd lemme(s)

klemmel ärevil `Ninda ne `lapsed oo kohe `klemmel, ku `ootavad `aeva sidä `jõuluvana tulemist Kuu

klemmis pigis, hädas küll on sie oma asjaga `klemmis Iis

klempner `klemp|ner Hel Nõo(-när) Ote, -näär Hel Ote plekksepp `Klempneri `olli alasi otsitu tüümihe Hel; ku tullu klempnäär kardanomidega nigu kõllin Ote

klemps klemps g klemsu edev eks ta ole jo vahel `niuke klemps; on niukse klemsu olemisega Pee Vrd klemsik

klemsik klemsik g -u edev inimene – Pee Vrd klemps

klepatama *klepatama* parandama `kirvõ silm om `lahki?, lasõ ar_`klepata? Se

klepper *klepper* g `klepre Aud, g *klepperi* Hää; *lepper* Khk Var Aud, g `lepri Jäm Khn, -e Hää(n *leper*); *lepar* g -i JõeK puksiirilaev `lepper viib sadamast `vällä Var; *klepper oo see, mis teist `paati ees vääb*; *lepper, mis tuli nagu teist ära `viima* Aud; `võeti *lepper ette ja saeme `Riiga Hää Vrd slepper*

kletka *kletka* Jäm Emm Kod Iis MMg Puh San Vas Röp, `kletka Jõe Jõh IisR Har, *kl'etka* Se, *letka* Pil

1. ristamisi laotud lauavirn või puuriidaots `laotisimma puid `kletka Jõh; *Lau puupünu nurk kletkasse Jäm*; *ladub puud kletkasse, ühed `ühtepidi, tõõsed `yõsipidi*; `sindlid *ladutasse kletkasse MMg*; *riida ots tuleb letkasse laduda Pil*; *Säe? puuriida ots kletkahe, mudõ ei püsü Röp*

2. ree varvuline seljatugi `kletka `pannasse `riele `pääle, `siutasse `kinni, `pulkist `tehtud Jõh Vrd kleku

3. puur *kl'etka, raadõst tarõkõnõ tett, tulbakõsõ omma `puitsõ?, a nõjo saina? omma raadidsõ?* Se || varvuline põrsakast vankril – Jõh

***kletku** pl *klet'kud* toed laeva küljel laeva merre ajamisel *kudas sa saad klet'kud `kinne `rammida. klet'kud on laeva kimmingu all Hää*

klets|pulk (kingsepa tööriist) *klet'spulk, sellega õõrutas takast, ku seer om `kinni ummeldu, siss õõrutass ummelus maha klet'spulgaga Ote*

kleuhti deskri *Puhus `kleuhti tule `surneks Kuu*

kleverna *lina vaja `kül'vä? kleverna maa `pääle. kleverna maa pääl kasusõ? hüä?, `puhta? Lut*

kliba `lonkaja inemine um *kliba* Rõu Vrd liba

klibima *klibima* Hi sibli *ma Kanad klibind taimeloudube üsna segamisi Emm*; *kanapojad klibived Phl*

klibinal → libinal

klibisema *klibisema klõbisema* Ja *misukesed kivid olid mere `äeres ja kuda nied `käies klibisesid IisR*

klibistama *klibistama klõbistama* `Lapsest piast sai küll `nipsu *klibistata IisR*

klibu¹ *klibu* Jõe Ris JõeK KuuK võrguujuk (hrl puust) *klibu panna `peale, et `vergod ei saa `pohja minna, kui `puoles vies `püüta Jõe*; *võrgu klibu Ris*; *ainad seota `kinni, klibupael panna läbi ja jälle solm `peale JõeK*

klibu² *klibu* Jõh IisR Pha Rei Sim Trm

1. kivipuru, lapikud kivikesed *See `põllumurk on üks igavene paeklibu, `kartulit `siia klibusse ära `katsugi kükitada IisR*; *Mis vil'la sij põld kasvatab, sij puhta klibu kivisi täis Pha*; *`Porkunis on põllumaa sies kivi klibud -- sial kasvab klibude vahel ia vili Sim* || *Mõned ütlesid neid seebi`kildusid klibud -- need on `neskesed veikesed ivakesed, mis enam tarvitada ei sua Trm*

2. fig miski väike, väärtusetu, tühine *lusika klibu IisR*; *Mool keik sehust klibud [kaardid] käe, et ää kohe männgid Rei*

klibuline *klibuli|ne g -se klibune* *Patakalt veeti klibulist kruusa tee* Mar

klibustik *klibustik* Mar JJn, l- Pha Põi *klibu*; *klibune ala nii vilets maa, paljas paadik, kivi libustik Pha*; *`Sõuke kuiv kivi libustik -- see on irmus `sõuke kuiv kõva moa ja irm pailu*

pisiksi kivisi sihes Pöi; Ei palja jalu saa ranna klibustiku peal kõndida Mar; kiviklibustik, kivine maa JIn

klidra *klidra* Emm Käi

1. (vedel) savi, pori *Soue klidra akab `kangesti jälge `külgi `kinni* Emm **Vrd** klidri

2. edev, kerglane; püsimate *ta on üks klidra ka, pole sõhune mees midaged* Käi **Vrd** lidra

klidrama *klidrama* poris tammuma *Klidrasimi pæeva otsa soue sees* Emm **Vrd** lidrama

klidrane porine *Tee on klidrane* Emm; *Sii on nii ermus klidrane* Käi **Vrd** klidrine, lidrane

klidri porine *Küll see tee siia alla oli aga klidri* Mar **Vrd** klidra

klidrine porine *märg libe on, maa nii klidrine* Rid; *maa oo nüid vihma järel klidrine, jala `varvad akkavad sopa `sesse `kinni* Mar **Vrd** klidrane, lidrine

kliksuma `kliksuma kisendama – Kuu

klienik *klienik* g -u mingi sõiduriist *lasin omale kaks iad klienikut teha* Iis

klienu `klienu kleenuke, lahja *Kus sie toit neil läks, et sie neid ei kosutand, ige `luitased ja `klienud päält nähä; `klienud, `lahjad* Kuu

klihvama `klihvama libisema *Obune on nüris, `aeva jalad `klihvavad libejäl* Kuu

klihveeter `klihveeter pliiats – Vig **Vrd** plehveeter

klii hrl pl *kliid* (sg *klii*) R Jäm Hi spor Lä, Tor(g `kliidede) Hää K I TLä TMr; *liid* (sg *lii*) Sa Muh Mär Lälô Pä KJn SJn Vil Trv Hel; *liided* Vän Saa Ran(g `liidide); *liide* M Rön San, *liide?* Krl Vas Se; *liie?* ~ *liie?* Hel/liie/ V(`kliie? Urv `leie? Plv, sg g *klõia* Lei) teravilja jahvatamisel eraldatud seemnekestad koos taimekoe- ja iduosadega *siis oli inimised `terved ku `sõivad neid `kliidega `tangu `putru* VNg; *kliid tulevad toro `õtsa `alle, nied `pienemäd, lesemäd `onvad jämedäd* Lüg; *nisu tummi `ümber on kliid* Jäm; *pukk `veskete pial `lasti nisud katti ja siis `lasti läbi puu sõela siis need suured jämed liid `välja Pöi; odra kliid* Emm; *kui nisu `püüli tehasse, siis kliid jäävad järele, need söödetasse `lehmele* Vig; *levajahul ei tule liid, püüliil tuleb* Kse; *nisu liid ja rugi liid, aga odral ja kaeral oo keed* Tõs; *ku `tangu `tehtse, siis jäävad `lõided üle* Saa; *keetis klii suppi lehmäle* Juu; *nisu pialt nahk on klii* Kad; *kliid oo `kerged ja kohedad, aavad siad ramuje* Kod; *nisu `liide ja jahu küdseti, siss ol' ta raba karašk* Trv; *kon `käidi kavvõn `püüdit tegemän, siss `liidet `tüüdi kodu* Ran; *klii söödetäss eläjile* Nõo; *Nisu `kliie ol'li?, noid `anti lehmäle, mõni paänd karaški `sisse jahulõ jakuss* Urv; *nisu `liie? jäivä? `tsialõ* Plv

kliijahu kliidest valmistatud (looma)jahu; *kliid klii jahudest kinkseppäd tegivad `kliistret* Lüg; *kliijahud süädäd sigadele* Kod; *mõni kastap kliijahu leevä `sisse, kes serände `oidja om* Nõo; *liiejahu? tulõva püügi (püüli) tegemise manh* Har; *klõija johva* Lei

kliim *kliim* g *kliimi* Kär Kod MMg Vön Vas/-ml, *klõim* Plv Se *liim laguje rohi - - pitkad lehed, sihest kut kliimi kord peel* Kär; *meistrid liidäväd kliimigä, paab `kliimi vahele* Kod; *klõimiga kinni? `panda?* Plv

klii|meister → liimeister

kliimima `kliimima söestuma, leegita põlema *puud muku `kliimivad, ei põle* Kod

kliimmä `klii|mmä Kod Vön Kam, -mmä Plv Vas, (ma) *kliimi(n)*; da-inf `klõimi? Se *liimima vede `riissa ei kliimitä ja `akna `ruama, kliim vede `vassa `kindel ei õle* Kod; *lihvitäss är?, sõss kliimitäss, kapi?, kõik kliimitäse?* Plv; *vaja_m `klõimi?, ta om vallalõ*

`tulnu? Se || määrima, mustaks tegema undruk ärä kliimitud puusa piält, mõnel one sij myyd et pühib käed undruka `külge Kod

kliimukas → liimukas

kliimukline söepurune jämedäm puu annab süsä, piänem one klj̄imukline Kod

kliin klin g kliina kiil klin tahha `vaihhõlõ vaja `panda?, sääne kiilokõnõ kiñnitädä vajä ratta tsõõri ja klin `vaihhõlõ `pessä?, kost hel'oss Se

kliinakõnõ dem < klin panõ taha üt's kliinakõnõ ala Se

kliine `klii|ne g -se Vai Jäm Rei Trm Plt; `liine Khk kliisid sisaldav `kliised jahud Jäm; nii `liine sai, liid oleks olnd `välja `sööluda Khk; `kliine kot't Plt

kliionka → kleionka

kliipima hõõruma, lihvima `kliibib `liiva paberiga puud siledast Lüg Vrd liipima

kliis → klüüs

kliistama `kliistama (vilja nii ära sööma, et teradest ainult keed järele jäävad) `kliistand ära keik, paljast keed jeend järele, rott sii `käind Emm Vrd liistima²

kliister¹ `kliist|er g -ri R(g `kliisteri Vai) Jäm Emm Rei Mar Khn Juu JMd Kad VJg I Puh, g -re Ris Koe Plt; n, g `kliistre Nõo Rõn San Rõu, `kliistri San Urv/-s-/ Krl Se(`kleestri), `kleistri Lei; `liist|er g -ri Sa Muh Han, g -re Mär Kse Pä(g -ri) M kleepaine `kliister on jahudest `tehtud VNg; `Kliister `tehti rukki `püülist ehk `tambiti `kiedetud `kartulist IisR; mihed tegid `liistrid kiñña `taldade vahele Khk; `talve pannakse akende ede `paprist siilud `liistriga `kinni Krj; `Liistert keedetse jahust ja `tärklesest Han; `Tapi-et pannassõ `kliistrigä seenä `piäle Khn; kengal `pantass `vuuder `liistrega `alla Hää; `kliistrid tehäkse rukki püüli jahudest, kellega `aknaid kleebitakse Juu; `kliistrigä kliimid Kod; mõni pand jahuge, tege `liistert Krk; `kliistrega kliisterdedi `tünni kah, kui mõni tünñ juusk, es pia vett `kinni Nõo; `kliistert vaja `kiñt? San; vanast tet'ti `kliistri rüä jahust, sõss `uuga_kleebiti üt'skõik' kas sõss `aknid vai mis vaja ol' õnnõ Urv

2. a. nätske, taignane leib on `kliistris, kui ta ei `kerki, siis on mage ja jääb `kliistri Iis; `kärku ahi ei ole ollu, alt oo tõmmanu [leib] `liistress; ku [leib] make om, sõss ka lüüp koorikse `valla, alt om `liistren Krk b. plink, märg (maa) maa om `liister alle, ku üless künnät. maa lää `liistress, ei saa kündä Krk

kliister² `kliist|er Emm Ris, g -re Phl õhuke viil, lõik leiga mool üks vähike `kliister `leiba Emm; `leike karduld `kliistreteks Phl; [leivatükk] nago `veike `kliister Ris Vrd kiistal

kliisterdama `kliisterd|ama Jäm Emm Rei Mar Kul Han Ris JMd Koe VJg Iis Trm Plt(kliister-), -ämä Juu Nõo, -õmõ Krl, -amma Rõu; `kliisterdama Kuu/-ämä/ VNg IisR; (ma) `kleesterda Se; `liisterdama spor Sa, Muh Mär Kse Han Pä(kliister- Tõs Tor) M(-teme) kliistriga kleepima paberit `kliisterdati, `selle `tarvis oli jahu ehk `kartuli `kliister IisR; `liisterda kiñña kannad kogu; `aknid liisterdesse `kinni Khk; `paberisi kliisterdasse seina `peale Mar; `saapa `voodred saavad kokku liisterdud Tor; `kingsepad kliisterdavad `enne `vuadri ää kui `õmblema akkavad VJg; `liisterte `akne `kinni, `paprege ümmert Krk; `mia kliisterdi `tünni, tünñ juusk, es pia vett `kinni Nõo; `topõld `aknid kliisterdõdõss talvõss ette Krl; `sapoznik `kleesterdass Se Vrd kliistrima

kliistri- Koolis olid kliistri pühad Emm; `Liistripotiks oli änamasti sehike pisike saueruus, missel kõru oli katti läind Kaa

***kliistrima** `kliisterdama ko midägi `kliistrida, siis tehä `kliistri Vai

kliiver `kliiv|er Hlj Vai Rei, g -ri Jõe Kuu VNg(n, g `kliiveri) Jäm Emm Phl Rid(-är) JõeK, -re Aud Hää Ris Ran; `liiv|er Kuu Trv, g -ri Hlj Khk Mus Khn, -re Hää, -eri VNg laeva või paadi kolmnurkne eespuri *kova tuul old, nii et `purjet ei ole saand `näütä, `mutku `ainult `liiver old siis et sai `ruuli pidäda* Kuu; *Pæpurjusi aa purjulaevadel änamesti neli tükki: taakvokk, taaksel, kliiver ja pudingkliiver* Emm; *Tuul lei esimese `liivri narmastõks puruks* Khn; *purje venedel oo `kliivred* Aud; *`kliiver on nina otsa peal* Ris; *`kliivre üless`tõmbamise nüür käip `kliivre nuka kül`lest `kliivre kõõra pääle* Ran **Vrd** kliiver|puri, -seil

kliiver|koud köis, millega puri on kinnitatud paadi külge, soot Sädi `vandid ja `kliiver`kouvid kaik `kundu Kuu -**poom** purjelaeva ninast väljaulatuv palk, millele kinnituvad kliivrid *kliiverpuom*, `kolme`nurkelise `purje jäuks puu `laeva ninas Hlj; *`kliiver`puomi kasa* VNg; *laival on liiverpoom purju all* Khk; *Oli nda vali, et liiverpuomi `pistis `lainõssõ* Khn; *liiverpoom oiab purju laeva ninas* Hää || fig *Sain hää `matsu `kliiver`puomile* (vastu nina) Kuu -**puri** kliivri esimene puri – Emm Ris **Vrd** kliiver -**seil** kliiver *edu`maised on `kliiver `seilid, nied ülimäised `otsat on teräväd* Vai -**staak** `kliiver *staak* kliiverpoomi ja masti ühendav tross, taak – Ris **Vrd** kliivristaak -**vall** nõör või tross purje ülestõmbamiseks *`kliiveri `valli on `nuora minega `temmada `kliiveri üles* VNg

kliivri|puu kliiverpoom `liivri puu `külge pannasse puri Jõh -**staak** = kliiverstaak *kliiver - - kliiverpoomi keskel kliiverstaagi küljes* Emm

klikitsema *klikitsema* lõkerdama Küll *klikitsevad, ei tea, mis siin nüüd `naerda on* Rei

klimberdama *klimber|dama* Jäm Han Tor(l-) VJg Plt San/-deme/, *klõmbõr- Rõu*

1. halvasti, oskamatult mängima *limberdas laverid* Tor; *klimberdas kõik aeg klaverid `mängida* VJg; *klimberdab natuke `mängida* Plt

2. lonkama *kui jalg `aige, siis klimberdaste* Jäm || *nuga klimberdab* (tera liigub pea otsas) Jäm **Vrd** limberdama

klimber|kast *limber-*, u *klimber-* kannel *limber `kašti mängitase sõrmedega. limber kastil keeled peal* Tor

klimbikene dem < *klimp üks limbigene on veel `vaana `põhjas* Khk; *leeme limbike* Kse; *`veitkese jahhu `tüüdi, tet`ti mõni klimbikene* Plv

klimbi|kott (aluskotist) *nüüd pole änam põhk, nüüd suured klimbikotid* Käi -**leem** *klimbisupp onts limbi leem `valmis juba* Jaa; *keedame klimbi leent* Lai -**nõrk** *klimbisupp ma hiidi klimbi`nõrka* Har -**roog** *klimbisupp klõmbiruug tetäss* Se -**supp** *`huomigull oli igä `klimbisupp siis `ehtull oli `mannasupp [pulmas]* Kuu; *limbi supp oli pulma lõpu supp* Khk; *limbisuppi keedetse piimaga, limbisuppi tehase ka lihaga* Var; *`vastlabä kiedetaks klimbisuppi, kui sea käpad on* Ris; *pidu aeg siss tehti änamast ikke limbi suppi, piim patta ja jahu klimbid `sisse* SJn; *talguste lõpetusess keedeti `lamba päädikit ja tetti limbisuppi* Hel; *sääri piim om tihedämb ku klimbi supp, saesap kavvemb kõtun* Ran; *süümajass `olli klimbi supp, klimbi supp `olli üks sita `talgu süük* Ote; *Vanast es `keetä`piimä suppi, a`nüüd joba mu `aigu, ku`püülit tet`ti, sõss ol`l pulma`aigu joba klimbi supp* Urv **Vrd** klimbi|leem, -nõrk, -roog, klimp-, limbu|supp

klimbune *klimbu|ne* g -se tükkis, *tompus klimbused villad, pole mette ilusad `lahked villad* Rei

klimp *klimp* g *klimbi* Emm Rei(g -u) Mar Tor spor K, I, g `klimbi R(n `klimpi Vai); *klimp* g *kli|mbi* Puh Nõo Urv Har, g -*m*bi San Rõu; *klõmp* g *klõmbi* Rõu/-*m*-/ Vas Rãp Se; *limp* g *limbi* Sa(g -u Jãm Ans) spor L M(-*m*-); pl *klembid* Rid

1. supis keedetud taigapala `klimpi on `lieme sies, `klimbi `lieme Vai; tuha `limpusid [tehakse tuhkapäeval]; no `vastlabä - - siis `tehti `jälle rasva `limpusid Jãm; levaroni `üiti veel abuleva `taina `limpideks Khk; ma pane `lamba `rasva `limpide `sisse Muh; `enni ei olnki `klimpa, `öoti täna `õhtu teeme jaho tükid, koa leeme `sesse, mõni `ütles jaho jurakad Mar; *supp* `limpa täis Tor; vahest töö lõpetes oli, keedeti ikke leent, `tehti klimbid `sisse Juu; Pista, Kusti, kõik on *klimbid* (öeld hea toidu kohta) Pai; *klimbid* nagu varesse munad Kod; lase limbi `luškaga patta Trv; limbi tetäss `püügile jahust iki, peeniksest jahust Krk; *klimbi* olliva sehen ja tu lüim olli ka paks, siss ta lli nigu igäne tõl tyy supp Nõo; hummogu [pulmas] jãl siss, mis nu o'l kas, klõmbi? ja? pudruga liha Rõu; `klõmpõ tetäss piimãst ja jahust Se

2. tükk, klomp, tomp jahud saand märjaks - - limbid sihes Khk; Kui `leibä äi sõtkutud tugevasti segamine siis kuiva jahu limbid jähid `sisse Põi; villa, taku klimbud Rei; `neoke suur muda nagu vat't, nagu klomp Mar; nõrissad [kõrdist] `klimpa `väl'jä Kod; ku jahule `piimã `pääle valat, siss jahu jääp tük'ki, nigu klimbi om `piimã sehen Nõo; savil om klimbi? sisen San || fig (tigidast loomast) Ise just kut pisike limp aga pane teise kallale minema Põi

klimp- plink va `koldne klimpmuda Mar; seo siin om vana klõmp maa Rãp

klimpama `klimpa|ma Ris, -da Jãm limpama see `klimpab Jãm; ta oma käimaga nii `klimpab Ris Vrd klõmpama

klimpar `klimpar külasimman – Plt Vrd klunker

klimpi, -s `klimpi Rei Mar Ris Juu JMd VJg Kod Plt, -*m*- Nõo Rõu; `klimpis Phl/-es/ Mar; `limpi Põi Tõs, -s Khk Muh tükki, tombuks; tükkis, tompus Suurem jägu inimesi `keetis leent `raaksestega, siis jahu_s lähe `limpi Põi; `juused oo `klimpes, ära vanun sedase, villad ka Phl; obose lakk oo ää vanond, lakk oo justkui `klimpis, võtab `klimpi Mar; piim on apuks läin, lähãb `klimpi Ris; nõnna `klimpi `võtnud, `kõrti ku vahel kiädãd Kod; vesi ei lase jahul tük'ki minnä, oiap lahedass, siss pane `piimã, siss ei jää enãmp `klimpi Nõo Vrd klimpu

klimp|jalg → limpjalg

klimplik tükiline se löng ni `klimplik Rei

klimp|supp klimbisupp kui [pulma] sae tuli siis `keideti klomp suppi, sis sie oli ko,e (kohe) esimine toit, lihaga klomp supp Kuu; Klimpsupp oli ise erm e sest sinna sisse panti mune ja võid Emm; klimpsupp, liha kiedeti ära, siis `pañdi natukese kardulid ja `rohtusid kua KuuK

klimpu klimpi jahud `eitvad `limpu Jãm; `juuksed vanuvad ka `klimpu, kui sa_p neid soe Rei

klimp|vahl piimatoit (keedetud piimale on lisatud hapupiima) keedetud piim ja seda `öoti siis vahlaks. mõni pani siis apud `piima koa veel `sel'tsi ja siis ta `tõmbas nii `klimpi. klompvahl sai `öötud Noa

klindsine klindsi|ne g -se taigane seo leib om no nii klindsine, et `kuigi tedã `süvvã ei saa? Kan

klink¹ *link* (u *klink*) g *lingi* neetnael *lingidega* lüiasse `kiinni; `aamrega taotse *lingid* `otsa Tõs **Vrd** *klinknael*

klink² → *plink*

klink³ → *link*¹

klinkama `klinkama lööma `Klinka `niedid `üästi kovasti `kinni Kuu

klinke `klinke klimp – Lei

klinker `klink|er g *-ri* Kan, *-eri* Mar, *-re* Lai; `link|er g *-ri* Sa, *-re* Var PJg Tor Hää Nis Krk; `lint|er g *-ri* spor Sa, Muh, g *-re* Emm telliskivi `lintri soue, missega `lintrid kogu pannatse Jäm; pane uie `linkri liidisu (pliidisuu) ede Mus; `Lintri põletamine see oli õppend meiste töö Pöi; `linkred oo änam põletud Var; leerid tehasse ka `linkrestest PJg; Soomest `toodi. `üiti soome `linkred, olid `valged kibid Nis **Vrd** *klinker*kivi

klinker|kivi = *klinker* `Klinker kivid, sepaüed ja käiad olid kolm `asja, ma mäletä tõemõ tahakohe [purjekaga] Khn; `linkerkivid ei karda tuld Saa **Vrd** *klinkrikivi*

klinkima `klinkima Jõe Kad, (ma) `klingin Kuu; `linkima Käi, (ma) *lingi* Muh; `linkma Hel/-h-/ , (ma) *lingi* Tõs Khn; `lintima, (ma) *lindi* Jäm Khk neetima *lindi* `kinni, *linditässe* kogu, see tuleb kogu `lintidä Khk; `vitsa *lingitse* neenaeldega Muh; ma *lingi* paadi laudad `kiinni Tõs; `kindi `linkma *linknaeldega* Khn || raudlati jms küljest tükki maha võtma *raud* *linditässe* maha Khk

klink|nael neet *lintnailad* Khk; `pähki `tankidel oo *linknael* `keskel, `kearidel oo koa *linknael* Muh; *klinknaeltega* saavad paadi laudad kokku *lingitud* Tõs **Vrd** *klink*¹

klinkri|ahi `linkri-, `lintri- Sa **a.** *klinkertelliste* põletusahi *lubja ahjud* ning `lintri *ahjud* on ka Khk; sii `metses olid *ennemast* `linkri *ahjud*, sii põleti *ennemast* `linkrid Pha **b.** *klinkertellistest* ahi `Lintri *ahjud* nee on *äbemata eed* Kaa; `Lintri ahi `andis ikka tüki `rohkem `sooja kut see vana *paekivi lasu* Pöi **-kivi** = *klinker*; ahju voodrikivi `krinkre kivid, tule kindlad kivid, saavad `ahju porandasse ja `keige `rohkem `ahju `volvidesse kus tuli läbi `tombab Jõe; ahu kumm oo `lintri kividest, sauest tehasse ja põletatse ää Muh; `linkrekivid oo `valged, pannasse ahu lagedese Var; `linkre kivi om savist tett, neist tetäss ahju `üuder Krk; *linavabriku* hoonõ_tan te'ti naist `klinkrikivist Kan

klinks *klinks* g `klinksu VNg Lüg Jõh kild, *tükike ei sene* `klinksuga saa midägi, tuo `suuremb `siebi tükk VNg; *akkame uost* `rautama. vana `raua `klinks all, `selle võttame alt `vällä Lüg

klints hum, van *klints* g *klindsi* klimp Kotun sei `klintse, lät'si Kõvaškillõ, jäl_klindsi? Urv

klintsuma `klintsuma paatuma maa ärä `klintsunu, ärä pae sugudass lännü? Kan

klionka → *kleionka*

klipa-klipa *deskr käib jalad* `väljäuale *klipa-klipa* Kod

klipats *klipats* Kod, *klippats* Lüg IisR, g *-i* **a.** kangapoomi hammasratta pidur *Klippats* on kõver raud, kruviga `kanga `jalgude siespuol `külles, *klippatsi* `liikuvas `õtsas on lõhe, sie käib `ammas`raua `vasta Lüg **b.** harkadra osa *Klippats* käib `kinnitus`kõie vai `nüüri `külles ja `tuetaab ükskeik `kummale sahale IisR **c.** väike puulabidas *labida* ehk *klipatsiga* tõsseti tuhk ärä Kod

klipine kaljune *Rootsi rand* on *ermus klipine* Emm

klipp¹ *klipp* g *klipi* Hi(g *klipu* Rei) Rid Hää; *lipp* g *lipi* Mus Khn kaljusaar *Rootsi lippide* pēel `jälle teist `moodi märgid Mus; seel *klippide jures* on palju `silкуси Phl; *Pidime*

Norra klipi `otsa `aama Khn; Soome klipide vahelt `ol'li `sõuksed jää jut'id ajanu Hää || pae klipud, pisised pae tükid Rei

klipp² klipp g klipu Aud, g klibu Kuu meremärk madalate kohte pääl oo klipud Aud
Vrd lipp

klippadi-klõppadi deskri Lase -- obene teisel sepal rautada, juba mõne päeva pärast raud alt `lahti ja teevad klippadi-klõppadi, kui obene käib Trm

***klipperdama** liperdama kuhu sie `piiga klipperdäb `mennä Lüg

klips on Klips vajus `ukse aak `kinni IisR

klipsatus Kui `klipsatus käis, üks siis vist mutter kukkundki `vasta kivi IisR

klipsti lipsti `Klipsti läks `kinni uuri `kapsel IisR; Tiiu ka äi vaadand, läks `klipsti uksest [välja]; Äi ma saand änam seda nõolast käde, kukkus püüst `klipsti maha ja läind nägu tina `tuhka Rei

klipsuma `klipsuma (teat helist) Juba teil `jälle `nipsukivid `klipsuvad, `kesse `võidab IisR

klipsutama `klipsutama klõpsutama Üksvahe oli `nipsumäng `Iisaku `kuoli `internadis `ninda mues, `klipsutasid `ninda et IisR

klipõr klipõr kulunud asi üts vana klipõr um Vas

klirdi `klirdi IisR Jür klirinal, klirinaga `Klirdi kukkus klaas purust IisR

klirin klirin g -a VNg IisR Jür Koe VJg/-r-/ Trm Plt, g -ä Kuu Mar; klirrin g -a San; klirrin g klirinä Urv (klaas)eseme purunemisel või millegi vastu puutumisel tekkiv heli `Õlleklaas läks klirinaga purust IisR; tadrükute klirin VJg; `üüse ol' suur klirrin, no peräkõrd tuul `aije tu tarõpäälidse `akna maha? Urv **Vrd** lirin

klirinal klirin|al IisR Mar/-äl/ Plt, -all Kuu Jür adv < klirin `Jusku olis `aeva `keski `pildund neid pudelisi `müöde `permandu klirinall Kuu; läks klirinäl katti Mar; klirinal kukkus maha Plt **Vrd** lirin

klirisema klirise|ma VNg IisR Jür Koe VJg/-r-/ Trm Plt, -mä Kuu Juu; klirisämmä Urv klirinat tegema Mehed `lõhkusid `väljal kivi, `ninda_t `akna `klaasid klirisesid IisR; Kui klaasasi või pudel `mitmeks `kat'ki läheb, siis tükid klirisevad üksteise `vasta Jür; löi nii et tadrükud klirisesid VJg; `Sääntse_suurõ_paugu_käävä?, et `akna kruudu_klirisäse? Urv **Vrd** kliristama, lirisema

kliristama kliristama klirinat tekitama Mis sest `tühjast `viina `klaasist kliristad, kui kedagi sies ei ole IisR **Vrd** klirisema

klirr-klärr adv, int annab edasi klaasi klirisemist `Viintis `peaga `lõhkus mittu `klaasi ära klirr-klärr IisR

klits|rihm nõör, millega puri masti või poomi külge on seotud – Jõe Kuu **Vrd** klitsurihm

klitsud pl klitsud Kul, `klitsud Jõe Kuu Hlj uisud `poisid `käivad `klitsudega jääl Kuu **Vrd** litsud

klitsu|rihm = klitsurihm `Klitsu `rihmad on venund `löüsi Kuu

klitsutama `klitsutama Kuu VNg uisutama `talvel `lapsed `klitsutavad VNg **Vrd** litsutama

kliu kliu Vai Juu JMd Koe Iis Plt, liu Kse Krk annab adv, int edasi löögiga kaasnevad heli, pliu löi `miule kliu ja klau Vai; `änds `kõrvi `müüdä ku liu ja läu Krk

kliuh int *kliuh* Mar Kad Kod *tä* (rähn) *karib ikke kliuh-kliuh, kliuh-kliuh* Mar; *kuivaga_i sua vikastid kudagi teravast, ihe kord jäeb luisu `piale, `tõmbab aga libedast, läheb üle kliuh ja kliuh, tie tera kedagi Kad*

kliuhkama `kliuhka|ma Lüg Kod, -da Kuu

1. (heleda häälega) *kisama, kiljuma; klähvima veeke koer `kliuhkab aga, kui näeb õravad või; koer auk, nõnna eledäss `kliuhkas Kod*

2. (kulunud hammastega söömisest) *`kliuhkab `ammast, enämb ei `lõika iast `katki Lüg; obene `kliuhkab, `amma serväd on siledäd, ammas ei aka `külge, laheb eenä tüki `tervelt suuss `väl`jä Kod*

Vrd liuhkama

kliuh|lind rähn mõni `ütleb rähn ja mõni *kliuh lend ja mõni puurähn* Mar

kliunma *kliunma* ?kiunuma, kiljuma *Mes sä onte kõditat tõist näed küll et tõene ädäga kliunub sul käen Nõo*

kload pl *kload, -ua-* Ris HMd Ann soalaad *kluad on kus vahel suga keib* Ris; *kloade vahel on suga, suga käib vahepial* HMd **Vrd** kloapuud, kloba, kloov¹

kloa|puud = kload – Ris Nis

kloba *kloba* R Emm LNg Mar Tõs Khn Ris Nis Kei Hag HJn Kod, *loba* VII Pöi

1. *lokk, lokulaud `enne `Maitli `mõisas õli kloba -- `jalga viis õli `laua tükk pitk, `augud `sisse `lastud, `nuoradega rippus latti `küljes Lüg; `Lõuna ees `löödi loba, siis läksid kõik `lõunale Pöi; tulekaho `aegas `löödakse kloba LNg; klobaga kutsuti pere `süöma; kloba üiab* Ris; *kloba lööb, lähme `lõunale* Nis **Vrd** klobu

2. *hrl* pl soalaad *Lõng löödi klobadega kinni* Kei **Vrd** kload

3. *krapp, lehmakell puu kloba `lehmäl `kaulas* VNg

4. *võrgukäba, -ujuk `Näimme lohe `onge klobasi `lillumas peris ligidell* Kuu; *Kakuami klobadõ asõmõlõ võib luasist kuulid kua `panna* Khn **Vrd** klobu

5. *puuhaamer jää tagumiseks paadis enne olid klobad, puu `aamrid, need läksid `klotsi* Jõe

6. *koli, kolu Vana kloba korjab keik seinæered täis, saa änam jälaga läbi* Emm **Vrd** klobakas

7. *fig lobiseja, latraja vana juttu kloba. mies viel `targemb on ku `naine, ühesugused klobad puha* Lüg

8. *liiderlik naisterahvas – Emm*

Vrd klobi, klobin

klobadi-klobadi *deskr poisike klaaberdab tuba pidi klobadi-klobadi* Lai

klobak *klobak* g -u kolakas; *tuhm klobin käis üks klobak, kui `viskas raha [korjandusnõusse]; [lombakas] lähäb klobak klobak* Kod || (rinnaehetest) `niskesed *klobakud õlid rinnan* Kod

kloba|kalts *fig lobiseja, latraja üks klobakalts käib `pitki külä, maja majalt, `räägib `tühja juttusi ja `kondab* Lüg **Vrd** kloba

klobakas *kloba|kas* g -ka IisR Jür kobakas; kolakas `Raua klobakas; *Seda puuklobaka küll tuppa tülist ära tuo* IisR; *Oiab igasugu vanu klobakaid, `viskaks teised minema* Jür || *sõim Igavene klobakas, `tahtis mind petta* Jür **Vrd** kloba

kloba|kell krapp *kloba* `kellad - - ikke `sañnad taga ja `rihmad, kara sies. neid tegiväd maal seppad Lüg

klobaku|jalg lonkur *klobaku jalg vedäb* `jalgu perän Kod

kloba|laud lokulaud – Lüg **Vrd** *kloba*

klobama *klobama* kobistama mes sa paegal *klobad* Mar

kloba|mörd van pl *kloba mörrad* – Käi

klobatama *klobatama* kolksatama *klobatab* kui `viskad kedägi puupange `sisse; tuup öli käen, `viskas raha `sisse nõnnagu *klobatas* Kod

kloberdama *kloberdama* komberdama – Kuu

klobi *klobi* Jõe Kuu Emm Käi Kei, *lobi* Rid Pä(p `lopja Hää)

1. **a.** võrgujada tähis *lobi* `pandi `sinna `kohta kus võrgud veesse `lasti Tõs; *omal põlõ* `ühtegi *lobi egä* muud `märki, *sedäsi ju sua_mtõ* meres `käuüüd Khn; *ku pikk võrgu jäda*, siis `pantaks kess `paika *lobi pääl*, *päält on laiem*, `sõuke labinda `muydi Hää **b.** võrgukäba enne vanasti olid *klobid*. *nied olid punased*, *lepa puust - - nüüd on pullud* Jõe **c.** “puu, mille küljes on ankru nõör“ `ankru *klobi* Emm

2. puuhaamer *paat' sai* `tautud jääst `puhtaks *klobidega* Jõe

3. lehma kütke osa – Käi

Vrd *kloba*, *klobu*, *klubi*

klobi|jalg (komistava hobuse kohta) *oo üks klobijalg koa*, *kukub aga paegal* `peale, *va klobijalg obo* Mar

klobima *klobi|ma* Jõe Kuu Lüg Jäm Mar Mär spor Ha, JMd Koe VJg Sim Plt Trm Puh Nõo San(-me, -mõ) Urv Har Rõu(-mma) Se; *lobima* VNg Khk Krj Põi Muh Rei Kse spor Pä, -me Hls Krk

1. **a.** kolkima, peksma küll *ma su* `kõrvad *klobin* Lüg; *lobisid nõnda läbi*, *et koer es augu taga* Krj; *teist klobima on ta mees*, *klobib teese ilusti läbi* Mär; *Ää mine* `ühtigi, *vat et ei soa veel klobida*, *malakas* `püsti kääs Kei; *sa oled aga* `kange `ringi kua *kuoberdama*, *egass ime ku klobida said* Sim; *lobisi tal kõrva kuumas* Hls; *mia sai lobide* Krk; *mijis* `tüik'nu *kättega* `kül'ge, *aga temä nakanu* `vasta, *klobinu mehe läbi* Nõo; *Klobisi* `poiskõsõl *naha kuumass nigu es olõ asigi?* Urv; [ta] *Klobõ tuj pleki* `sirgõss Rõu **b.** *klobiga jääd paadi küljest lahti taguma kalad ära paadist*, *siis klobima*, *mudu ta oleks* `jätand ära Jõe

2. kiiresti, lohakalt midagi tegema *lobis nii ruttu rüpi* `valmis teha, *nüüd lammub ee juba*; *lobib* `ühte `viisi `valmis, *äga oma inna võtab ikka* Khk; *ükskeik kudas kokku klobitud*, *see* `ööldaks *kätt* `jalga `mööda `tehtud HMd

Vrd *klobistama*

klobin *klobin* g -a spor R(n *klobina* Vai), Rei Rid Tor Ris Juu Jür Koe Kod Hel Puh/-p-/-; *lobin* g -a Khk Tõs Tor

1. tuhmi kõlaga kolin *Klobinat* `tievad *puu`klotsid*, `saapad *puupõrandal* IisR; *rehepeksu* `massinal *oo suur mürin ja lobin* `järges Khk; `vankri *klobin kuulub* Rei; `jalge *klobin oli taga* Kod; *tulli suur* `vankre mürrin ja *obeste kabja klobin* Hel **Vrd** *klogin* || *kaklus Suur klobin käis*, *mehed virutasid kes kellegille sai* Jür

2. hrl pl krapp, lehmakell *lehmäl one klobinad kaalan metsän*, *siis one alati kuulta*, *kohe (kuhu) lähäb* Kod

3. kola, koli *oki oo nii klobina* `moodi, *ega see põle änam asi* Rid

Vrd kloba

klobinad pl sisikond *sial ehk `luomal, klobinad siest `vällä, sisikonnad; `lamba klobinad, neist `keidetasse `sültsi Lüg*

klobinal *klobinal* Ris Juu Koe kolinal *ma panin `enne rehad seena `naale, `jälle klobinal tuul aas maha Juu; kardulad kukkuvad klobinal Koe*

klobisema *klobi|sema* R Khk/lobi-/ Rei Noa Mar Hag, -*sõmma* Rõu

1. klobinat tekitama, kolisema *puutükid klobisevad, `käivad kokko üks ühe `vasta Lüg; Vasigad olid kõvade nii lahjad et `käies `kindrikonidid klobisesid Rei; koeude `seltsi nad (luiged) kukkusid mitu `korda nõnna et koeud klobisesid kokku Noa*

2. lobisema *mis sa nii pal'lo klobised, pea `eese suu ete vahest `kinni Mar; tia ku `pal'ju sie võib klobiseda või pariseda Hag; ta² klobisass üle arvo Rõu*

Vrd klobistama

klobistama *klobistama* R(-*mma* Lüg Vai) Jäm Hi Mar Tõs Ris Hag Juu VJg Iis Trm Lai Plt

1. kolistama, klobinat tekitama *ära klobista `tuobiga VNg; midä sa klobistad `neie puutükkidega Lüg; mis sa klobistad ukse taga Rei; suurel nädälil ei `tohtind klobistada ega kolistada -- siis pidi sial `kohtes sui paelu müristama Juu; `õhtate klobistasid [toonekure pojad] nii kõvaste Plt*

2. fig lobisemisest *mis sa `eese suud nii pal'lo klobistad; tä klobistab `eese suud `peale Mar; on niisuke lobalõug, lobab ja klobistab enese `lõugu aga `piale Hag*

3. kolama, hulkuma [poisid] *klobistast öö läbi Emm*

4. midagi lohakalt tegema *klobistas adra kudagi kokku, `varsti läks `jälle laiali Lai*

Vrd klobima, klobisema

klobits → klopets

klobu *klob|u* Jõe, -o Jõh

1. lokk, lokulaud *enne vanast pasarnikku `seltsi ei õld, `välja veravas õlid klobod, nuiaga `lüüdi Jõh*

2. võrgukäba *klobusid on ühel `vergul kaks Jõe Vrd klobi*

Vrd kloba

klodi¹ *klodi* hooletu; tige (inimene) *On üks klodi Käi; klodi inimene Phl*

klodi² *klodi* kolu, praht *`Viska see klodi sääld `akna loua pääl ää Rei*

klodid pl *klodid, klödid* puusad, rebad *püksid `vaovad klodide `peale; Siilik on sul päris klödide peal Mar*

klodijalg *klodijalg* euf hüljes – Rei **-konn** *klodikonn* kärnkonn – Käi Phl **Vrd** lodikond

klodima *klodima* käima, kolama *ühekorra mei tulime klodimast; Siga pörsastega klodib `mööda ouet Emm Vrd klödima, lodima*

klodimos *klodimos* lohakas, lodev *Kui ta poleks mitte nii klodimos olevad, siis see asi oleks vehe teist moode Käi*

klodrama *klodrama* mürama – Phl

kloga *kloga* logu, vana *kloga kellu VNg*

klogin *klogin* g -a Lüg *login `Kuulus `vankri klogin Lüg Vrd klobin*

klogisema *klogisema* deskr *mädä muna klogiseb Kod*

klogistama *klogistama* aplalt sööma *klogista* `nahka `putru ja `piima; *vanamies klogistab* `putru VNg

klohho → *kluhho*

klohm *klohm* g *klohmi* Jäm Jür ihunuhtlus, peks *Natuse* `klohmi kulus taale ära Jäm; *Tee aga teistele* `klohmi; *Andis obuselle piitsaga* `klohmi Jür

klohmakas *deskr hoop, löök ühõ klohmaka* `tõmbab `vastu `silmi Mar

klohmerdama *klohmerdama* tuuseldama *Ta klohmerdas ja ajas sii kiik asjad segambidi; Küllap sa kukud maha, kui sa sedasi klohmerdad* Rei **Vrd** *lohmerdama*

klohmima `klohmima, (ta) *klohmib* Jäm Rei Jür KuuK JJn Koe, (ta) `klohmib spor R

1. *kolkima, klobima, taguma* `Purjes mehed `läksivad `klohmima, *eks siis `naised `maldutasid* Jõh; *Kippub* `klohmima, `kellest `arvab üle `käima IisR; *Ta* `klohmis *niisama kuhu juhtus* Jäm; *Ta* `klohmis *sene läbi* Rei; `klohmis *näu täis* tesel JJn

2. *hõõruma* `Saapad `klohmivad *sukad puruks* Rei; *seared olid purud nõnnat* `irmus, *se takune - - sielik oli seelas, noh sie* `klohmis Koe

Vrd *klohvama, kluhvima, lohmima*

klohvak(as) *klohva|k* g *-ku* Iis Kod; *-kas* g *-ka* Ris *lohmakas, väljaveninud jalats va* `saapa *klohvakad* Ris; *neid klohvakuid ma küll* `jalga *ei pane* Iis; *suured* [saapad] *nõnnagu klohvakud* Kod

***klohvama** *lohistades käima* *Naa laisk, et klohvas kingi järel* Emm **Vrd** *lohmerdama*

klohvma `klohvma, (ma) *klohvi* peksma, *klohmima* *oll* `klohvnu₂ *tyud*; *är* *lasku* *hinnest* `klohvi *eip* Rõu **Vrd** *kluhvima*

kloiama `kloiama, *kloiata* *komberdama*; *roomama laps läheb kloiates*; *mis sa* `pääle `kloiad Rei

kloiv *kloiv* g *kloiva* *loib* *Üljes oma* `kloivadega *leheb vee sees ja moo peel üsna nobesti* *edasi* Emm

kloivama `kloivama *loivama* *Va kann leheb kloivades* Emm; *Läks siis kloivades* Käi

***kloksatama** (ta) *kloksahit* (kana häälitsemisest) *kana klok's* *kui taht* `haudma *naada*?; *kloksahit tä nakass* `klok'sma Se **Vrd** *kloksuma*

kloksatõmõ *kloksatõm(m)õ* *luksatama* *ma kloksati, ei tiia*? *kiä minnu* `tõmbass Krl **Vrd** *kloksuma*

kloksik `kloksi|k g *-ku* *hauduja kana* – IisR

kloksna n, g `klok'sna *loksumine kana* `klok'sna Rõu **Vrd** *loksna*

kloksuma `kloksuma *Lüg/-o-/* IisR *Rid* JõeK; `klok'sma *San/-me/* V(-mõ Krl)

1. *loksuma* (*hauduva* või *poegi kutsuva* *kana häälitsemisest*) *Kana* `kloksob, `kutsob *puegi* `süömä; *kana* `kloksob, *kui* `audub *Lüg*; *Kui* *kana* `kloksuma *akkab, siis jättab ta munemise maha, tahab* `auduma *akkada* IisR; *kana kuulukse* `kloksuvad *Rid*; *mõni* *kana* *käü* `klok'sih *murro piteh* Vas; *kana klok's* *jo*? *ei taha*? *luvva*? *inämb* Rüp; *kana kuts* *ummi* `poige *mano, kana klok's* Se **Vrd** *kloksatama, kloksutama*

2. *loksuma* *latsõl om jahe, joba* `klok'smõ *nakanu*? Krl; *lat's klok's, suur* *inemine* nigu Plv **Vrd** *kloksatõmõ*

3. *haiglane* *olema, põdema* *ta jo klok's, kõhn* `terviüss *om* Se

Vrd *kloksuma, klõksuma, loksima*

klokutama *klokutama* *loksuma* – Krl **Vrd** *kloksuma*

klomakas *kloma|kas* g -ka Kuu/-gas/ VNg(-mm-) Lüg JMd Koe klōmakas `pipra kaun oli `viina sies, vanaisa pani iga `ommiku oma klomaka ära VNg || (suurest tükist) `mulla klommakad VNg; ia puu klomakas tie `piale visatud JMd || klomakas kie `õige tugev on obone ehk inimine Lüg **Vrd** lomakas, lombakas

klomberdama *klomberdama* deskr (võitegemisest) *Indrik ja üks poiss olid võid `valmis klomberdamas Jäm; (joobnust) mis `aśsa sa klomberdad ühe nurgast `teise Ris Vrd klomberdama*

klomm¹ *klōmm pane uks `kinni klomm VNg*

klomm² *klōmm* g *klommi* väike oja juušk nigu üt's klōmm järve vjirt pite, tuu `omgi tuu Pedäspää kurm Võn **Vrd** lommm

klommi mõlki *plek'k nõu om `vankre pääl `klommi `peśsenu Ran Vrd lommi*

klommima *klommima, (ma) `klommin Kuu VNg taguma `miski `asja `klommida `kinni VNg Vrd klōmmima, lommmima*

klomp *klomp* g *klombi* Hi LāLo Ris Juu HJn JMd JJn Koe Kad Lai, g `klombi R; *lomp* g *lombi* Sa Muh/-m-/ Mar Vig Kse(-m-) Tōs/-m-/ Khn/-m-/ Aud Hää SJn Rōn/-m-/ , g `lombi Kuu Jōh

1. (vormitu) tükk, kämp, tomp *supil on läind jahudest `klombid `sisse Jōe; Rōga `klombi lüüb `kurku Jōh; võtab lombid `jalgade ala Khk; vesi lombid (jäätükid) `lahti teind Mus; apopiima lomp Mar; `Sioksōd mehised `õmbu õonad nagu `suhkru lombid; õonad üsä nao rasva lombid Khn; mañdi kord nagu pisikene kirsu kord oli peal - - piim oli all nagu klomp Juu; klombid `korjavad kabja `alla `oostel sulailmaga HJn || (meeleliigutusest) Nutt kippus `piale ja klomp tuli `kurku IisR*

2. kandiline puutükk, klots, pakk *lae lombid on aampalgi kül'jes `kinni Khk; lomp `võoti `välja, kui mett taheti Kär; `Pöikliga raiuti männi peelt `seiksed suured kaba lombid ää Kaa; Va kase lombid, koid äe ajand paljas `pulber veel Pöi; käia lombid o koa tammest Muh; Tolli klombi sees on kaks ouku, kus tollid püsti sees, nende vahele panta aer Emm; pana laua jalale üks puu lomp `alla, laud `lonkab Tōs; `enne `pañdi sedasi nurga vahele `klompisi, kui nurk oli nihuke tühi ehk pal'k oli õhuke, siis `pañdi klomp `sõnna `sisse Juu; [poiss] tegi `klompidest jänesemajasid JJn || krihv Libedaga `talvel `löödi obuselle `alle `sipkad ja `klombid IisR*

3. puuking; jalatsi puukonts *puu`kingad ehk `klombid Jōe; uued kiñjad `varsti kee, klomp veel alt εε Emm; lepa puust raiudi vähesed klombid kiñja `alla Rei; klombid on puust `tehtud, jala all üks päini, paeladega käis jala peal `kinni; talve tarvitadi `klompisi libeda jää peal, naelad talla all Ris; lombid on puust tehtud, seest õõnes, kus jalg sees on SJn **Vrd** komp*

4. liiprikirves *klomp, senega `lätlased `käisiväd `liipriisi tahumas Lüg*

5. (puuadrast) *eks ta puuklombiga künd JJn*

Vrd klamp¹, klopp²

klompi *klompi* Hlj VNg Lüg Rei JMd Kad, `lompi Khk Kär Pöi Tōs adv tükki; tombuks, kämbaks veri lähäb `ühte `klompi Lüg; abu piim läheb `lompi Khk; märg muld akab `tuhli koogu laba `külge `lompi Kär; lume võtab `lompi Pöi; veri tarretab ära, kui `seisma jäeb, `tõmbab `klompi Kad **Vrd** klompis, lompassse

klompima `klompima, (sa) klombid taguma, tahuma kui sa piad neid (kive) `klompima, tükka kül`jest ää `lüema; suur `aamer, `miska kivi klombid KuuK **Vrd** lompima

klompis `klompis Lüg Käi/-es/ JMd; `lompis Khk Mar Tõs adv tükkis, kämpas, tomпус veri -- on `klompis Lüg; piim oo `lompis Khk; `jaaksed on `klompes villad Käi; päris `lompis oli see apu piim Mar **Vrd** klompi

klompjalg lombakas sa nao va klompjalg lased sii Mar **Vrd** lompajalg

klomplene `klomple|ne g -se tükiline, tombuline lõng läin `klompleseks Ris **Vrd** lombiline

klomplik (kandilisest esemest) `Klompik on sehane `kantlik asi nat ema nõõla-lõnga küüp (karp) Emm **Vrd** lomplik

klomps klomps g `klompsu lonks ota üks klomps vett VNg **Vrd** klonks

klompsima `klompsima deskr ahnelt sööma, lõmpsima küll se `klompsib `süia VNg **Vrd** lompsima

klomsakas klomsa|kas, lomsa- g -ga lohmakas suured puu kihja klomsagad jalas; suured laiad lomsagad Khk

klongas `klongas g `klonka sõtkas `klongas on `valge, tiiva `ümber on natuke `musta, ema `klongas on all üleni, kohu alt on `valge Jõe

klonks klonks Trm, g klonks|u Rei Ris(-o) Kod/-o/, `klonks Lüg

1. lonks, suutäis võttas ühe `klonks `viina Lüg; Ooda ma joo paar `klonksu vett Rei; ei ma_i anna sul mitte üks klonks änam Ris; tämä `rüüpäb ärä kõhe kahe kolme klonksoga Kod **Vrd** klomps

2. int (annab edasi neelamisheli) juob klonks ja klonks `nindagu obone Lüg; siis lüpsik `suule, `jooma klonks, klonks Rei; Kui ta viina õli võtnud, siis neelanud ikke klonks ja klonks Trm **Vrd** klunks

***klonksama** lonksama (ta) `klonksas ühe `kõrraga menemäie, enämb ei õle `tilka Lüg

klonksatama `klonksatama lonksatama viin `klonksatas kohe kui kõrist `alla läks VJg

klonksima `klonksima loksuma kana klonksib sedasi klonks-klonks Juu

klonksti int lonksti Mis kibe sie rohi on, pane `silmad `kinni ja `niela `klonksti `alle IisR **Vrd** klõnksti

klonn poisike, klunn `poiskõsõ kloñn kah, uma juua suuhn Rõu **Vrd** klontka

klontka = klonn `poiskõsõ `kloñtka olliva, siss olli `jalgratta ärä varastanuva Nõo **Vrd** kluntka

***klooberdama** kooberdama mes sa klooberdad, käib klappadi, klappadi Kod

kloober|salts glaubrisool `kluobersalts, sedä `luomale `annetasse, ku `luomal on sitt `kinni ehk kusi `kinni Lüg **Vrd** klaubrisool

kloom → ploom

kloopima `kloopima raskelt käima Pani `kloopima, suured `rasked `soopad `jälgas Emm

kloopnits = klopets `kloopnits vai luñtnõna Se

kloop|saag kahemehesaag klopp`saega `lõigata `laiemad ja `pienemad puud `lõhki Lüg; kloop saag oo üks viis `jalga pikk ja neli `tol`li lai leht Mär; reissmassige tulep riips lavvale `pääle tõmmate, siis võip luup`saage siandsd õhukest `lauda `saagi ku paper Krk

kloor → loor

klooster `kloost|er g -ri Jäm Emm Rei Mar Han Tõs Hää VJg/-ua-/ Kod(-ua-), g -re Mar Tor Ris Plt; n, g `kloostri San Krl Har; `kluost|er Juu, g -ri Kuu VNg Lüg Vai JMd Koe Iis Pal, -re Ris; in `kluostrin Lei; `kluust|er Hää, g `kluustri Ran Puh; n, g `kluustre Rõu; `loost|er Põi Kir Han, g -ri Khk VII Muh Kse, -re Mär Tor Saa; `luust|er g -re Saa Trv Hls Krk/-uy-/; *klaštar* Lut klooster läks `mungast `kluostri Lüg; *Rahvas räägib et Saareküläs `olla `looster olnd Põi; peris nunnade `looster oln `ennem Kir; nõnnid elan `kloostredes enne vanast Ris; kes oless nüid, kes miu `kluustride viiss Puh; `kluostrin pää mie² jelasõ Lei*

klootsima `klootsima jalgu lohistades, vaevaliselt käima *Läks seeld `klootsides, mis sa sii klootsid Käi Vrd klohvama, kloperdama, kluatserdama*

klootska `k'lootska klimp – Se Vrd klutsik

kloov¹ *kloov* g *kloova*, hrl pl *kloovad* Hi(*kloovid* Rei); *loov*, pl *loovad* Juu, pl *loovid* Sa soalaad *kanjaspude loovid `kiikuvad sedavisi - - küljebude vahel Kär; pani soa `loovide vahele Jaa; need on `kanga kloovad, mike vahel on suga Phl Vrd kload, loivad*

***kloov**² pl *kloovad* Emm Rei hülge jäse, loib *Kui ülgejäl käidi, siis `panti nõör `kloovade tagand läbi ja `ulti nenda `moodi lohistes Rei*

klopad pl *klopad* puupäitsed – Kos

klopahutma *klopahutma* kergelt kloppima *ma_klopahut'i ka inne taad `putru, ega_sa_ss klopahuta² Rõu*

klopat-klopat on *muku klõbissavad klopat-klopat* Kod

klopats¹ *klopats* g -i krapp – Kam Vrd klopp¹

klopats² → klopets

kloperdama *kloperdama* Rei, (sa) *kloperdad* Kod, *kloperxada* Nõo

1. loperdama, vänderdama *Vankriratta vits kloperdab pääl; massin kloperdab Rei*

2. jalgu lohistades liikuma *mes sa kloperdad* Kod Vrd klootsima

3. kloppima *Klopertiga om ää vällän tolmu suurembide rõevaste ja tek'ke sehest vällä kloperxada* Nõo

kloperdi-kloperdi deskr *kloperdi-kloperdi läksime* [puukottadega] Jäm

kloper *kloper* g -i klopets *Klopertiga om ää vällän tolmu suurembide rõevaste ja tek'ke sehest vällä kloperxada* Nõo

klopets *klop|ets* Kei Rõu Vas Röp Se, -ats VNg Plt Puh Nõo, -at's San Rõu/g -dsi/, g -i; -its Plt Rõu; *klobits* Kod, g -a Vai; *klupe|t's* Rõu, g -tsa Vas; *klupits* g -a Ris; *lopa|t's* g -tsi Krk(n, g *lopitse*)

1. poisijõmpsikas, -klutt *`poisid kui klopat'sid* VNg; *`nuored klobitsad, vottavad nena täis Vai; vad poisiklopitsad tegevad pahandust; `väiksed klupitsad (vasikatest) Ris; üks veikene klobits, `seitsme kaheksa uassane* Kod; *va poisikse lopat's* Krk; *ku ma `poiskõsõ klopat's olli, siss ma_ss saa setukeste kõnest aru* Nõo; *`poiskõsõ klopat'si ommavõ, `õigõt müst ei olõ ütte* San; *`poiskõsõ klupet's* Rõu; *Oi missugunõ klopets sa² jo² olõt* Vas || *popsiklopets* (popsihurtsik) Röp Vrd klopnits, klopp³, kloptsik, klõpats¹

2. saamatu; rumal, laisk *sa olet ku üt's va lopitse, kellekist aru_i saa; laisk lopat's, sji ei `tõmba villast `lõnga ka katik; sii üt's lopats, ta lorutess* Krk

klopike(ne) *klopike(ne)* VNg VJg, *lopike(ne)* KJn Hls dem < klopp puu *klopike* VNg; *lauva jalal pannas lopike ala, ku ta lühemp om* Hls

klopi|laud lokulaud *meil ol' Mõnistõn kell `ülhlen, Sarun ol' klopi|laud Har Vrd klopp¹ -leib klopileib, püüli jahu, `pärmil paned püümä `sisse, ku üles `kerkib, siis jälle klopid, jälle klopid alamalle - - siis ahjun `kerkib vüil, siis täl one õhuke koarik all ja piäl Kod*

klopile *klopile|ne g -se Amb Kod kanga- või kindakiri; ruuduline kangakude klopilene `kinda kiri, tämäl one klopid siden; klopilene `kindaserv õli nii kõva, et mette üks täpp ei veni; kodusin nel'jän niien klopilese; klopilene kangas - - nii suure klopi kui tahad tehä, suured silmad tulevad, klopilene Kod*

klopits → klopets

***klopitsema** lööma, klopsima *a mis sõss lavvakõisist viga kokko klopi|sema? Rõu*

klopi|tõrdu = klopi|tõrs *`kartoli_ lastass klopi `tõrduhe; inne `kartoli maha `laskmist klopi `tõrduhe `lasti vesi, tuu ol' jahutaja annom Võn -tõrs meskitõrs sie `üit'i klopi tõrrest kus teda (meskit) jahuteti VMr Vrd klopi|tõrdu*

klopp¹ *klopp g klopi Har Rõu Vas Se; lopp Rõn*

1. lokk, lokulaud *`mõisa lopp `lүүüdi, siss lätsivä talurahvass kah Rõn; `mõisan kell ol' `üllen talli tornin, kloppi `lүүüdi kah Har; `lõunõ klopp, õdagu klopp, `suumao klopp Se Vrd klopi|laud*

2. krapp *innevanast, ku mõtsah `kauti karaga, siss pidi õks klopp kaalah olõma Se Vrd klopi|laud*

klopp² *klopp g klopi LNg Mar Kos(g -a) KuuK Amb Koe VJg I Äks Ksi Plt, g klopi Kuu, kloppi VNg Jõh; klopp g klopi Ran Puh Võn Kam San Plv/-u-/ Ráp/g -a/; lopp Var Pil KJn, lopp M San, g lopi*

1. puutükk, klots *puu klopid - - lapsed tegevad maeasid Mar; klopp pannasse laua jala `alla Koe; klopp piäb nel'jänukeline õlema Kod; pista lopp ala, kus tad vaja om Hls; laud lõnguts, ma pane lopi ala Krk; kui [veski] kivialuss om õhembass kulunu, siss pandass plangud `alla, kate vai kolme tollilised klopid `ümbre `sõõri Ran*

2. klotsikujuline ese või eseme osa *`Tel'jä klopp õli siesama mis [vankri] plokk Jõh; ühele pöiale suab `jätud nisukene ammas, kus suab `keskmine klopp jälle `pandud (vokiratta tegemisel) KuuK; tünni põhja teritamise klopp; lakalise klopp (vankri osa) õli tehtud kasest ja rungad koa Trm; kõie kokko `laskmise klopp; kot'i üles `võtmise kõis ja klopp (veskis kottide tõstmiseks) Kod; rihalse väravatel on sagarad, puust lopp kus sees `samma ots käib Pil; lakaklupp, teleklupp (vankri telgede ülemine ja alumine pool) Plv || (võrgu, nooda) ujuk `nuoda `pullid, puust kloppid, auk sies, nüör läbi Jõh || puupäitsed Klopid on puust tehtud päitsed Kos*

3. (mustriruut) *õhjad kudutasse klopidega, siis on villane lõim ja linsed kudejed; [muster] klopi `viisi läks. ühe värvigä teed klopid ärä, siis akad `tõisi kloppa tegemä Kod*

4. lume-, jäätükk *sulaga jäävad klopid obestele `jalgade `alla Ksi; klopi? hobõsõl jala all Plv Vrd klupp³, lopp¹*

Vrd klomp

klopp³ *klopp g klopi poisike - Se Vrd klopi|laud*

klopp⁴ *klopp g klopi Võn Har Rõu Vas lohk, mõlk pañg om kloppõ täüs pest Har; klopp um plekil siseh Vas Vrd lopp²*

klopp⁵ p kloppi Kuu Hlj; lopp g lopi Khk peks, nahatäis tegid vai midägi paha ja `anneti kloppi `sulle, eks siis old äbü old siis `palgaks, et sugeda said Kuu; said teise küla poiste kääst loppi Khk

kloppi mõlki – Vön Rõu kard lät's kloppi Rõu Vrd loppa, loppi

klopp|haamer roostekloppimise haamer [laeva] Tekki klovida kloppaamri ja kraabiga ning käida pärast terasarjaga üle enne kut uuesti eε törvada; Kloppaamriga klovida roua peeld roostet Emm

klopp-klopp deskr obose jalad `lüevad kalo-ppi, klopp, klopp, kui `kruonu vägi läheb Jõh; lõi lopp-lopp ukse `pihta Tor

kloppima kloppima Jäm Hi Tõs Tor spor K, I, (ma) kloppin R(klobin Kuu Vai); `klopma Mar Kod, -p- Var TLä San/-me/ V; loppima Sa Mär Läd Pä SJn Vil, `lopma Saa M(-me); (ma) (k)lopi(n)

1. taguma, korduvalt lõõma; raputama `riide tahab kloppida, on `tolmus `kangest Lüg; `naised kloppid `riide `paaligaga joe `ääres `laudi pääl Vai; Klopi plekk `sirgeks Jäm; `riided `tahtvad `väl'ja loppida Khk; Pärast lopime paranda `riided äe; Talla nahk sai enne märjaks kastetud ja siis vasariga äe lopitud - - siis `löödi alles `saapa `alla Pöi; Enne [katla pesu] peab [laeva] katla seest ja torude ümberd katlakivi korra maha kloppima ja arjama Emm; kotti klopitasse koa jahost `puhtaks Mar; `lauba peab tekka ka loppima Vän; ku sa madrus oled, siis raud `laevas on su tüüks roostet `loppima Hää; nüid on `rõõvad lopitud, viin ära `kamres Saa; `lamba `nahku `tarvis kloppida JMd; sai sedavisi virutada ja kloppida teda [linast kangast] Koe; `tohter klopi, `kuulab koda kopsod `tüütäväd Kod; [köva õuna] lopi kah, siss on parem Vil; nuu `suvva ummeluse klopi vasaraga lak'ka (laiali), et na mitte varvaste `pääle ei litsu Nõo; tulekahjutornin lüüäss `kellä ja `ümbre `tsõõri klopitass Har; vasaraga klopitass [vikati] terä är?, alasi pääl piinitäss; vikat' lätt `kijrdü ku ei klopi Rõu; sääne `lapjo ol' nii, `tsälgoiline, sõss `tuuga klopp [õlekatust] nii üless nii ilostõ sõss sai tasanõ niikui Plv; klopi tuu [pärna]puu kuur är_sõss tuu jääss sääne ku sült Vas; klopp `jalgu [lumest puhtaks] Se || raputama, loksutama ma käisin linnas selle puu aSSI `vankriga - - tema ei kloppi sedamodi nagu raudaSSI `vanke KuuK; pütti `panti peenikeisi `kivve ja `liiva, toda pidi nii `klopma et tä iks `puhtass läits Ote; `haudlikanõ tji klopp, halv tji Rõu || laperdama akkab [veski] `tiiva kloppima, ku otse tuul oo Var

2. segama, vahule lõõma `küpsedetti `silgud siis panni pääl magedast ja siis kloppiti muna `pääle VNg; akkan `taigina kloppima; `klimpi klobida ka Vai; koor lopidasse koostaga võiks Khk; obusel lüiase rokka, rukijahu lopitse ää Var; `liinisessa sai seep lõegatud, see sai vahule lopitud Mih; roosamannat lopitse Tor; `peene `leiba `tehti ju ka rukki püülist keeva `veega ja seda klopi ermus kaua HMd; munad klopitasse ärä, jahu `ulka ja tehässe kuagid; jahuroka klopid vitsa kimbuga vahule Kod; piimaga `kartuli pudru klopitasse männaga Äks; `lopku [muna] `suhkruga ärä ja joogu siss Vil; vanast rüüivä `vaškile kah es lopite, nüid uvvembel aal om akatu `lopma Hel; võtat paast toda supi `liimi, klopi kjiisa jahu sinna leeme `sisse `kaussi, kos sa muna olet `klopnu, siss valat patta tagasi Ran; ega kloppi ei vöi, klopmisega läab vatule Nõo; siss lõiguti nimä [mädarõikad] lipsukõistõss, klopi soolaga ärä - - aput `kuurt `panti pääle Ote; `vaškillo klopitass rüü jüvvä Urv; Edimält klopite leib kässiga läbi, sõss valõte `jauha Röp

3. ägedalt, valjusti koputama *ei teä ken se kloppi `ukse taga Vai; mina `kuksi `klopma, `antsi naa et uks värises Var; Külalised loppisid ulk aega ukse taga, enne kui sisse said PJg; üks klopib ukse taga Ris; mis vigurid te teete, et klopite ukse taga Juu; mis sa lopid säääl taga usse Hls; ussõ pääle klopp Se*

4. fig peksma, kolkima *Sie kuer poiss tahab kloppida IisR; Eks nad kloppisid poisi enne läbi Jäm; loppisid ta metsa vahel tümaks Mär; sai `ästi kloppida VJg; nüid om ta lopit, kondi `pehmess lopit Krk*

5. ägedalt tuksuma, pekslema *`kohkusi `kangesti, süda akkas loppima Khk; söda peksab ja klopib, kenel södame aigos on Käi; süda akkab loppima, tahab `väl'la `tulla Vän; süda klopib ja valutab Kei; kui süda kõvemast lööb, siis peksab ehk klopib Lai; ku tüü üle jõvnu läits, siss nakass südä jälle `klopma Puh; süä nakaás nii `klopma et, kas vai elovaim minek'il Rõu*

Vrd kolksima, koppima

klopp|ratas kiviveovankri ratas *Klopprattad `leigati kas `plaagast välja vai enamast `tehti kõvast lehtpuu pakkust IisR*

klopp|saag → kloopsaag

klopp|tõrs *nied `viina `käigu `tõrred ja se klopptõrs kus segati -- säääl tegi purust ja jahutas ärä ja siis `läkski `sinne `käigu `tõrde Jõh*

kloppuma *kloppuma Rõn Kan Har Vas kloppida saada [plekknõu] är^o kloppunu^o Kan; Ärä_kihuta_ni_kõvva, piimäkarra_kloppusõ^o ärä^o Har*

klops *klops g klopsu Rei Ris Juu/-o/ lops pani `talle ühe ää kõrva klopsu Rei; lõin `talle `kerve põhjaga õhö klopso pähä, siis [siga] ei karju `ühti Juu*

klopsakas *klopsakas muhk suur sinine klopsakas Mar Vrd lopsakas³*

klopsima *`klopsima, (ma) `klopsin spor R, (ma) klopsin Rei Mär Kse Ris Jür Amb JMd Koe VJg Iis Plt; `klopsma Se, (ma) klobsi Rõu taguma, kolkima, (korduvalt) lööma; kloppima se `klopsis `toisi VNg; [toores piim] lähäb [keetes] kokko nii sama ku õles munad õld `klopsitud Lüg; mune `klopsima Rei; mis nad pimedas veel klopsivad Mär; [niine] ihukoor (koore alumine osa) klopsitasse ää ja pannatse põlen `aavade `peale Kse; koredad puud on kõik `alkad, klopsi `teisi `lõhki et lušt Amb; küll ta `klopsis neid mune `kat'ki VJg; klopsib `uamrega Plt; klobsi^o tä läbi Rõu; `jalgu klopsitass lumõst Se || k o k k u klopsima kiiruga midagi ehitama Jaan `klopsis maja kokku ja läks `naisega `sisse elamagi IisR Vrd klotsima, lopsima*

klops-klops *deskr Klops-klops tagus laps puu `klot'siga `vasta `lauda IisR; `surnuka käib `aima klops ja klops Vai*

klops|mokk → lopsmokk

klopsti *`klopsti Rei HJn Pal klopsatades, klopsatusega unt `neeland pojad `alla klopsti, `neeland `alla pohas Rei; [kaljakibu] kuaš on koa `tehtud kunsakas, vedruga `klopsti läks `kiinni HJn Vrd klopstik, lopsti*

klopstik *klopsti kihja kor'k tuli alt ee `klopstik Khk*

klopsuma *`klopsuma kolksuma uks klopsub, jumal `oetku kis see on Ris*

kloptsik *kloptsik|k g -ku poisijõmpiskas Kloptsika^o `saisva^o tjj pääl Se Vrd klopets*

kloss¹ *klošs g klošsi teokarp `väikese_teo^o elässe `klošse seen. põhatuul aase klošsi^o `viirde Röp*

kloss² → loss

kloterdama *kloterdama* Koe Iis lohakalt käima; logistama *kloterdab* [hobusega] *paha teega* `minna Koe **Vrd** loterdama

klots *klots* g *klotsi* Rei, g `klotsi Kuu IisR; *klot's* g *klo|tsi*, *-t'si* Mar Mär Var Ris Kos Amb JMd Koe Iis Trm Kod Hel Ote Rõn Rõu Röp Se; *lot's* g *lo|tsi*, *-t'si* Khk Põi Mär Vig Var Krk

1. neljakandiline puutükk, *klots* `Kandilised puu`otsad olid `ennemi alade kabulad, pärast `üällä `saksa peri `klotsid Kuu; *aampal'k* oo `klotside peal Mar; üks puu *lot's* `peale `lüia, siis seisab kõvasti kinni Mär; *laua* `lõikusel pannakse *klot'sid* `suagide vahele JMd; *lavva ütte* `otsa o'l lüüd katõlõ poolõ_noid `rüüpid *kat's* `klot'si Rõu

2. klotsikujuline ese või eseme osa [veski] *mõlemi* `kande poari `sisse väljapoole `külge tapiti viis pisikest `lotsi, *lotsi* `otste `pääle `pandi nõumpuud Põi; *vanal ajal* olid [ustel] *suured puu riivid*, `klot'side vahel `kinni Mär; *kiipringi lotsid*, *kus piäl* [veski] *piä pöörab* Var; *kui pintsak* `val'mis on, *siss pre'ssitakse nõnna*, *et klot's on all ja* `pre'ssimise *padi piäl* Kos; [tellingu] *lot's* Krk; *katõ`kõrdsõlõ lengile pandass vahõ klotsid* Ran; *vuga`üüvlil om klot's sisen* Ote; *edeteleklots* (vankri esiteljel) Röp || *ketas*; *plokk niie klotsid ehk niie kettad*, *kelle`külgis niied* oo Mar; *klot's om sääne tsõõr*, *kui vaja üless vitä?*, *sis tu klot'si pääl juusk kabõl* Se

Vrd klopp²

klotsima `klot'sima lööma, taguma `vankre `a'ssi *klot'sitakse sivedaks kahe* `uambriga JMd; *sie* (naine) *oli oma mehest üle*, *kui mies võttis* `viina, `klot'sis *näu* `puhtast Kad **Vrd** klopsima, lotsima

klotsme pl *klot'sme* (linamasina puulaagri osa) – Hel

klots|raud *neetraud needimise vai klot'sraua* - - *sellega* [sepp] *vajutab kõrrast naela pia piale ja vuamriga koputab needi õtsa piale* Trm

klott *klott* g *klotti* kiil lüõ *klotti vahele* VNG

klou *klou* Emm Hää, *klõu* Khn, *lõu* Mus = *klouvall* `rootsli (grootseili) `kahver tõmmetse `lõuga üles Mus; *Klõu piäb piigist ennemä üles vädämä* Khn

klouga|väits *klougaväit's* kohitsemisnuga – Lei

klouhval → *klouvall*

klou|vall *klou-* Hlj Hi Hää JõeK, *klõu-* Ris, *klõu-* Põi, *lõu-* Mus; `klouhval Ris *klouvall klouvall* `tõstab *alumist* `purje Hlj; *klõu valliks* `üitakse *see mis masti* `vasta on - - *kui purju* `kahvel üles `veetakse Põi; *klouvalliga tõmmada suur puri öles* Emm; `Kahvli üles `tõmmamiseks on *klouval'l* Hää **Vrd** klou, lousvall

kluaberdus *kluaberdus* g *-e* joodik nõnnagu *kluaberdus käib*, *mes seädi suab*, *juub maha* Kod

***kluatserdama** *edasi-tagasi käima*, *kooserdama käib ja kluatserdab uksess* `sisse ja `väl'jä Kod **Vrd** klootsima

klubi¹ *klubi* Lüg Jõh Hi Mar PJg spor Ha ViK I, Ksi Plt Ote; *lubi* spor Sa, Muh Vig Kse Var Mih Tõs Tor Hää Pil M Võn; pl *klubõ?* Vas raha asendav maksetäht (nt vabrikus) *klubid*, *sada* `ruplased ja *kahe sadamesed* Lüg; *klubi õli paberist* `lõigetud `nelja `nurkeline, `nindagu *rautie piletid* Jõh; *lubid olid paberirahad*; *lubid olid omad rahad*, *Iiumal olid omad ja Soaremal omad* Põi; *vanaste olnd* `Kärda *vabregol oma rahad ja*

kannõd klubi neme; `Kärda klubid olid sii Iumal `üksi Käi; üsna vanasti olid klubid nahast Rei; kui `enni `mõisas tööl keisid, siis seal alati põlnud raha anda, siis `anti klubid; kui sa `tahtsid raha saha, siis sa `antsid need klubid `mõisas ärra kätte ja tä `andis raha Mar; lubid olid `väiksed pisikesed, `pahre kellod (killud), `numred peäl Vig; vaásika nahast teind rahad, klubid nemed PJg; kolme `kümne viie `kopkased `ol`lid kõege suuremad lubid Tor; eks paberist letakad oln klubid, vana orjapõlve `aegne raha Ris; nahkrahad `olla old, nahast `olla `löödud klubid Juu; ega ned kaua ei käind, `oastad neli viis mis ned klubid käisivad Jür; klubid -- `kümmene oli punane, viieteist `kümmene oli kollane, kahe `kümmene oli sinine, mustaga oli kiri Kad; klubide `viärtus `loeti `kopkide järele Kod; lubi es ole riigi raha suguki, `kaupme teive peenikest raha. lubi olli `pahre näru, `kümme `kopkust senigu viie `kümmeline Hls; `pääle Krimmi sõa tul`live nii lubise Krk; Võru lubi olli nahast ollu, egäl linnal olli oma raha Hel

klubi² n, g (k)lubi spor Sa(g lubja Jäm) Rid **a**. püünise või ankru tähis võrgu märgi lubi. ülal `otsas on tu`t, olga kalsust ähk oksast. all `otsas on kivi. ning siis sääl kes `paikas on sihand suur paks laava tükk, ähk ümarune kahe jala pitkune ru`l. see on siis märgi lubi, see ojab märgi otse `püsti Khk; `keskja kõve `otsas oo lubi `kinni Mus; Klubi on `ankrumärk, kinnitakse `ankru `külge, klubi on kas korgist või puust Pöi **b**. võrgukäba, puust ujuk lubi, mis aina peel on. lubid tehase `kergemast puust Khk; Selise peal olid puu tükid, nee olid nooda lubid Pöi **c**. vender pitk puu, `keskel kõis `ümber, kõve teine ots laeva kül`jes, klubiks `üitaste Jäm

Vrd klobi

klubin klubin kolin – Phl

klubi|raha = klubi¹ lubi rahad - - nee olid ikka `maksjad ka Khk; klubirahad `maksid ainold Iio saarel Käi; `ammu juba olid klubirahad - - paksust paberist olid Juu; paberist klubi rahad, neid oli `kolme `sel`tsi - - kahe `kümne viiene, viie teist kümmene ja `kümmene HJn; lubiraha ollive kaupmeeste `väl`la ant, peenikse paberist vahetusraha Pst

klubi|sool → klaubrisool

kludima kludima Kuu VNg Kod Puh Vön Krl/-mõ/ Har Rõu/-mma/, da-inf kluti[?] Räp Se lööma, peksma, klohmima Poissid kludivad omavahel `ühte `puhku Kuu; tämä tahas `rohkem kludida Kod; küll ta kludiss tõõsõlõ pähä Vön; solanõ lät`s `poiskõist kludimõ Krl; `naksi taalõ rusiguga pähä_kludima Har; sa tahat kluti[?] Räp; kulaguga ka kluditass Se

klugin vedeliku voolamisel tekkiv heli Nii ia `juomaaeg, et klugin taga läheb `alle IisR

kluginal adv < klugin Kurk jäeb sul `aigest, kui seda jäe `külma vett `ninda kluginal juod IisR; Kuuma tiid ei saa kluginal juvva, piad iks suutäite viisi rüüpämä Nõo

klugisema klugisema kluginat tegema Ma_i `mõista `kitsa `suuga pudelist `juua akkab klugisema, aga suhu ei saa suurt kedagi IisR **Vrd** klugistama

klugistama klugistama kluginat tekitama (ka juues) `Kalkun klugistab kluu-kluu Lüg; `Naeru klugistama; `Viinapudel on jo `alle klugistatud IisR **Vrd** klugisema

kluglutamma kluglutamma, klugluta[?] kluugutama ku`u jo kluglutass kluu, kluu, kluu Har

kluhho kluh(h)o, kloh(h)o Jõh Vai(g kluo) Vas Se(klohhoi); `kluh|koi- IisR Trm, -hoi- VNg IisR; kluhka Trm; kluuho Räp; gluhh|o, -a, -oi, g gluhhoja Lut kurt sie on `õige kloho inimene Jõh; Sie mies on puol `kluhkoi-d, terake `kuuleb IisR; `korvad `onvad kluod ei

`kuule enemb üväst Vai; *kluhka* `ööldakse, kui `ästi ei kuule Trm; *sa vana kloho, kuulõ õi?*, *ku ma `ütle Vas*; *mu poig ol'l periss kluuho selle teda neekrutiss `võeta es Röp*; *klohho papi peräst või_i `kellä `kat'ski `pessä?* (kahte korda ei öelda ühte asja) Se; *gluhhojast jäänü?* Lut

Vrd kluhkats

kluhka → kluhho

kluhkats *kluhkat's* g -i kurt oh sina pagana *kluhkat's* Iis **Vrd** kluhho

kluhvama `kluhvama halssima `Pauku tuli tihejämmini, `kluhvasimme üles ja lasimme `seilid maha Kuu

kluhvima `kluhvima Jür Hel/-me/; `kluhvma, (ma) kluhvi Saa, `kluhvma, (ma) klohvi Har peksma, klohmima *ma su kluhvi läbi*; *mis sust `kluhvi Saa* **Vrd** klohvma

kluk-kluu int lindude häälitsus *Kurõd karivad kluk-kluu* Khn; `kalkun teeb sedasi *kluk-kluklu* Juu

kluks *kluks* g *kluksu* Rei, `kluksu IisR *luks Võtta vett, siis `jäevad `kluksud järele* IisR; *mul käivad kluksud* Rei

kluksama `kluksama fig sööma – Lei

kluksin *kluksin* g -a väike pudel; pudelitäis *kluksinad one nel'jändikud sorod*; *kluksin õli veeke pudel `viina, arvata puultõiss `pit'si* Kod

kluksuma `kluksuma, (ma) `kluksun spor R, (ma) *kluksu(n)* Jäm Hi spor Ha, VJg Iis; `kluksma Kod

1. kluginat tekitama; loksuma *kana `kluksu, `tahto `männä `auduma* Vai; *Kana akkas kluksuma ja panti ouduma* Emm; *Kana `kluksus `poegi* Rei; *kanal tuleb nihuke tuju, akkab `krääksuma ja kluksub, jätab munemise `järgi* HMD; `Aduja *kana kluksub ka vahest munade pial, `ootab `poegi `väl'ja tulema* Jür; *kõllane kana kluksub kõik sji keväde, tahab `poegi tehä* Kod **Vrd** klukutama, klutsuma

2. luksuma *mis sa `kluksud* Jõe; *kui `ihmine `kluksu, siis tädä `mainiti* Vai; *Lapsel on lapid märjad, kluksub* Rei; *kül'maga aka päris `kluksuma* Ris; *kluksub nagu kana* Iis

Vrd kloksuma

klukutama *klukutam(m)a* loksuma *Ku_kana `haudma jääss, siss klukutass, muudku_käü ja klukutass: kluk-kluk, kluk-kluk* Har **Vrd** kluksuma

klummima → krummima

klump *klump* g *klumbi* Ris Nis Juu VJg, g `klumbi Hlj VNg Lüg; *lomp* u Hls

1. u (ümmargune) lillepeenar *Tegin `akna `alla `klumbi* Hlj; *lilled kasvavad klumbi peal nii ilusti et* Juu

2. väike saareke või rohtunud koht jões `klumbid *jues on abad* Lüg; *oli sial jõe klumbi pial; läks jõe `klumpi* Nis

klump² *klump* igav, troostitu *jääb üks klump asi; `üsnä klump* Kuu

klumpar → klunker

klumps jooginõu *ega siis vaadil ei või suurt `auku teha, piab siis klumpsiga* [vett] `võtma Hää

klunkar → klunker

klunker `klunk|er Kul Kei HJn Amb Pee Kad Ote, g -ri Jõh IisR Rid Lai Hel Nõo, -re Noa Mär HMD Rap Kos Rõn, -eri Tür Sim Äks Ran; `klunkur Ans, g -i JMD; `klunkar g -i Jür PIt; `krunkel Juu; `klumpar PIt; `klunkjun Tür; *lunger* Nõo külapidu, simman `Läksima

`õhta `klunkri Jõh; `lähtvad `klunkrile Rid; kas `klunkre peale koa lähme Mär; kuidas `klunker läks HMD; külas `tehti `klunkred, seal oli aenult pil'l ja tants Rap; `klunkeril tantsitasse Äks; `klunkrid `peeti pühaba `õhta ja saädi `õhta, kui märdisaädid käisid Lai; `Losmanil `peeti vanast ütteluku `klunkerit Ran; `klunker, sääl om kuun, mängitass, tantsitass Rõn

klunkjun → klunker

klunks klunks Vai Phl Ris VJg Vas/-n-/ , g klunksu Emm Rei

1. s lonks ma pole joond end, ühe klunksu joi Emm; Jõi klaasi mõne klunksuga tühjaks Rei; Joo üks klunks Phl

2. adv neelamisel tekkiv heli juob ikke klunks ja klunks Vai; Lehm joob vahest sedasi, et kurk teeb kõvasti klunks-klunks-klunks Rei; nielas klunks klahvi `alla VJg

Vrd klonks

klunksuma `klunksuma Rei Phl loksuma Piim klunksub `ankrus Rei || (neelamisel tekkivast helist) kui kõvaste neelad, klunksub Phl

klunkur → klunker

klunn kluñn Lai Kam Vas Se poisike, poisijõmpikas poesi kluñn Lai; kluñnilõ anna `vitsa Se || (mullikast) aher õhvakese kluñn Kam **Vrd** klunnats, kluntka, kluntski, klunu, klõnn

klunnats kluñnats = klunn – Lai

klunn|kasak üleannetu poisike är² no kluñnkasakut `usku, küll ta joba võlssi² mõist Kan

kluntka `kluñtka = klunn tost poesikse `kluñtkast ka mõni tüütegijä; paar `kluñtkat `ulksiva järveveeren Ran **Vrd** klontka

klunts kluñt|s, -š g kluñd|si, -ži Lei; pl luñtsid Saa klimp luñtsisupp Saa; `k'linke om kluñtš Lei **Vrd** klutka

kluntski `kluñtski = klunn poisikese `kluñtski Pee

klunu kluñu = klunn Kui ma selle poisiklunu kätte saaks - - aga ma talle näitaks KJn

klupe klupe Jäm Hi Var Pär Hää Jür KuuK Kod Krk, kluppe Hlj Lüg IisR Võn/-p-/ , klube Se, lupe Kaa Han Saa Hls Krk tööriist väliskeerme lõikamiseks, klupp `Vindi lõikamise kluppe käib `kasti sies, saab vakkikruvile `vindid `piale teha Lüg; Ne kluped on jo nii ära kulund, et viivad kruuarja seltsis Käi; Ilma lupeta ei saa `vinti, mis tugeva ühünduse annab Han; sepäl om vähepit lusesit ja suurepit lusesit Krk; klubega `vinti püürd sepp Se

klupets → klopets

klupits → klopets

klupma `klupma kluppima Mõtsavaht klupp mõtsa Har

klupp¹ → klopp²

klupp² → lupp

klupp³ klupp g klupi lumetükk klupi² võtt hobõsõ `jalgu ala Plv **Vrd** klopp²

klutine klutine Käi/-te-/ Rei sassis, tortis, vanunud karvaga riie on klutene, kut klutid sedaviisi peel on. lapse pee on ka klutene Käi; klutine loom, kennel karvad kluttis Rei

***klutitsema** kluksuma, loksuma kana klutitseb Jäm **Vrd** klutsuma

klutka hum klimp teeme klut'kad supi `sisse. klut'ka supp on ia Äks **Vrd** klunts, klutsik

kluts *klut's* g *klut'si* kingsepa tööriist *klut'siga õõrutass slengi päält ja kust tuleb õõru. klutsi om`puutse* Ote

klutsik *klutsik* g -u klimp *Kui manna suppi tiid, kui lähäb rohkemb mannad korraga, siss jääb tükki ja omgi klutsiku sehen* Nõo **Vrd** klootska, klunts, klutka

klutsinad pl *'klutsinad tull 'klutsinad teha rauast, nende peal on aerud, 'klutsinad on`parda`küljes* Jõe **Vrd** klüüts

kluts-kluts *deskr kana tahab`auduma`menna, klutsub, teeb kluts kluts* Mar

klutsuma *'klutsuma, (ta) klutsub* Emm LNg/-so-/ Mar Ris kluksuma; loksuma *Kana klutsub, äga ta änam äi mune* Emm; *kepub`audma, klutsub aga`piale, see va`audund kana* Mar **Vrd** klutitsema, kluttima¹

klutt¹ *klut* Hi, -t' Ris, g *kluti* villatutt, tort; klimp *klutt on see, mes on kokko vanond, vella klutt* Käi; *villa, taku klutt* Rei; *jahu klutid* Phl

klutt² *klut't* g *kluti* Khn Hää VJg Hel Ran Nõo San poisijõmpikas *Mia oli allõs poõsiklut't* Khn; *Tüdrikul`õeldaks kut'ka ja poisil klut't* Hää; *oled üks poisikese klut't* VJg; *mes si poesikseklut't`ilpap siin, pane ta`karja* Ran; *kos ma lää säärtside klut'te sian* (sekka) San || *obese klut't, varsa`pääle üteldes ku ta kehv* [on] Hel

klutt³ *klut't* g *kluti* hoop, löök *ma anna sul üte kluti* Ote **Vrd** lutt

klutti *klut'ti* saama peksa saama *sai klut'ti mehe`moodi* Trm

kluttima¹ *kluttima, (ta) klutib* kluksuma *kanad kluttivad, nendel käib ju mõnikord se kluttimise moed* Jäm **Vrd** klutsuma

kluttima² *klut'tima, (ta) klut'ib* VJg; *'klut'ma* Nõo *peksma klut'tis teise läbi* VJg; *Me näieme oma silmäga, kudas ta karjalast`klut'se* Nõo

kluttis *kluttis* Käi Rei Phl/-es/, -t'- HMD

1. *klimpis, tükkis, tompus lapse`juused on kluttis* Käi; *klutine loom, kennel karvad kluttis* Rei; *jahud oo kluttes* Phl

2. (allapoole või turses laugudest) *kluttis`vaatamisega* Phl; *silmad klut'tis pias* HMD

kluugama *kluugama* (kurgede häälotsusest) *Kured lehvad ja kluugavad* Emm **Vrd** luugutama

kluuk-kluuk (kurgede häälotsusest) *aga ia ääl on sel kurel, kui tämä äält tieb, paneb kluuk-kluuk* Lüg

kluum → ploom

kluust *kluušt* g *kluušti* JMd Trm Röp; *luust* g *luusti* Hls kaardimast *valitsen mehed`ühte`kluušti* JMd; (headest kaartidest) *mul ia kluust kääs* Trm || *tehing, äri kena kluušt* Trm

2. *vemp, vigur, riugas Tä om täüs kluuste; Küll ma kluuste lövvä* Röp

kluutama *kluuutama* (tuvi häälotsusest) *Tuvid maja`ümbär`lendavad,`kluutavad: kulu-kulu* Lüg

kluuts → klüüts

klõbama *klõbama* taga rääkima, laimama *Mis nad sial veel muud tegid kui klõbasid* Kei

klõbe liivane, viljatu maa *vana liiva klõbe* Plv

klõbin *klõbin* Lüg Jõh Khk/lõbin/ Khn Äks Nõo Har, g -a IisR Jür Kod; *klõpin* Puh Vön San spor V(-p- Urv Se), g *klõbina* Nõo Rõu Plv *klõbin kie tuleb`vankriga,`vankri klõbin juo`kuulub* Lüg; *'Teised enamb puulusikaga`süüa ei`tahned, vanaisa`üksi sõi`nindat klõbin taga* IisR; *rataste löbin keib* εε (kostab ära) Khk; *'Siiver tieb korstnas klõbinat, kui*

`kange tuul on Jür; tulima karjass muku sõdra klõbin õli Kod; lehmä lähävä nigu sõra klõpin om kuulda Nõo; ma_kuuli klõbinõt, ei_tiiä_mis ol'l San; vana puujalg lät's läbi keriku nigu klõpin Har; ratta klõpin külmänü `maaga mõnikõrd jo kavvõst kuulta? Se || magusat süüb [siil] kui klõbin, `keenuisi `kartulid kah Äks Vrd klõbistus, klõgin

klõbinal *klõbinall* Lüg, *klõbinal* Emm

1. adv < klõbin [lehma] *maks õli `puhti kivi täis ja ku võttid se `maksa kää `pääle siis nda ku kive kotti, klõbises klõbinall kõhe* Lüg **Vrd** klõginal

2. kergesti *Läks üsna klõbinal* Emm

Vrd lõbinal

klõbinits *klõbinits* Räp, *klõbõnits* Rõu, g -a vilets, kõlbmatu *Naa_`pantu `hamba õks üte_klõbõnitsa? umma?, muud midägi Rõu; Naa? ei olõva_määntsege_taossõ? omma? õnnõ üte? klõbinitsa? Räp*

klõbisama *klõbisam(m)a* klõbisema *Hobõsõ ravva_klõbisasõ?, nõu? umma_vallalõ; Juušk mäest `alla nigu_kundsa_klõbisi* Rõu

klõbisema *klõbise|ma* Jõh IisR VII/-õ-/ K I Puh Nõo, -me San; *klõbisõmma* Se

1. klõbinat tekitama [paadi] *`tollid `siuti `nartsudega `kinni, et ei klõbise ega klõgise Jõh; `Ütlevad, et kui kodu`käija tuleb, siis tämal `kondid klõbisevad IisR; loomad `kaeblevad (kaevlevad), sarved `vastamesi, sarved klõbisevad Nis; külm on ja `ammad klõbisevad suus Kei; `Veiksed nõõbid just `ästi klõbisevad, kui nad üksteise `vasta `viskad Jür; mis asi sie klõbises, mõni `päitseket't või JJn; nuad ja `kahvlid klõbisevad, kui neid `pestakse Koe; eläjä sõõrad klõbisid, sõõrad klõbisevad Kod; leiva tükid olid ära `kuivand kof'i sees nigu klõbisesid Lai; `taldriku klõbisiva käen Nõo; ratastõga lätt, klõbisõss Se **Vrd** klõbisama, klõbistama*

2. lobisema, latrama va edev inime, tahab ika igal puol klõbiseda Hag; mis tema klõbiseb siin, kas sa oled vaid JMd; mis sa ühte`puhku klõbised Koe

Vrd lõbisema

klõbistama *klõbistama* Lüg IisR Kul Ris Juu Jür spor Jä, VJg Iis Trm Kod/-ssama/ Plt Puh Rõn San/-eme/ Plv Se/-õ-/ , klõbi- Jäm VII, lõbi- Khk klõbinat tekitama, lõgistama *`Metsiss klõbistab ja sahistab* Lüg; *`Kuoli`lapsed klõbistasid `päele `kuali `nipsu IisR; klõbistas ukse taga Jäm; lõbistab `ambud külma kää Khk; `enne oli joodul, `toodi üks ehk kaks `kaussi lauale, nüid klõbista aga neid tadrekuid Juu; [tuul] mutkui võtab klõpp-klõpp klõpp-klõpp, klõbistab [siibrit] JJn; üks klõbistab ukse taga sõrmedega Koe; puuloesuga (luisuga) muku klõbissavad klop-at-klop-at Kod; süü iluste, mes sa `luškaga klõbistat Puh; kae kas `pulkega vai kellega ta säääl nüid klõbistass Rõn; tiä klõbišt `pulkege `mängi San; kär'g, kes puu küleh klõbistass Plv; nuiaga koh klõbistass, pess [puud] Se **Vrd** klõbisema, klõbistõlõma, klõpistama*

klõbistus *klõbistus* Trm, g -e VJg; *klõbistuús* Se klõbin ukse taga oli suurt klõbistust kuulda, laps tahi tuppa VJg; *klõbistuist ol'l kuulta? Se*

***klõbistõlõma** klõbistama [ta] *klõbistõllõss nuiaga? Se*

klõbits *klõbits* g -e (kõhnast loomast) *eläjäd ku klõbitsed kõhnad* Kod **Vrd** klõbõrik

klõbu (nürist, logisevast noast) *No on sinul aga tore klõbu küll* IisR

klõbõnits *klõbõnits* g -a deskr *Ma_lasi ka_`hindele üf'e_klõbõnitsa_`suuhõ `panda (kunsthammastest) Rõu*

klõbõrik (kõhnast loomast) *meil üt's lehmäklõbõrik om Räp Vrd klõbits*

klõgin *klõgin* Trm, g -a VJg Iis; *klõkin* San/-k'-/ Krl *Se/-õk'-/*, g *klõgina* Rõu *lõgin latsõ_`mülläse ja `võtva_ku_klõk'in* San; *`vankri klõkin om kuulda?* Krl; *ussõ liingi klõkin* Rõu; *`hamba klõk'in* Se **Vrd** klõbin

klõginal *lõginal*, *laginal* – IisR VJg Iis *Küll on külm*, *`ambad `käivad klõginal kokku* IisR; *laps jua klõginal naerab* VJg **Vrd** klõbinal

klõgisema *klõgi|sema* Jõh Trm, -*sõmõ* Krl, -*sõmma* Rõu; (nad) *klõgisesõ?* Se *lõgisema õhuke jää kord - - kui katki teed, klõgiseb* Trm; *vok'k klõgisõss* Krl; *ussõ liink klõgisõss* Rõu; *`hamba klõgisesõ?*, *nigu `külmät* Se

klõgistamma *klõgis|tamma* Rõu, -*tõmõ* San Krl *lõginat tekitama latsõ_klõgistasõ* [pulkadega] *ja_ `võtva sääal* San; *võõrass klõgistõss ust* Krl

***klõhmima** (ma) *klõhmisin* (süüa vohmimisest) *aga siis senest viel ei saand täis, midä `laua taga juo sein siis, viel [paja] `kaapimise ajal ikke viel `klõhmisin omale kõri ikke `ühte lugu* Lüg

klõhv *klõhv* g *klõhvi* hoop *`andis ia klõhvi* Trm

klõhvi *klõhvi* saama peksa saama *saad `klõhvi* Trm

klõhvima *klõhvima* Trm; *klõhvma* Krl peksma, nüpeldama *vanaimä tuu klõhv meid kotun iks* Krl

klõim → kliim

klõimmä → kliimmä

klõisanõ a < klõiss *klõisanõ, tük'äne* [maa] Se

klõiss *klõiss* g *klõisa* (mulla-, lume)kamakas *jäävä klõisa? jala ala hobõsõlõ - - ta nigu näit'sk lumi om, siss võtt; suure mulla klõisa?* Se

klõkatama *klõkata|ma* Har/-mma/ Rõu Vas

1. liikumisel või millegi vastu puutumisel tekkivast helist [jahil] *`ahti ajajeile `säärtse tsolugi `muudu puukõsõ klõkasi? kätte, sääal ol'l sisen tila ja pommikõnõ otsan, sõss lät'si nuu ajaja? klõkatõn klõkk-klõkk, klõkk-klõkk* Har; *Läämi? är_rehele, maassin jo_klõkatass* Rõu

2. fig tühja juttu rääkima *Ku naisõ_kokko saava?*, *sõss nää_mugu_klõkatõsõ?* Rõu

Vrd klõpatama, lõkatama

klõkats *klõka|t's* Se, g -*dsi* Har Vas **a.** *krapp tila siseh, kellä `muudu tett, nelä kañdilene klõkat's, ku `mõtsa lät's ol'l klõkat's* [lehmal] *kaalah* Vas; *lehmil ol'l säne klõkat's, pant tila `sisse - - tu ol'l säne ravvanõ tu tila* Se **b.** *veski osa a tu mis tu lüü tuud `kängä, tu om klõkat's* Se

Vrd lõkats

klõkk *klõkk*, pl *klõka?* lõikehammas *`säantse_kõvõra `hamba? kutsutass klõka?*, *`vaihhõpääl noid purimidsi ja ede `hambit* Lut

klõks¹ *klõk's* g *klõksi* hiirelõks *hiire klõk's* Vas; *pandass sinnä? munna vai kalla vai - - klõk's lätt kinni?, uss lätt kinni?, ja [hiir] om klõk'sih* Se

klõks² *klõks* Lüg IisR Amb VJg **a.** int annab edasi klõksatust *sie `murrab agu `katki, tieb klõks ja klõks, akkab `keitama* Lüg; *Sõi `jõhvikaid klõks, klõks* IisR; [puud] *lähvad `lõhki klõks ja klõks, nõnnagu `kervega puuduta* Amb **b.** *luksatus mis sa klõksud, klõksub* (luksub) *klõks klõks* VJg

Vrd klõksahus, klõksak(as), lõks

klõksahus *klõksahus* klõksatus *tүүл* (tol) *ol' kõik' `vahtsõ `hamba suuhhõ `pantu - - siss nõšt õks keelega üless ja lašk `alla nigu klõksahus ennedä* Har **Vrd** klõks², lõksatus

klõksak(as) *klõksak* Kod; *`klõksa|k(as)* g *-ku* IisR; g *`klõksaka* Jõh klõksatus *kui* [kaevanduses] *tieb `klõksakka, siis `katsu kõhe `varvast `viskada* Jõh; *Üks klõksak käis, kesse tuli* IisR; *käis üks klõksak, vist lõhk ärä lambi kluasi* Kod **Vrd** klõks², lõksak(as)

***klõksatama** klõksuvat heli tekitama *upin ol' nii pehmekene, et `hamba `lätsi kokku nigu klõksati* Har; *ma neelähte, klõksaht inne* Se **Vrd** lõksatama

klõksmõ *klõk'smõ* surnuks lööma *ta klõk's konna ärä* San **Vrd** lõksima

klõksuma *klõksuma* Jõh, (ma) *klõksun* VJg; *klõksma* Nõo luksuma *laps `klõksub* Jõh; *klõksub klõks klõks* VJg || *nuuksuma siss* [laps] *nakass `klõksma, `ulka `aiga `ennegu vakka jäi, magasi esi ja `klõkse* Nõo **Vrd** kloksuma, kluksuma, lõksima, lõksuma

klõksutama *klõksuta|ma* HJn, *-mma* Har lõksutama *mine_`kaema, kis säääl ust klõksutass* Har || *fig taga rääkima ei tea kis mind nüid taga klõksutab, [öeld] kui kluksub* HJn

klõmahk *klõmah|k* g *-ku* viilakas *leevä klõmahk, üle pätsi lõigat* Vas **Vrd** klõmak(as)

klõmak *klõma|k* g *-ku* Saa; g *klõmaka* KuuK hoop, löök ooda, *et sa `mõnda klõmakut es saa* Saa; *nisukse rihmaga oli sie nui otsas* (koodil). *vata sie nui `kieras, `ándis nisukse klõmaka kohe* KuuK

klõmak(as) *klõma|k* Lüg, *-kas* Jür, g *-ka*; g *klõmaku* Lai

1. lonks, suutäis, klahv *Egä tāmale vähäsest saa, `viskab kõhe klõmaka `alle, tieb `klaasile `põhja `pääle* Lüg

2. suur tükk *leidis selle raua klõmaku sialt `põdsast ülesse* Lai

Vrd klomakas, klõmm², lõmakas

klõmba *klõmba* Vas Se lonkur, lonkaja *sai `hiindäle mehest üt'e klõmba* Se

klõmbajalg = klõmba *Va klõmbajalg* Räp **Vrd** klõmpajalg

klõmbõrdama → klimberdama

klõmdi *klõmdi* IisR Jäm/-õ-/ JMd Trm klõmatades, klõmmuga *klõmdi `leivad `purjutajad `viina `klaasisi kokku* IisR; *uks kinni `klõmdi* Trm

klõmm¹ *klõmm* IisR JMd Trm Lai, g *klõmmu* Iis(-i) Plt, g *klõmmi* Lüg

1. int annab edasi tugevat klõmatavat paiskumist, lööki vms *klõmm, klõmm tagus poiss `vasta `piimanagerga* IisR; *lõmmas ukse klõmm `kinni* JMd; *jää `piale kukud klõmm pikali; `ándis klõmm pähe* Lai

2. hoop, löök *annin talle ia klõmmu ~ klõmmi* Iis

Vrd lõmm³

klõmm² *klõmm* g *klõm(m)i* Kod, *klõmm* g *klõmmu* Rei kamakas, *tükk jää ajab suure klõmmu üles* Rei; *suured* [mulla] *klõmid aab ülesi adraga* Kod **Vrd** klõmak(as), lõmm⁴

klõmm³ *klõmm* häda, kimbatus *jäi uma jutuga `klõmmi* Plv

***klõmmastama** tursuma *kanga puud on klõmmastand. `kanga kiilud ei lähä `sisse, nii klõmmastand. uks on koa klõmmastand* Jür

klõmmi *klõmmi* saama peksa saama *sai `tõise kääst `klõmmi* Lüg

klõmmima *klõmmima*, (ma) *klõmmiin* Käi/-õ-/ Juu JMd Koe VJg Iis Trm Lai Plt, (ma) *klõmmiin* Lüg IisR **a.** taguma, kolkima; *prõmmima `Kausi `kaupmes `klõmmis `vasta üht ja teist kaussi, et pere `naine `kuule, mis ilus äel `kausil; `Klõmmis `teine `üöse `ukse taga*

IisR; *mis sa sest uksest klõmmid* Koe; *ka naela lõõmene on klõmmimene või kol'kimene*; *klõmmis ukse piale või akna piale* Plt **b.** *naha peale andma ma tulen ja klõmmin sinuda* Lüg; *ma klõmmisin teist nõnna et Juu; eile õhta sai üks pois's klõmmida* VJg; *sai klõmmida, klõmmiti läbi* Trm; *piab iake kõva asi olema, kellega klõmmitasse - - kas luua varrega või* Lai

klõmp → klimp

klõmpajalg lonkur *klõmpajalg* likkass Se **Vrd** klõmbajalg

klõmpama *klõmpama, klõmbada?* Vas Se(*lõmpamma*) lonkama *niisama kepiga, klõmpsi ja kai eläjit* Vas; *tuy klõmbass jalga; hobõnõ hüvvä jalga veega* (väga) *lõmpass* Se **Vrd** klimpama

klõmpamisi longates *mi sa no nii klõmpamiisi lääde* Se

klõmpmä *klõmpmä, (ma) klõmbi* (söömisest) *Süük' om hää, klõmbi? kinni?* Rõu

klõmps *klõmps g klõmsu* suutäis, lonks *Klõmps on ikka pisike küll, paras kielt teha viinaseks, nielata saagi* Jür; *anna mulle klõmps viina* VJg **Vrd** klõnks, lõmps

klõmpsama *klõmpsama, da-inf klõmsata* Jür

1. järsku neelama *Küll õhkis oma viinasuutäie kallal, viimaks klõmpsas alla* Jür

2. haarama, napsama *Koer klõmpsas mu kääst koñdi ära; Kanapojad klõmpsavad emal iest kõik ära* Jür

Vrd lõmpsama

klõmpsatama *klõmpsatama* ahnelt sööma või jooma *Nigu pudeli suu viijde pañd, nii ärki klõmpsas; t'siga ol' tuy pañgitävve süüki ärki klõmpsatanu?* Rõu **Vrd** klõnksahtama

klõmpsima *klõmpsima(ie)* lonkama *klõmpsib käiä, jalad vigased; jo klõmpsib vähä õue vahet* Lüg **Vrd** klõmpsama, klõmpsima¹, lõmpsima

klõmpsna *klõmpsna* söömisel tekkiv heli, klõmpsatus *t'siga süü nii et klõmpsna käü* Rõu

klõmpsti *klõmpsti* Jõh Jür Trm(-ms-) adv *klõmpsuga, klõmpsatades Mina ei saa muna juua. kui sie rõuge (rebu) tuleb klõmpsti suhu siis ajab üägitama* Jõh; *Suutäis kurgust alla ei lähe, siis suure surmaga läheb ja tieb viel klõmpsti takka piale* Jür **Vrd** lõmpsti

klõmps|tükk suutäis *Sa ei näriigi süüki saadad õkva suurte klõmpstük'ke kaupa kõttu minemä* Nõo

klõngsatama *klõngsa|tama* Puh Nõo, -*tõmmõ* Krl kuuldavalt neelatama *Läits nigu klõngsati alla* Nõo; *tiä klõngsati* Krl **Vrd** klõnksahtama, lõnksatama

klõngsutamma *klõngsutamma* oskamatult sõrmitsema *siss klõngsut' timä tuyd kitari nardsukõist* Har

***klõnima** ahnelt jooma *väega rutu jõi ärä õkva nigu klõne* Võn **Vrd** klõnotamma

klõnks *klõnks* Khn Tor VJg Puh, g *klõnksu* Koe Iis Plt Puh, *klõnsu* JMd; *klõnks* Krl/-õ-/ , g *klõnksi* Vas Se

1. suutäis, lonks *Lasõ üks klõnks alla kua* Khn; *puar klõnksu sai ja oligi otsas* JMd; *võta üks klõnks viina* Koe; *üt's klõnks lät's alla* Krl; *ma sai tah klõnksi jo?* Se

2. int neelamisheli *nielas klõnks alla* VJg; *läits kui klõnks* Puh

Vrd klõmps, klõnksahuss¹, lõnks

klõnksahhama *klõnksahhama* kuuldavalt neelatama Vas **Vrd** klõnksahtama

klõnksahuss¹ *klõnksah(h)u|ss g -sõ* Rõu Vas Se(-ng-); *klõnksauss* Krl

1. suutäis, lonks *tä lašk viil üte klõnksahusõ alla* Rõu; *anna mullõ üt's klõnksahus's vett juvva; ma üte klõnksahhusõ sai* Se

2. järsk kuuldav neelatus *ku äkki juut, sõss um klõnksauss* Krl

Vrd klõnks

klõnksahuss² lõksatus *siss ol'l tarõlõngi klõnksahuss* Har

klõnksahtama kuuldavalt neelatama *võta klõnksahta ar timä, siih perä `omgi* Se

Vrd klõmpsatama, klõngsatama, klõnksahhama, klõnksahutma

***klõnksahutma** (ma) *klõnksahuta* kuuldavalt neelatama *ma hot' klõnksahuta ka viil* Se
Vrd klõnksahtama

klõnksama *klõnksama* Iis Rõu(-õ-), *klõnksata* VJg Nõo; (ma) *klõnksa*, (ta) *klõngsa's* Se

1. häälekalt, klõnksuga neelama *mul oli ea ulk `viina, kõik `klõnksas `nahka* VJg; *klõnksasin ühe kõrra* Iis; *Klõnksap egä suutäit kuulden* Nõo; *klõnksa ta putel tühäs* Rõu; *anna ma ka `klõnksa* Se **Vrd** klõnksahtama, klõnksutama

2. lonkama *sie mies `klõnksas `ästi `easte* VJg

Vrd lõnksama

klõnksti *klõnksti* IisR Rei/-õ-/ Juu JMd Koe

1. int klõnksuga, järsu neelatusega *Iga kord kui ta `nielas `klõnksti, `liikus kõrisõlm* IisR; *läks `klõnksti kurgust `alla* JMd **Vrd** klõnksti

2. (lonkamisest) *ta* (kana) *läks `klõnksti, `klõnksti, lehm oli õhe korra `pääle `astond* Rei

klõnksutama *klõnksutama* klõnksuga neelama *Kui juub siss vahet pidämädä klõnksutap* Nõo **Vrd** klõnksama, lõnksutama

klõnn *klõnn* g *klõnni* Har Röp/-õ-/

1. poisijõmpsikas, klunn *Ol'li hää `poiskõsõ klõnn jo? ku viil toropil'li `perrä tandsõ* Röp

2. sõim *klõnniss ka iks `ül'ti, kis ol'l sääntene puul'hull* Har

klõnotamma *klõnotamma* pidevalt jooma, kaanima *taad `piimä üttelukku tä* (väikelaps) *klõnotass, sõss püksi? ei saisaki_kuiva?* Plv **Vrd** klõnima

klõpa *klõpa* Jür Rõu vilets loom, kronu *Obune ka klõpa juba, ei `jäksa midagist teha* Jür || (tühja jutu rääkija) *Ma joht taad klõpad ei_kannata* Rõu **Vrd** klõpats¹

klõpak *klõpa|k* g *-gu* kõmu, kuuldus *Säänest klõpakut ol'l jah külä pääl kuulda?* Rõu
Vrd klõpal

klõpal *klõpal* g *-i* loba, tühi jutt *Mis tel muud tetä_ku_küllä piten klõpalit lüvvä?* Rõu
Vrd klõpak

klõpatama *klõpatama* Rõu Vas

1. logisema – Vas

2. tühja juttu rääkima *Ma_taa klõpatamist kuulda? ei_taha?* Rõu

Vrd klõkatama

klõpats¹ *klõpa|t's* g *-tsi* Urv, *-dsi* Rõu Se

1. vana vilets asi *Taa `kirveklõpad'siga_saa ei_joht midä tetä? ei?* Rõu; *üt's adra klõpat's om, saa ai? `tuuga `kühdä?* Se || põdur inimene *inemisõ klõpat's* Se **Vrd** klõps²

2. poisijõmpsikas *Ma_tij `poisksõ klõpat'silõ `suusõ* Urv **Vrd** klopets

3. tagarääkija *Taa klõpadsu`mulku joba kiä kiinni_topi õi?* Rõu

Vrd klõpa

klõpats² *klõppats* g -i keti põrk `Kuera kettil on ka klõppats Jõh; Meil oli klõppatsi vaja `rohke obustelle, `lehmadel `käisid `rihmad `pandlaga `kaelas IisR

klõperdama *klõperdama* taga rääkima kirub ja klõperdab, räägib teist taga, ilmast ja maast kõik `asja Plt **Vrd** lõperdama

klõpistama *klõpistama* klõbistama – Vas

klõps¹ *klõps* IisR Mar Juu JMd VJg Plt, g *klõpsu* Jür; *klõps* Kuu Jäm adv annab edasi klõpsatust; s *klõpsatus* *Klõps panin obuse ke'ti lõkkatsi `kinni* IisR; [kangaspuude] *tallapuudega tallatasse, klõps ja klõps, klõps ja klõps* Mar; *Lüed kõvasiga `vasta vikatid, kui `luiskad ja vikat tieb igakord klõps* Jür; *uks läks klõps `lahti* VJg **Vrd** klõpsahhuss

klõps² *klõps* g *klõbsi* logu *Mul õks üt's vikadi klõps um; `Saapa klõbsi?* Rõu **Vrd** klõpats²

klõpsahhuss *klõpsatus* `võt'mõ *klõpsahhu's* Se **Vrd** klõps¹

***klõpsahutama** ipf (ta) *klõpsah't* lõnksatama tu [viinasuutäis] *läts `alla nigu klõpsah't* Se

klõpsakas *klõpsakas* (kõva, käre) *täna on ea klõpsakas kül'm, kõik kohad kärsuvad kohe* Juu **Vrd** krõpsakas

klõpsatama *klõpsatama* Jäm/-õ-/ Jür järsku, korraaks klõpsuma *kεεakadus* (ukselink) *klõpsatas* Jäm

klõpsatus *klõpsatus* Jür, `klõpsatus IisR, g -e klõpsatamine *`Keldri võtti `kergeste ei `kiera, kaks `klõpsatust `kuuled, siis on lukk `lahti* IisR **Vrd** klõpsahhuss

klõpsima `klõpsima, (ma) *klõpsin* klõpsutama *Lapsed klõpsivad oma plekist mängu `asjadega* Jür

klõpst(i) `klõpsti Lüg IisR Khn Ris Juu Jür JMd Koe VJg Iis Trm Plt Puh San; *klõpst* Se klõpsatades, klõpsatusega *Lei `ukse `klõpsti `teise nina ies `kinni* IisR; *Karbi kuäs läks `klõpsti `kindi* Khn; *lukk läks `klõpsti `kinne* Ris; `okslene [puu] *temä ei lähä, aga vat see teene, se algas puu ikke, lähäb `klõpsti kat'ti* Juu; *tieb `lahti `klõpsti* VJg; *iir läks `lõksu `klõpsti* Iis; *klaas läits `klõpsti `katski* Puh; *paänd ussõ kinni klõpst* Se

klõpsuma `klõpsuma, (ta) *klõpsub* Jür, `klõpsub IisR järsku lühikest heli andma *Esilukk `klõpsus `kinni* IisR; *Kõvasiga lüed `vasta vikatid ja vikat klõpsub* Jür

klõpsutama *klõpsutama* Jür Trm, `klõpsu- IisR klõpsusid tekitama *`Muudku `klõpsutab teist (uuri) `lahti ja `kinni* IisR; *Elektert klõpsutad* Jür **Vrd** klõpsima

klõss → lõss

klõtkka *klõtkka* lumetükk *kui sula om sõss hobõsõ `jalgo ala jäävä?* *klõtkka?* Räp **Vrd** klõtt

klõtt = klõtkka *Klõtta om* [jala] *ala võtmo* Räp

klõttjalg poisiklutt *Klõttjalg, jalost* (eest ära) Räp

klõu → klou

klõu|vall → klouvall

klõõn *klõõn* g *klõõni* (kõhnast olendist) *mud'u om rammune, aga näost om kõhn* ku *klõõn* Ote

klõõnik *klõõnik* g -u ahne *ma olen üks vana klõõnik* Plt

kläba *kläba* IisR Emm

1. saamatu *Et sina kläba ko ühegi `tõõga akkama saaks* Emm

2. kõlbmatu ese *Siin on üks kläba, kes `sellega enam süüb* IisR

kläbras *kläbras* Käi, g -e Phl (vigasest inimesest) *kläbras, vigaste `jalgadega, `varbad sees, jala põiad käisid rista läbi* Phl

kläda *kläda* konnakudu – Käi

klädra¹ porine *klädra maa* Phl

klädra² lobiseja, latatara *Tema on nii klädra, et vastik on ta juttu kuulata* Rei

klädrama *klädrama* lobisema, latrama Hi *See räägib ja klädrab nii palju, äiga see pole üks jütt* Rei **Vrd** *lädrama*

klädri¹ *klädri* Käi/-e-/ Rei

1. saamatu *Ta on üks igavene klädri* Rei

2. kõlbmatu ese, logu *See tool on ka nii klädri et selle peeld võib puruks kukude* Käi

klädri² keere kõie *klädri* Phl

klädrine a < klädri² viie *klädrine* [kõis] Phl

klähm *klähm* g *klähmi* Koe(g -u) Se; n, g `klähmi Vai; g `klähmi VNg hoop, löök `andis `klähmi VNg; *siä said üvä `klähmi Vai; andis teisele klähmu mööda `kõrvu* Koe; *ma tälle üte klähmi aäni* Se **Vrd** *klähv, lähm*

klähmakas *klähma|kas* g -ka Ris Juu(-mä-) JMd Plt; `klähmakas IisR hoop, löök *Ühe `klähmaka sain, aga `vasta `andasin kaks IisR; pani ühe klähmaka möda nägu* Ris; *sai puar klähmakast, juba `palved `lahti* JMd **Vrd** *klämakas, lähmakas*

klähmama `klähma|ma, -da äigama *Täma on `kerge `käega ja torm kui `mustlase püss, `klähmab kohe `teisele ära* IisR || fig *nähvama Küll ikke `klähmab `teisele teravalt* IisR **Vrd** *klähvama, lähmama*

klähmima `klähmima, (ma) *klähmi(n)* Emm Rei Ris Juu(-mä) JMd Koe VJg Iis, (ma) `klähmin R; da-inf `klähmi[?] Se korduvalt lööma, peksma *Tütruk `klähmis kätterättikuga `kärpseid tuast `välja* IisR; *siä muud et taha ko alalde toist `klähmi Vai; teist läbi `klähmima* Rei; *küll ma sind klähmin* JMd; *ma timmä taha `klähmi[?]* Se **Vrd** *klähvima, lähmima*

klähv *klähv* Trm, g *klähvi* Nõo hoop, löök *nigu `pik`ne tolle klähvi aänd, nii olli Oskaril väits käest maan* Nõo **Vrd** *klähm, lähv*

klähvama `klähvama, *klähvata* Lai, `klähvada IisR

1. korraks lööma, *klähmama kui üks kord lööb, siis `klähvab* Lai **Vrd** *kläutama*

2. teravalt ütleva, *kähvama `Teisele `mõistab `klähvada, `ennast ei näe* IisR

Vrd *klähmama*

klähverdämä *klähverdämä* lohakalt käima *tämä alate klähverdäb kädä* Kod

klähvima `klähvima Jür Trm Lai, (ma) *klähvi(n)* Rei, (ma) `klähvin Lüg IisR; `klähvmä Nõo, da-inf `klähvi[?] Urv

1. (kilavalt) haukuma *Kuera puolvend (rebane) `klähvib `kuera `muodi* Lüg; *Ise pisike, aga `klähvib mis `irmus* IisR; *Peni klähvib oravat puu otsa* Nõo; *Ka_kos kut`sik, esi_ väikene, a mõist kurjastõ `klähvi nigu vanapinigi* Urv

2. fig *näägutama; kähvama `Õelus `naine `klähvib kui kuer mehe `kallal* IisR; fig *Ta klähvib sulle vasta nigu peni, egä sõna päält* Nõo

3. lööma, *klähmama `klähvis teisel näo täis. `klähvimine on `rohkem möda nägu `pekmine, `kääga* Lai

Vrd *klähvama*

klähvits väike klähviv koer *Massa õi_pelädä ei?, es taa klähvit's kedä purõ õi?* Rõu

klämakas *klämak|as g -ka hoop, löök mina 'lõikan `sulle klämaka `pitki `silmi* Lüg
Vrd klähmakas

klämberdus `klämberdus (vaevaliselt käivast lehmast) *Mis sa vahid siin, kui edasi ei lähe, just ku `klämberdus* IisR

klämmama `klämmama (poris käimisest) *Ära mine pori sisse `klämmama* Emm

klämpar `klämpar lumetükk, kamp – VNg

kläpsima `kläpsima kergelt lööma kui `muidu `poisid `nalja pärast `tievad `koerust, `lüövad üksteist, siis `üelda mis te `kläpsite Jõe **Vrd** klätsima

klärin *klärin g -a klirin `klaasi klärinad* VNg **Vrd** lärin

klärinal *klirinal kausid kukkusid klärinal maha* VJg

klätsima `klätsima kergelt lööma *Ära klätsi sedasi teist* Rei **Vrd** kläpsima, lätsima

kläu *kläu* IisR Jäm Rei Juu Koe VJg Plt hoop, löök käega *Tagasi kätt pani `teisele kläu `vasta nägu* IisR; *ma `antsi `taale ühe kläu* Jäm; *Tahad ma löö sulle ühe kläu löua `pihta* Rei; *nüid ma `antsin klu ja kläu ja pliu ja pläu teesele nõnna et Juu || käis kohe kläu teene kuker `pal'i* VJg **Vrd** läu

kläudi laksti *Ja panin `teisele `kläudi `võmmu `selga* IisR; *panen `kläudi `sulle kõrva `ääre* Rei **Vrd** kläuh, kläuhti

kläuh = kläudi *Järsku virutas kläuh* IisR; *k'läuh sattõ `maaha* Se **Vrd** läuh

***kläuhahtama** laksatama, lartsatama *añd nigu k'läuhahti_nnõ; sattõ maalõ nigu k'läuhahti* Se **Vrd** kläutama, läuhkama

kläuhti = kläudi *Kläuhti virutas teisele `vasta `vahtimist* IisR **Vrd** läuhti

kläuks punajalg-tilder *kläuks a'l lind, `valge lind, suurem kui teesed snepid* Noa

kläutama `kläutama Hlj VNg Jäm Mär Ris Juu JMd Koe VJg Plt; *kläü|tämä* Kuu, *-tama* Vai lööma, äigama *ma piin* (pidin) *kläütämä* Kuu; *kläudab pikki `silmi* VNg; *Oli oma poissisid `kläutand* Jäm; *Sai teese kääst kläutada* Mär; *ta `kläutab teesel `vastu `kõrvu* Ris; *kläutas nii et tuli tuli silmist `väl'la* JMd; *kläutas näu palavaks* Plt **Vrd** klautama, läutama

klävama *klävama* lööma *tihti `piale klävab teist* Iis **Vrd** kläutama

klääbakas ära kantud, lääpas jalanõu *Äi se pole änam killege jälavari, üks kleebakas on* Käi **Vrd** lääbakas

klääpa `klääpa (-εε-) Hi

1. viltu, lääpa *Kui üks saabas voi king on viltu sõtkut leheb see viimaks nii kleepa, et sünnigid änam paranda* Emm; *Mõni inimene sõtkub oma kingad `klääpa* Rei

2. lāngu, kallakile *Oue värav `vaibund üsna `kleepa* Emm; *Katsost sa vaaderpassiga ka kas on ike õige, et ta_p jεε kleepe end* Käi || rikki, katki *See läks mu käest nii `klääpa, et ei jää muud nõu üle, kui `viska minema* Rei

klääpam `klääpam g -i aknalaud *akna `klääpamil olid roosid* Jäm

klääpama `klääpama, *klääbata* Ris; *kläepa|ma, -da* IisR *lääpama* *Sel va tigeda vanamel `aega `kläepada küll* IisR; *klääpamese `muodi käib* Ris **Vrd** klääpsima, lääpima

klääpas *klääpas* Hi(-εε-) Ris viltu; viltu tallatud, lääpas *Vankri ratas on päris `kleepas* Emm; *Käib `klääpas kingadega* Rei; *saabas `klääpas* Ris **Vrd** klääpus

klääpjalg lääpjalg kenel väga `kleepas või `velto jalg on, see on kleepjalg; Ta on üks kleepjalga, taal on jo teine jäla pöid lühem kui teine Käi; va klääpjalg Ris

klääpsima `kläepsima lonkama `Kläepsib oma vigase jalaga IisR **Vrd** klääpama

klääpus = klääpas king on `klääpus Rei **Vrd** lääpus

klääts klääts g kläädsä nooda tiiba ja veokoit (või võrguseliseid) ühendav nõör klääts, kos kõüds tulõ `kül'ge; kläädsäl om katõharoline kabõl, üts lätt `päälside, tõõnõ aloside `kül'ge Se

klõ- → klõ-

klõbi klõbi vilets jalats mul oli ikka midagid klõbi `jalgas Jäm

klõdi klõdi LNg Mar Ris lödi klõdi, pool vedel asi, põle ta vedel, ega põle paks ka mette, muda `kohta kõige ennem ikka võib teda ütelda LNg; va mulla ja saue klõdi Mar; muda vedel nagu klõdi Ris

klõdid → klõdid

klõdima klõdima laisalt käima akkas klõdides menema ja läks peal klõdides Mar **Vrd** klõdima

klõdine klõdine lödine jalad said klõdiseks Ris **Vrd** klõtine

klõmps klõmps g klõmpsi alp, kergats Äbe `nähta kui vana inimene nii klõmps on Emm; Ta on nii kerglane, et ta juba täis klõmps Käi

***klõmpsama** lonkama nüid `klõmpsab karguga `käia VMr **Vrd** klõmpsima, klõmpsima¹, lömpsama

klõmpsima¹ `klõmpsima lonkama Sääl tämä `klõmpsib Lüg **Vrd** klõmpsima, klõmpsama, klõnksima

klõmpsima² `klõmpsima Emm Rei

1. alpima, kecutama sa nii alp inimese laps, mes sa albid ehk klõmpsid Emm || Akkast klõmpsima (sõnelema) Emm

2. naljatlema Ää `kuulagid, poiss klõmpsib niisama Rei

klõnksima `klõnksima lonkama Keppi nõjal paar samu ikke juba `klõnksin Jõh **Vrd** klõmpsima, lõnksima

klõps klõps g klõpsu kaigas Kurni klõpsuga `lööda kurn tagasi; `Õiged kurniklõpsud aa tehet louatükist voi kõvera otsaga puust Emm

klõrt klõrt g klõrdi (toidust) Nüüd `tehta vahest sõust `klõrti ka, et `aita mitte `kussele Rei

klõterdus klõterdus g -e Emm Käi Rei kergats; lobamokk Sa va klõterdus, klõterdad keik asjad `välja Emm; Ta pole eige mees midaged üks klõterdus on Käi **Vrd** klõtt¹

klõtine porine sii on see maa ni klõtine Käi **Vrd** klõdine, lödine

klõts¹ klõts g klõtsi Võn Röp lootsik klõts om tuusa-ma, mis loot'sk Võn; klõts, tuu om vene?, `väikanõ `lootskokanõ, tal ei olõ? `aira, `minkaga sõvvõtass Röp

klõts² (saamatust inimesest) Sa va klõts kardad lammast; Sa va klõts soo nüid obusele `valjud pehe end Emm

klõts³ klõts g klõtsi Emm Plv klots Lae klõts `tehte lovast vei plangust, on nii pitk kut lae `pooride vahe Emm; `rätsepil umma_klõtsi?. klõts um tuu, miink pääl nimä_ `preßvä? Plv

klõtsima `klõtsima Emm Phl kurameerima see `klõtses poistega sii Phl

klött¹ *klött* g *klöti* Emm Käi Rei **a.** lobamokk; alp *Ta nii va klött, äi tema pee oma `teeda midagid* Emm; *Ta on üks klött ka, ega see pole üks jütt midaged mis ta reegib* Käi **Vrd** klöterdus **b.** loba *See on puhas klött jütt, see aite mite kuskele* Käi; *Klött jüttu armastab ajada* Rei

klött² *klött* g *klöti* nisujahukört – Emm

klött³ *klött* muda, pori – Käi

klöttima¹ *klöttima* Hi keelt peksma *Läks mööda küla klöttima; Klötib terve ilma täis* Emm; *Ta `kange klöttima, äi teda voi mitte pihupörmugid `uskuda* Rei

klöttima² *klöttima* ära määrima *Keik reni oo veid täis klötit* Käi

klööberdama *klööberdama* Hi lööberdama *Ta klööberdab muidu `käes, äga ta jälad sest nii `aiged olegid* Emm; *Mi_sä sii klööberded, asja änam ees kut taga* Käi; *Mis sä sedasi klööberdad, vaada ette, kui käid* Rei

klööper → lööper

klüüs *klüüs* g *klüüsi* JõeK, g `klüüsi Jõe Kuu(*plüüs*) VNg(n `klüüsi); *klüis* g *klüüsi* Mus/*lüüs*/ Hi(*plüüs* Phl) Ris; *lüüs* g *lüüsi* JõeK, g `lüüsi Hlj; (*k*)*lüis* g (*k*)*lüüsi* Hää ankruketi ava laeva reelingus `ankru ket'id `jooksevad läbi `lüüsi Hlj; [laev] `klüüsiist `saate vies VNg; *Ankru klüüsid tehta laeva suuruse ja keti jämuse järel* Emm; *laeva klüis, ouk laeva sees, kust kitid läbi `veeda* Rei; *klüüsi auk on ijs* Hää; *lüüsiist tuleb ket' läbi, sie on laeva tekki sies; `ankru kett käib läbi `klüüside* JõeK

klüüts *k'lüüts*, -uu- pl *k'lüüdsä?*, -uu- Se; *kluuts* Jõe tull lood'sigu *k'luudsä?*, ravvatse *k'luudsä omma?*; *klüüdsä paku `kül'ge om k'lüüdsä?* `pantu, säääl omma möla? Se **Vrd** klutsinad

klüütsikko *klüütsi|kko* g -go kraapraud *klüütsigoga `kraabida `terva `raua `küljest `vällä* Vai

knaakas jändrik *knaakas puu* Phl

knaap → naap

knaat → naat

knabi *knabi* haak *knabid uugitaks `kinne, putad tõstetaks knabidega laevaruumist `väl'la* Hää

knapsti napsti [lõi] *knapsti ukse `kiñdi* Hää

knarr → narr

knee *knee* Rei Phl Ris, *nee* Mus Käi Rid, *knij* Hää(*knei*) juurpuu või raudkaar laeva või paadi kere nurgi olevate osade kinnitamiseks

knihv *knihv* g *knihvi* kaval võte, nõks *knihviga võt't käess ärä* Kod

knihvil *knihvil* käima ehal käima – Lai

kniks → niks

kniksutlõma *kniksutlõma* praksuma *tuli paladõn kniksutlõss* Lei

knoop *knoop* g *knoobi* Rei(*noop*) Phl Hää/-yy-/ Ris; *noop* g *noobi* Khk Emm Khn; *nuup* g `nuubi Kuu

1. a. meremehesõlm *lihtnoop* ja *topeltnoop*, *need* oo `sõuksed meremieste sõlmid Khk; *Pootsman tegi trossi otsa noobi* Emm || *türgi knoop* (sõlm nõõrredelil) Ris **b.** punt, pundar; sõlmepusa *suudarimäng*, `tehti ölest nied `nuubid - - `kieräti nisuke *nuup* ja, *ülemine ots oli `nuubiss, nii `kierus; nie `pundid ja `nuubid ja kaik siel* [võrgus] ja Kuu

2. sõlm (kiirusühik) *Vagavaga tegi kolm`noopi`vaarti* Khn; *mitu`knuppyi sij laev`vaarti tijn* Hää

knorr → norr

knospe n, g `(k)nosbe Han; *nospe* g `nospe Pst, g *nospe* Hel öiepung *Tulbi`knosbed löövad juba`lahti* Han; *Kül om si lõunamaa tiiruyus`nospesid täis* Pst; *Egä nospe tei tälle äädmiilt midä`löise* Hel

knupp → nupp

knuudipäev → nuudipäev

knööp → nööp

ko → kui

ko- → kõ-

koa → ka¹

koa- → kaa-

koaren `koar|en, `kuar|en g *-na põlluriba*; eemal, eraldi asetsev põllutükk *põllud olid`kuarnas* KuuK

koba¹ loba *Kullesime nende koba ja ninda sij aig kadus ruttu* Krk

koba² *koba* R Jäm Mar Se raudklamber, konks `silla`palgid ühendetti`väljäspuolt *kobajega. kobad on`pienemäst ja`ümmärgüsest`rauast* Kuu; *Kobaga`lüüasse ka`palkisi`kinni või`jälle kui`seinast`iemale on`lüödud, saab täma vahele`kirveid`panna* IisR; *Nurgad paneme kobadega kokku Jäm ||`saapa koba?* (saaparauad) *vanast ol`li kõik kopõga`saapa?*, *mudgu ranna`saapil ol`liva nagla?* Se

koba³ *koba* Jõh Kul Juu JJn VMr VJg

1. vana, kõlbmatu (asi) *koba kübar, vana kübar,`loõsis ja`kat`ki* Kul; *mis nende vana kobadega tehäkse, mudgu`tulle`panna* Juu

2. kohmakas, saamatu *vana inime on koba* JJn; *vanames oli väga koba* VJg

Vrd kobakas

-kobade Ls kibade-kobade

kobahhama *kobahhama* Se Lut (vihma langemise häälest) *vihm kopa saána al`i`laudu päle* Lut || *pilt tulõ kätte nigu kobahhass* (potsatas) *õnnõ* Se **Vrd** *kobatama*¹

kobahtamma *kobahtamma* Vas; da-inf *kobahtõda* Plv

1. kogunema *Naakõ kokko kobahtamma* Vas **Vrd** *kobatama*²

2. kobama *ma kobahti: sääil ol`l* Plv **Vrd** *kobahutma*

kobahuss *kobahuss* Vas Röp vihmahoog, -valing `Vihma tul`l hää *kobahuss`sälgä* Röp || fig (rahalisest kahjust) *Tul`l tal üts kobahuss vai kompsahuss`sälgä* Röp || kolksatus *kobahuss* vai *kolahuss, ku kolišti* Vas

kobahutma *kobah(h)utma* Rõu Vas

1. katsuma, kobama *ma niisama kobahhuta õnnõ* Vas **Vrd** *kobahtamma*

2. korda seadma, korrastama *ma_ka_ks hinnäst kobahuta, ma_`tihka ai_mud`o inemiisih olla?* Rõu; *kõkkõ om kotoh vaia kobahhuta? ja olla? ja tetä?* Vas

kobak *kobak* g *-u mürts kuuld küll ku si kobak käänod* Kod

koba-kaba *koba-kaba* Rak VJg Lai

1. saamatu, kobakäpp *sa oled koba-kaba ei leia kedagi* VJg

2. segane; katkendlikult, segaselt *mõni oli koba-kaba jutuga; koba-kaba riagib, et teine ei saa `otsa ega jäärt kätte* Lai

3. kobamisi *suo on jo `neske `künkline ja `mätlime, ei sa nää, kuhu sa astud, mene koba-kaba sialt* Rak

kobakas *koba|kas* g -ka IisR Vai Kul Mär Han Juu Jjn VMr VJg Kod Plt Hel

1. suur, rohmakas; vormitu *Ah mis ilu sel sadulil, eks ta üks kobakas ole* IisR; *Selle sepa tehtud kirves oo nagu roua kobakas, põle taal nägu ega tegu* Han; *sipuskid on luukarvitsast natuke kobakamad* Juu; *kašt suur kobakas* Jjn; *kobakas one suur, üväd kobakad kartulid; tõene laps on `natke kobakam* Kod || hoop, *löök oli kibidega `loopind `teisa, tä oli ka ühü kobaka saand* Kul **Vrd** kobask

2. kohmakas, saamatu *Nisukese kobakalle ära iga tüöd `anna; `Nende kobakate kättega tie kedagi `pienema tüöd* IisR; *sie poiss on kobakas teiste ulgas* VJg || lampjalg *lämp`jalga kutsuti kobakaks ka - - tema nigu koperdas, see põld `õige käik* Plt

Vrd koba³

kobakeli *kobakeli* Puh Nõo konarlikuks *Kui sarra ase kobakeli jääb, siss `siimne ja kugara läävä mullaga segämini* Nõo || laiali *hobuse jalad kobakeli, kui rauad hobuse jalgade küllest valla* Puh

kobaki *kolaki käisin teesest tee iärest `teise, vahest läksin kobaki `kroavi* Juu

koba|käpp kohmakas, saamatu inimene *Sie kobakäpp sul kedagi `mõistab* IisR; *olid ikke üks kobakäpp lassid `ämbri `kaevu* VJg; *Just kui vana kobakäpp, ükski töö su käes ei `laabu* Trm **Vrd** koba|käpp, -käsi

kobal *kobal* minema riknema *kardule sijst kobal lännu, mustass ja alliss* Krk

kobama *koba|ma* R spor eP, -me Krk San

1. a. kompima; otsides puudutama; käsikaudu liikuma *mis sa kobad pimedas, ega sa tied `leia* Jõe; *mida sa kobad seal `kasti `kallal* VNg; *pimedäs käsi`kaudu kobasin, en saand kätte* Lüg; *kobab püemest pæest `ümber ja katsub kättega* Khk; *seal olnd nii pime, põlla näind kedagi, siis ta koband mud`u `ummes* Mär; *Käsikauda kobades ma ikka lähä ja too leba ää* Han; *kobab teene mud`u, ei leia kedagi* Tõs; *ma koba pimedas toas, vöi ju kukku kah* Hää; *kobades aasin nuriku `ümmer* Saa; *mis sa kobad seal pimedas* Ris; *ma koban ikke `kääga ette, mud`u löö pea kusagille `vastu; kobavad ahju taga vinnalt `ot`sida* Juu; *mutku kobab aga pimedas, kedagi kätte ei sua* VMr; *pime alate kobab kepigä* Kod; *ta kobap `käege, kunass sijj uss tule; Akas pimmesel lavva päält midägi kobame ja ai lambi ümmer* Krk || fig *koba aga näid mõt`tid piäajode sidess ja `ütte sulle* Kod **b.** kompima, katsuma *midä siä alalde toist kobad, alalde üks kobamine* Vai; *poesid läksid kobama ulualusid mööda tüdreki* Tõs; *tüdreki `ütleb ka vahest, kui lähäd `assa `katsuma: mis sa siält kobad* KJn; *mis sa iki kobat ja käbat must* San

Vrd kobahutma, kobeldama

2. virutama; ära lööma *Kuhu sa oled nüd henes pää koband, on kohe `kukla pääl pürst `hiuste sees; Kobas kohe pimejäss `nurga tagand `toisele pähä* Kuu

3. varastama *ei õle õma tüü, kõik one kobatud, varasset* Kod

Vrd kobima¹

kobame *kobame* lobisema, naljatama *Kui temä kobame akkap, sis muugu `kulle ja naara; sijj vana mõist kobade küll; mis sa iki ilmage kobat* Krk **Vrd** kobima²

kobamisi kobavalt, kobades *Pimedas käid kobamisi, ei julge pikka `sammu `astuda; Laps sai kobamisi klaasi kätte* Jür **Vrd** kompamiste

kobar *kobar* g -a R(n *kobara* Vai) eP(-as spor L, Kei Juu, *kubar* Hi) TLä TMr Vön, g -e Hel San, -õ Krl

1. (samal varrel kasvavate) viljade või õite kogum *suured marja kobarad `okste pael* Khk; *nõnna pitkukesed kobarad oo `valgel lepal* Muh; *`pähklid oo vahest kobaras seetse kahessa tükki `ühtes kobaras* Vig; *`valge lepal oo urvad aga musta lepal oo kobarad* Var; *`pähkli kobaras või käbaras* Aud; *`soostred oo kobaras koos* Tor; *see põesas on kobaraid täis, nõnna et marjad on kohe `tarjas* Juu; *mailma suured marja kobarad* Jür; *sie kobara va's ise on kohe lühike* Amb; *õied kasvavad kobaras* Koe; [pihlakamarjad] *`korjasime ära kobaratega aidalokka rehavarre `peale, talvel sõime* VJg; *`pähkli kobar, kolm ehk neli tükki koon* Kod **Vrd** käbar³

2. lähestikku asetsevate olendite, esemete, hoonete jne rühm *`seitse `tähte pisikeses kobaras* Lüg; *Metsatukk on sie kus on oma `kümme kaksikümänd puud ehk `rohkestegi ühäs kobaras* Jõh; *õunad üsna kobaras koos* Khk; *Suur kobar [mesilasi] oli oksa `kül'ges kut ea suur tali müt's* Põi; *Nääd (kartulid) oo [põllul] kobaras koos nagu kana pesad* Han; *`soostred oo kobaras koos* Tor; *põldpüi, nemad `piavad lume sies kobaras olema* Amb; *`lambad on vahel väälal kobaras* JMd; *sibulad kasvavad ühes kobaras* Koe; *seened kobaras koos* Trm; *vanast sai ikke rukki kobarasse `pandud (hakid rühmiti)* Äks; *no Puidivere, see on ühes kobaras* Plt; *loomad kobaras koos* Vil; *üits ossa kobar om puu otsan* San

Vrd kobarik

kobara|mökk *üks mies akkas `rääkima, et tämal õlid mokkad `ninda taga`puole, siis `üeldi, et tämal on kobara mökk, tämal siis kuol `tilkus suust* Lüg

kobarane *kobara|ne* g -se Aud Kod

1. a < kobar *suure kirjägä sits `niiske ruasa kobarane sel`jän, ruasad kobarad piäl* Kod

2. *krobeline sügisel laine lõhub selle nõrga jää ära, jääb kobarane nagu künnetud põld* Aud

kobara|rohi *kobara rohi, kõrra (korduva) aiguse vasta* Trm

kobaras¹ → kobar

kobaras² *kobaras* Mär Aud PJg kõva; *krobeline riie kõba `justku üks kobaras* Mär; *tõugu augud `sel'gas nagu kobarad* Kse; *kuusel oo kobaras koor, ega ta libe ei ole* Aud

kobaras³ *kobaras* Lüg Kse Kad Sim kange, kohmas; *köntis käed `onvad `külmetäned ja kobaras ja `küüsitäväd; käed on `nõnda kobara jäänd, et midagi ei saa enam teha* Lüg; *kohmetand nõnnat `tõmmab `könti või kobarasse; kääd kobaras, ei saa kätte midagi* Kad; *käpad kobaras, kui kääd vigased - - `rohkem vanadel* Sim || *sust põle änam kedagi, sa nagu va kobaras (vana ja viletsa inimese kohta)* Kse

kobarik *kobari|k* g -ku VNg Khk Juu Trm Kod Pal Äks Ksi TMr

1. *kobar `marjad on kobarikus* VNg; *lille kobarik* Pal; *tänavu on suured `pähkle kobarikud* Ksi

2. *tihedalt lähestikku olevate elusolendite, esemete jm rühm seente kobarik* Trm; *akid one kobarikun, kümme ja kuda on; ku sest kobarikuss `müüjä lähäd, sest salgast, siäl o mitu maja* Kod

Vrd kobar

3. konarlik, mügerlik *mere jää on kobarik* Khk

kobar|sorka kuuesõraline seajalg *kobar` sorka siad, nie on iad siad* VJg -viin marjavein
– Ráp

kobarõllõ kobarasse *umalõ² kobarõllõ `kiskunu²* Krl

kobask *kobašk kobakas mis te selle va mädä kobaskik teede, `antke see kobašk `miule*
Hls

***kobastama**¹ kalestuma sügisese künni `äestamine o sitt, *maa kobastab ää* Vig

kobastama² *kobastama komistama kua nagu vähe kobastasi rattad ette* Iis

kobaste saamatult *kääd on kobad, sie kudumine lähäb nii kobaste* JJn

kobatama¹ *kobatama* Kod Rõu tumedat heli tekitama, mütsatama `kuksin maha
nõnnagu kobatas Kod; *Tul'l õdagu kodu ku_ kobati* Rõu Vrd kobahhama

kobatama² *kobat|ama* Ran Nõo, -õmõ San

1. kogunema, kuhjuma *sääl kasuss illuss ää ain, sinna kobatõss vesi kokku; maja om*
[inimesi] *täüis kobatõnu* San Vrd kobahtamma

2. kokku, tükki tõmbuma *apu piim pandass patta, lääp kuumass, siss kobatap kokku,*
kuum kisup kokku Nõo

3. juhuslikult (kätte) saama *ma käesi õngel, kobat üits ahun. mes säälid iki võib*
kobatada - - tuu om puul õnne `asja Ran

kobe¹ *kobe* IisR Vai Rei VMr Sim Trm Ran/-õ/ San, g -da VNg Pä JMd JJn Koe VJg Iis
Kod VIPõ Nõo; n, g *kobeve* Saa Hls Krk Hel/n *kope/; kopõ* Krl *kohev `leivad on kobedad*
VNg; *kobe muld, `kerge muld, `sonnikuga `ästi `käärima `pandud* Vai; *enne `külbmist*
kündass ta ülesse, tehass kobedass ja visatass seeme `peale Mih; *Muda on abajas, see on*
siuke kobe lobi, pole sopp ühti Tor; *Sardeinade vahel on keik must muld, see on kobeve, mis*
säl `audub nende all Saa; *rasva sies lähäb [taigen] kobedaks, tõuseb kohevile* JJn; *kobedad*
kuagid Iis; *mütä mulla uunikid, kus kobe muld, siäl on neid `rohkem* KJn; *`lamma verest*
käkid on kiige paremad, niid tulevad `ästi kobedad Vil; *Kul'u aab sule kobeves, vihane* Hls;
leib om ää kope saanu Hel; *selle kobõda mulla alt võib turvast saia* Ran; *sai om kopõ* Krl

kobe² *kobe* Jäm, g -da VNg Lüg IisR Mär Mär Aud Ris Kei Rap Juu HJn JJn VMr,
g -ja Kuu; n, g *kobe* Hi(u g -da Rei) tubli, korralik, kopsakas `Viina`laevad `seisusid igä
`Hiiumaa taga ja oli `tarvis vähä kobejambi `paati kui nie `miñnegä `siie saat `Suome vahet
`käüdi Kuu; *Sie on viel `kaunis kobe eit, `süedab `luomad ja kõik* IisR; *Tegi uue levaküna*
äga see oleks võind püsut kobem olla Emm; *ei ta saa ka kobemaks* Rei; *tänabu `aasta oo*
üsna kobedad karduled Mär; *ei tea kudas se üks nii ilus kobe teeste `ulkas on* Juu; *kas olin*
nii suur kui sie poiss siin, või olin natukse kobedam HJn; *jäin päris [haigena] maha, niid*
juba olen kobedam JJn || (jõukusest) `meie `liiga `vaesed ei ole old nii, `meie ikke olime
vähäkese kobedamad VNg; *vana peremes ei jõund `osta, me olime natuke kobedamad, siis*
`ostsime [talukoha] Rap

kobedaste adv < kobe¹ *einad `pañti kobedaste unikus, siss ei lähä palavas, kobe ein*
laseb tuult läbi Saa

kobeldama *kobelda|ma* R(-mma; koppelda- Vai) JMd VJg kobama, katsuma `poisid
kobeldavad `tütrikuid VNg; *võttab `nuore `naise, ja musutab ja kobeldab ühest kõhast ja*
`tõisest kõhast Lüg; *mis sa kobeldad nüid siin ja `õtsid* Jõh; *Pimedas `sahvris kobeldasin,*

kas`leian`õige`kausi`üles IisR; midä`täma`kobelda`sääl`kabis`Vai; mis`sa`nii`kaua`sial`kobeldad,`ega`sa_i`leia`JMd || käsikaudu`liikuma`se`läks`kobeldades`läbi`üö`VNg; midä`siä`kobeldad`pimedas`nüid`Vai`Vrd`kopeldama¹

kobendama *kobendama`kohendama; kokku`korjama`kobenda`oma`kondi`kokku; kobenda`oma`rõiva`kokku`Ote; Ma^o`kobenta`vähä`tarrõ`Se*

***kobenema** *pehkima`poolkobened,`mädand`riie`oo`apar`Tor*

kober¹ *kober`Aud`Nõo(-õr),`g`kobru`JJn,`p`kopra`Krk; n,`g`kobru`Kuu`Khk`Krk`PJg`Jür`JMd`Koe`VJg`Trm`Plt; n,`g`kopru`Kuu(n`kopru)`Hlj,`-o`Lüg`Vai;`kopru`g`kopru`Mär`Vig`Kse`Han`Var,`g`-o`Rid`Mar`Juu;`kobru`Põi`Muh`Kul,`koper`Var`Tõs`Khn/-õr/`Aud`Tor,`g`kobru`kobrutis,`vaht`Olut`käib`üüsti`paks`kobru`kerd`on`pääl`Kuu;`meri`käib`vai`lainetab,`valges`kopros`kõhe`Lüg;`kivide`vahed`olid`kobru`täis,`paks`valge`kobru`Krk;`kui`piima`kurnatse,`siis`oo`kobru`kõik`kohjad`täis`Muh;`võttis`obose`kopru`Rid;`tal`õllel`oo`vahel`nii`paks`kopru`piäl,`kui`ta`iästi`käib`Vig;`vesi`jooseb,`kopru`peal`Kse;`kui`kange`koper`o`piimä`piäl,`siis`tuleb`vihma`Var;`rokk`on`kobrus`Juu;`vañn`on`siebi`kobru`täis,`loputa`ää`JMd; [seebi`keetmisel]`õmmab`piiale`paksu`kobru,`siep`jäab`ülesse`JJn;`kui`piim`tõuseb`kobrule,`siis`võta`ära`tulelt`Trm;`sääl`olli`apu`piim,`ja`tuü`õlli`siss`nii`kohuss`lännu,`nigu`kobõr`kõik`sinna`leemele`pääle`saisnu`Nõo*

kober² *kober`Põi,`kobru`Jaa,`g`kobru;`kopru`g`kopru`a`Krl,`g`-u`Juu`Nõo; n,`g`kobru`LNg`Var;`pl`kobru^o`Räp`takjas`Kober`on`suurde`laiade`lehtedega`padrakas,`lillad`õitse`tutid`otsas`Põi;`kobru,`ta`kasvatab`nupud`otsa`ja`siis`ta`akkab`inimese`külge`LNg;`aidveeren`kasusõ^o`kobru^o`Krl;`maoajaja`haania`kaussõ^o`palo`veereh,`nigu^o`kobru^o`kõllatsõ^o`Räp`|| (veetaim)`vee`piäl`roheline`kopru,`õied`vel`piäl`koa`Juu`|| (lopsakast`taimest)`se`mis`liiga`ergust`kasub,`selle`kohta`õitse,`vat`se`oo`nõnda`kobru`juba`Jaa`Vrd`kobru²*

koberik *koberik`g`-ku`krobeline`Muh`Aud`männal`ete`koberik`koor`Aud`Vrd`koberine,`kobõrlikanõ*

koberine = *koberik`Tuü` (kärnkonn)`om`must`ja`kärnän,`koberine`nigu`kuuse`kuur`Rõn*

kobesk → *kobõsk*

kobev *kobev`Võn,`g`-a`Saa`Trv`San/n`kobõv/,`g`-e`Hls; n,`g`kobeve`Hls`Krk;`kopõv`Krl*

1. *kohev`kolm`kardult`pannasse`liitre`vee`pääle`limbi`supisse,`siss`tulevad`ästi`kobeved`[klimbid]`Saa;`kobev`leib`ää`süvvä`Hls;`suude`pääl,`turba`pääl`om`kobeve`mulda`Krk;`Ubanõ`lumi,`kobev`ja`lahtine`Võn;`kobõv`leib,`ää`süvvä^o`San;`kopõv`maa`Krl`||`pal'lu`rõõvit`küll`pääl,`aga`ihu`iki`viil`kobeve` (külmast`värisev)`Krk*

2. *fig`elevil`inimesest`ää`mijl',`mõkk`õige`kobeve`Hls;`ku`oma`tüürel`kosilise`tulev,`siss`om`[emal]`mõkk`kobeve`Krk*

kobeveli *priskeks,`rammusaks`muna`ai`nii`kobeveli,`vašk` (vasikas)`õlli`nigu`pät's,`mes`äste`üless`tõsnu`om`Nõo*

kobevelt *hõredalt`silgu`om`pütin`kobevelt`Hls`Vrd`kobevest*

kobevest *hõredalt,`lahedalt`kapuste`om`kobevest`nõu`sehen`Krk`Vrd`kobevelt,`kobevel*

kobevel *kohevil;`harvalt`maa`on`üles`tõusnu`kobevel`Hää;`kanal`on`suled`kobevel,`tal`on`vist`kül'm;`kapsad`on`toñnis`kobevel`Saa`Vrd`kobevest*

kobi¹ *kobi`IisR`Hää`Juu`Koe`VJg`Trm`Kod`Lai`Plt`Pil`Pst`TLä`Ote`San`Urv`Räp*

1. *vilets,`armetu`olend,`kõbi;`sõim`Jah,`on`teine`vaene`kui`üks`kuivanud`kobi,`aga`peab`ka`elama`IisR;`see`vana`lehmakobi,`ei`see`süñni`osta`Juu;`vana`inimise`kobi`kõbis`tulla*

seie`puale VJg; Mehe nime kandjaid on vähe, pooled neist on vanad kobid; kuida ta omete selle vaname kobile pidi minema, ilus noor tüdruk Trm; vaname kobi, see oli veel `käija ja õiendaja Lai; vana inimene on vana kobi, või ükskõik mis loom vanadusest `väeti on, on vana kobi Plt; vana `tütrigu kobi Ote; nigu kobi jäänü? selle et suurõ `murrõ ja ädä? San; esi kui vana kobi jo?, suu pääh ja tõrõlõss ka viil Röp || (väikesest olendist) `poeskese kobi; mes sa kobi külmetäd Kod Vrd kobikõnõ

2. vana nigel asi; kolu vana kausi kobi VJg; need puud on vanad kobid, mis me `ahju panime Plt; kõik vanad elumaead tahetasse ära ävitada, nad ju väga kobid Pil; pane oma kobi kokku Pst; Sai vana kaskakobi vällä otsi et sälgä aada Nõo

Vrd kobin²

kobi² kobi Vän Hls Krk loba, lori; nali mis sa aad säänest moka kobi. ärä aia säänest kobi juttu Hls; `seante kobiseje, temä aa oma kobi iki Krk || naljamees temä ää nal'la kobi, temät ei või üttegi usta Krk

kobi|konn kärnkonn Vas Rõu Lei ma? näi niidü pääl kobi`konna Vas

kobikõnõ dem < kobi¹ vana kobikõnõ Urv; ta jo `väega vana kui kobikõnõ jo? Röp

kobi|käpp = kobikäsi oled iki üits igävene kobikäpp; tollest kobikäpäst ei saa selle tegijät Ran -käsi kobakäpp mes sä uimerdad sääl, vana kobikäsi, tji rutembide Ran Vrd kobikäpp

kobima¹ kobi|ma, -da üld (-me M San; da-inf kopi? V; kovi- Lei)

1. hum, fig (käimisest, liikumisest, minemisest) Kas vanamies kobis jo magama `mennä Kuu; kuer kobis eest ära Hlj; `Tarvis akkada kodu kobima Jõh; `aige akab juba üles kobima; koer kobis oma `put'ka magama Khk; Kui tuba küetud sai, siss taet kohe kobis ennast ahju pääle magama Pha; Ma kobisi siis ennast sealt eest ää, läksi teise kohta Põi; kobi aga asemest `välja Muh; Ma kobi ege rammupõlves ε (kaon tasahilju) Emm; Siin läheb nii kuumaks, peab minema kobima Vig; Tule nüid kobides loudilt alla Han; aina `sisse näid (kive) oo nii `tihti pandud, müidu võrk kobib ülese Var; meie akkame siit ää kobima Khn; kobi ennast maast üles Tõs; nüid on lavale kobitud, nüid võin `vihtu Saa; kobime (liigutame) `kärmeeste, et me küini aluse `puhtaks `suame Juu; ma kobin eemalle JMd; Olid inimised tüdind, ei teind enam `õhta kedagi, kobisid magama, igaiüks oma koju Amb; kobib tooli `piale `istuma Koe; said rehed ära, siis kobisime rehetuppa VMr; ma kobisin siis vaestemajasse kui pueg Vene`maale läks VJg; tešte uhal ta `sinna läks, küll ta tagasi kobib Sim; kuke koidu aeg kobib üless, et akkame minema Lai; kobisime `siia vana majasse `jälle tagasi Pil; kobi oma kotuse `pääle Hls; vana kobiss ahju `pääle ärä Krk; nõur astup iluste, vanal om kondid kõik `kanged, tjuu kobip nigu sañt konagi Ran; No j olõ_muud ku kobi_kot'i pääle? (mine magama) Urv; es läpe_kaia midägi, `karksi üless ja muutkui kobõ? minekit Rõu; ta kobõ ka no `süümä Vas; kes ärä `vihtõ, tjuu kobe [saunast] `vällä; Naka? är? kobima innembide mineket, kunass sä saat jo Röp; `valgõ väläh, vaja kopi? üless Se Vrd köbima

2. a. kobama, kompama kobis kättega `seinu katu, pimespidi_s löva ust üles Khk; `olli kübärä ärä `kaotanu, siss kobiss `ümbre miu pää ja, sängi alt leis siss kübärä Nõo; kobi ja kae, sinnä ma panni tu asja Kam; `ruuštli sattõ maha. pümeüsi vanamijis habisi, `peoga kobisi, `saie kana_sita `piuu Har; Mis sa_tan `karmannõ piten kobit Rõu; ma habõ `jalgapannust, kobõ siist ja säält, es lövvä_sukka, es lövvä_saabast Vas; kobi? `ümbre viil,

vaest lövvät Se **b.** käsikaudu, kobamisi liikuma *kobides läheb, katsub käsikaudu teed* Khk; *nüüd kobi pääle ja kõnni essitust kae kudass sa `tarre tagasi saad* Ran; *`pimme inimene kobib ette kui ta lääb* Puh; *`käega kobisi ja tulli, siss sai `viirde väl'lä, igäne `pimme mõts* Nõo; *ku sa saat esi meeli `kaudu minnä, et ma tiia kos aid om, siss tokiga kobi ja lää* Ote; *vana pümme majatük'k, midägi sa_i_näe?*, *käsi `kaudu kobi?*, *kae_kuis trepist `alla saat* Urv
c. (käega) *katsuma, kobama miä `käega kobisi, vesi om joba jaki sehest vähämbäle `kähkõnu* Ran; *miä ei tiia, mes täl sääl kotin `olli, miä es kobi toda kotti; t_olli jo nii suur ülekohuss, et `õkva kápäga kobida* Nõo; *vanaemä kobe iks mino pääd, ütél et sul om ku opõtaja provva pää* Võn; *poesi kobiva `tüt'rige, kui `mürrävä* Kam; *ega_ma_s näe?*, *ma `käega_kobisi* Urv; *ost `lehmä ja kobesi piimätähiti kõtu alt* Ráp; *ma kobi kas kana_m munaga?* Se || *Sij om jo käega koppi* (ilmne, selge) Ráp

3. a. *kohmitsema; seadma, sättima mis sa kobid nii kaua et `riidesse ei soa* Trm; *Vanamis kobib ikka kodumail ühte ku teist* Lai; *kobinuva `püssi, sääsivä püssi `kõrda ja lasnuva soe maha* Ran; *mis sa sääl nii kavva kobit, tulõ? innembä?* Rõu; *timä jäi `ildass jah, nikani kobõ ja val'mist nii_`paanti tji kiinni?* Vas; *tõinõ saa ruttu tüü mano?*, *sa? kobidõ?*, *sa ei tetä tüüd tüüd ei* Se **b.** *kokku korjama siit majass kobis kruami kokko ja läks ärä* Kod; *Kobi nüüd oma asjad ka kokku ometi* Ksi; *Kobi_kraam kokku* Urv; *kobi aša? kokko, `naksi minema* Plv

4. *peksma; maha nottima kobisid ta ää* LNg; *üks akkab üht kobima, teine teist* Mar; *ma kobisin [uss] maha siis* Kul; *Isa kobis `lamba ää* Han; *mis sa tast nii paelu kobid* Juu; *sai naise kääst kobida* Plt; *ärä kobi `koera* Hls **Vrd** *kodima*

5. *kosuma; toibuma, paranema Soand vana `jälle sui läbi kobind on sügiseks kena kamps pääl* Põi; *vassikas akkab kobima, `jalga `võtma* Muh; *ta akkab juba kobima, põle änam `aige `ühti* Kse; *See tüdrik oo koa kibrik, ei tea kas kobib edaspidi või jääb `neukseks* Han; *sussita ja aa veist taga, aga ta ei kobi mette üks maik* Var

Vrd *kobama, kobistama, koblama*

kobima² *nalja, vigureid tegema vana kobimokk olli, kobiss egädege* Krk **Vrd** *kobame*

kobi|mokk *lobamokk kobimokk oma suu `auku juba `kiinni ei pane* Saa

kobimus = *kobin*² *va inimese kobimus* Var

kobin¹ *kobin g -a R(n kobina Vai) spor eP, M(g -e Hls Krk) Nõo; kopin g kobin|a* Puh
 Nõo San(g -e) spor V(-p- Har Se), g -õ Krl

1. *nõrk tuhm astumise vm heli `kuulin kobina* Lüg; *ei ole `kuulla kobina ei kabina* Vai; *Midagid kobinad säält küla poolest kuulda ikka oo, aga mette_p saa aru oo see rataste ääl vei miski muud* Kaa; *mis kobin see aa* Emm; *`kange kobin ja kolin rehal, kobistavad seal `peale* Mar; *kuulen tuas kobinad, kes siäl kobistab* Tõs; *mõni nii õrn ehmätämä, kui kedägi kobinad on, kohe `sauhti kääd `lahti* Juu; *ei tia, kas `Pieter tuleb tuppä, on nagu kobinad ja kolinad koeas* JIn; *üks kobin õli, mõni käib kobissab riha all* Kod; *kasugu [naha] kobin kuulda* Krk; [ta] *õõrup ike tolle kadajaga, siss tulep nõgi truibist `alla nigu üits kobin* Nõo; [nad] *`kuuldõnu kobinat, lännuve `kaeme, suur `valge ork (siga) maganu teräuniku kõrval* San; *üt's tulõ, kopin om kuulda* Krl; *katusõ pääl om kopin ennedä ku `vihma satass* Har; *ku kiä tulõ, `saapa kopin om* Se || *kiiresti, ruttu sõss tule `vaindlen siiä ku kobin* Krk; [ta] *pel'läss nii `kangede müristämist et, ku vanemb mürist, siss `olli Lüidel laits `perrä `võetu, tulliva meele ku kobin* Nõo; *kobina peale huupi, umbropsu kobina `pääle `läksiväd*

Lüg; *See asi sai kobina peele tehet Emm; Ma kobina peale tulin ja sain kohe õige uulitsa kätte Jür; eks aga kobina `piale võtt [leivad ahjust välja] VMr; `ilma ja muad ei tiä, lähäb aga kobina piäle `väl`jä, `uupi Kod Vrd kobinik*

2. jutt, rääkimine; sõnelus siel one alalde sana kobinu `kuulla VNg; *meil õli sõna kobin Lüg; üks kobin sool alati ülal. kis su kobinad kuulda tahab Khk; et sa oma kobinad koa ei lõpeta Juu; oleme ikke old sõnakobinas kua VJg; vagasess, mette üks moka kobin Kod; tühä jutu kobin õnnõ Krl*

3. viriseja, toriseja va kobin inime, kobiseb `ühtelugu, pole rahul kennega Jäm; *`Seikse kobina kääst pole kedagid `kiitust `kuuland Kaa; See lapsest sandik `sõuke kobin olnd, selle `tahtmist soa kedagi Pöi; sa oled just kui üks va kobin, mes sa `tühja kobised alati Mar; vanad mehed on jo kobinad ja porinad JJn*

kobin² kobin Jõe Kuu Jõh Pha Muh Rei Mär Vig Han Tõs Nis Juu JJn Koe Kad KJn, -as Mar Kse Mih

1. vilets, armetu olend on vana kobin viel, on juba `oige vana mies Jõe; *vana kobinas juba olgo mes loom tahab Mar; Kui põle `loomadel talve `einu anda, siis kebade nagu kondikobinad Han; `väeti nago va kobinas Mih; vanamehe või vanaeede kobin Tõs; mis ma sest ostan, üks vana kobin, vana lehm, sarved pugalaid täis Nis; mehe kobinast ei sua `lahti Juu; on üks lehmakobin ei anna änam `piima ega midagi JMd; vana mies, `aige vanainimese kobin JJn; ta on vana naisekobin Koe; üks vana kobin, aga ärä ei sure KJn Vrd kobimus*

2. vana nigel asi *Vie ne kobinad kohe kaik `kaltsukaupmihele, ega `neiegä ole `mingegisugust `pääle hakkada Kuu; puu alg on siest õenes nagu kobin; külma `võetud kardulis `kuivab ää nagu kobin Kad*

Vrd kobi¹

kobinal kobinal IisR Kul Saa Ris Juu Amb kiiresti, robinal *ma läksin ikkagi kobinal edassi Kul; läks kobinal minema Ris; kase lehed juba nii kollased ja kolletavad, tulevad maha kobinal Juu; `Kangest sai [tantsu] keerutada, pia akkas `ringi `käima, käisid kobinal poisiga `nurka Amb || umbropsu Kaks `versta `pilkases pimedas kudagi kobinal ikke tulin, kodu sain IisR Vrd kobinen*

kobinalla kubinal [tuba] kobinalla[?] täüs rahvast Se Vrd kubinallõ

kobinas → kobin

kobinen lobin, robin *siss turva kihuteve sääl karre pääl, kos vesi `äste karreste jooseb, tükive `mõrda, kos üits, sinna tõine taga ku kobinen Hls Vrd kobinal*

kobinik kobini|k g -ku müra, kobin meie kuulema et kobinik one õvven; *kuulud et mes kobinik one majan, et kõbissetse Kod*

kobisama kobisa|ma Saa Kõp, -m(m)a Rõu Vas; da-inf kobis|ta Trv, -ta[?] Har

1. kobisema *kõtt kobisap Trv; tikuti suut' ol' `kokrõ täüs nigu kobisass enne Har; maa um jo nii kohhil et kobisass Rõu; `t'siga ol' nii `he`rnit täüs (tangus), muidugu kobisi inne, `laiha liha ütte pissu es olõ[?], koh `herniid olõ õs Vas*

2. riidlema, torisema *tal on sihane kobisamise muud Saa; Kobisap ku vana kasuk kurun (nurisejast) Trv*

kobisema kobisema üld (-mma Lüg Vai, -mä KJn, -m[e] M San, -sõm(m)a V[-sõmõ Krl])

1. vaokset tuhmi heli tekitama *sie puu akkab mädänemmä, kobiseb juo* Lüg; *Vene `saapa `säered `jäened `ninda `kuivast ja kõvast, et kobisevad* IisR; *kut kase tohk kobiseb* Khk; *vana kasukas kobiseb, kui ma ta `ülle aa* Muh; *tahetasse neokest kõba puud, mis kõliseb, aga malts puu kobiseb* Vig; *`õhta tuln tuba, särgi ännäd kobisen ühnä, noh külmetan* Var; *kapp kuiv nõnna et ta kobiseb* Ris; *nahk kobiseb nõnna tuule kää, kui puu peal ehk kusagil on* Juu; *nii `kangesti olid märjad `riided, sielikud kobisesid* [külma käes] JMd; *ku luama sidess täis ajab, kopotad siis kobiseb* Kod; *vähid kobisesid paeas* KJn; *nõu kobiseb ku ta är kujunu om* Hls; *ega ta säääl pikält ei pisu (püsi), tule ku kondsa kobiseve* Krk; *tühi sain kobiseb, õõsikuss ärä `aetu* Ran; *suure seeriku, nõu `väega kobisiva* Kam; *Vanast ku alumitse koorigu pääle kopudi, sõss ku_kumisi `vasta vai kobisi, sõss ol'l leib kütse* Urv; *`kiäk'i käüse, `saapa kobisõse* Se **Vrd** kobistama

2. pomisema; porisema; riidlema *`Räegi `selgelt, ära kobise* IisR; *üks paha inime kobiseb teisega* Jäm; *ole vaid, mis sa `peaksid kobisema* Khk; *kobiseb taga kui laps ep tee nõnda kut tahad* Kär; *Kedagid pole kobisema akkand ning jähi nõnda, naat Linda oli `rääkind* Kaa; *Vana kobiseb küll, aga noored teevad ikka mis nad tahtvad* Pha; *Pole asja eest teist taga, aga ta kobiseb ikka* Pöi; *Kobised sa ise voi kobiseb so nahk (öeld omaette pomisejale)* Emm; *Ta kobises midagi `vasta ise* Rei; *see üks paha asi oo, et tä teise `kohta sedäsi kobiseb* Mar; *mis sa kobised seal `nurkas* Kse; *Ää kobisõg ikka `vasta, kui `ühte kästäke* Khn; *Kobiseb ku vana kasukas* Hää; *mis sa muidu kobised siin kui sa kedagid ei tia* Hag; *mis `asja sa kobised elu,aa, et sa oma kobinad koa ei lõpeta* Juu; *kobiseb alatasa nigu vähja kot't* HJn; *kobiseb na et ei kuulegi* KJn; *Sea jõmm, kasva viil, siss kobise* Hls; *ku tõne viil kobisess, siss `ütte mis sa pimme võlsit* Hel; *mis sä taah kobisõt viil* Röp || (loomade häälitusest) *siili siga kobiseb `pöõsa all* Khk; *mesilase emä kobiseda seal [taru] sees na `kangeste* Mar

3. kihisema, kobrutama; korisema *mis läheb `kiesima, ta (piim) on apu ja kidiseb kohe ja kobiseb sedasi* Kad; *leeva, saia `käitus kobiseb* Trm; *leem on apu, kõik kobisema läind* Plt; *piim `ol'li tünnin joba tulitama lännu, kibisi ja kobisi* Ran; *mul kõtt kobiseb, näiss kas kõtust `valla lüüüb* Nõo; *ta pand `sisse muidogi mis üless aase vai [taina] kobisõma (kerkima) pand* Plv

Vrd kobisama

kobistama *kobistama* Khk Kaa Muh Rei Emann(-mma Lüg Vai, -m(m)a V, -tem[e] M San, -tõmõ San Krl; *kovis-* Lei)

1. a. kobinat tekitama *kobistab `ukse taga* Lüg; *ma läksi `vaatma, kis säl kobistab* Khk; *öö ulgosed joba olid `jälle kobistamas* Rei; *ää kobista* Tõs; *tule `sisse, mis sa kobistad* Vän; *kana kobistab [nokaga] munade pääl, pojad akkavad vist `väl'la tulema* Saa; *mis sa seal mürad ja kobistad* Ris; [koer] *akkab `üesse kobistama, `tarvis `väl'la meelitada* JJn; *ei tia mis sial nurgas kobistab* Trm; *kobissas sel'jä taga* Kod; *saand poole üüj `paiku, [rehepapp] kuuleb, üks kobistab riha all* KJn; *eläjä laudan kobisteve* Hls; *sa kobistit `lehti man* Krk; *`vaška kobistiva lepä `ossega* Puh; *ärä kobistegu nii kavva üleven, mine makama* San; *ussõ man kobistass säääl* Se **b.** *krobisema kui leib on küps, siis alumane `kuorik nõnda kobistab `vasta* Lüg

2. askeldama, toimetama, kohendama; kokku koguma; kohmitsema *`Koipse `rahvas `eidavad `irmus vara magama `ohta, `üösse, siis kobistatta üleval* Jõe; *Kes `enne `koitu*

kobistab, see vara ka `leivämiheks saab Kuu; kobistan ike sii kodu natuke Rap; toemetab ja kobistab aga `peale `väl`las Juu; sial oli aed kobistud JJn; kobissab ja `korjab kokko õma `kruami Kod; ma `ümbre kodu kobiste Hel; ta siss midägi kobist, käis ja ot's midägi `asju Ran; pögsi om üle `perse maha lännuva, kobista pögsi üless; Temä kui tüü mant pässi, siss nakas õkva kotun kobistama ja säädma Nõo; õdagutse söögi `aigu `olli või ja eering kah, siss kobistedi kõik' `lavva pääle, et `võtke mis `kiäki taht Ote; ku `aigõss jääb, kidägi ei olõ?, kis sinnu kobistõss San; Kobista ilustõ `üskä haina?, nii et sa maha ei_`puista? Urv; mõts vaia `puhtass kobista?, muidu võip õnnetuss tulla Har; sõss `võet'i kobistõdi nõu? rät'i veere kõik ilusahe kokko ja_köödeti kõva langa_`kiñni? Rõu; ku ei_kobista hinnest, siss jääb alastõ? Vas Vrd kobistõlõma, kobitsema, koblama

3. kohmakalt liikuma, käima; koperdama *ta kobist parsilt ala Kaa; kepi naeal kodin siin veel, `keia kobistan Kul; ma nägin, et sa kobistasid `otsa, pane nied kummikud iest ära JJn; väilas on nii pime, kobista nigu kot'is VMr; vanamijs kobist ärä tare manu, `jäigi `vihtmada Ran; kobista sa ka hinnäst üless Se*

Vrd kobima¹, kobisema

kobistomma *kobistomma* (vananemisest) är² jo kobistonu vanast kui krõbu Röp

kobistus *kobistu|s g -se VNg Tõs Tor VJg Hls; kobistu|ss San Krl, -ss Rõu Se, g -se San, -sõ Krl Rõu*

1. kobin, kobistamine *ei ma kuuln so kobistust `ühti Tõs; ukse taga oli kuulda kobistust VJg; ei tää mis kobistus vällän jälle om Hls; kobistuss olli `kuulda õnne San*

2. koristamine – Krl Rõu

***kobistõlõma** (sa) *kobistõlõt, (ta) kobistõllõss a.* seadma, kohmitsema *mis sa tah niikavva kobistõlõt; ta tah kobistõli jo hulga `aigu, kas tä sai valmiss Se b.* kobistama *kobistõllõss ussõ takah, sisse taht Se*

kobits(a) *kobits(a) a.* kõblas *kobits on koverik raud `tehtud Vai b.* labida *käepide oda kobitsast `kinni Vai*

***kobitsama** *kõplama kobitsan `kartuli Vai*

kobitsema *kobits|ema VNg Vai/-mma/ Lai, -õma Se*

1. askeldama, seadma; kohmitsema *midä tei kobitsetto Vai; kobitses sial kua kedagi, nigu oma ette, kes tiab mis ta tegi Lai; ma ka iks kobidsi jo `valmist Se Vrd kobistama, koblama, kopitsema*

2. ahnitsema *kobitse keik `endale VNg*

kobjas(s) *kobja|s g -se Rei; `kopja|s g -kse Kuu, `kopja Vai; `kopjass Lüg puukäsn, kõbjas `Metsäst `tuodi kase `küllest `kopjass Lüg; `kopjas on puu `külge `kasvand, neist `kopjadest `tehti `enne `taula Vai; Kobjas, see va kasekäsen, sest saab `suitsu mesilastele ja see ju krääpsu `vastu ka Rei*

kobla *kobla VJg; n, g `kopla VNg tööriist `kopla on kadunud, `kellega `koplan VNg Vrd kõblas*

kobla|kaar = kobra¹ *Otsi pjõnult üks kõvõr männä aru, koblakuart taris Khn*

koblakas *koblak|as g -a Khk Mär Vig Han Mih Tõs JõeK tugev, kogukas, kopsakas suured koblakad `tuhlid, nee on eed `koorida Khk; koblakas inimene Vig; Siga juba ühna koblakas, sünnib `katla panna Han; suur õõna koblakas Tõs || pealetükkiv on ika koblakas, ma magasin pimedas, seal tuli naisterahvas ja kopeldas mind kättega JõeK Vrd kõblakas*

koblama *koblama* Kuu Hlj IisR Juu Kos JMd Koe Kad VJg Iis Plt Pil KJn

1. katsuma, kompama *Koblama hakkavad kõik, 'kesne pimejäss, käsikaut midägi 'etsimä hakkavad* Kuu; *koblas oma kätega* Hlj; *Koblas 'kaua 'aega 'eintes ja 'leidiski 'uuri üles* IisR; *kui inime midagist otsib, siis 'üeldasse temale mis sa koblad* Koe; *mis sa koblad mind* Iis

2. kohmitsema; köpitsema *Koblasin nattuke rohuajas 'peenraid teha* IisR; *Minä 'võt'sin ruttu lapsel müt'si piäst ärä ja säen kõik 'korda, eks teesed alles koblavad ja akkavad alles arutama* KJn **Vrd** kobistama, kobitsama, kobitsema

3. võtma *Lusikaga antud, kul'biga koblatud* Koe; *ma koblan kardulid ahjust ära võtta* VJg

Vrd kobima¹, koplama

koblastama *koblastama* pehastuma *puu oo ää koblastand* Kul

koblukad → koplugas

kobo *kobo* (pealuust) *Kust nied pääлуу kobod 'sinne tulivad* Lüg

***kobok** pl *kobokid* (vanast jalanõust) *vahest olid vanad 'saapakobokid 'jalgas* Pil

koborästäs hallrästas *kobo 'rästäs on vähä 'suuremb* [kuldnokast]. *all kobo 'rästäs* Lüg **Vrd** kodiräästas

kobr¹ → kober¹

kobr² → kober²

kobra¹ *kobra* paadi ninas pardalaudade vahel olev tugev puu – Käi **Vrd** koblakaar

kobra² *kobra* VII Emm Rei takjas *kobrad, suured laiad lehed, nende kobra 'lehtede nupud on rässid* VII; *Kobra 'juurdega 'pesti pead, kui pea kestendas* Rei **Vrd** kober², kobru¹

kobrak *kobra|k* Kan, g -ku, -gu Plv, -ki Röp

1. krobeline; korbane *tuy vana kobrak kuur* Kan; *hobõsõ jalg um kobrakih* Plv **Vrd** kobrane, kobrik

2. mossis, vihane inimene *tuy mõni inemine, um sääre kobrak. täl nägugi um alati põssin ja võmmilõ* Plv

Vrd kobras²

kobrakas *kobrakas* kobruleht *suured purakad kobrakad, igavest suured jämedad nagu pal'gid* Ris **Vrd** kobrukas

kobra|leht kobruleht, takjas *Kobra leht pidi palaviku 'välja 'kiskuma* Pöi; *Kui kondid 'kangeste valudavad, võöda kobraleht ja 'panta 'pääle* Rei; *kobra 'lehte otsan nij takise sõss kasvass* Krk; *kobra lehe? kasusõ aian ja nurmõ pääl* Krl || (veetaim) *vanast 'kasvi meil ij pääl kobralihe? ja viiroosi?* Har **Vrd** kobrukas

kobrane *kobra|ne* g -se Saa, g -tse Ran krobeline, konarlik; korpas *kobrase kätega ei tohi kodust 'väl'la minna* Saa; *kui sula lume 'pääle satte ja ärä kül'mäss, siss 'olli jää kobrane* Ran **Vrd** kobrak, kobras², kobrik

kobra|nupp takjas; takjanupp *Kobra nupud jäävad riiete 'külge 'kinni; Ma kukkusi siis pitsu pääl kuper'kuuti kobranuppude 'otsa* Rei

kobras¹ *kobra|s* Saa Tür Kad SJn Hls, g -se Jäm Pär Tor Rap JõeK, -sse VJg, *kobra* Tor VMr; *kobra|ss* MMg(-s) Äks Kam Ote San Krl Rõu, g -sse Trm Kod Lai Nõo, -ssõ Röp, -se Krk, *kobra* Ksi Trv, 'kopra Vil Kan; 'kopra|s Jõh, g -kse Hlj(g -se) Vai; n, g

`kopru VNg kobras `kopraksel on kova saba `justku kilp, `raiuvad puud maha Hlj; `kopras sie on vesielokas Vai; kobras oo vee `äärne loom Tor; kobras on küirakas pisike elajas, temal on nagu kaäsi vurrud ies JõeK; kobrasse nime õlen kuulnud, üks tugeva olekuga lüüm Kod; kobras om vanast me maal elänu, ta om jõel tennu paisu ette, `kanden puid Krk; Vennemaal `mõtsu sisen kobrassõ[?] elotsese[?], kos niisugutsõ jõe[?] oma[?], mis kiinni[?] ei `külmä Ráp || üks tugeva olekuga mijs õli, siis kutsuti tämäädä kobrass Kod

kobras² kobra|s Pöi Kad, -ss Lei

1. krobeline Mere kakandid imesid võrgu äe, pisike kobras putukas, võrgu imes nõnda äe, `katkes äe Pöi; tuule `rõuged on nagu üks kobras Kad **Vrd** kobrane, kobrastikku

2. (tigidast inimesest) kobrass om `tihke inemin Lei **Vrd** kobriiss

Vrd kobrak

kobrastikku krobeline nahk om kobrastikku Ote **Vrd** kobras²

kobratama kobratama kobrutama [piim] om enne `aigu kokku lännu, kobratama lännu; piim om üless kobratanu, sääld kuurd ei saa Ran **Vrd** kobrentama, koprama

kobrentama kobren|tama Saa, -tem Hls, -teme Krk kobrutama, vahutama vahu vullid kobrentasid piima pääl; vesi kobrentas `veške tammi all Saa; ku ta tuleb vatuteb nõnda ku kobrenteb, sis ku ta (õlu) käib Hls **Vrd** kobratama

kobrents kobrents Hls, g -i Saa kobrutis, vaht seebiveel olid kobrentsi vullid puha pääl Saa; `siantse jahu om, mis kaju vili ei ole, sis läab sij juur nagu vedeles ja rageneb, `siantse kobrents ja `vaidun esi Hls

kobrik kobrik g -u Hel TLä Kam San Kan Plv

1. kare, krobeline vanal kõevul om tohik nii kobrikuss lännu Puh; siil' om ku vana kobrik inne; mul ol' üt's kobrik küpäf, sääne kõva ja kobrik Kan **Vrd** kobrak, kobrane, kobrikanõ

2. põnn, põngerjas; väike loom tu põrss `ol'li `könni jäänu nigu kobrik; panni `vaška kobriku `tõiste `sulgu Ran; os sa kobrik, om jälle ärä `sitnu `endä Nõo; kae kos latse kobrik, kos sa kobrik olet roninu, mes sä ronit ja `rüüblet, ku sa paegal ei püsi Kam

kobrikanõ krobeline muidu ku es silitsä[?], sõss ku är_küid'si[?], sõss om leib päält armõdu kobrikanõ, kisut suulae `kat'ski[?] ja lahut suu ka är_vijil Urv **Vrd** kobrik

kobrikass kobrika|ss g -sõ konarlik kobrikasõ maa pääl võit `kergehe ratta `kat'ski tetä[?] Kan

kobring kobring g -u purje kate kobring, sie käib `vihmaga `purju peal Jõe

kobriiss tige, mosis kobriiss inemin, säre šüändünü Lei **Vrd** kobras²

kobrits kobrits Plv, g -õ Urv varjualune kobrits miä tõsõ `varju tetäss. kobritsõhe iks `pañti aina[?]; meil ta `uhmrõmašsin tan kobritsõn alalõ Urv

kobrituma kobrituma paatuma kauss om `mõskmada_`jäetü, no om kõik' söögiga är[?] kobritunu[?] Kan

kobru¹ → kober¹

kobru² → kober²

***kobrukass** pl kobru|kad Mar, kobro- Ris

1. kobruleht – Ris **Vrd** kobrakas

2. (veetaim) vee peal olid suured kollased kobrukad, allikate peal Mar

Vrd kobraleht

kobru|leht a. takjas; takjaleht `Korvad [suured] ku `koprulehed Kuu; `Koprulehega võib `saunas `pessa, vahutab `ästi kui `siepi `piale `mäerida IisR; `esti on ta kobruleht (nuppudeta), `praegu oo `takjas Kse; kobruleht, suur paks leht, kasvab mehe pikkuses, `takjad `külgis Tõs; see oli nooremalt meie `soapa viks. võta kobruleht kätte ja akka `nühkima niigakui vesiseks lähäb, siis teeb `soapa nii mustaks, võtab niihukse klañtskorra koa `peale Juu; kobro `lesti ajab ukse ette Kod || fig (kuulujutust) ta `kuulnud seda juttu kobrulehe kolmanda külje pealt Krj **b.** vesikupp kobrulehed one vede siden, pitk vařs ja ise tämä õjub vede piäl, kõllased eelitsused nagu `trestlid Kod **c.** kortsleht `lamba? `tahtva? kobru `lehti Vas

Vrd kobraleht

kobrutama kobru|tama Hlj IisR Vai/-mma/ Khk Krj Põi Muh L spor K I, -teme Trv Hls Hel; kobrota|ma LNg Mar Mih Khn(kobrõ-) Ris Juu Kod KJn, -mma Vai Võn Röp; `kopru|tam(m)a Kuu VNg Vai, `kopro- Lüg Jõh

1. vahutama; vahuseks tegema Olu nägüb `koprutama juo `riistass, eks sidä `varsi voib juo `juua Kuu; obone süüb, suu `koprotab Lüg; lähme pesema sauna seebiga, seal kobrutame ennast Muh; kui murdlaene, siis kobrutab ja vahutab, kohod peal Rid; `siepi `pañdi nda paelu, et kobrotas Khn; teeb tööd nõnda et kobrutab, vesi jooseb ihu kaada maha palavaga Aud; see on ikke ea seep, mis kobrotab Juu; Ega õlut ei kobruta, vaht mis sial pial on Jür; vesi kobrutab jões kevadesel aal, kui ta valuga juoseb JMd; kul'di suu kobrutab Trm; obene juakseb, vahutükid kukuvad nõnnagu kobrotab Kod; õlu lüüüb kobrutama ja lüüüb vahu pääle, kui `käima akkab Äks; kõiv kobrotass kui enämb `mahla ei joosõ Võn || fig suu kobrotab peas, `patrab na paelu Mih **Vrd** kobrentama

2. kerkima, paisuma; paistetama; seenetama kui `külmab, siis ikka maa kobrudab üles Khk; jalg üles kobrutan, kobrutas sojaga nii üles Krj; Nägu piim [hapnedes] üles kobrutanu või `kopsunu Hää; seenäd juba kobrutand, kauaks sedä maja on Juu; põhja vesi aab üless, maa kobrutess Hel; Seo `korteř om nii rõsse et saina omma? kõik är? kobrotet Röp

3. fig vihastuma Nii kui seda `ütlesin, nii lõi kobrutama Saa

Vrd kobratama

kobrutis kobru|tis Han, -dis Khk, -tes Plt

1. kerkinud, kohevil; vaht maa sur kobrudises puhas, vahel `külmab, vahel sulab Khk; piima kobrutes Plt

2. fig lobiseja, latraja See inimene oo igavene kobrutis, aab otsast `väl'la mis sül'g suhu toob Han

kobul kobu|l' g -li Krk

1. vana jõuetu olevus mis sina olet ka, üit's vana kobul' Krk **Vrd** kobun

2. kõva asi kobul' om kõva, kasuk ku_t's kobul' Krk

Vrd kobusk, kobõsk

kobun kobun kõbi – Vig **Vrd** kobul

kobusk = kobul kas mia vjil inimese `seisuse sihen ole, üit's vana kobušk; vana `kasku kobusk, mis lastel ärä `kustu Hel **Vrd** kobõsk

kobutamma kobutamma (kokku) tõmbuma Ku lina omma_likõss saanu? ja sõss omma_kokku kobutanu, sõss kobit, ütlet et, näe lina omma_kokku kobutanu? Urv

kobõrlikanõ *kobõrlika|nõ* g -*tsõ* Plv Röp Se krobeline, konarlik *pot't om kobõrlikanõ*, är^o *kullunu_savi aśa^o umma_kõik' kobõrlikatsõ^o* Plv; *sangastõ kardole^o ol'liva^o `valgõ^o, vähälikatsõ^o, kobõrlikatsõ^o, putõ^o* Röp **Vrd** koberik

kobõsk *kobõšk, kobešk* g -i Rõu Vas

1. hädine olevus *ta niu vana kobešk* Rõu

2. kõva, kobisev *asi ta kasuk' um nigu vana kobõšk, nahk olõ õi_pehme^o* Rõu; *olõ õi^o õiget kasukat üts vana kobešk um Vas* **Vrd** kobõskinõ

Vrd kobusk

kobõskinõ *kobõški|nõ* g -*dsõ*, -*tsõ* kõva, halvasti pargitud *seo um `rätsebä ummõld kasuk, seo um sääne kobõskinõ* Rõu **Vrd** kobõsk

koda¹ *koda* g *koja* R(*kõda* g *kõ[j]a* Lüg; g *koa* Kuu, *koda* Vai) eP(n *koja* Jaa Põi; g *koea* spor L K, *koa* LNg Saa VJg Plt Vil, *koda* Vän Pal Äks; n, g *kõda* I), g *kua* eL(*koa* M Puh Rõn)

1. väli-, suvekõök *väl'las olid `keetmise koad, irred, latid kokku `laotud, kook seal peal, pada `otsas Mih; koda `ol'li, püst`roegastest `tehti ülese Saa; kõda õli `kaste (kahte) `muudu: tõene õli pal'gidess `testud, tõene lattidess; kõdad kadusid, kui akati `korsnaga maju ehitämä; taren `pliitada ei õllud, enele kiädä ja luamale, kõik kõdan Kod; kos suvel keedeti kutsuti koda, meil oli `pal'kidest `tehtud, `laudadest katuss, ülevalt oli natukse `lahti Äks; koda oli püst roovikist, tule ase oli keset koda Trv; nel'lä seinäge koda, sanna `muudu - - lagi es ole, katuss olli pikäst lavvast, sij es võta tuld Krk; kuan keedeti suvel `süvvä Ran; nõnda üle kua `olli üits tala, säääl olliva ravvast kongu kül'len, kaits `konku olli, kummagi kongu otsan `olli pada Puh; miä lätsi kua manu kässi `mõskma Nõo; kua man iks ol'l tuu kupatamine ja tegu Ote; vanast ol'liva_kua_talun, säääl tet'ti karjalõ lämmind `juuk'i, suur' pada ol'l näet müürü seen, säääl avvutõdi nõgõse ja aina^o Urv; kual olli otsa^o `harva, kost sau `vällä käve Har; ku kuah `süük'i tet'ti, siss lät's sann ka `lämmäss Vas; koda oržist säet, katõ aruklidžide `ossõ `otsa säet `kat'lekõ Lei*

2. maja, hoone; kodu *saima `sinne õppetaja kõda juo `sinne ja isämes läks siis `sinne õppetaja juttule Lüg; monikaised `eiväd `saaned `enne kotta kui pühä `päivä `uomiko Vai; see [mees] oli valeraha teind - - valeraha koda oli olnd Jäm; ni `möisnikkude majad `linnas, nee `üiti puhas kodadeks, Kaunispe koda, Kargi koda Khk; Seal olid suured `möisnikkude kojad Põi; ehetatse uut koda Tõs; kirik on kogoduse koda Ris; suured tindi ahjud õlid, suured kõdad, kaksteist `ahju õli sees Trm; oi `taivake, kägu `kukse kolm suutäit, ei tiia kas kua tallitaja kaob ärä Nõo; kodamiis lät's kotta Lut || *Koõdikoda* (kõhn inimene) - - `kangesti lahja Hää || *kirikus on `santide koda Koe**

3. esik, eeskoda; (?lahtine) ukseesine *nie `einad panemme `esteks ladu, pärast `sinne `sauna koda Jõe; koda kui on `veike, `suuremb on `palkun Hlj; nagu `sinne `suure keriku `sisse lähäb, siis nied `vaesed õliväd säääl kõas siis Lüg; ouest minnasse koda, kojast tuba Khk; Kojast lähäb üks uks rehetuba, teine tagu `kambri Kaa; Päril vanade majadel koda ees äi olnd Põi; kerigu kijas `olle suur pink, kus nad (sandid) ega pühave humigu `istused Phl; vana mõjadel olid toaesised, suured pikäd - - nüid `üidväd kojad Vig; meil on `lahtine trepp, aga mõnel on `laudest `lõõdud, tehtud kohe sedasi koda, aken ees koa Juu; esimene oli koda, sie oli kül'm `kamber, teine oli ikka sue kus sai elatud JõeK; Lõugutand külmaga kijas linu Amb; enne rõhuvärav oli koea uks ja koda `üiti ukseesiseks JMd; majadel iis on*

kojad, *sij on läbi`käimese koht* KJn; *Saana ijs`olli koda, sij`olli vähä suurem ku saana ruum* Vil

4. *rehealune koda on see, koes loomad sees on. see mis sedasi iseäranis on, on lout, kojad on toa`otsas* Jäm; *obused olid kojat`lahti, kojat`tuulti`vilja ka* Ans; *talve`olled obust kojat; pepped on koea`nurkas unigus* Phl

5. *emakas; emakaõõs* Kōda *on all`õtsas`naisel, kōast lähäb tuppe* Lüg; *lapse sünnitamise koda oo ema`juures* Muh; *lapsekoda on loomal ja inimesel, kust laps tuleb`ilmale* HJn

6. *teokarp tiul on koda`selgas* Rei; *sijni man olõ mõnikõrd nännü`kuaga_tiko* Vas

7. *kest, kile kōda on marja`ümber, klopilid rääbissel kōda`välja* Trm; *vagla koda, kost vagla?`vällä tulõva?, sääne`pehmekene, vagla šeeh kasusõ* Se

8. *poolikast koda oli tel`lete kõrval, seespool tel`lete raamistükki, talla`laudade kõrval* Plt

koda² *on läristi (lennuk) lähäb koda koda koda* Muh

koda|kamber *panipaik; suvel magamiseks kasutatud ruum* Pohipuol *otsass oli koda`kammer -- kasutetti sedä`sahvri asemel, ka`oieti siel paremad`riided ja`asjad. Nuoremb pere magas suvel ka koda`kambriss* Kuu **Vrd** *kojakamber*

kodakas *vabadik tä oli kodakas sial oln* Tõs

koda|kondne *teise juures oma leivas elav inimene, majuline koda`kondne oo ise oma`leibas, teese varju all; ta`olli mitu`aega meil koda`konseks* Muh; *lähäb koda`kontseks, eesel maja põle mette* Mar; *koda`kondne kis põle pere`kondas mette* Var; *aho kütmene oli koda`kontse asi -- sel aeal olid igas maeas koda`kontsed. need olid neoksed`lahtised inimesed, kel omal maea ega maad põlnd, eläsid taloperes ja`teenisid* Mih; *meie koda`kondne, meie majas eläb, meitega ühüs* Tõs; *koda`kondsõ?, ütän majan eläjä?, kellega ütän elät* Rõu

kodama¹ → *kudama*

kodama² *kodama käima, kolama* Mine *mitte`jälle kodama, ole kodu ka; Pani siit kodama, äi mina tia, kust ilmast sij läbi kodab; Ma koda siis ennast koa`sonna; Mis sa`meite`nurki kauda kodad* Põi **Vrd** *kodjama*

koda|mees *sepp`rautsipp um kodamiis; kodamiis tege ni künnü`raudu, sääd rat`tit,`äkli ni`kõikõ mitä,`kõikõ ravva tüüd* Lut

kodamus *suur asi küläp oo nõel mai`lma kodamus, see_p kao`kuskile* Muh

kodane *kodane kodune naene jäi siis kodaseks, kui mees muretses kolmanda lapse* Pil

kodanik *kodani|k g`-ku VNg spor eP(g`-gu Khk), Hls TMr Har Rõu Se, g`-gu Kuu San Krl Räp, -go Phl, -kku Jõe; koda|nek* Mar, *-nikko* Vai

1. *teatud riigi kodakondsusse kuuluv isik; valla, linna jne elanik`enne olid alamad, niid oo kodanikud* Khk; *Ta pole siit kodanik olnd, oli tükkis väljamoja kodanikkude nime kirjas* Põi; *meie oleme vabariigi kodanikud* Mär; *ma ole Äädemeeste alevi kodanik* Hää; *mi vallal om pal`lu kodanikkõ* Krl

2. *vabadik, pops; majuline kes teese juures varju all, see oo kodanik, kel põle omal pesakohta mette* Muh; *mõisa kodanekud olid need, kis`mõisas päiviti teol keisid, elasid`saunas* Mar; *ta on meie kodanik, elab siin peres* Ris; *kodanikuh om mu puul* Se **Vrd** *kodapooline*

kodanlene *kodanle|ne* g -se u, hv ilmalik *kodanlene abielu oo laalatamata* Tor
Vrd kodanlik

koda|poolik = kodapooline *vanast popsimaiu is olõ olõman. kiä siss prii ol'l, nuid kutsuti nii kodapooligu?* -- tähendäss, *et prii inemine eläss peremihe kõrval Har -pooline, -poolne vabadik, pops; majuline kodapoolitsel olli tema kraam koomitsan Ote; kodapoolinõ om talopaigan sääne prii inemine, kes `kortinna `võetass ja sõss tyy iist tege `päivi Kan; ma_käve ka'rah, suur kari ol'l, kodapoolitsidõ lehmä_kah Plv; [ta] ol'l ka otsani_pümme, tyy ol'l viil iistvitäi, ol'l nii sama vele man kodapoolitsõh Vas; tol om mito kodapoolist, kroondi pääl elässe?, `väikese? maeakõsõ? Räp; ku võtat kudapoolitsõ `hindäle, s_innep panõ? kivi `nulka. om pareb ar kannatada tyyd, kui kivi `külge jala lyyt Se; koda`puolinõ um sääne, uma tarõ? ni maa`vierekenõ, pidä lihmäkeist, jeläss umah tarõh; eläss koda`puolitsõh Lut || fig *Surm olõ õi_kodapoolitsõss, kiä sõs tulõ vai lätt ku_tahrt Rõu* **Vrd** kodanik, kodapoolik, kodarik²*

kodar *kodar* g -a Hlj IisR eP(-as spor L, Nis Kei Juu; g -i Khk VII); *kõdar* RId I M(g -e Hls Hel) Ran Nõo Kam Ote, *kedar* Kuu VNg Vai, g -a; *kõtar*, -r g *kõdar|a*, -õ spor T, V

1. a. rummu ja põida ühendav ratta osa *tien `vankri kõdaruid, ühel rattal on `kümme kõdara; `ilma kõdaratta ei käi rattas `ümber; minu vokkal on kakstõist rattakõdara Lüg; kõdarad on `rummu sies ja `pöiest `õtsad läbi Jõh; purutas rattal kodarad sihest `välja Khk; Kodarad `tehti lõhut tamme puust, voadati nõnda vähe `sitkem tüü ots koa Põi; kümme kodarad o [vokil] `rummus Muh; kui kodarad on `aukudesse `sisse `löödud siis saab `saetud kase plangust kõber põid Rid; ratta kodaras; kodarapesa kus kodarad `sesse pannasse, `vankrel ja reel Mar; `Tammedest ja saarest tehässe `vankre kodarud Vig; räsas rattal kodarad `viltu; `liiga `sirged kodarad, oo nigelad rattad Mih; pihelgast teevad `vankre kodarid Vän; jalgratta kodarid ma_i jõua kohe luggedagi Saa; rattal on kümme kodarast ja viis `põida Ris; kodarad `tehti tamme, soare ehk pihelga puust Nis; kui mäält oli `alla `minna, panid ikke puu `kaika kodarate vahele Juu; tammest `tehti kodarad, kui `tamme ei old, siis `tehti pihlakast VMr; kodara kael, sie osa kodarast, mis põia ehk rummu `sisse lähäb VJg; ratta kõdarad on soarest Trm; vanass pilgati `üste tüdrikud [kes ketras pikaldaselt]: kõdarid loetasse Kod; `tehti kodarad `val'mis, `pañdi kruupingi vahele, ööveldati ilusast ära. teine ots `tehti kañdiline, mis rummu `sisse käis Lai; üks kodara ots on põia, teene rummu sehes Ksi; Ratta kõdare laulav tiiskanti, uunen ärh kujunu Pst; pää mõttit täüs nagu rattarumm kõdarit Krk; kõdarad `lүүdi enne rummu `sisse ja sis põvväd `otsa Ran; `päätmine om ku `aetass vanale rummule `vastse kõdara `sisse Nõo; müis [saariku] ärä, ratta meeštele kõdariss Kam; mõnikõrd om mõni kõtar kohe `külge puttõnu, siss om `kat'ski lõõnu_kõdarõ San; kõdarõ `olli õks saarõ vai tammõ puust, tyy ol'l kõva Urv; ratta mudura `ümbre omma kõdarõ?, kõdarõidõ otsa? mudura sisen Har; no? umma_`vankri tsõõri_`kümne kõdarõga?, a vanast ol'li_`katsõga? Rõu; ratta naba `sisse lät'sivä nu_kõdara otsa?, kõdardõ `otsa lät'si_põvvä? Plv; Kodara? omma peenkese treitü puupulga? Vas; tsõõril om rumm ja siss omma? rummi küleh kõdara?, kõik' nii `ümbre tsõõri `pistü? Se || fig (rutust) küll ta nüid `leikab irmu pärast, tal on justku kodarad all Koe; nüid on kõdarad sel mehel taga Trm || (puudulikust mõistusest) täl om kõdara pään segi `lännuva Nõo **b.** kaelaraha osa va katariina suur õbe rupl oli, kodarad olid `ääri möödä,*

kahed kodarad olid Vig; rahad olid [naistel] `kaelas, kodaratega rahad, mõned olid kahe kodaratega, kodarad olid `seoksed pulgad, rahale `ümmer `pandud Mih

2. *tuuliku ülekanderatta pulgad `laskes `värkli kodarad puruks, tammest `värkel VII; `värtli kodarad Rei*

3. *jalase ja kausta vaheline ristpulk reel (saanil, kelgul) `enne vanad `rahvas tegiväd `neljä kõdaraga, läks kaheksa kõdara, nüüd tehässe `viie kõdaraga regi Lüg; saani kõdarad, nagu riel, ainult `tõisel on `puused, `tõisel `raudased Jõh; pakkode sees on [ree] kodarad Emm; kodara otsad olid kaustast läbi Mär; kaustad kõivad kodarate `peale Kse; kodarad `tehti tammest, see oo ea kõba Mih; ree kodarad kõivad jalaste `sisse, kodarate otsa kõivad sugarad Tõs; [palgiveokelgul] kaks raud kodarast Nis; enne on jalased, siis lüüakse kodarad sisse, siis pannakse kaustad peale Juu; [ree] kodara `kõrgus sai iest võtta ikke, oli kümme `tolli VMr; `riele tarvis uvved kõdarad `panna Iis; inimesed kardivad, et ruoste süüb kodara kaelad ära ja regi laguneb ära Trm; kolme kõdaraga tehässe kelk ja sõedoregi, peris suured reed on viie kõdaraga Kod; [kelgud] `tehti kolme kodaraga, pani nõõriku `külge ja vedas Lai; kõdara tetäss saare puust Trv; mes üle paenatuse `küindusi, toda kutsuti kõdara pää Nõo; kõdarõ omma_`pistu jalasõ seen, tõnõ ots om semmiviitsa küllen Urv; kõdarõ? [tehti] kuivast puust. kõdarõ olli lapigu? Har; saani kõdara? ol' liva pikembä ku rij kõdara? Rär; rii kõtar, edimät'se kõdara? Se*

4. *hrl pl, fig jalg Tulist sinu kõdarad, ei `liigu `paigast, kas vai kisenda kõri `lõhki Lüg; siul on vel üväd kedarad ka `miska käid Vai; `kaikaga kodarate `pihta anda Khk; `Voata et sa_p jää kodarid pidi vahele mitte Põi; Läks naa_t kodarad vilkusid Emm; korista oma kodarad, kasi minema PJg; `andis `kaikaga teesele `mööda kõdarid Trm; kasi oma kodarad siit KJn; ää kõdare, küll sij lääb Hls; kõdare om tuima Hel; no ei_saa enämb joosta?, kõdarõ ei_`kullõ sõnna eih Har || temä om mulle külländ `kaikit `pilnu kõdaride vahele (seganud, takistanud) Nõo*

5. *vastandvolt naistekampsunil vanast olliva kõdardega `kampsoni, musta ehk sinitse Puh; kolmõ kõdarõga kampsun olli? naistel, katõlõ poolõ ja `taadõ `panti `voltõ Kan*

kodara|kiri kindakiri *mamma ikki `ütles, et kodara `kirja kuab Saa -poiss kontvõõras kodarapoiss oli koerust teinud, ree ja rattad ära viinud rhl Kul -puu Kodarapuus oli tamm, änamasti sitke tüü tamm Põi; tammõpuu ja pihlakapuu omma kõdarõpuu? Har*

kodarik¹ *kodarik g -u kaelaehe vanasti naestel `ol'lid kodarikud, ümärikud, aogud `ol'lid sehes - - õbe `el'med `ol'lid teestel järel, `peidmed viisid oma `pruutidelle KJn*

kodarik² *kodarik g -u majuline kodarik kes rehetoas elab Plt Vrd kodapooline*

kodask *kodask g -i Rõu Se(-e), g -e Rär(kotask) kotkas kodaški? nu `võtva kanno, `võtva jänešsit mõtsoh; sul küüdse? pik'ä kui kodaškel; kodaški nok'k, krõnk's nok'igä? Se Vrd kodass*

kodass *koda|ss g -sõ V*

1. *kotkas; kull suur ku kodass; ku kodass kana sällän Urv; ma_`näie suurt kodast Har; kodass ol' l vana kanakulli tükk Rõu Vrd kodask*

2. *sõim oh sa kodass, ei kuulõ? sõnna Krl; Oh sa_kodass, kui sa_küll võlsidõ; `iste niu kuradi kodass Har*

kode *kode Khk Kaa Krj VII Jaa*

1. nārune; lagunened *See regi oo juba nõnda kode, äi seiksega saa linnareisi üht änam ede vetta; Juhan oo sõhukse jõki kodega külasse läänd, mis oo kaltsumehe jägu Kaa; püksikoded `anti ää; vana `riide kode VII Vrd kodemed, kodi²*

2. kasimatu, lohakas, kehvalt riides *See igavene kode loivakas ineme Khk; üks va kode inimene, koristamata ja `kaltsus Krj; vanad `riided üll, igavene kode oma riietega Jaa Vrd kodem*

kodelt *kode|lt Ans, -ld VII kehvasti, viletsalt, lohakalt Ise noor inime, aga need sa kui kodelt keib `riides Ans; nii kodeld `riides, pane ennast ka `naksi, kenasti `riidese VII Vrd kodest*

kodem *kodem g -e lohakalt riides igavene kodem Phl Vrd kode*

kodem- *kodu- keskpäävä `aigu tul'l kari `lõunõllõ kodõmbolõ; pööri kodem`poolõ, `laandõ `essü ärä Har Vrd kodõ-*

kodemed *pl kode|med S Jür, -me Krk; pl p kodimi VNg*

1. a. *fig jalad `anna `toisele pikki kodimi, küll siis `kulgab VNg; korista oma suured kodemed eest ära Jäm; jähi kodemid pidi vahele Khk; pisiste pikkade kodemetega laps Mus; veta oma kodemed eest εε Emm; mailma pikad kodemed teisel Jür || ma `tõmba õite kodemed `õiges (heidan puhkama) Jäm b. jalanõud kus mu kodem om Krk*

2. *kaltsud; kolu, rämps; jäänused konna kodemed sii maas, jo si ratta ala jäänd on; kassi kodemed raavi `põhjas Khk; Tuul lammutas katuse nenda äe, et `paljad kodemed jähid veel lattide `peeie Kaa; `viskasi kodemete `ulka Krj; neid kodemid on nõnda korjand, mahu kodemete sias änam `keimagid Põi Vrd kode, kodemus, kodi²*

Vrd *kodinad*

kodemus *kodemus kalts, räbal sii oo `sõuksed `riide kodemused maas et; see oo muidu üks `riide kodemus Muh Vrd kodemed*

kodenemma → *kõdenema*

kodervärk → *kaadervärk*

kodest = *kodelt Igavene kode, kodest `riides Krj*

***kodi¹** *pl kodid hallrastas allid kodid, allid räästad, laulab kädina, kodina ääleaga, suure käristi ääleaga ta kädistab VII*

kodi² *kodi kalts; rämps, kolu vanad kodid, vanad `riide kodid Phl; vana kodi, sie visatasse minema Amb Vrd kode, kodemed, kodinad*

kodi-kodi *deskr süsalik keib nel'la jala peal, lähäb kodi kodi kodi; kaäs kodi kodi kodi lähäb, nagu `varjab ennast Kul*

kodilad¹ *pl kodilad vähesed asjad, kodinad Kui inimesel on `kõigest `nindapali `kraami, et kää `õtsas saab `viia ühast kõhast `tõise, siis nied on kodilad Jõh; Käed kodilaid täis Koe*

kodilad² *pl kodilad Ris HMd kütked kodilad olid panga järel, vitsadest võrud ja siis olid pulgad, võru oli seina `külges Ris*

kodima *kodima R(-maie Lüg) S L Ris Jür JMd Koe Kad Puh*

1. a. *(vaevaliselt, aeglaselt) käima; hulkuma, kolama `poisid kodivad `müüda küla, ühe ukse tagant ja teise ukse taha, plikade pärast Jõe; akkama nüüd kodima; juo sie kodib `mennä Lüg; mis sa kodid nii `il'ja; nad kodivad kahegesta Jäm; kodune vana inime, kodib `peeie Kär; Obused kodisid koplis süües `ringi Kaa; see `maarjapäe oli ikka `usside tali`korti minemise päe, mis siis veel maa pääl kodis, see oli siis paha tegija Krj; ta p*

suuda änam käia, sis ta kodib; poisid kodivad `peale külakorda Jaa; siis nad (ruhnlased) kodivad seal jää tükkide peal Pöi; juba laps akkab `jalga `võtma, akkab `peale kodima Muh; Läks kodides; Mis sa seel kodid liigu vehe nobemene Käi; Sai ajaviiteks niisama koditud Rid; sa lehad kodima mere `ääre Mar; kepi naeal kodin siin veel, `keia kobistan Kul; juba varssi terve, kodib üsna `easti juba Mär; kukk kodib aga `peale Kse; Katsu, et ijst ära saad kodida Hää; Jalg `paistes all, ikka veel kodib `ringi Jür; kus sa ome kot'tidega kodid JMd; eks ta `piale`lõunast kodi koju `tulla Kad; kae et sa kodid `väl'lä siist majast Puh Vrd kodjama, kodrima **b.** ronima See (laps) kodib ka igale `puale Jõh; nirgid sehantsed pruuni karvaga loomad kodivad kivesaide sihes Khk; kodima, lähad puud kauda ülese Muh **c.** ära kolima kodis `toise `kohti Vai; paljast majavaremed, mis sa sõnna kodid Muh; kodi `piäle ühüst kohjast `teise Var

2. kokku koguma, kokku korjama `Ilmast `ilma käüb vanaeit küläs kodimas Kuu; kodis oma asjad kokku Phl; kodi oma raam kokku ja mene menema Aud; kodib vana kola kokku Koe

3. nottima, koksama kätte `saavad ja kodivad maha, `süöväd `nahka ka `konna Lüg

Vrd kobima¹, kodistama, koditama

kodin¹ hulkuja küll see kurati kodin oo Muh

kodin² kodin g -a mürin, müdin `Amarikkus `kostas tee peelt rataste kodin Kaa; sedist kodinat äält teeb VII; `sõuke kodin et, tuleb se vilja koorm `jälle Muh

kodinad hrl pl kodi|nad (sg kodin g -a) R(n sg kodina Vai) spor S, Mar/sg -nas/ Kul Han Var Kei Jür JõeK Jä Iis Nõo, -na[?] Har Rõu

1. **a.** riideräbalad, kaltsud `Viska ne kodinad oma `seljäst ärä ja pane `terved `riided `selgä Kuu; mina olen neid vanu `villasi kodinu pidand, ei mina ole viel puest midagi `selga saand VNg; nee oo vanad `riide kodinad Muh; Need püksid oo koa na kodinas läin, et `aitagi änam `jalga panna Han; sel igavesed kodinad `kaelas, käib nadis `riides Kei; kodinad olid `ümber, ega `õiged riidet ei old JJn; ma `metsas ikke aasin vanad kodinad `jalga, sukad ja `pastlad Ann; täna ull ilm, panen omale vanad kodinad `ümber, sellega või iad riidet `sel'ga `pannagi Koe; mõni inime ei `oska `riides `käia, aab kodinaid ulga `ümber Kad **b.** lohakalt, näruselt riidetatud inimene nao va kodinas tuleb Mar; vana kodin tuleb tešte `ulka VMr

2. kraam; kolu `korja kodinad kokku ja mene menema siit Jõh; vanad kodinad `onvad lagas Vai; Kelle nee kodinad keik on Jäm; Pani oma kodinad kogu ja tegi minikud Emm; sii tä kodin kõik oo Var; Ikka peavad sinu kodinad jalus vedelema Jür; ei tia kus mu vanad `suapakodinad jäid, paneks poriga `jalga teised Koe; Mis taal nuid kodinõid ol'igi[?] – vana ummõlusmašsin, prešsraud ja `kandlõtük Har; `Korja uma_kodina_kokko ja_käü_minemä Rõu Vrd kodilad¹

3. fig jalad Kui kiskid jähi teise jalgade taa kinni, siis itles: korista kodinad eest ää Khk

Vrd kodemed, kodi²

kodinal kodinal Mus Kaa Pha Kul Han Jür kolinal, müriinal lennuk tuld kodinal `alla Mus; Rattad läksid kodinal kohe maad Kaa; Ära mine naa kõrges, kukud kodinal alla Han; Kukkus trepist kodinal alla Jür

kodinits → kadinits¹

kodi|roll sõim võtaks vad kodi`rolli; kurati kodiroll Muh

kodiräästas hallräästas *kodiräästas, suur all, sauetavad oma pesa ära VII; Kodiräästas on alli kiri lind, kädiseb kätt kätt Pöi Vrd* kaboräästäs

kodisema *kodisema* Mus Muh **a.** mürisema `auto kodiseb `jälle Muh **b.** pomisema siis Juula kodises veel midagid Muh **c.** deskr lohisema ta `nahvas vanaeide `kainu, [eidel] jalad kodisesid taga `järge Mus

kodistama *kodistama* Jäm Muh Phl Kei Sim

1. hulkuma, ringi käima *kodistab `ringi Kei; üesse kodistab ta külas `ringi, ommiku sil`mad sikkus Sim Vrd* koditama

2. koristama *Ma kodista tua natuse ära Jäm; kodista omad asjad ee Phl*

Vrd kodima

koditama *koditama* Kuu Mär Juu JMd Koe VJg Iis

1. ringi käima, hulkuma *koditavad `peale ööd läbi; poesid koditavad `öössi; mis sa mud`u koditad `kal`lil töö aeal, akka `töole Mär; koditab mäda (mööda) `metsi tene, ei sua kojo jo JMd; poisid käivad `üöse koditamas Iis Vrd* kodistama

2. otsima, korjama, kokku ajama *lähen koditama, kas saan midägi kotti Kuu; koditan omale varandust kokku musta päävade jäuks JMd*

3. paranema *juba koditab, põle vigagi, `aigus oo `mööda juba Mär; jalad akkavad `jälle koditama Juu; `aige akkab jo koditama JMd; kui inimene pailu `aega aige oli ja selle järele paraneb - - sees üeltakse, see inimene juo koditab Koe*

4. kõlbama; vastu pidama *`Vergule said `uued `paulad, nüüd koditab mere `panna Kuu; sie `vanker koditab tänavuse sui küll JMd; nied `pasled viel vähä koditavad Koe*

Vrd kodima

kodjak(as) *kodjak|as, -d'- g -a Jõe Jõh IisR Muh Mar Kul Mär Vig spor Ha, JMd Koe ViK; kodja|k Kad, g -ku Lai, pl -ku Krk; `kotja|k Hlj, g -ka Lüg, -ku Jõh, `kotja|kka g -ga Vai*

1. (närudes) hulgus, ringikolaja; söim; laisk, lohakas *sie on üks vana `kotjak ka, `ulgub kus saab Jõh; Lappitud `pintsak ja, nigu igavene kod`jakas IisR; siä oled `juskü vana `kotjakka Vai; ta oo muidu üks va mehe kodjakas (laisk) Muh; kod`jakas üks ribus riietega inime Jür; nagu vana kodjakas siin ei viitsi tüed teha JMd; just nagu vana kodjakas `uitad `ringi näruses `riides VJg*

2. pikka kasvu (kõhn) inimene, vibalik, kõrend *suur pikk mies nagu va kodjakas Ris; [kõhn] vanamehe kod`jakas Juu; ia pikk kodjakas JMd; pikk ja pienike nagu kod`jakas teine Koe; oli üks suur pikk kod`jakas üsku volep Kad || (hobusest) sie on üks kod`jakas obune, suur ja inetuma `piaga Sim*

3. vilets, kõlbmatu, lotakas *ese `kuuti linane `kanhas ja sest `tehti siis `piigudelle `kleidid `puole `sääreni ja, nagu `kotjakad Lüg; Seandse vana saapa, nee sis kutsuts vana saapa kodjaku Krk Vrd* kodrakas

kodjak|jalg *pej (ehalkäijast) kui poiss tuli tüdrukuid `voatama, kui üks vanem inime ehk peremees nägi, siis `ütles, mis sa kod`jakjalg ulgud siin Nis*

kodjama *kodja|ma, -d'-, -ta Kuu Jür JMd Kad VJg Sim Ksi Pil; `kotja|ma, -da Jõe Kuu, kodjata Muh KJn SJn hulkuma, kolama Mes sa käüd `toiste akkuna taga kodjamas Kuu; muidu `kotjab `kuskil ilma `tarbeta Muh; Kodjavad siin igasugu saksad ringi, ole nende vahtida Jür; Süda üösse kodjatakse, ei näe magama `eita Kad; Mis sa kod`jad `mööda `ilma*

Sim; poisid käivad kodjamas, tüdrukute juures ühest lakast `teise Ksi; kod'jad ala möda `nurki Pil; jahimehed kodjasid kõik kohad läbi aga tetre ei leidnd KJn; `kot'jab teene `ringi SJn Vrd kodama², kodima

kodo|opuss|lats van enne kooli kodus õppiv laps – Võn

kodorane *kodora|ne* g -se koduline tule `moole kodoraseks, me lähme einämele Mar Vrd kodurine

kodo|õpja õpilane, kes käis koolis ainult mõned päevad nädalas *suured `näitajad õlid kodo`õpjad, õpp kodo õma leks `selgess ja läks `kuuli `näitämä Kod*

kodrakas *kodrak|as* g -a vana, katkine, lotakas ese *Kuub just kui igavene kodrakas; Vat't on nii `otsas et muidu üks kodrakas veel; Koju (koo) vissemini, muidu jääb `kampsun kodrakaks Kaa Vrd kodjakas*

kodri suur, lohmakas *Vaada kui kodri ma sellega (suurte riietega) ole Rei*

kodrima *kodrima* hulkuma, kolama *kodrige veel `metsa `mööda, jääte `kaste `alla, nüid on kallal kolm kõige `irpsamat `aigust Mus Vrd kodima, kotrima*

kodrutama *kodrutama* palju rääkima, lobisema *Kui vana ennast kodrutama paneb, siis teised olgu vagusi; Sa kodrutad muidu küll oma `lõugadega, aga kui taris on soa sõna suust `välja Pöi*

kodu¹ *kod|u*, -o üld

1. püsiv elupaik (maja, talu jne) *Kodu `kuorukane paremb ku `vieraemä voileib Kuu; mo kodu säääl, `näätsa paistab sääält metsa tagand Khk; Üks va ulgus on, ulgub peale `ilma kauda, `sõuksel pole kodu `kuskil Pöi; oma kodu ikka keige param Emm; ega kodo või üksi jäha mette Mar; miu kodu `ümmer kasvab pal'lu `vahtrid ja `saari Saa; vanasti käisivad rätsepad kodu `õmblemas VMr; Mene ise menema ja jäta kodu kuerte ualest Iis; minu lapsel põle kododa ei õmatsid kohe (kuhu) `minnä; kodo põle jänes, ärä ei juakse Kod; mea uf'jutasin et kodu `müüädä käiäss vana leidiga Vil; Kodu leib on magusam kui küla sai Pst; ku esä suress, om puul' kodu kadunu, ku emä är suress, kodu koguni kadunu Krk; Paremb kuri kodu ku ää külä Hel; üükul'l nännä ka `surma, ku ta kodu lähikesi tuleb `ikma Ran; kos inimese kraam om, säääl om ta kodu Puh; miu kutsiva kodu `oidma, ku na koheki lätsivä, siss mia olli säääl kodu `oidman Nõo; sa olet nigu üttest `tõisi pillatav, `kossegi sul kodu ei ole, kos sa nigu pikembide saat olla Rõn; mull_es olõ siin kodo, mul ol'l tahn tõsõ tarõ man alahn. seo_m mul väümehe kodo Rõu; (ta) ol'l siih koto `hoitmah, seeñi_ku ma esi_puja puul käve Vas; kos mu esä `sündõmise kodo sinnä? `lähkeiste ol'l `õkva Saarõkülä [kool] ehitet Rärp; sjo om kodolõ `perrä kaema jäänü? Se*

2. toonela *sij vanana on lähnud kodo, siit ilmass `lahkunud Kod*

3. ruut kekskasti mängus üle õla visatasse kivi `mõnda `kašti, sij suab enele kodoss Kod

kodu² *kod|u*, -o R eP Hel Ran TMr Võn Kam Ote Har Plv Rärp Se

1. adv kodus *Ohra vili oma kodu on paremb kui `viera nisu Kuu; säääl ei õle elävä `enge kodo; kodo on viel üks tüttär, ei õle mehele saant Lüg; kas teil `käiä ka kodo `lõunel Vai; ma nii vagusi kodu olnd, ma ammu juba kodu Khk; `linnas joob, aga kodu pole leva ega liha `pelta Mus; kolm päeva kodusime kodu `võrku Muh; ma jo `rækisi, et mei peret pole kodu end Käi; süda oo kodo, `mõtled ikke kodose `peale Mar; tat'a läks külasse, tat'at pole kodu Mär; Kodu oo kõik oma `tahtmese ja meele järel Han; Olgõ sõni jõlusast kodo, kui meie tahakohõ tulõmõ Khn; naesed `söötvad kodu sigu Aud; kus perenaene on, kas on kodu*

või on kottu ää Juu; kodu tehti küindlaid koa HJn; kui olivad vanemad poisid kodu, alate nad `õivad ikke `augisid siit Amb; kõik `riided `tehti kodu Rak; kodu `kuulsam ahju pial `ausam Trm; minä teen nõnna nagu kodo tegimä; mis teil siäl kodo süädä on Kod; noorembad käevä kõigin puul, üits piäb iki kodu olõma Ran; ega_kaás ei_taha_kodo ar_`lõppõ?, kaási_läävä ics `vällä kotost Plv; k o d u k ä i m a pärast surma endises elupaigas kummitama sie surm on paha inimine, kes kodu käib, ega arilik inimine ei tule kodu VNg; `koolja käib kodu Pha; see oli akand kodu `käima `surnuaast Põi; no siis oli [surnu] viel ikka aeva viel kodu käind kui et ei ole teda `iaste `riidisse `pandud ega ei ole teda `iaste ära saadetud KuuK; üt's `mõisaärrä olli ärä surenu, siss nakanu temä kodu `käimä Hel; vanast tetti seräst juttu, et kodu käenu. tulep kodu, kolistap ja müristäp Kam; tyy ollõv pattane, ei ollõv asõnd hingel ei vaimul, kää kodu Har Vrd kodun

2. fig `tervis ei old kodu tal (ei olnud terve) Jõe; süda kodu (asjaga rahul) Tor

kodu³ kod|u, -o R Khk Käi L K I eL adv koju mies tuli kodu, minu majasse Hlj; läks oma kodo `käimä, vana kodo Lüg; puoltoist `aasta olimo `välläs, no `toine suvi tulimo kodo Vai; peaks ta ometi kodu tulema, ma_p saa jo änam `lehmdega `üksi `korda Käi; isa oleks võtnd mend `seltsis, aga ema jättis mo kodo LNg; nüid tuleb kirikärrä kodo last ristitama Mar; ta tuli tagassi kodo Kul; tulin õhta `il'la kodu Ris; iga üks (lammas) läb ise oma kodu, teise `lauta ei lähe Kei; pühabä `õhta läksid juba [mõisa] `tiule, `lauba `õhta tulid kodu Ann; karuäke `tehti kuusest, õksikline kuuse puu `toodi kodu Trm; tema on lähnu obest kodo `tooma Äks; põllul oli `suuri kiva - - vedasime kodu Lai; mõned [harjuskid] `ollid joba `ästi tuttavad, `tul'lid siia nigu kodo KJn; kui sõda lõppis, `tul'lin kodu, polnd vihma `varjus ka `kuskil `olla Vil; mine il'läksi - - küll sa `õhtuss kodu saat Krk; tütar `tuydi koolen kodu ja, emä jäi siss maha, jäi `aigess Puh; ku kägu tulep kodu `kukma, siss saap `kuuljit Nõo; ärä enämp `kaegu `taade, pakeme kodo Võn; jää_sa_`Kat're kodu, süük'i tegemä Urv; kooliõpetaja kutsuti kodo õks innõ ja kottohn ristiti Rõu; toonu_`lehese_kodo inne jaani`päivä, sõss ma tennü_viha? Plv; vj_`sa no mu_kodo ka `tervüisi Vas; k o d u t u l e m a sünnitama; poegima sii om egäs pääväs kodu tulemen; `lahke (lõhkuge) nüit kõtt täüs, lämit piimäk `putru, lehm on kodu tullu; temäl õhvak olli kodu tullu, `nüsme saanu Krk; lihmäkene tulõ kodu, siss om jo_hää mijl' et inemine saa `piimä Har; k o d u s a a m a ~ p ä ä s e m a ~ m i n e m a surema Nüüd om ta ometi üits kõrd kodu saanu Trv; temä ärä oma kodu lännu joh, ei tule änäp meie manu Krk; kiä koolõss tyy kodo päsess Rõu; ko inemine om jo ar_koolnu?, sis - - ül'däss vjil sedä `muydo ka et - - ar om kodo lännü? Se; k o d u p a n e m a vanapiigaks nõiduma tüdrek on kodo `pantud KJn; tüdruk pannass kodu. ma näi ärä tüdrugu, kes olli kodu pant Krk Vrd koduje, koju¹

kodu- kodune, kodulähedane; kodustatud kodo `kitsidel on emä `kitsidel on ka mõnel `sarved, mõnel ei õle Lüg; kodoaned on `suured; kodo rottad on maja `permando all Vai; metsmindid pised `tained rohu sees - - pole nii `kärme ais üht, kut kodumindil Khk; metspardid on pisemad kut kodupardid. kodupardid vahel nii kenad rasvased; kodurotid, mujale nad ep lähe, kodu `ümber, nende jauks kaás `ongid Krj; Mets pardist soab kodu pardi `pilkus, pojalt äe tuuakse, tiivad äe raiutakse, nõnda vilub äe, liha (ei lähe) `kuskile Põi; mere`lindute munad on tuimad, ei ole nii magusad ega iäd kui kana ja kodupardi munad on Var; (nastikust) vist need `koltse `lõugega ju, mis ei arvata nii mürgised olevad,

et need oo kodu ussid; metstui lennab ja laalab nagu kodutui Tõs; Kodotui, nied lõõnnud ond vähä `aega `Kihmus oln Khn; põldiir, eks see ole põllu pääl ja tuas on koduiir Hag; melekal on kõvem ääl kui kodu tuvil Sim; koduani on `veikemb ja metsa ani on suuremb vähä Iis; minä tiän kodoelod ja tüüelod, egä ma eeläne en õle; õvve aiade `sisse tieväd kodokuredele pesäd, süured rattad; tõesed kodoparidid, tõesed metsparidid Kod; peris koduiir om vesi all; mea käisi külän periss kodu rõõvastege; kodu tüü, söögi tegemine, kodu talituss Krk; kodutallituss tallite, kos ma nurme `pääle saa minnä; ma olli lennu pääl, kodutüü om `justku ärä unetet Hel; kodu ain om viil, muud ei ole enämb tetä; kodu elu `olli minu oolen, mina siss talliti Ran; Ega kodu paris ei lendä temäl vist tu tagupuul vajotap maha; tuhveldab säääl ratta man, määrüb ärä kõik, `pannu `endäle kodu `rõiva `sälgä; Arri käip tühü ja mia `alta ikke kodu `taltuse; kes iki oma koduelu tahap kõrran oeda, tüü ei saa vallaametin olla; ega kodutüül jakku ei ole, ja `kuhja ei saa konagi kodu tüüst Nõo; `varblanõ om kodutsirk Ote; mõtskitsõ? ja kodokitsõ_ka omma Kan; koduparits kotust kohegi ei `linda, vahel lätt `suuti `oima ja parits `haina `süümä, siss tulõ jäl? muru pääle tagasi; kodu `hiiri om pal'lu, haina `hiiri om veidümb; ta om meil uma kodupuu, taad vöi ma raku kona ma_taha Har; kodu `part'si kutsutass piil'u piil'u Rõu; noh nait tiid ega üts, `varblasõ ja, mis nüüd kodo tsirgu umma Plv; siih om puhass elo, a kodoelo [maal] õks om tõõnõ; kodohani? ja mõtsahani?, katõ? hani? Se

kodularst koduarst ol'l, kes `kirmi `arstind Vän; kodoarst ehk käsiarst - - need niisa-ma akand, ega nad põle suuremad õppind Juu; nii koduarsti kutsuti targass Hel **-elaja(s)** koduloom kodu elajad `tahtvad `süia `saaja Khk; kodu elajate seas oo ärjad tigated Tor; koduloom ehk koduelajas Hag; tuvi um kodo elläi Vas || fig kodune, kodusistuja [ta] ka om nii samatõ kodoelläi nigu mak'ki? **-hoidja** tule `mulle kodo `oidajast Lüg; Teised panid puhas laadale, vana Juhan jähi üksi koduoidjaks Kaa; põle `kuskilt prii inimest võtta suve `aegus kodu `oidjaks Mär; ma oli kodo `oidjas seal nädali päävad Tõs; lähän sõnna kodu `oedjaks, kui kedägi koeu ei jää, sis `võetakse küläst inime Juu; kodo `oidja õli alate ku `lästi `kaugemale, ja egä üht ei vöi võtta kodo `oidjass, piäb ustav inimene õlema Kod; kodu `oidje kodun iki, kodu `vaateje Krk; kodu `oitja kes kodu `perrä kaess Krl; tä om kodo `hoitjäst jäänü? Se **Vrd** koduline **-hunt** libahunt – Kaa Mar

koduje koduje Vai, kodo- Lüg Kod koju tulin `iemält kodoje Lüg; No `lähmo nüüd koduje ja jädamo kaik see meri rahule `oige Vai; suass ühekõrra ärä kodoje Kod **Vrd** kodu³

kodujoosik (7–8 aastasest lapsest) mea `seante kodujoosik olli, ku vana nänni matusen käisi Krk

kodujumal 1. koduhaldjas – Krk

2. pühapilt kodojumala? umma? kõik jumala pil'di?, pühä? pil'di? kodojumala? kutsuti Lut

kodujänēs küülik kodo jänüksed Vai; kodujänēsed on mustad, musta pugud, aga jänēse nägu on nad küll Krj; sõja ajal `mitmes kohas kasvatasid kodujänēsid Hag; kodojänēssed alate kuabivad, kuabitsab süure unniku `mulda tagumisse `jalgegä Kod; kodujänēssa sigineva ruttu Trv; kodu jänēssel `võetess pürstige `villa Hel; kodujänēsse om kotun, noid söõdetäss käest Nõo; kodujänēsseid om `hahku, `valgõid ja `mustõ Har; kodojänēssest saa hää? kübärä puhka? Rõu; kodojänēse?, meil olõki ka, ai vei pitä?, aiavil'ä

söövä? är? Se **Vrd** kotikas **-kaeja** etn pruudipoolne sugulane, kes tutvub kosilase koduga kodo `kaejast lät's esä imäga vai muni muu läheb sugulane; kodo `kaeja, kosilasõ poolõ tulõva `kaema, kas om mink mano anda?, kas om tyyd varanduist Se

kodu|kana 1. kodokana on suurem kui metskana Kod

2. fig naine Tuppa `tuldi isämes `peigomega, sis pruut õli `peidos, isä-emä kääst küsütti, kas näväd on `nähd, neil saand kodokana kaduma Lüg; poiss läks `kosja, läks omale kodokana `otsima PJg; kui poiss akas omale naist `võtma, `ütles kua, et võtan omale kodokana Ksi

kodu|kanake(ne) dem (naisest) tõi omale kodokanakese koju juba Mär; naesele üteldi, puul nal'la peräst: oh sa mu kodokanake Ran

kodu|karu 1. taltsutatud karu nie on nie, midä võttavad `Pieterburi `aiast, `pannasse `rõhjas nenä, siis akkavad `utsitama ja õppetamaie; vat sie kodokaru `käimine on sedäsi Lüg

2. fig (laisk, tige, kodune) naine Mõni `ütläs tigeda naise `kõhta, kui `naine `riidläs, `naine nigu kodokaru `tõisel Jõh; naene oli kodone nagu kodokaru Juu; kodokaru one naene, laisk, kuradi vedämik, ei viisi kedägi tehä Kod

3. naise suguelund nüid `oige nägid neid kodokarosi, et `silmäd `saivad `selgest Vai; naesse rahval `üeldässe kodokaru õlema Kod; kodokaru - - abe on, `ambid ei ole Ksi

kodu|karukene fig (naise suguelundist) Sinul on kodokarukene kaeras (suguosad katmata) Lai **-kasukas** kodo `kaskalõ pandass puhka, `käüste mano ja ala `viirde Vas || fig tossike, kodusistuja aga siis sedised kodukasukad oli ka, kes ikka üksikud talu peremehe pojad olid Jäm **-koht** kodu kõht on iga ühele `armass Lüg; ma lää vaada, et `missugune see kodukoht on Ans; oli tal kedagi kodu`kohta, sui ta `kõndis `ringi Ris **-kool** meil oli kodukuol, aga siis moni `aasta `enne `neljakümme esimest `aastat sai ta päris alg`kuoliks; kodu`kuoli õppetaja sai `puole täisõppetaja `palgast Jõe **-kootud** kodus valmistatud Sie kodu`kootud o `palju `kangemb ku pue viin Kuu; `ennevanaste oli keik kodo`kootu ja kodo`ketratu, `päälis riided ja keik `tehti kodo Vai; kodukujut `riidest särgid olid Ans; minu onul isegi `taskurätikud olid kodu`kootud JJn; must, kodu`kootud riie, villane Lai; kodo`koeto (viin) Röp || fig arenemata, ahta silmaringiga ei sie õle viel `ilma näht ega `tõisi inimisi, on kodo `kuoto ja `karvane Lüg **Vrd** koduvillane

kodu|kost 1. kodust kaasa võetud söögikraam sis pääle keriguao mindäss `süükega `kääpidi pääle, sõno ikõtass ja katõtass laud jah. süvväss ja juvvass ja andass `kuuljallõ ka kodo `košte Se

2. fig külaline müüß om kodokošt, a naane majataba – müüß k'äu `nurmõ, tulõ õnnõ kodo kostõlõ Se

kodu|kurat fig kiusakas inimene kodukurat küll om ken `kunnigi rahu ei pia, inimene ken `kiusless üte ja tõisege Krk **-käija** folkl oma endises kodupaigas kummitamas käiv surnu kodu`käija, sie oli `surnunna kodu VNg; kie `kange `kartama, sel `käisiväd kodokävijäd, kie ei `kartand, ei nähd kodokävijädä ei kedägi Lüg; Kodu`käija `näitab `ennast, siis tahab `miski `teatada IisR; see nii sandisti eland, jo see pärast kodu `keibijaks akab Khk; Tooma vanaeit räägib, et ta olne kodukeibija eese õues näind Kaa; ta oli ise olnd `kimpus kodu`keibijaga - - siis on kodu`keibijad `valvama akatud Põi; kodu`köijatest `aeti juttu, siis lapsed akkasid `kartma Muh; `ühte joont keib ta (karu) aja maa pial, niisama kui

kodu`keija Rid; mul on mees surnd ja kuus last, põle ma näind kodo`käijad`ühti Kul; `enne old kodo`käijaid küll, eks neid käi`paergugi, aga kis neid`sulle`näitab Juu; kukelauluga lõpeb kodu`käija võim maa pial Rak; õlid kodu`käijad vaimud, siis ike nagu kera juost müeda tied ja sie õli ike nagu üks surma vaim Iis; `valgen`riiden`surnu tuleb kodo, one kodokävijäs, tuleb kabeliss kodo Kod; ken tagasi tule, om kodu`käije, mõni käüvet kodun Krk; vanast ike kõneldi noid kodu`käijit, et`kuulja käib kodu, kona tare pääl`kõnnu Nõo; nuu üteldi nu vaimu olevat, nu kodu`käijä, teivä siss tük`ke kui kodu käesivä Kam

kodulik kodune oman koduligun elun iks`mähgse klavõrit kah San; sjo om kodolik asi, umah kotoh om`sündünü Se

kodu|lind 1. kodulind kodo`linnud on kanad ja kukked ja`pardid Lüg; Kodu`lindusi`peetakse sii`paergus vähe, kukk ja mõni kana, ani pole änam`pooliski Pöi; kodolinnud sii kodo`ümmer, teesed on kõik metslinnud Juu; kodolinnud one kodon Kod; kodulinu`omma kodu ümmer, kana, ani, pardsi, kul`use Krk

2. mesilane – Hls

koduline koduli|ne Kuu Pöi Kse VJg Hls Puh San Har, kodule|ne Ris/kodo-/ HMd Plt, g -se; kodoli|nõ g -sõ Se

1. pereliige, kodune inimene miu tüdär om`väege koduline, temä ei lää kohekil kodust`vällä Hls; kodulise oodava, lääme kodu San;

2. koduhoidja Ta oli vana inimene, ta käis siis külas koduliseks, kessel taris oli, `sõnna läks Pöi; tule`meile kodoleseks, meie lähme kotto ää Ris; sind pidi koduleseks tahetama HMd; sjo ol`kodolinõ ineminõ, kodolõ jäi`perrä kaema, kodolisõst jäi Se **Vrd** kodurine

kodu|loom moned kodu`luomad on`sarvallised VNg; mets`luomad ei jää kodo`pidamaie, kodo`luomad on inimestega õppind Lüg; kas kuked, kanad, või sead, obused, `lambed, mis kodu sii`ümber on, sii kodu tarvita, nee on koduloomad Krj; Ta (kass) ikka kodu loom, `talveks tuleb ikka maja`juure Pöi; koduloomad, teest metsloomad Juu; kodoluum, kes kodo one. eks kanad ja siad õle kodoluamad, kašs ja koer Kod; eläjäd, obused, neid`üttele kõik koduloomad KJn -maa kui sa kodumaalt ää oled, väljamaal, siis oled ikka`võöral maal Khk; äi meremees veta nooreld naist, ta elab`kougel kodumaist Emm; meil ka üks tütar Venemaal, kirjutas ka, et tahab kodumaale`tulla Kse; Parem kooruke kodumual kui võileib võersil Trm; eläd õmal kodomual, kos sündinud õled Kod -mai|hh, -mai|htõ kodumail, -e tä kodomai|hh eläški, tä kohe ei k`äuk`ki?; a ti ka olõt kodo`mai|htõ jo`joudnu?, tul`l kodo vanõmbit`kaema Se -mail, -e, -lt kodus, kodu läheduses; koju, kodu lähedusse; kodu lähedalt`tämä on kodomail`ühte`puhku Lüg; Kas pueg tuleb pühadest ka`linnast kodu`maile IisR; kopitseb kodumail`ühte ja teist teha Mär; ta on ikke sii kodomail, üsnä ligidal, ega ta`kaugele läänd ei ole Juu; kas te mehed on kodumail JMd; kodumail küll ma põle`viiskadega käind, aga eenamal olid alati viisad Pai; kas sa oled omme kodumail, ma tulen`senna Koe; pääsuke`lendab kodumail VJg; poisš elutsas ike`viil kodomail Kod; perenaene tallitab kodomail, teesed on väl`lal Plt; melts om siante kõllane lind, `lendab kodumail, `aide sehen Pst; ega ta kohe kauõdõ es lähä?, ta õks siihn kodumail om Har; naašs kodomail elämä, a kõõ ni karah`el`li (võõra juures) Se -maine kodune; kodumail toimuv kodo`maine tüö on`kaige`kergemb Vai; kodumaine tallitus ja toimetus Plt; üt`s inemine kiä kotoh um ollu? um kodomaine Plv -maja kodu meil

nüid käeväd sel'tsi`majja, kodomajan ei tañtsi Kod; kodumajal om mul pal'lu tüüid KrI; kõva kodumaja, tsirk pääse_i? `sisse Lut **-mees** (kodu)väimees poig on mul Aru`väljal kodomest; tuli `niisuke `kongos nenägä mies ja `võeti kodomehest Lüg; kodumehess `võeti Har **-mehine, -mesilane** kodumehilane (Apia mellifera) Mesilast kutsutakse ka veel kodumehilane, sest kimalane on metsmesilane Rei; kodo mesiläsed tegeväd pesäd `puude `sesse Mar; kodumehilased elavad linnupuus Amb; kodomehidse? Lut **-mäng** Kodumängu mängiti viie kiviga Trm

kodun kod|un M Nõo Lei, -on Kod TMr kodus mia selle päevä kodun `istun Trv; Paremb kurjan kodun ku ään külän Hel; mes sä `keirad `ümbre, püsi `onte kodun, tji ka midägi Nõo; tegiva esi kodon õlut TMr || fig lüpsma tulnud no nüid na saav ikk `valgust pudru päl, lehm kodun jälle Krk **Vrd** kodu², kotun

kodunaine pruudi vastuvõtja peiukodus Ku `jõusivad `peigomekodo, sis kasukas viseti kodo`naiste puolt `ukse ette - - `kanneti pruut kasuka pääl tuppä Lüg

kodune kodune, kodone üld

1. kodus valmistatav, kasutatav jne; koduga seonduv, kodulähedane sigurid olid kodu maass - - `jahvadetti ärä, sie oli kodune kohv siis Kuu; neil kodustel `verkudel olivad `ilma `torvamatta nied `paelad; `meie kodune rand on `kõige kivisemb, tua all on `järsku kivine Hlj; Kodosed puud on `issutamise puud, `pärnappuu, tamm, `pihlakas Lüg; keik oli kodune käte töö, mis inimene `kandas Mus; kodune kedratud lõng oli, kodused jämed võrgud olid Põi; ju ma kuule näe, kuidas se kodune asi oo Muh; margapuu on va egapäine kodone asi Käi; eks kodone erm ole ikke `pehmem kui `võera erm oo Mar; ma ole ka nisokseid `riideid `kiskond, kodused seelikud ja kirjod särgid Kir; Küll siol ond iä põli, `tütred tegäd kõik kodosõ toõmõndamise ää Khn; talve `aegu viisid minu kääst magust (mett), et see on kõha rohe, see on see kodune rohe Vän; `paablane on metsa putukas, ega tema ei ole kodune Ris; kodune `peene leib, see oli ia ka küll; Roosi ka selle koduse `vahtimise jauks HMd; see nii oma kodone asi, ärge seda `väl'la `reakige Juu; kodusest nisust nisuke, ei ta old sai ega ta old sepik Jür; sai kodust `niiti kedrada ja sellega õmmelda Amb; kodune õlut, mis `toopide seest saab `joodud Ann; eks neid koduseid `rohtusi ikke katsutud aga, ega `enne_s `rohtu old VMr; läksimä minu kodose lehmägä luadale, mes minä kodoss tõin Kod; kiisel oli kodune süük, oma perele ja `talgu aeg vahest `tehti Äks; tjiib maja `riistu, se on kodone tjiü KJn; temä kää vällän, ku tal kodust tjiüid ei oole Krk; emä pidi ütsindä tegemä kõik kodutsed tjiüid ja latsed kasvatama Ran; sji kodune elu om mul nisuke alb, et mitte `koskile minnä ei taha Nõo; ma_i taha `säarki sälläst maha `hiitä?, siss `näütäss `väega kodunõ `vällä Har; kodonõ tjiü ka and naha_bäle, rassõ om, siih haara ütte ja tõist Se

2. peam kodus viibiv, vähe väljas käiv Mes nüüd kodune `porsas `tiedab (kodune inimene ei tunne ilmaelu) Kuu; kodune vana inimene Kär; Sa täna nii kodune mees siis, teised `laulvad külas mis kõik kohad `elkivad Põi; kodone poiss, ei kei `kuskis `vällas ega Mar; nüid ei ole änam seantsid kodusid inimesi, nüid käivad kik riigi töös Saa; eks ta ole selle aru sees, et ta on kodone mees, se jääb chojo peremeks Juu; kodune sulane, teine oli `tiumes (teomees) JõeK; ema elas siis meie juures ka oli meie laste`oidja ja kodune Kad; kodone [part] ei lähä, met'sik lähäb ärä, ei jäe kodosess Kod; ma olen kodune `kiindine inimene, ei ole `koskil käenud Pal; kodune tüdruk ja mina, meil olid piimariistad `pesta Plt;

kodune inimene, kodutse tüü pääl Trv; miu poja om koduse mehe, neve kurdave kodun Hls; elä pääl kodust elu, kodun Krk; kodune laits, `koskil ollu ei ole, ja temä saadap nii `kaugele Nõo; sõss lõppi sõss vanaesäl ka sinnä_`käämine (mõisas teol) ärä ja, ja jäi sõss uma kodotsõhe `ello ja Plv; sjo om mul kodonõ elläi, sjo eläss kõõ kotoh Se

3. kodu, kodu- koduse `poole `tulla oli suur laht, roolaht Vll; ta on koduse pärast mures Jaa; ta kodune koht aa sii Phl; Jaan oli koduse koha peäle jään Tõs; kodonõ kii', sjo om uma kii' uma kodonõ kiil om õks kõgõ `armsap Se

4. kodurahvas siis kui `tuldi mereld ärä, kohe nie kodused küsüsid, kust vuo tänä oli ka Kuu; vii koduste `rahvalle tervikseid JMd; oleme kõik kodused ja võime kõik `riakida Koe

5. mõnus, hubane seal oli nii ea `olla, nii kodone oli, jüstku oleks oma kodo old Juu; ma es tunnõ? säääl sukugi kodunõ olla? Krl

Vrd kojune

kodunt *kodunt, -nd; kodont, -nd R S spor L Jä, ViK KJn kodust sie oli `seitse `virsta kodund Kuu; mina `üksi`päini õlen kodo, `tõised kõik on kodont `välläs Lüg; läks kodond raha `tuoma Vai; ta pole paes kodo mette, läks kodunt `väl'ja; mine too kodund `juua Khk; Kesse eese kodunt ää minna tahab Kaa; kaasavara, kui `loomi `antakse, isa ema `andvad kodunt `loomi Krj; Vana eit oli kodunt minema pannud, lapsed olid üksi Põi; kuri kahi mul oli kodund ää `minna Rei; lehep `keegi kodund ära, vetab majulese `sisse Phl; Nälg aas kodont `vällä tüed `otsma Khn; üks lina on mul viel, mis mul kodunt `tuodud Amb; Seilamä rahvas olid kõik kodunt ää Koe; kellel oli `kauge [koolis] `käia, nied käesivad ikke kodunt ja obustega `tuodi Kad*

kodu|nädal *noorik lähäb kodu nädalid tegema (pärast pulmi mõneks ajaks vanematekoju) Trm -oinas fig koduväi `sõnna võib kodo `oinaks `minna Juu -paik kodukoht nie (mustlased) `ulkujad inimised, midä kodo `paika neil viel õle Lüg; seda_p tæ `ükskid inimene æ seleta, koes ne `surnute iñjed on, koes nende kodu paik on Khk; tuli õma kodo `paika surema Kod; lää umma kodo `paika ka `kaema, imä poolõ Se -painjas hum koduväi kodo väimehi nal'ja päräss kutsovad kodo `painjad Kod -poiss noormees, keda ei võetud kroonuteenistusse luasipoosid `taplesid Ömedo luadal, õlid vihased et kodoposid jääväd kodo Kod -poolik(as) kodupoolis kis koeo jääb, teeb `eesäle kedägist paramad toedus, see oo siis kodupoolikas, teeb `kooki ehk muud Mar; ema keedab `meile kodupoolikust kohvi Aud; kue teesed ära lähvad, siss tehasse salaja kodupoolikud SJn*

Vrd *kodupooline -pooline, -poolis, -poolne teiste äraolekul valmistatud parem toit kas `tiemma kodu `pualist vai, `toised `läksid `vällä, `tiemma `kuoki vai VNg; Tegid omale kodupooltsid, söid ennast täis Põi; teesed lähvad kottu ää, siis akkame kodupoolist tegema Mär; kodupoolist, `kuuka tegema, ku teised `välläs olid, `maiuse `toitu Var; ma tegi täna kodupoolist, sii `kooki natike Aud; Tüdrükud tegid kodo `puõlsi, tegid pann `kuõka Khn; kodupoolist `tehti koa ku muist rahvast kottu ää olid, kardulatele `tehti jahu `sousti, oligi kodupoolis Kei; kodupooline kas tiit `kuuki vai tiiit liha ja panet ärjasilma `pääle Trv; teeme kodupoolist, keedäm limbi suppi; latse teeve kodupoolitses `kuuk'e iki Krk || fig kui ma pesi peäd ja `jalgu, siis ma ikka `ütte et, ma tegi kodupoolist Tõs; Lipu eit teind kodupoolist (küttnud sauna); tule nüid, ma annan kodupoolist (vihtlen) Ann Vrd kodupoolik(as), koduspuoline*

kodu|päev päev, mil karjane töötab kodus või põllul *pühapäeväst taheti kodo`päivä*
 Se **-päevil** tööta kodus *Villem on ike kodopäevil* Kod **-rahvas** kodused, omaksed
 kodurahvas *`ootavad mind Hää; ärä`jätkä minuda maha, kodorahvas ei`tiägi, kohe ma*
ärä suren Kod; kodurahvass`üt`live, siin es käi üttegi müist, ei lää üttegi tjid San; Nool`e
`ante ka_süvvä? ja paángipõhaga ka`putro kodo`rahvalõ kodo viiä? Ráp;`kyyul`ja hobõsõ
pääl istusõ`kyyul`ja lähemätse umadsõ? vai kodorahvaßs Se

kodurine *koduri|ne Mar, kodore|ne Mar Kir, g -se koduline kodurine olen koa, laps koa*
`oida; ma oli kodoreseks seal Mar; kodorene oo kui võtad inimese koeo Kir Vrd kodorane

kodus *kodus Khk Pha Põi Vig/-os/ Kse Aud Hää Tür VIPõ(-os) Pst kodus ons paks*
kuub kodus Khk; kõik villad kaariti ja kedrati kodus ää Aud; Ema ajab kodus`lambaga
`lehma taga ja sina siin. No seda öeldaks ul`akul, kes suurte inimestel`vasta augub Hää;
suka`lõnga enämästi iki teeme kodos, päris`siukse`raasidega, raasitasse KJn; kodus on
neid kah, elu`uunes peris kil`k laalab Vil Vrd kodun

koduse → kodus(s)e

koduseld *kodus, kodusel teel õli`kuued ja - - osa oli viel nied`tehti koduseld ka Kuu*

kodusi *pärit mu ema oli`Pranglist kodusi Jõe; ma ei ole siit kodusi Kuu*

kodus|puoline *kodupoolis`teised on ära, sie tieb omale nüüd kodus`puolist Jõe*
 Vrd *kodupooline*

kodus(s)e *koduse S Var, -sse Kuu Emm PJg Rak koju jah ma nädala`päävad olin sial,*
siis lau`pääval tulin kodusse Kuu; ta_p taha koduse jääda Jäm; tuli koduse ja võttas omale
naise Khk; ma tuli koduse, aga_s leva teda üles kohe Mus; mis seal muud`tehti,`sõõdi,
`joodi ja`mindi koduse Jaa; [pulma] õlled lõppesid`otsa ja siis`mindi koduse Põi; kevade
läksid ja heina aeaks`tulled koduse Phl; kus oli nagu rohkemb õmmelda tuodi rätsep
kodusse Rak Vrd kojuse

kodust *kodust Khk Põi Aud Pär Hää Saa Ann VJg I(-oss Kod) Äks Ksi VIPõ(-ost Plt*
 KJn) M Nõo TMr(-ost) KodT/-ost/ San kodust, kodunt *emä läks kodust ärä ja laps akas*
`tõnmä Saa; ei old`kuigi`kaugel kodust Ann; [vallas]laps one kodoss tuadud, enne
laalatuss, tüd`riku kodoss, ei õle selle mehe laps Kod; viisin`linna kümme vakka [jahu] kui
nii kodust ei saanud`müia Äks; tedä ei ole kunagi kodos, alati kodost ärä KJn;`metsä
läksid eenämalle kümme kilu`meetert kodust kauele Vil; tyy es tule kodust`väl`lä Hel; siss
pidi perenaene kodost süvvä`perrä`kanma neele (teolistele) TMr Vrd kotust

kodutama *kodutama Hää Äks Ksi Plt KJn*

1. *koju jääma, kodus olema täna ma ei lää`väl`la, jää kodu, koduta sii samu; Ma olen*
küllalt kodutanu, nüüd lähen külas ka Hää

2. *kodu külastama Pruut sõitis kodutama Äks; kui noorik läks`peigme kodu - - oli siis*
nädali`peigme kodu, siis läks oma kodu - - läks kodutama - -`peigmis tuli nädali pärast
järele, viis ära Ksi; noorik läks kodutama Plt; Kui pruudi ja peigme kodude vahet sõedeti,
sij`õlli kodutamine KJn

kodu|täkk (himurast poisist) *kodo täkk ehk tuba täkk - - mõned`poisid on`kanged kodo*
täkkod Lüg -tüdruk koduteenija ta läits kodu tüdrukuss talu pääl, tõine om väl`lä tüdruk
 Krk **-tütar** *hiljuti abiellunud tütar meil ka kodo tüt`är, tulõ pühapäävä kodo Se -vaotuss*
koduväi ma otsõ kodu`vaotusõ kotust Urv; Teil`Aksel lät`s ka_kodo`vaotusõ kotussõlõ Rõu;

võit `hiindäle kodo`vaotusõ; sai kodo `vaotusest rikkahe `paika Se **-veli** lihane vend kodoveli om nu² uma veli, olõ_i² meheveli. kodovel`enaane Se

kodu|villane 1. kodus kedratud või kootud villane; koduvillasest valmistatud mul oli kolm läbi`villast kodu`villast tekkigi VNg; Ei `nuoremad tahagi enam iast kodu`villasega leppida IisR; koduvillasest `riidest olid kõik ülikonnad jo Koe; koduvillatse kleidi olli Hel

2. fig tahumatu, puuduliku kasvatuse või haridusega Sie on nisuke kodu`villane et, pole `teine `miski aridust saand ega `ilmas õppind; Nisuke kodu`villase `muodi on `teine eluaeg old, kus ta_s viel naist sai IisR

Vrd kodukootud

kodu|väi naisekodus elav väimees siin meil kaks `poissi `läksid `Jõhvi koduväist Jõh; ma ole ikka `eesele koduväi võttand, ma pole ämma käpa all olnud Kaa; Kodu väi ja ärg nee `peeti ikka õhe arulisteks Põi; koduväid `peetse ikka alvemaks Muh; Koduväil oo koera põli Han; tüdrok võtab mehe koeo, poisil koduväi koht Ris; minil on ka väimes koduväiks tuld `seie JõeK; koduväi, kis võtab `tütre taluga Tür; kui koduväiss läks, pideti pulmad ike kahel puul, peräss `pulma tuli naesega kodo Kod; säl ütsik tüdär, säl o kodu väi ase saia Krk; miu mehel es ole midägi varandust, miu mijss `tulli siiä koduväiss Nõo; Kas sünnüs lat's vai tuvvas noorik `majja, vai tulõ koduväü Rõu; veli lät's är_kado`väühe Vas **Vrd** kodu|mees, -vaotuss **-väi|mees** koduväi Kodo`väimes ja `kuera tagumine jalg [on võrdsed]; Kodo `väimel müts alaliste `ukse `kõrval `naulas, et ku elo kibedäst lähäb sis saab viel `mütsi nappada Lüg; Kodu `väimest lähed, `naise `tallaalusest jäed IisR; mino nuarem poeg läks kua kodo `väimess Kod; kodu`väime elu om peni elu Nõo; tuj om õnetu mijss, kes kodu`väimess lätt - - maotävve iist piäp `tüütämä Kam; tul'l `taaha kodoväü mehess Räp **-õlu** koduõlut `tehti rukkist ja `õtrist Jõh; koduõlu tihasse kodu linnasse pätsikutest Äks; kodu õlu oiab sääntsес punakases või ruunis, paks, ää juvva Hls

kodõ- kodu- Nakakõ_no kodõ poolõ minemä Har; obeššidega `veiti [puid] metsast kodõpuulõ Lei **Vrd** kodem-

koe¹ TLä int ennäe, kae talvõ ajal vahel üteldi, et koe, `täambä om `õigõ `loiskõ ilm Ran

koe² → kude

koe³ → kohe²

koe⁴ → kohe³

koe|aeg kudemisaeg `Mõrdega püedässe ka kevädi koe aeg, kuu või paar pääle iäminekud Vil **Vrd** kudeaeg **-atlane** atlass, mille koelõngad katavad lõimelõngu koe`atlasel kude on pial ja lõim all, seda ei paistagi Lai

koedus|vergud pl `koedus- (kue-) `vergud kalavõrgud, mida prooviks mitu korda merre lastakse – Kuu

koeh- → kohe-

koeha- → koha-

koeki- → kohegi-

koekine → kohekine

koekas `koe|kas g -ka VJg, `kuekas Kuu/-gas/ VNg Aud Iis kangas, mille koelõngad katavad lõimelõngu `toimiline `kanjas ei ole ilus, `kuekas on ilusamb ja kovemb VNg; kanjas on `koekas VJg **Vrd** koele¹, koevõitu

koel¹ kudumisvalmis kangas on koel Sim; kui kangas on koel, siis akka kuduma Lai
Vrd kudejel

koel² kus *Koel sij Tiinä siss nüüd ka eläb* Hls **Vrd** kohes¹

koellang koelõng `kanga kue `lanjad Vai; *koe lang `olli `laugemb; ma kedrässi külläld koe `langu Ran; koelang pidi olema parass, es vöi olla üleardu kruvvin, ega üleardu loid Kam; ta koelang om sul loiemb ku veelang Har; koelang risti pääle lavvukõstõ pääle, säält tetäse[?] hoi[?] kes tšoloka sisse pandass* Plv

koel¹ `koele Sim Trm Lai KJn, `kuele Hlj Amb **a.** koekas see `kangas on `ästi `kuele käind Hlj **b.** kudumisvalmis kangas pannasse `koele, et kangast kuduma saab akata Sim; kui kangas on kääritud, siis akatasse `koele panema, pannasse kangas `telgede `piaie Lai
Vrd kudele

koel² kuhu `Koele sij lõngapuu `pannas Hls **Vrd** kohe³

koeline `koeli|ne VNg Kse Plt/-lene/ Hls Rõu/g -dse/, `kueli|ne Jõh Mär Tõs/-lene/ JMd Iis, g -se; `koelinõ Se koest moodustuv; teatud laadi koega mue `kueline, sie on `trellis `kuutud, tuleb `ninda `mustriline sie `riide Jõh; see kangas oo nii jämäda `kueline Mär; tihida `kuelene kangas Tõs; kolme `koelene `kirju kangas Plt; rõõvas om `koeline, ku ta lõimest paks om Hls; hää `koeline kangaśs Rõu

koelme pl `koelme luujäänused kui üits luyum ärä lõppep, siss peni söövä ja linnu liha ärä, siss jäävä luu `koelme `järgi; säll`aluu `koelme Kam

koelmu `koelmu Võn Plv(-mõ) Röp Se konnakudu kunna `koelmu um õnnõ sääre `nilbõ, sääre tük`üh Plv; Keväjidsõ konnakoelmuga raavitsedi tedretähti Röp **Vrd** koermu

koelt kust koelt nji vihalehese tujud om Hls **Vrd** kohest¹

koelõng kangasse sissekootud põiklõng kue lõng ehk kude on laug, aga `lõime lõng on kiert Jõh; *koe lõng kedratasse ikke lodinamini Mar; `kanga pooli `peale `aetse koe lõng kui kujutse Aud; villased `riided `tehti, koe lõng oli nagu vekki (väike) sõrm jäme Ris; koelõng `tehti laum ja karvasem, teda ei silitud nii pal`lu ja kedrati kuiva näpuga Amb; kue lõngad võivad `olla `laumad, need nii `kergest `kat`ki ei lähe Sim; vahel koe lõngad olid villased ja lõime lõngad linased Plt; `kanga `tukma om `kangast `järgi jäänu koe lõnga otsa Hls
Vrd koel`lang, -niit, kudelõng*

koend|veer ultusäär kui `rõivatükil ei ole enämb koend viird, siss nakap `argnema Nõo; koend viirt ei olõki[?] vaja palistada[?] Kan; *Koendviir om tasanõ, ei `argnõ, lõigatul veerel omma_langa_vallalõ k`ik* Urv; *tek`k ummõl`di `keśkest koend `viiri piten kokko* Rõu; villatsõl `rõival jätetäss `laeba koendveere[?], tu `argnõss Se **Vrd** koe-, koet|veer

koeniids niineriba viisu põimimiseks tost koeniidsest, mes `risti `sisse `koeti, tost `jäeti viisule kõrva kah Nõo -niit koelõng *Kue`niidid sai ka `aududa, `este `liudetti, pera `audetti sis `pandi `välja `plikima* Lüg

koer koer g koera eP(g koira spor Sa) M spor u T(n koir Puh), u Rõu; kuer g kuera Emm Mär Kei Jür HJn Jä ViK Iis Lai Pil, g `kuera R(`koira Hlj, `koe- VNg Vai); n, g `koera Vai, `kue- VNg Vai, `koi- Hlj; koir g koira u V

1. koduloom, koer silidä `kuera, et kui sa `kuerale midägi `annad, siis kuer `tundeb sinu ärä; *Olen `nindagu vana vigane kuer, kes kuhugi ei `kelba* Kuu; `kuera `lähtä `karjast `lonka-`lanka VNg; sie `üellässe tige kuer õlema kel vali karv ja must `kurgu lagi Lüg; *Kuera ei `lastud `süämäajal `silmi `vahtida, siis pidi menema `kimmä `aastat vanemast*

Jõh; koera keele peel üheksa `ohtu (rohtu), kassi keele peel üheksa tõbe Khk; Koer oksendab tuleb `ullu `ilma Pöi; punane koer vahib läbi luise aa = keel ja hambad Muh; Kuer kikerdab, santi ilma tuleb Emm; kaas nä koerde käe olnd Rid; koerdel oo kõigil sabad `rõngas, ainult kui koer rumal oo, siis tääl põle saba `rõngas; ma ei saand mette koera perssetki (mitte midagi) sealt Mar; soldati näl'g vöi koera kül'm, see oo üks (sellest ei hoolita) Kse; Koer aab `ända, änd äna `otsa, änaots `villa, vill ei viitsi Han; `lambad said `koera (koer hirmutas) ja tulid tagasi Tõs; Koördõ kärä_mte maksa tähele `panna Khn; see oo naa liba koer, ei seesa kodos Aud; koera kõht krouksub nõnda kõvasti, siis tuleb `tormi; Aia iga kolm `aastat, koer elab kolm aia iga, obune kolm koera iga; Koera `perse `kooku tegema (vastus küsimusele: kuhu lähed) Hää; siitsamast viis [hunt] üks must koer ära Ris; sai koerast ammustada Kei; neli annab, neli kannab, kaks koera `tõrjujad, üks parmu pitsuke = lehm Juu; `soarmuse kuer pika kerega ja kollase `silmadega Jür; `üeldi kui kuer oksendab, et siis pidi `kurja `ilma tulema JNn; kui koer ammussab, põleta koera `karvu ja pane karva `tuhka `piäle, siis karva tuhk `võtma valu ärä; (nürist noast) sij nuga kõhe `viska koera kätte Kod; emane koer piab `pulmi kava, kolm nädälad Lai; sij om äbelik lait's, tõne pane vöi koerage pureleme Trv; tõise `vastu om ku koer, iuh auh, iuh auh Krk; kolm `luuma om, kes keelege `tjñve omale `leibä: kukk, koer ja kooliõpetei Hel; ega `tjñnder vanast midägi es `massa, talu koerast `peeti `rohkemb lugu ku talu `tütrigust Puh; istuss kui esänd, sõit kui saks, tallatass kui vanna `koera = vokk Kam; ää lait's, lapik and, sapa vaja, val'miss koer San; koera kotti ajama norskama Ärä nüüd tänä `üäsä akka `kuera kotti ajama Jõh; üle koera kaela ~ selja lohakalt `Põllutüöd vöib ka üle `koera `selja teha Jõh; sain teisibä einad üle kuerakaela uunikusse kua, vihm aga oli kohe kannul Kad; teeb kõik üle koera kaela Plt || Niitma hakates löi peremees esimese ümmarguse ringi, öeldes: ma löö koera Kaa

2. fig a. (võrdlused) `Ninda `vastu `mielselt `ul'jub `teine tüö `juure, et `jusku kuer `karja; `seisis kui kuer, saba `jalte vahel IisR; sihantse suure kasuga lapse `kohta `eetasse: see kut suure koira poeg Khk; Köveras kut kuera kerp Emm; vigurid täis kui koer `kerpu Rei; Jusku koer `tõmmab kondi ja läheb (ei täna); Jusku koer einakuhja `otsas: ei süü isi, ei lase teist `süia; Ädas ku koer kirikus; (keelepeksust) Jusku koertel koñt käes närida Hää; poisid juoksevad nagu kabud kuerad `ringi Kad; Su jutt on just nagu kuera kusi VJg; kellel on isesugused `riided, see on nagu kirju koer Lai; petäb `niigu `koera kanika järele KJn; silmä äbi täis ku koeral Trv | (vaenulikkusest, riiust) `Justku kirp `kuera `perses Kuu; Kisuvad kui `kuerad `raibe `kallal IisR; nij eläv ku kassi ja koera, `kaklev `pääle kateksi Krk b. (ilmekad üt'lused, vanasõnad, kõnekäänud jne) `Kuergi jääb `leivä ies vagusi; Ei sie kuer jänest `haugu migä vägise `metsä `aeda; `kesse `kuera sava `tostab kui kuer `itse ei `tosta Kuu; ärä `arva `kuera `karva, vahi `ammast VNg; Ega vana kuer valet `haugu; `Kuerale `kuera palk; sie [töö] on `kuera `muodi `tehtod, `kuergi ei `õksenda `pääle; Mida kuer ei nää, seda kuer ei `augu; Küll kuer oma `aavad lakkub, oma süü iest `vastutab Lüg; Küla `kueradki akkavad `naerma, kui nisukese `riietega `välja lähed IisR; lahe (lase) koer `kirku ta lihab viimaks `kantsli `peele ka Jäm; kust koer `süia saab `sõnna ta augub VII; Läks koera `kombel kodunt ää Pöi; Mida änam kueri koos, seda vesisem lake Emm; koera `moodi `kelkab mo kallal Mar; not'tisid ta metsavahel maha, kuer koa ei `aukund takka

Mär; Koeral ikka koera `kumbed Han; Kaua üks koer üks augub, kui teine `vasta ei augu; Koer, keda kutsutakse, `õige mijs tuleb isi Hää; noor koer äritab ja vana koer `salvab Hag; sittugu kõik küla koerad mo `peale, mul põle kopikastki `taskus Juu; kui oled üle kuera suand, siis suad üle saba kua JMd; kes seda `enne näind et kašs ja kuer ühest süevad Kad; kurja naise `kohta `õöldi, et kuri koer kaitseb õue Plt; Kes koera ändä muu kerguteb kui ta esi Pst; ku sa üle koera olet `astun, siss astu üle ännä kah Krk | Ega kuer `karva ei `muuda Lüg; Koer `viskab `karva, aga ei `viska `viisi Hää | Enne seisab kuera kaalas makk kut senel taskus raha; mis on koera suus, see on koera `perses Emm; kava koera kaalan voršs seesäb Kod | Omad koerad `kišvad ja `lepivad `jälle Han; Oma koera pureleva, oma koera lepiv kah Pst | Kuer `aukub, tuul `kandab Kuu; Tundis kohe oma kuera ε (häbenes oma laimujuttu) Emm; Koer saanud kondi suhu Trv | Käib mütmes peres päiliseks – on noh mütme pere koer Pha

3. pej (alatust, tigidast, riivatust inimesest) küll oled sa kuer Kuu; Ma teid `kueri ei taha nähägi Jõh; `ütrukud, `kuerad, `käisivad `laupä vana`poissi `irnutamas IisR; sihantse koiraga_b maksa midagid kaubelda Khk; Oh sina äbematu koer oma tegudega Pöi; tema oo se pea koer; see oo ühna `püsti koer oma `tempudega Muh; Pole sene kueral änam äda midagid (haige juba naljatab) Emm; esmabä edeb, teisibä tige - - laubä laisk, pühäbä `püsti koer (inimese omadused vastavalt sünni päevale) Mar; `narris tüdruku ää, va `ilma kuer Mär; Minia on ämmaga väga koer Hää; mis valetab ja võtab, on nihuke koer ja kel'm Juu; Mis mul koeral äda, ma nagu vanajumala selja taga Jür; sina oled sie pia kuer JMd; küll on `kueri maa`ilmas ja `ilgeid inimesi Kad; assa viimane koer Trm; tämä koer tñj vale `vekslid ja tükkä Kod; kis varastab, on koer ja kel'm Pal; varastab ja võtab salaja - - sihuke äbemata koer Plt; sa oled `püsti koer Trv; Paul `olli igävene koer latsest saanikelt; poig olna koerass lännu Nõo; om nuid ka, kiä `ausa inemise omma?, kiä ei olõ_koira? Har; `Poiskõnõ ollõv jo_hirmus koer, koolin ka oppi ei_`viisvät Rõu; patt iks ol'l küi? nail koirõl nii ul`likõist `tsuški? Vas; sa olt `õkva pääkoir, sa olõ õi väikene koir ei?; sis mõne_`poiskõsõ_jäl ol'liva_`säantse_koira?, sis tul'liva? tütärlastõ kaŕa mano Se || fig (kurjusest, tigidusest) Läks `kurjad sanad `kuertena `kannul Kuu; võttas `kuera `põvvest `vällä Lüg

4. a ulakas, üleannetu; kelm, sulil `Kuerad `lapsed, `kuerad vanemad, `auta eläväd Kuu; Kuda sa `ninda kuer poiss õled Jõh; `koerad `lapsed tekkõd `pal'lo `koerustikkü Vai; nii koer laps, seda_b jõva `ükskid keelda; nii koiraks läind, p_kuule midagid `keeldu änam Khk; Meite Seiu oo nii koer poiss kut vähegid veel veib olla Kaa; Poiss lapsed on elu aja koeremad olnd kut tüdrukud Pöi; Tede pojad mede `poõgõst koõrõmad Khn; Tema oli ikka elus old koer mees koa, valetas ja varastas Kei; mõlemad on ullud, teene on teesest koerem veel Juu; küll on sie poiss kuer, aga eks neid on kueremaid `vielgi Amb; poiss on kuerem kui kuer JMd; eks nied `ändjad old koa kuerad, ükskord `aantsivad [vaesele] mau`rasva JJn; see on üks piakuer inimene iga viguri `piale valmis Koe; `uuta `uuta koer laps, mes `koeruss tñj Kod; üks koer nol'p on sial Ksi; ühed koerad kõik, põle üks koerem ku teene Plt; esä om koer, poig viij koerep Krk; ess siin ole `koeri poesikesi külläld Puh; koer `olli ta küll, aga meelega koerestikku es tñj; aga koer mut't `olli, es tñj eli, ku mia taren käesi Nõo; ma ei ole esi koer, siss ei mõista pellätä tõist ka jällekine Ote; koir mijsš, taalõ

`piäsi_küll_kõik' küllä tiko `andma Vas || kui se va vihmane ilm on, ne (kirbud) on siis `uopis koeremad kui ne muul ajal on Ris; kes lehm `väega koer `olli, kes es kuule es `pe'lgä karjust, tyy `panti pääpõrnusside Nõo

5. üleannetus, vallatus; nali; sulitemp ma `tahtsi `koera teha Jäm; `Meitegä sõni küll `koõra tehtüd Khn; kis `koera tjjb, sji `kol'ki saab Hää; Leida utsitess vahel poissi, ku ta `koera tege, and valu Hel; edi `otsa `olli sõdse küll kui inimene konagi, aga pärast nakass mulle `koera tegemä, nakass `kraami talust `väl'lä `kanma Nõo; `koira timä tege `õkva süäme pärast Se **Vrd** koerus¹

6. raskus kootava kalavõrgu küljes, mis hoiab võrgusilmad sirged kuer `pandi rippuma, luust `tehtud, üks kramm sies, et ois `vergu `silmad `sirged Kuu; kui `võrku kojutesse, siis pannasse koer `teisse `ääre, `teisest `äärest akatasse kuduma Khk; mõrra koer võtab silmad `kangele, kui sa kojod Muh; kene peel sa kujud, se on kalase ja võrgu all on koer Emm; koer `pantags eerimese selma `külge, et peab selmad `sergus, et lehe segamesi end Käi; võrgu koer kes selmad laiali oiab, koer `ambut pidi `kinni seal `selmas Mar **Vrd** koerus³

7. noodatiiva otsapuu nooda koer, teine ots alumise kõöve küljes, teine ots `peelmise kõöve küljes, `keskel on auk, sõnna pannasse see kõis `kinni, millega `noota `väätesse Khk; [nooda] reite `otsas olid `kaikad, nee said koirdeks kutsutud Pha **Vrd** koerpuu²

8. osaline kihlusel miu mehe isa oli koeraks, siis koer ot'sib linnu ülesse, `aukus auh, auh ja lind tuli `peigme ja isame ette Juu

koera- → kuera-

koera|aeg Koera aeg käe, midagi teha pole, ulgub `päele õhest kohast `teise Pöi **-amet** fig sa võtad koera ammeti `eese kätte juba, akkad `aukuma Mar; ku lait's tõise latsel ammastek `külgi aa, sõss ütelts et om koera ammat' man Krk **-elu** raske, vaevarikas elu vahest on sadu, iivä peremies ei aja `kueragi `õue, minu `aetasse ikkagi `tüöle, mul on peris `kuera elo Lüg; Kui peremes sulast ühte puhku taga aeb, süüa äi anna, siis sihane elu pole küll muud kut kuera elu Emm; ullem kui koera elo Mar **-haigus** (lastehaigus) siis kui emä kannab ja `juhtub `kuera jalaga `lüömä, sie siis mõjub `lapsele, kui laps sigineb `ilmale, siis laps akkab `rihjutamma, sie on siis `kuera `aiguss, siis `võetasse `kuera `karvu ja `pannasse `põlemaie, `pietässe laps säääl `aurus ja `suitsus Lüg **Vrd** koera|tõbi, -viga **-hammas** fig koerahammustus koira ammas ep parane mellaskid Khk; Koera ammas on kihvtine, millal see paraneb Pöi **-iis(i)|puu** lodjapuu `koera `iisipuu Jõh, `koera iispuu Vai **Vrd** koeraõispuu

koera|ilm väga halb ilm `Siukse `kuera `ilmaga taha `keski `õuegi `menna IisR; Täna oo õues otse koerailm, sajab niyh tuiskab Kaa; Koera ilm, väga alb ilm, sadab, `tormab, lõõtsub, lõhub Hää; koera ilm on lot'sine, sadab ja `kange tuul Lai **-ind** koerapulm – VII

koera|jalg 1. kelm, vallatu olend – Trm

2. pl koerajalad niiekolgid – TMr

koera|jutt naljajutt mõni aab koera juttu, vigurimijs tiib `nalja Kod; aan `neile koera jutta vahel, et mul on kolm `peidmest, Liiva `Peeter, Kabeli `Kaarel ja Mulla Madis MMg **-jüri** rünt koera jürid on ümmargused nagu trullid Trm; koera jürid one `veiksed pehemed kalad, silgu `suurused, täpilised, mussa-`alli kirjaga Kod **Vrd** koerakala **-kaal** koerakaalanurk koerakaalaga on ike soem maja ku puhas nukk; koerakaalaga ehitet maja,

lõikas pal'gile`amma`sisse, paad tõese pal'gi`piäle; vanal majal on koerakaalaga nukad Kod -kaala- koerakaela- Kuerakaala tapid tehta eina ladudele; koerakaala sõlm Emm; edemält õlid koerakaala nukad; koerakaala nukaga maja Kod; vanast tetti koerakaala`niitse ja Nõo; vanast nigu`ol'liva koerakaala nukaga saena Kam -kael koerakaelanurk koerakael palgi sijs Hää Vrd koerakaal

koera|kaela 1. adv < koerakael *Keige vanam nurga`raiumine oli ikka see koera`kaela Kaa; maja raiutakse koera`kaela ülesse; ümmargused pal'gid pannakse koera`kaela Kos*

2. hooletult, kiirustades, ülepeakaela *Tehku ta keda tahes,`keike tieb`kuera`kaela, et saaks aga käest ära IisR; Leib on ju`raske tehä ja egas tedä koera`kaela kah`tehtud KJn || põld on`kuera`kaela (söötis) Jõh*

koera|kaela- *Kuera`kaela kaba on ristkaba, sie on`kirvega`tehtud IisR; koera`kaela aas Mih Vrd kuerakaula-kaela|nurk palkide nurkühendus Vanade`muististe majadel oli koera`kaela nurk, teise palgil raiuti teine pool äe; Pal'k oli õmargune kut koera kael, sellepärast`üüti koera`kaela nurk Põi; koera`kaela nurk on kõege`lihtsam nurk; koera`kaela nurk on ikka eena`küinidel`metsas Nis; koerakaela nurk, alumese pal'gile raiuti kahelt poolt liba`sisse Ksi Vrd koerakael -kaela|sõlm`kuera`kaela sõlm on pahemb`lahti tehä kui merisõlm Jõh; Koerakaela`sõlme taritasse mere`püiste`juure Jaa; koerakaela sõlm äi pia`mette, annab`järke Põi; koera`kaela sõlm oo kõva sõlm Tõs; koera`kaela sõlmega saab tõmmata na kokku et koera`ää poob Aud; koerakaela sõlm on nisuke paned`sõlme ja lähäb`lahti Juu; koerakaela sõlm on sie kui lüed ühe sõlme ja siis viel teise`otsa, sie tuleb`lahti, kõie sõlm`lahti ei tule Sim || aand kuera`kaela sõlmed`sisse: kis pahaste kerib Jür*

koera|kala rünt koera kala oo üks kala, ümmärgune nagu pulk, suurem kui kiiss, a'l, libe kala, suamuss ei õle Kod; koerakala on erk, teda nal'lalt kätte ei sua. koerakala süiasse Ksi Vrd koerajüri -kapal(e) kontvõõraks pidi ka`enne püsut piias olema kui`julgust oli koirakapale`minna Krj || maal ei`peeta vanadest midagi, kuera kapale säitakse kohe (tõrjutakse kõrvale) Kad Vrd koerakapale -kapaline kontvõõras koera kapalistele`viidi värava taa`juua kapaga Mus; me käisime mütu`korda koira kapaliseks Krj; Koerakapalised, need olid võerad, panid tee kinni, peigmees pidi viinapudeliga lahti lunastama Mih Vrd koerakäpaline, koerkäpaline -kapa|mees kontvõõras`käisit`kuerakappa mihest`pulmas; no kont`võõrad ja`kuerakappamed`tulge`teie ka [sööma] Lüg Vrd koerakäpa-, koerkäpa|mees

koerake(ne) dem < koer pisukene`koerakene VNg; prel'nad käevad, kuerakesed paela`otses Mär; veke ilus koerake VJg; til'luke koerake, aga ta`ol'li kräd'se`aukma Ran

koera|kild *kuera kild koerapulm – Hlj -kiri (sukakiri) – Tõs Puh -kirp koerakirp (Ctenocephalides canis) Koera kerbud, nee riud on suured kut suured elukad Põi; koerakirp vist inimese kallal taha`olla Tõs; Kõveras kuys kui koerakirp Hää -kolk koerakütke koera kol'k, koertel`panti`risti puu`kaala, et na nõnda joosta es saa Krk -kong koerakuut Koera kõng tuäsisõ (toaesise) seenä`iäres Khn -konukas = koerakoonukas`koerakonukad Jõh -konulane k.-konolased Lüg, -konulased Jõh, -konolaine Vai koerakoonlane*

koera|koonlane 1. folkl koera pea ja inimese kehaga mütoloogiline olend, peninukk; lastehirmutis *Koera`koonlane on tõmmu`näuga, üks silm otsa peel ja väga kuri ja tige Emm; vana rahvas`rääkis, et koera`koonlast kui sõda`ää kõis, siis`riisusid veel, mis`järke*

oli jäen Aud; Ole vait, koerakoonlane tuleb, sööb su ära Kos; üks sel'ts rahvast `üüta koera `kuandlastest VJg; koera `koonlane [jah], tulnuvad üle mere sõdade järel rahvast `riisuma Trm

2. kontvõõras – Plt

Vrd koera|konukas, -konulane, -koonu-, -koonukas

koera|koonu- 1. koerakoonlane lapsele saab vahest `eetud, sa oled `justkui üks koerakoonu mees, muidu üks nal'la sõna; koerakoonurahvas Jäm; koera koonu mehed o ühekorra elu `aegas oln Muh

2. koerakoonu poisid pulma kontvõõrad – Kse

koera|koonukas koerakoonlane koera koonukad pool `koera ja pool inimesed; koera koonukad `ol'lid kurjad vaemud Tor; koerakoonukad ol'lid vanaste käinud, koera nägu ol'li ja inimese jalad; nüüd koerakoonukid änam ei ole Saa || söim Just nagu va koerakoonukas, lahja reo koer oli, ehk mõni inime kes nii kangesti lahja oli Kul **Vrd** koerakonukas **-kräss** (lastemäng) – Emm **-kummel** lõhnav kummel koira kommelid o lühised, `rohkem maad kautu [kasvavad], `koltsed Khk **Vrd** koerakusekummel **-kuse|kummel** = koerakummel; harilik kesalill tee `ääres kasub koerakuse kommelit, nee kasvavad seal, kus rohkem trambitakse Jäm; koerakuse kommeli `kompressi võib `peale `panna kui paisetus on Pha; õhed on tee kommelid, misses teed tehakse, teised on koera kuse kommelid, sañt koera kuse ais on juures Pöi **Vrd** koerapersekummel **-kuse|rohi** imikas koera kuse rohud o `pitkade varde `otsas, `valged `õitsed `otsas Muh

koera|kusim (taim) koera kusim one jätkuline, ise punane, tä `niske viha, kirbud tapab maha; koerakusimed kasvavad nõduka kõha piäl Kod **-kutsikas** pien `kuera on `kuera `kuitsika Vai; sa kut koira kuitsikas Khk; Nii vallatu just kut koera kutsikas Pöi; jusku karvane koerakut'sikas, `ühte sõna `alla ei anna Hää; ma küll ei võtnd kedagi koera kut'sikast Pal **-käpeline** kontvõõras koerakäpeline ähk käpeline tuleb `pulma ning `talgu, aga `keskind täda `kutsund pole; koerakäpalisi `jooskes kogu Mus **Vrd** koerakäpeline **-käpa|mees** kontvõõras `kuerakäppämehed `vahtisivad ka `nurkides ehk `õuves Lüg **Vrd** koerakäpa-, koerkäpa|mees

koera|käpp 1. taim (Anacamptis) – Phl

2. pigmendilaik kae tol om koerakäpp otsa pääl, ta om tooja (rase) Hel

koera|kõõmen koeraputk kuera `küõmned ehk kuera put'ked IisK; koera `küümned mis inimesed ei tarvita KJn **-laul** regivärsiline rahvalaul; ilmalik laul; lorilaul koera `laula laulsid paegal, kissi jumalasõna `laula paelu `laulis Vig; need olid koeralaulud mis `joonud külamed oma suust `väl'la aasid Aud; mes te laalata neiss koera laaltess, `laulga jumalasõna `laalu Kod; ta laul koira `laula Se **-laut** Tuba külm kut koeralaut Kaa **-liblik(as)** koeraliblik oo kiri, punase ja musta kiri; kui sa koera liblika esimeseks näed, siis tuleb kurb sui Muh **-libu** koeralita emäne koera libu KJn **-lidu** koeralita – Khk **-liha** liigliha hobuse kabjas `koera liha sie on obuse kabja sies `raua vahel, seda `loigata iga kord `rautamise ajal Jõe; `kuerad `süüvad seda `ästi, ehk seneberast `üella `kueralihast VNg; kueraliha on obuse kabja all, mis ää leigatakse kui uost `rautakse Koe; koeraliha pial on karva tut't. obene on koeraliha ära sõkkund Ksi; kabja `keskel, kabja all om koeraliha, koera süüve `kangest seda liha Pst; sepp värk `vällä koiraliha vai piniliha Se || kõva kui koera liha, nisuke vana luom, liha ruttu `pehmeks ei kie Sim || fig mõni [inimene]

on `vintske kui koera liha Plt **-lita** emane koer – KJn **Vrd** koera|libu, -lidu, -lits, -litu **-lits** koeralita pej va emäse koera lit's Mar; oled üks va koera lit's kui ei lähä looma `peale Juu; kueralit's sõi pörssa süöma ää Koe **-litu** koeralita Mis see emane koeralitu suurt asi oo, muudku sa uputa neid poegi Kaa **-lodja|puu** lodjapuu mõni üiab õispuu, mõni kueralodjapuu, kis kää ära põletas või midagi, of'siti neid `marju Koe **Vrd** koerlodipuu

koeramisi hooletult, lohakalt See katus oo nii koeramisi tehtud, äi seike pea kuigid kaua Kaa **Vrd** koerasti

koera|mun kurekell koeramunnid oo ümürgüsed munad, ka `metsäs `kasvad Mar **-naal** koeranael `paise on suur, aga on jälle koeranaal, need on pisigest Käi; koeranaal on seante valus näk's Saa; koeranaal näo piäl, ärä `tõmma koeraga, koer annab `naala Kod **-naat** (taim) `koera `naadid, `ullu `koera `naadid Vai

koera|nael a. väike paise; vistik koera nael abu nuki peel Jäm; koera nailad on vahede `pædega, ka ise valusad, pisine mäda nupp on tal peel Kär; koera `naela mul'luti, `anti koerale kolm levanatukest, sis pidi ära kaduma VII; `Koera `narrind, sellepärast ajavad koera nailad öles Pöi; Koera `naelde ja päris `suurde `paiste `pääle ka [pandi paiselehti] Rei; Sõja `aegas läksime kõik koera `naelu täis Han; Kui koeranael jala pial on, siis lase aga koer lakub seda, siis paraneb ära Jür; `akkab kuera nael `kasvama ja lüeb mäda pia `otsa ja siis läeb `paiseks VMr; koera nael on nagu üks `veike paise, punetab Ksi; mõni `sõuke näk's ajab `kuškile, sedä `ütlevad koeranaelas KJn **Vrd** koera|naal, -nagel, -nakk **b.** soolatüügas minu tüttar ku käis `kuolis, oli neid `kuera `naelu `ninda aga kääid täis et VNg **Vrd** koera|nast, -naul

koera|naeru 1. naljatamisi; mõtlematult; kergesti ma sai selle asja üsna koera naero läbi kätte Mar; Ma koera `naeru `ütlesi, et tä piaks uued `riided `sel'ga panema Han; Koera naeru pärast, sij on ühe tühise asja pärast Hää; kui läbi kueranaeru (süütult) `viidi teda VMr **Vrd** koernaeru

2. halvasti, lohakalt; hooletuse tõttu Läbi `kuera `nauru sain sen `vergu `valmis Kuu; Mis saada oligi, koeranaeru pärast tehtud (halvasti haritud) Vig; Koõra naõru läbi jääsime mut'tõst jõlma Khn; tieb `üstku läbi kuera naeru, tieb naa lohakalt VMr; sai `juuksed kammitud läbi kuera naeru, jägu (juukselahk) jäi puhas `viltu ja kõik Kad

koera|nagel koeranael koeranagel tñib `väikse pää, läeb mäda `sisse, nagel suures ei kasva Hls; ku sa `koera leväge petät, siis tule koeranagel Krk **Vrd** koeranakk **-nahk** olid kuera nahast torupi'llid VMr; vanast tetti koeranahest rooma Krk || sõim sinä koeranahk ja kel'mikehä, kurjass tõreleb Kod || fig Ei sie enämb `tunne äbi, tieb kõik karutükid juo nääd et on `kueranahk `silmil, juob ja `riidleb Lüg **-nakk** koeranael koera nakk aeas kaela `peale Tor **Vrd** koeranagel **-nast** soolatüügas tõõsed `ütlid sina petäd `koera, siis koera `nassa kääid täis Kod **Vrd** koera|nael, -naul **-naul** soolatüügas `kuera `naulad käside pääl, neid `enne ävidetti ka, `aavapuu `valge vaht `kuere alt ajab -- sene vahuga vajodatta Lüg **Vrd** koera|nael, -nast

koerane¹ a < koer ää toppig koerasi käsi `silma Khk

koerane² koera|ne g -se Mus Kaa Jaa Rei koeras koerane öitseb küll, aga seemet äi kannu Mus; Koerane sai peele kanepi öitsemist kanepist välja korjatud -- siis lõugutati ning kedreti pastlitalla lõngaks Kaa; ma pani koirased ula `alla `kuima Jaa

koera|noorik valenoorik pulmas Küll toodi mitu koeranoorikud enne vällä, kui õige noorik tuli; koeranoorikul olid linad selgas. kaks oli koeranoorikud, kolmas oli õige noorik; Sa nagu koeranoorik, ülearu ehitud Han; koeranoorik tehti, peiupoisid ja veljed akkasid tüdrukusi tooma, kõige enne toodi koeranoorik pärandale Var **-nägu** söim Oh sa koeranägu, misukse tüki teind Lai **-näpik** = koeranästik kuera näppigud on tisside küljes, udara küljes vähemb VNg; koera näppigod Vai **Vrd** koeranäplik **-näplik** = koeranästik Inimisel löi vahest kohe sormed neid va koera näplikü täüs Kuu **Vrd** koeranäpik **-nästik** soolatüugas kuera nästigid käses ja jalgus ikke taotavad õlla; kui karjas käisin, õlid jalad kuera nästikuid täis Lüg; kuera nästikud akna igiga ehk kuu valgel pessasse käsi, tehasse sõlmed, vajutatasse Jõh **Vrd** koera|näpik, -näplik **-okse** fig (väga lohakast tööst vm) Tüö ninda ilge jusku kuera okse IisR; Selle mehe töö on kut koeraokse Kaa || Selle mehe jutt oo nagu koeraokse Han **-palk** fig see natuke palka, missa seal saad, see põle kedagi, see mud'u kuera palk Mär **-pask** fig Mitte palavat koera paskagi (mitte midagi) Hää **-perse|kummel** lõhnav kummel koera perse kommelid, nee aita teeks mette VII **Vrd** koera|kusekummel, -pommel

koera|poeg koerakutsikas koira pojad mängavad Khk; Koera poeg on oastani lol'l Pöi; koerapoeg lähäb jerguks, tahab ammostada Mar; silmad kinni kui kuera poeal Mär; Maha lüia ku koera poega - - vihamiis ütleb Hää **-poiss** (jahi)koerte eest hoolitseja enne õli mõisas kuerapoiss, ratsa sõitas kuerade järele, kui saksad käisivad jahi pääl Lüg; koerapoiss õli punasen riiden kõllase nüäriga ümmer kañditud Kod; koerapoiss juhatas koeri, tal oli pasun ka Lai; lät's mõisa koerapoiss ummi koerõga Röp **Vrd** koertepoiss **-pommel** koera pommel lõhnav kummel - Jäm **Vrd** koerapersekummel **-potos** söim koera potos, nüid tä mõtleb mõni läb tä poege kallale Vig **-pulm** fig Jusku kuera pulma piab, miestekari järel IisR; Kes sõukest lipakad naiseks võtab - - seal käib kut suured koera pulmad alati Pöi; Jusku koerapulm kuus (kära, rüsin) Hää; iga pää nigu kuera pulmad VMr; Täma kuerapulmad on kest joba mitu päeva Trm **Vrd** koera|ind, -kild, -sõit || fig ilmalik pulm - Trm **-pulmaline** kontvõõras koera pulmalest - küla poisid olid ukse taga, siis peiupoiss käis kutsumes: kut'si, kut'si, kut'si, tulge nüid pulma Juu **-putk** koeraputk (Aethusa cynapium) koera putked kasvavad ahervaredes ning aja ääri kautu Khk; koera putke kollast tehti ka, koera putke õitsest Käi; apigu putkid nad söövad, aga koera putkid äi sööda Rei **Vrd** koera|putkes, -pütsik, koer|putk, -pütsik **-putka** koerakuut laududest kuera putka, auk ies Lüg; nii vähike tuba na koera put'ka Mar; kuera put'ka oo ää lagund, koerale saeab vihm peale kõik Mär **-putkes** koeraputk - Phl **-puu** lodjapuu Koerapuuss oite kenad punased marjad on sügüsiüll Kuu **Vrd** koerpuu¹

koera|põli 1. raske, vilets elu Vanal Jüril oo küll otse ööda koera põli, noored keivad taga väga sandisti ümber Kaa; Joosutakse nagu karja koera või pole õiged ulualust, nii ka tuleb inimese kohta see koera põli Jür **Vrd** koerapõlv

2. kerge, muretu elu Noordel on nüid koera põli, käivad koolis, isa ema toitku Pöi; Küll sool aa kuera põli ööda vahel mõne inimesele kinel pole taris rasked tööd teha ja kis kerge põlve peele vaatmata käib riie selgas ja kõht täis Emm; kui seda endist aega ika mõtelda, siis irmu aeab peale. nüüd oo koera põli selle kõrbas Mih

koera|põlv vilets elu *Ei lähe ma`sinne`kuera`põlve pidama* IisR **Vrd** koerapõli **-pära-** (taim) koerapära juured tegevad inimese rumalaks; sii kasvab koerapära rohi, `neoksed `koltсед õied Mar **-pööra|rohi** koera-pöörirohi koerapöörarohi on `kange `irmsa aisuga, kui loomad seda `juhtuvad `sööma, siss lähavad `pööra Saa; koerapöörarohi on nihuke nõgese `moodi Juu **-pööri|rohi** koera-pöörirohi (Hyoscyamus niger) koerapööri rohud, pitkad jämed, `koltсед `õitsmed, pitklikud lehed Jäm; koera pööri rohi, valvakad õied, kounad kasuvad `otsa Emm; koera pööri rohe - - `sohke, suur arulene vařs - - `koltсед õied Tõs; koera pööri rohi, kui koerad söövad piavad lol'list minema, kui inimesed söövad, piavad `aukuma akkama Trm **Vrd** koera|pöörarohi, -rohi

koera|pütsik koeraputk koerapüt'sikud kasvavad einamas, kärbiliste `lehtig_on. lehmad `kangesti tahavad neid koerapüt'sikid Saa **Vrd** koerpütsik **-rohi** koera-pöörirohi Koera rohu seemestega `olla `amba alt `ussi `välja aetud, `seemed keend `katlas ja inimene `lahtise suuga seal peal Pöi **-rukis** luste (Bromus) – Vig PJg

koeras koera|s g -se spor Sa(koi- Jäm Khk Kär) Hi(g `koera Emm), g -sse Kod Pal Trm/n -ss/, -kse VJg; kuera|s g -kse Kad; kuera|s(s) g -s(s)e Iis; `kueras, `koe- VNg Jõh/-ss/ Vai isakanep, koeras `koeraksed on ka kova `kiuga; `kueraksed `korjada `vällä Vai; kanepi koiras tulab kanebi `seemest Jäm; kanebi koiras saab rugidega `seltsis `valmis; koirased on isa, nee `kistasse kanebite sihest `välja Khk; Roosi jaoks olid veel koerased, mis kanebite seas `kasvavad, üsna [koerased] takku `panti peale ja pidi `aitama Rei; kueraksed suavad ennemb `küpsesest Kad; kuerasse siemet ei õle, kanepi sieme on Iis; koerased on pujukad, koeras kistasse niisamma ärä, enne kaneped ammu `aega Kod **Vrd** koerane², koerats, koere, koerjas, koerkanep, koerus², koeruskanep, kooras²

koerasene koerane|ne g -se koerasest valmistatud koerasene riie Rei

koera|sitt 1. koera väljajõeide `Naise ilu ja `kuera sitt, kasu neist ole `kummastki Kuu; kes koerasitta sõnniguks peab või sõrulast inimeseks Jäm; Äi koerasitast saa sõnnikut ega litsist naist Kaa; ükskaskõik – koerasitt või joodiku jutt Jür || `Koera sitt kanna otsas (müts söögi ajal peas) Kuu

2. (väikesest, viletsast olendist) *On üks kidev koerasitt Jäm; vaat kus koerasitt Kse; ta olli iki koerasitt eläden ja koerasitt sureden* Krk

3. (mitte midagi) *Ta tee mette kuera sittagid; Kuerasitta sa senest saad Emm; en tiä koerasitta kedägi tast* Kod

koera|sork aeglane jooks, sörk selle obesege `sõita ei saa, sji lask koera `sorki Krk **Vrd** koeratrav

koerass = koerasti koerass matetud, koñdid paessavad Kod **Vrd** koeruisi

koerastama¹ koerastama S(koi- Khk Kär Jaa) Kad/-ue-/; `koerastamma Vai, `kue- VNg koeraseid välja kitkuma `lähma kanepi `kuerastamma VNg; kanebid koirastasse Khk; kanepil tuleb tut't `otsa, aga koirasele ei tule, siis sai koirastud sält siast Kär; kanebet koerastama Phl; kanep tahab ikke kuerastata, muidu kueraksed `kuivavad ää ja neist ei suagi kedagi Kad **Vrd** koerustama², koerutama

koerastama² koerastama Jäm Ans Khk(koi-) Kaa Rei halvasti, lohakalt töötama *Ta_s teind midagid, koerastas üle ning läks Jäm; kis sandist niidab või sandist õsub, siis eetasse ka, mis sa koirastad Khk; Kes sedati koerastand on – muist `loogu maha jäänd Kaa; Ta äi `oska veel õieti `niita, koerastab rohu ära* Rei

koerasti *koeras*|ti Khk KJn, *-te* Juu, *-tõ* Plv; *kuerasti* JMd(-st) Koe; *koirastõ* Se halvasti, lohakalt *se on koeraste`tehtud - - mõni puu töö mees teeb õhõ nõu, mis ei peä vett* Juu; *lohmakas inime, ooletu, jätab kõik koerasti* KJn; *timä tegi`õkva koirastõ ta tüü* Se
Vrd koeramisi, koerass, koeruisi

koerastik *koerasti*|k g *-ku* Nõo(g *-gu*) Urv Plv Se(*koi-*), g *-gu* Kam koerustükk *ku koerastigu`pääle vaja`olli, siss olliva käe ja jala`valla, siss lašk nigu veeveld; ei ole midägi koerastikku`tenu* Nõo; *nisukest kurjavaemu koerastigu teivä inemise* Kam; *koirastiku peräst`lasti vallalõ, lasti amõtist vallalõ; hulgahna tegevä koerastikku* Se
Vrd koerastükk, koerestik, koerustik, koorastik

koeras|tükk koerustükk *koerastükki tegemän, mõni laits om väega väle* Ran
Vrd koerastik, koera-, koeres|tükk

koera|sõit koerapulm *vaadaka koera sõit lähäb* Kod

koeras|õitses *koiras`õitsmed pigem ripagili, kanebi õitse tuti sihes* Jäm

koeratama *koeratama* VJg Plt koeraks nimetama, sõimama *mis sa mind koeratad, sa ise oled ea koer* VJg

koera|trahv aeglane sõit *Arusse poesi sõidive`müüda, obene lašk koera`trahvi* Hel
Vrd koerasork

koerats *koerats* g *-e* koeras *kaneped ja koeratsed kasvavad segämine - - koeratsel ei õle säämet, koeratsel one ilos pehme kiud* Kod

koera|tõbi 1. = koerahaigus *sel on [laps]`kueratoves, ei`kasva`eiga kosu;`kueratobi oli`niisugune, et nooh laps akkas sedamodi sirutama, nagu kuer vahest sirutab,`pandi laps siis tekki`sisse ja`pandi`kännikse`pääle ja`lasti siis kuer [üle]`üppada* VNg; *laps o kõhna,`jõudu ei võta,`priskuss sugu täl ei õle, siis`üeldässe koeratõbi* Kod; *kui lapsel oli koeratõbi, kui pia läks suurest ja laps oli kõhn, siis`tuudi vanainimene last pesema* Ksi
Vrd koeraviga

2. marutõbi – Vän

koera|tükk koerustükk *poisid tegad koira tükkisid väljal – kis neid sääl`keelmas on* Khk; *sa teed koera tükka* Kse; *na omma koira mehe?, koira tük`ka tegevä?, taa ei olõ mehe tüü* Se
Vrd koeras-, koeres|tükk **-vaht** kahetunnine vahikord laevas kella 16–20 vahel *aga`kellu`neljast, siis on kahe`tuinnine vaht`seda`kutsuta`kuera vaht`* Hlj; *Koeravahiga saab vahikordi vahelda, üks pæe üks siis teina* Emm **-viga** = koerahaigus *kui`lapsel on`kuera viga, siis piab`arstimaie* Lüg; *kui laps pal`lu sööb, siis`eeti küll koera viga; koiraviga`jälle see riijutamane ning`sõuke* Jäm; *lapsel koeraviga, siis laps kikerdab maas* Krj; *kui laps ennast`kangeste rengotab, siis`õötasse, et sellel oo koera vega* Mar; *tal oli koera viga, ta värises, nigu koer külmägä väriseb* Var; *Kui lapsel on koeraviga, pillup silmi üle pea, sis pidi koerakarvadega lapse silmi suitsetama* Röp
Vrd koeratõbi **-viha** koera hammustuse kohale tekkiv paistetud *Koeraviha see on irmus millal sii äe paraneb* Kaa || See inimene on *koeravihaga – pika vihaga* LNg **-väär** emakala (*Zoarcis viviparus*) *`Kueraväär on madu`muodi kala,`kollane sisalikku`muodi, kaks nagu`konna`jalga on tal ies;`koiraväär on kivigos`rannas* Vai **-õilis|puu** = koeraõispuu *põesa`muodi ja punased marjad, sie on kuera õilispu* Kad; *kueraõõlispu on marjad* Sim; *kuera`õilispuu, sie on neskese`vahtra lehe`taulise`lehtedega põõsas,`valged`õiled, punased marjad küll* IisK **-õisa|puu** = koeraõispuu *kuera`õisapu`kasvatab`väiked punased`marjad*

Lüg **-õis|puu** lodjapuu `kuera õispuu -- `valged kukked, `pihlaka `muodi Lüg; kuera õispuu, *temal on nisukesed sakilised lehed küll, üsku `vahtra `lehtede `muodi natuke* Amb
Vrd koera|jis(i)-, -õilis-, -õisa-, koerõis|puu

koerdus → koerus¹

koere koere Plt; `koermes Plt, g `koerme Mär Ris; kuere g `kuerme Juu(kuermes) Kad; koermes g `koerme Juu; pl `koermed JMd koeras teised kanepid `jäätakse `kasvama, `koermed `kistakse `välja Ris; `koermetest tehakse takku Juu; `koermed rikuvad lina ära kui nad `sisse jäävad JMd

koerestik koerestik ~ `koerestik; koerõsti|k g -gu koerustükk esi om tu pää koerestigu tegijä, aga tõeste pääle `kaibab Nõo **Vrd** koerestükk, koerustik

koeres|tükk koerustükk sa₁let koerestükki tennu, mine nukka Puh **Vrd** koeras-, koera|tükk, koerestik

koer|riie = koekas vanad kördi `kangad, niid on päris koe `riided just nimetsi `tehtu Hää

koerjas `koerja|s g -m(m)e Kuu; pl `koerjamid, `kuerjamed Kad koeras kanepid `pieti õues maas -- ja sial olid `kuerjamed sies, `kuerjamed kisutakse juo `enne `välja Kad

koer|kahles hooletult Eks sa tie vähä `uabil, `muidu tied `jällä kuer `kahles ja akkad pera lahutama Jõh **-kanep** koeras koerkanepist saab märja aeaga ead `pastle paelad LNg; koerkanepist saab mõrra `lõnga kedratud Vig **-kapakas** kontvõõras koerkapakad tulid `pulma olid `akna taga, `anti läbi `akna koerkapakatele õlut Rap **Vrd** koerkapaline **-kapal(e)** kontvõõraks enni läksid koerkapale, mehed ja naesterahvud koa, `tantsisid ja said õlut-`viinä. ma kõesi koa koerkapal, noorikut vaatama ja Vig **Vrd** koerakapale, koerkäpal(e) **-kapaline** kontvõõras see keis pulmal koerkapaliseks Khk; koerkapalised on kas `pulmas või `talgul Põi; kuerkapalesi oo igas `pulmes änamaste Mär **Vrd** koerakapaline, koer|kapakas, -kåpaline **-kåpa|mees** kontvõõras koerkapamehed, need tulid `pulma ilma `kutsumatta Nis; koerkapamed tulevad mud`u pido ukse taha `ootama ja õlut `suama Juu **Vrd** koerakapa-, koer|kauba-, -kåpa|mees **-kauba|mees** = koerkapamees `nurkas oli koerkaubamehi, need `tahtsid `viina `soada Juu

koer|kommet int Oh sa kuerkommet (õeld naljatembu puhul) Emm

koer|koonukas 1. kontvõõras Koerkoonukad on niidsamad koerkåpamehed, kutsumata külalised, vahest `ol`lid ennast ära `säädinu, moonutanu, siis `õeldi koerkoonukad Hää

2. latraja, keelekandja Koerkoonukas on tühja jutu `kandja, keelekoer, libekiil ja koerkoonukas, niid kolm käivad `ühte Hää

koer|kusim koeraputk pl koerkusimed – Kod **-kåpal(e)** kontvõõraks vana Jaen keis ka koerkåpal; küla mees tuli `pulmas koerkåpale, ilma `kutsumatta läks `jooma Mus **Vrd** koerkapal(e) **-kåpaline** kontvõõras koerkåpalised läksid perese ilma `teadmata Mus; koerkåpalesed, `anti `neile `süia ka ja `tantsisid ka ja ega neid siis tühalt ära `aetud mette Mih; koerkåpalesed, need norisid laua pealt õlut ja `viina PJg **Vrd** koer|kåpiline, -kåpp **-kåpa|mees** kontvõõras sa oled koerkåpamees teiste pidu pääl Khk; koerkåpamehi oli `jootus ja `talgusel Tõs; koerkåpames, mõnikord tuleb neid maailma karja Aud; `pulma ei kutsutu, läks siis koerkåpameheks Hää; `pulmas `käisid koerkåpamehed, tulid `juua norima Kei **Vrd** koerakåpa-, koerkåpa|mees

koer|kåpiline = koerkåpaline koerkåpilised läksid kåppama `viina, tulid koera `moodi Tõs **-kåpp** = koerkåpaline – Var **-lodilpuu** lodjapuu – Tür **Vrd** koeralodjapuu

koerma(ss) `koer|ma, -mass Rõu, -mõ Rõu Se

1. kalade kudemiskoht, koelmu `koerma, kos `kiisli kivi? all umma?; lää viidikelle `koeremat tegemä, `koermõ päält lüvväss `västräga; `koermide `pääle tulõva? [kalad] kokku Rõu

2. konnakudu; kalamari kunna `koermõ. kudu kala `koermõ Se **Vrd** koermu

koermes → koere

koermu `koermu

1. konnakudu *kunnal saava `koermust sibihannakõsõ, säält tulõva kunna? `vällä ja jääss tu kuu' näil maaha; kunna `koermu tu om viij pääl, kuna om kudu last Se **Vrd** koelmu, koerma(ss)*

2. päramised, lootekest *eläjäl `koermu jääss `perrä, koh tu poig siseh om Se*

koer|naeru naljapärest läks nõnna *koer`naeru `õhta Muh **Vrd** koeranaeru*

***koerosk** kala, tint pl *koeroskid Kod **Vrd** koorusk*

koerostiku|laul pl *koerostiku laulud regivärsid – Pär*

koer|pill (putktaim) *koerpillid `peened, [kasvavad] einamas, peenarde pæel Jäm -putk, -putkas, -putkes* koeraputk *sie on vähä napastand, sel on üks kruvi kuer`putkest, `auku sies VNg; koer`putkal on sedised aralikud varred Jäm; koer`putked kasvavad oumpute all; koer putkestest tehasse `kanga `pillisid Khk; koerputke õidest saab kollast `värvi Mar; meil ajas kasvab kuer `put'ki Iis; koerput'ked, nisukse `kõlbmata koha pääl ta kasvab Äks; koer`put'ke `õetega värvitässe, tehässe koer`put'ke rohelest KJn -puu¹ lodjapuu koerpuu, suured `tarjas õied Tür **Vrd** koerapuu -puu² pl koerpuud noodatiiva otsapuud – Jõh -pütsik koeraputk – TMr **Vrd** koerapütsik -raud jääraud koerravad oo jäänooda meestel jalapäkkade all Muh*

koerte|poiss = koerapoiss *Käisid ärraga jahi peal, ta oli siis koerde poiss, koerde poiss oli `ratsa obusega Põi; koerde poiss, `koeri `sõötis, ku ta (mõisnik) jahile läks, siis läks koerdega ligi Aud*

koeruisi lohakalt; ulakusega *sij õli `koeruisi maja põlema panek; `koeruisi tüü tegemine Kod **Vrd** koerasti*

koerus¹ `koeru|s spor R eP(`koerdus Kse Var), Hls Nõo San, `kueru|s R(-os Lüg; `koi-IisR; g -kse Kuu VNg, -sse Lüg) Amb JMd JJn Koe VMr, g -se; koeru|ss g -se Trv Ran Nõo Urv, g -sõ Rõu Plv Räp; `koiu|ss, g -sõ Krl Har Vas Se; koeru|s Jäm, -ue- g -sse Iis vallatu olemine; koerustükk, ulakus *Küll se `tütrik o `kuerust täüs, muud ku alade tegeb kometi; Küll sidä `koerust sai `tehtud `mitma `moodist, kui veel `noored olimme Kuu; moni obune `kuerukse perast lüõ iest-takka üless; juo `niisukesed `karja pojad one `püöralised oma tegudega ja `kueruksega VNg; `ärgä `tehka `kuerut, jumal `viskab kivega pähe Lüg; Pane `kuerust tegema, siis on jalad küll Jõh; joulu on pahnad parandal, siis lapsed saavad `koerust teha Khk; Seike asi oo paljas koerus, muud üht Kaa; Poisid tahtvad ikka vahest kuerut teha Emm; Obu pole `ammu ees käind, mütu nädald prii olnd, nüüd perse koerut täis Rei; õppind maast madalast juba `koerust tegema; `istus `koerusega teese põlve peale Mär; sa oled üsna `koerdust täis Kse; tegid vanale `koerdust, põletast tä sauna maha Var; `koerusega said nad küll akkama, aga õppi ei `viisind Vän; Mis hoop `pihta sij õpetuseks, mis `müüda, sij `koeruseks (laste karistamisest) Hää; `vimpka `õeldakse sellele kes `koerust teeb Kei; eks ma `võt'sin `kuerusega sialt ühe `kanga `lahti ja `tõmbasin teise `kanga `alla*

Amb; *ikke on sul isu* `kueruselle JN; *oh sinu kuerust* Iis; *nalja peräss* `koeruse peräss *kõnelesin, egä see põllud tõsi* Kod; *tüd'rikud tegid* `koeruss, *kihutasid tõdsile undruku saba* `alla `tuhka Kod; *sihuke paras jõmsikas,* `koerust *teeb teiste lastega,* `ullab ja Plt; `koerust *täis ku kurivõrk* Trv; *ta_m* `koerust *külländ tennu, las istub* [vangis] Nõo; *ta miiss* `õigõd *ellu [ei] elä?* *ta eläss* `koirusiga ja `varguisiga Har; *Väümjiss ol'l kavval ja,* `koeruisi `täüs Rõu; *ta um* `koerusõ *pääle miiss* Plv; *tjy om jo* `pistü `koirus Vas; *uma* `koirusõ *perast sai timä tappa ka?* Se || fig *taal om uma* `koirusõ *ko't kaalan, siss aja* `õigusõ *ka kõvõrass* Har

Vrd koer

koerus² *koeru|s g -se* Vig Aud Hää SJn, *-sse* Muh Mar/-os/; *kueru|s g -kse* Sim isakanep, *koeras kanepi koerussed; teised o koerussed, teised o emad, koerussed tõmmatse teiste seast ää* Muh; *mes`enni said`vällä`kestod olid kanepi koerosed* Mar; *Kanepisi`oll'i`kahte jagu, ühed on päris kanepid, mis päid kasvatavad, teistel`õeldi koerused* Hää; *kanepi sies on ikka kueruksed* Sim || *lina ja kanep on koeruses siss kui nad punases on läind* SJn **Vrd koeruskanep, koorus²**

koerus³ *võrgukutsikas – Jõe Kuu* **Vrd koer**

koeruse|sõna *nalja- või sõimusõna* `koeruse *sõnad oo saändimad sõnad* Tor; *lapsed reägivad nihukesi`koeruse sõnu, mis kedägi põle* Juu; *täl`koirusõ sõna?* *omma kõgõgi?* *täl`õigõt sõnna ei olõki?* Se **-tükk** *koerustükk ulakas laps, kui tä`seoksid`koeruse tükkisid teeb siis tä on ulakas* Khk; *poisid seovad`üüsi üksed`kindi, niid ju kõik`koerusetükid* Hää

koerus|kanep *koeras pl koeruskanepid* Var **Vrd koerus²**

koerustama¹ *koerustama* Emm(-ue-) Kse *koerust, vallatust tegema* *Lapsed akkast koerustama, nee tahtvad ikka koerusta* Emm

koerustama² *koerus|tama* Muh Ris, *koeros-* LNg Mar *koerustama enne koerustatse ää koerussed, koerussed tõmmatse teiste seast ää* Muh; *taimi arvendadi, aga kanepid koerostadi* LNg; *lähme kanepid koerustama* Ris **Vrd koerustama¹, koerutama, koorustama²**

koerustik *koerustik g -u* Hls Ote *koerustükk neid koerustikke me tunneme juba* Hls; *koerustikuss esi`ütles* Ote **Vrd koerastik, koerestik, koorustik**

koerus|tükk 1. *vallatus, üleannetus`koerad`lapsed tekkõd`pal'lo`koerustükkü* Vai; *Kes sii niid seikse koerustüki teind on ning kassile lambakella kaela sidus* Kaa; *Poiss oli juba mitmed koerustükid tein, enne kui ta koolist väl'la vissati* Han; *koerustükkä täis* Tõs; *niid sa said keretäie oma`koerustükide eest kätte* Saa; *koerustükid jäid`meelde* Plt; *koerustüki peräst vaist`ütlet -- ega tõest sedä ei`ütle* Krk; *Siss teime toda koerustük'ki -- pannime kadaja`osse viha`sisse* Rõn; *hull lat's, kes`väega koerustük'ki pidä* Plv

2. *kelm, üleannetu oh sind kuerustikku, mis sa oled teind* JMd; *poiss om periss koerustük'k* Trv; *koerustükk om`seante kes ei`kulle, odot ma sul koerustükil näidä* Krk

Vrd koerastik, koeras-, koera|tükk, koerestik, koeres|tükk, koerus¹, koerusetükk, koerustik

koerutama = *koerustama² koerutama* – Kse **Vrd koerustama¹**

koer|õis|puu *lodjapuu Iga (ega) koerõispuu marjad magust pole. Nee kuivedame ää ja neid võib tarvita arstirohuks* Rei; *koerõispuid on küll,`õitseb, suured`valged tarjad* Juu; *meie üiame koerõispuu, aga mõni üiab ka lodjapuu* Kos; *topsakad õied, sie on kuer õispuu -- põllu äärtes, tema suo sies ei kasva päriselt* Amb; *kuer õispul on punased marjad nagu pihlaka tarjad, neid süiakse* Pai **Vrd koeraõispuu**

koes → kohes¹

koeskas *koeskas* g `koeska Mus Kaa Pha(-oi-) koovitaja `koeska munad oo kut kajaga munad, aga nee o `valged Mus; *koiskas*, see on nii valju äälega lind, see käib teab kui `kaugel ää Pha

koeskil *koeskil* Jäm, `koeskil Khk kuskil *Koeskil piab see viga ometi olema* Jäm
Vrd kohegil

koespoolt → kohespoolt

koess → kohes¹

koessotama *koessotama* kosutama; nuumama paad `kiini ja koessotad aadiku `lyuma, rükki jahu ike kõege `rohkem koessotab; süädäd ja koessotad - - siis tapa ärä Kod
Vrd koesutama

koest → kohest¹

koestes kuhu *Kets* (kes) tääb *koestes* Andres läits Hls **Vrd** kohes

koestest kust *Koestest* sea, Anu, nüid tuled Hls **Vrd** kohest

koesutama *koesutama* Trm Kod/-so-/ MMg Lai kosutama `enne `juani vihim koesotab, piält juani `kaatab; mõni ein on, ei koesota eläjäd Kod; uni koesutab Lai **Vrd** koessotama

koetama `koetama Jõe Plv Röp/-mmal, `kue- Jõe Kuu Hlj

1. parema kalaõnne peale võrke teise kohta viima `koetata kui `voeta verk `välja ja `lasta jälle tagasi `teise `kohta; `pannin `vergod `koetama Jõe; `toised `paadid jäid viel madalale `kuetama mei tulimme jo `lastiga ärä Kuu; `kuetamme kalu Hlj

2. paluma, taotlema; seadma ma `koedi iks niipal'lo, et sai; `koeta `nindä innembä `rõivihe et saat tüü mano; `koeta nindä innembä minemä Plv || fig tarbetult vahtima mis sa koetat tan, nigu kala vahit, mis sa koetat ku `püüdmä ei lää? Röp

koetes kus `Koetes sia lääd esi ka Hls

koetesui võrgunõel, ui ääre ui on natuke suurem, ku võrgu `koetes ui, võrgu lina koetaks selle võrgu `koetes `uiga Hää

koetuss → kohetuss

koet|veer ultusäär *koet viir kudamise aig jääss* Trv; `amme külle om koetveerest Hls; *koetveere tuleve kokku, siss ei ole vaja paliste* Hel; `kangal om koet viir Lei **Vrd** koend-, koe|veer

koev¹ → koov

koev² → koib

koevak → koivakas

koet|veer = koetveer *koe viir* Vil

koevik *koevik* pikajalgne olend – Trv

koevi|pastel õhemast nahaäärest tehtud pastel `koevi `pastlit tetti karjalastel, `viiri `müüdä, vana võtave sel'läjutist Krk

koet|võima = koevõitu *teese pii vahel üks [lõnga] ots, teese vahel kaks, võtab koet `rohkem kui `lõime, siis on koe `võima riie* Juu **-võitu** kangas, mille koelõngad katavad lõimelõngu üks lõng pii vahel, tambi kõvasti `kinni, siis ta saab koe `võitu, saab kõva, tõle Tõs; *Kui suga ere on, sis jääb koe `rohkem `väl'la, on koe `võitu riie* Hää **Vrd** koekas, koevõima

koga *koga* hv juhm, rumal (inimene) üks vana koga, kes kedägi ei tiädä Kod **Vrd** koga-kaga

koga-kaga *koga-kaga* RId VJg Iis Plt

1. deskri **a.** (selgusetust jutust või takistatud häälidusest) *sie`räägib koga kaga, nii`alvast`räägib, ei saa`arvo, ühe sõna siit, `tõise säält Jõh; siä_t`ühtä üväst`räägi, alalde koga kaga`räägid Vai; [ei saa]`kõiki sõnu`välja`üöldud - - räägib naa koga kaga VJg; reagib koga kaga`kõik segameni Plt Vrd kogeldi-kageldi* **b.** (lonkamisest, komistamisest) üks`aige`jalgudega luom ehk inimine käib koga kaga; käib koga kaga, kukkub`õtsite maha nagu vana`kompojalg Lüg

2. juhm, rumal *sa õled nii koga kaga kõhe et* Iis **Vrd** koga

kogahamalda *kogah(h)amalda* kogemata *kogahamalda ka panõdõ kat's tükkü* (lõnga) ütt`nitsehe, sõsarikku Se

kogahõl(l)õma *kogahõ|lõma* Kan, -llõma Rõu Vas(-mma) Se(-hh-); *koga,õllõma* Rõu Plv kogelega *mõni kogahõlõss, `tootass`tootass`üldä?, aga ei saa? Kan; Ar? tõrdõlgu last, lat's nakkas kogahõllõma* Vas; *kogahhõllõss, täl om sääne kogahhõllõja kijl'* Se **Vrd** kogalõma, kogõhõlõma

kogalõma *kogalõma* Võn/-k-/ Krl/-mõ/ Plv(-mma) kogelega *kes sõnna ei saa?`vällä`ütelda, tyy kogalõss, mitu kõrd pruuy` sõss peräst`üt'less`vällä* Krl; *lat's`jäigi nigu kogalõma* Plv **Vrd** kogahõl(l)õma

kogamahto kogemata *sij asi sai kogamahto, `tiid'mäldä`johto* Se **Vrd** kohamahtu

kogani *kogani* koguni – Lut

kogar *kogar* g -a kõva, paatunud *Uus leegitamata linane särk oli igine ja kõba nagu kogar* Han **Vrd** kokkar

kogarik *kogari|k* g -kku paistekakk *kui tieb`leibä ja võttab`astjast`taigina, siis paneb`ahju`suule`paistuma sene`kuogi ehk kogarikku* Lüg **Vrd** kogerik¹, kokerg, kokrik

kogas *kogas* ~ kokkas vale nurga all, õieli *ku on kogas vigast (vikat) siis ei saa`einä käde. se vigast on kokkas* Vai

kogastama *kogastama* Lüg Jõh

1. komistama *jalad`puuduvad`künkä`külge ja`kombastab ehk kogastab ja kukkub maha* Lüg

2. fig näkkama, õnnekombel saama *Vahib sügise`puale, ehk kogastab`kuskilt ühä kesepidulise* Jõh **Vrd** kogastuma

kogastuma *kogastuma* näkkama, õnnestuma *Lähän`jõele, vahest kogastub, ehk saab kala* Lüg **Vrd** kogastama

kogedlema *kogedlema* Mar Vig Kir Kse Aud, -tl- Khk Tõs

1. **a.** kõnetakistusega rääkima *ta kogedleb, sõna läheb ukka, eksib`rääkimisega* Mar; *kogedleb, muidu natuke räägib, ei saa`kõiki sõnu`räägitud* Aud **b.** põiklema, vassima *akkas tene kogetlema, ei`oskan üteldä kedägi* Tõs

2. kõhklema *Küll ma kogetlesi, kas lehe või mette* Khk

Vrd kogeldama

kogelama → kogelega

kogeldama kogeldama Kuu RId Mär Kse Tõs PJg Tor Hää spor K I

1. kogeleva, kõnetakistusega rääkima hakkas kogeldama, sie vist `kartab Kuu; mis sa kogeldad. just nagu ta `kardab `rääkida, kes ei `leia sõnu, kes on süüalune Jõh; mõni kogeldab sedasi enese jutu `aamisega, tieb enne pika joru kui sie sõna tuleb Hag; kogeldab, ei soa reagitud, sõnad akkavad `kiinni Juu; sei'se `puega - - kolm oli kogeldand ja neli ilusti `rääkind JJn; jääb `seisma [kõnega], ei saa sõnu `öölda - - siis kogeldab ulga `aega kokoko-kku Sim

2. põiklema, vassima ei `räägi `õtsekõhe juttu, `muutku kogeldab `siie ja `sinne Lüg; varass kogeldab oma jutuga `kohtu ies VJg; mis sa akkad kogeldama, kui sa ei tia Iis; kogeldab, `süüdi on, aga ei tuñnissa ennäss `süüdi Kod

Vrd kogedlema, kohkeldeme, kokeldama, kokutama¹

kogeldi kohmetult, sõnu otsides ta `rääkis seda na kogeldi Kse

kogeldi-kageldi kogeldi kageldi Mär JMd, kogelde kagelde Kuu deskr ega taal õiged arupidamist põle `ühti, kõik lähäb kogeldi kageldi kudas `juhtub Mär; riagib segamini, kogeldi kageldi JMd **Vrd** koga-kaga

kogelema kogeleva Lüg Jõh Vai/-mma/ Jäm Põi Kul Mär Kse Tõs TÜR Trm Kod(-mä) Lai Rõn, -lem(e) M/-lama Trv/

1. a. kõnetakistusega, selgusetult rääkima, kokutama *eks se kogelevine ole `luodu Vai; tä kogelev, ei räägi `selgeste Tõs; `tahtis [midagi] `öölda, akkas irmuga kogeleva Lai; naka'ss muudku kogeleva, es saa enämb sõnagi suust Trv; mis sa sõna man kogelet, `ütte kõrrage `vällä, ärä kogelte Krk* b. põiklema, vassima kogelev, kie tahab volestada, ei tule sie vale `vällä Lüg; Kogelend, kogelend, aga ikka `viimaks siis rääkind ise tõe öles koa Põi; ku `süüdläne [on], siis `kõhleb ja kogeldab, akab kogelevä õma jutuga Kod

2. viivitama; kõhklema ta_p tee mitte, kogelev selle asja juures Jäm; inimen ei `julge kohe minnä, jääss kogelev ja `mõtlem; temä kogeless alle, `mõtles odo-t mis ma talle `ütte Krk

3. hirmu või aukartust tundma egä temä ei kogelev, mis ta `vällä `ütless Krk

Vrd kogahõl(l)õma, kogalõma, kogedlema, kogeldama, kogema¹, kogõhõlõma

kogelik kogelik g -u hv kogelev, kogeleva temä om kogelik. mea ei tahaki kogelikut kõnet kuulda Hls

kogema¹ kogema S

1. kartma; aukartust tundma; häbenema, võõrastama ma karda, ma koge pimet Jäm; ma es taha talle `keiki jutustada, ma kogesi teda; laps kogeb võõrast Khk; tä o vaa meelega, aga ise `julge, äi täma koge midaid; ma lubasi `kaibada, siis naat (nagu) oleks pisut kogema lõõnd Mus; lapsed ikka kogesid kui `lutsid tulid Krj; ega see_p karda ega koge kedagid, see oo `julge ülearu; lapsed peaksid ikka `rohkem oma vanamid kogema Muh; Ermuda `lapsi ehk nad vehe kogeks ja äi kisaks nii `palju Emm; see kogeb tüdruguid Rei; kogeb, paeb kõrvale kui teina paljas on Phl

2. söandama, julgema ma_s koge ää võtta, `põlgasi `kalliks Khk

3. kogeleva poiss akkas kogema Jäm

kogema² kogema kalapüüniseid kontrollima ja tühjendama kui juo `õnyed `kerra meress olid ja siis `läksid `huomigull `sinne ja `päivä `pääle siis kogesid ärä; kävid rüsä kogemass Kuu

kogemata *koge|mat(t)a* R eP/kogõ- Khn/, *-mada* Trv Puh Nõo Võn Ote, *-mede* M San, *kogõmada*, *-da*² Võn Krl/-dõ/ Har Rõu Plv Rãp

1. adv ettekavatsematult; juhuslikult, sattumisi ja mõni luhe ka kogematta ujub `sinna (võrku) `teiste `ulka Kuu; üks eri nimi on, ei `johto `miele, `tõine kõrd tuleb kogematta ette Lüg; *tama kogematta läks toist tied* Vai; *see `juhtus ta kääst kogemata, äga ta seda meelega es tee* Khk; *ega riid põle kogemata tuln* Muh; *see `sündis mool kogemata* Emm; *lökkasin piima pangi kogemata `ümmer, põrmat ojus puha* Saa; *tuleb nõnna kogematta* HMD; *kogemata `juhtusin `sõnna peresse* Juu; *ta `leks üksi päine ehitand selle kiriku üless aga kogemata `kombel `juhtus surm `enne `aegu* Iis; *ku johob täl, kogemata teeb, ei tahagi tehä* Kod; *ma `juhtusi manu, sai kogemede manu* Krk; *sij tulli mul kogemede ette, sedä es tii meelen* Hel; *egass tä meelega es tii, täl kogemada `johtusi* Nõo; *mul läits keväde üits niüs `piimä `kaivu, satte kogemada käest* Ote; *tuu om nigu kogõmada saanu tetüss, ega ma sukugi tuud is taha*² Har; *sijp `saiõ ku hülbätüüss ku imä seebi `kiitmise `aigo kogõmada hani`rasva `sisse visaßs* Rãp **Vrd** kogahamalda, kogamahto, kogemelt, kogõmalda, kogõmalla

2. a tahtmatu, juhuslik, ootamatu, ettenägematu kogematta tegu VNg; *see kogemata asi oli, mo selm läks `kinni* Mar; *kui obesed tulid kogemata [aiast] `välja, kogemata asi one, vai inimene sedä tiäs* Kod; *kogematta `johtumene, mis meelegä ei ole `tehtud* KJn || ilma [kanna] *lapite om kogemede konts* Trv **Vrd** kogematu

***kogematu** g kogemattumba tahtmatu, juhuslik *En saa `arvu`pääle, tegi tä kogemattumba `asja vai taht kohe `mielegä vihutt tehä* Kuu **Vrd** kogemata

kogemelt kogemelt Hls Krk Hel kogemata kogemelt om maha pudunu Hls; *üit's om kogemelt tat `löüden* Hel

koger *kog|er* Rid Hää Vil, g *-ra* Saa KJn Trv Krk, *-re* Trv Hel T(-õr Nõo Võn; g *kogrõ* San); n, g *kogre* Lih Tõs; *kogõr* g *kogrõ* VId (*-er* Se, *-õr* Rõu Plv); *kokr* g *kogrõ* Krl(*kogr*) Har Rõu/-r/ Lut, g *kogri* Lei(*kukr* g *kugrõ*); n, g *kogri* Põi/*kogr*/ Khk Käi Kse I; n, g *kogra* Tor; pl *kograd* JIn Kõp koger (Carassius carassius) *Kogrid elavad muda sihes* Põi; *Männama `järvesked oli kogrisid* Käi; *kogre oo särje`taolene, kogret ikke piäs sii olema* Tõs; *kogri on kulla `karva ja linaskid on nagu mustakad* Trm; *kogrid ei karda ummusse `jäämist* Pal; *koger om suur kala, lage vii sehen ei elä, `mülke kala `roh Kemp* Trv; *kogrõ olliva `turbaavvan, noid püvveti korviga* Nõo; *Tikuti suut` ol`l `kokrõ täüs nigu kobisass enne* Har; *linnass ja kogõr kudõnõss rüä `hää`semise `aigo* Se **Vrd** kograk, kogrekala, kogrekanõ, kogrekõnõ, kogrets, kogris

kogerik¹ *kogeri|k* p *-kku* pannkook *kogerik, üks kuok, `piened jahud `õtra jahud ja rukki jahud segamiste, `tehti `suured `kuogid ehk kogerikkud* Lüg **Vrd** kogarik, kokrik

kogerik² *kogerik* krobeline *selg on tal (kammeljal) kuradil kogerik* Krj

kogima *kogima* Lüg Khn

1. (mune) koksima [lihavõtte ajal] *Sai muni kogida, kenel kõvemb muna, sie õli `võidumies* Lüg

2. pej tapma *Mia kogi su ää* Khn

kogin *kogin* Krj, g *-a* Vll Krk/-e/ Ran

1. põdur, haiglane; viriseja, toriseja *mis sa ta koginaga teed* Vll; *ei saa siust koginast ääp kedägi; mea `mõtli, et sa `tervep olet, iki ütesugune kogin* Krk

2. deskr (häälightsus, heli) `mingi kogin on `lahti kui nad (forellid) seal `poegivad Krj; kägu ku ta ärä om munenu, siss naarab, võtab nigu üits kogin, et las nüid `väike lind avvub `väl'lä Ran

kogisama kogisa|ma Kan, -mma Urv Har

1. (väikelapse häälightsusest) *lat's nakass joba kogisama, no om vaest üless tulnu?* Kan; *mine no latsõ manu, lat's jo kogisass, muud'u nakass `rüükmä* Har

2. kiduma, põdema *minev`aesta ma kogisi ja logisi, nigu vana ratta tsõõr* Urv

Vrd kogisema

kogisema kogi|sema VII Pöi Kse Hää Hag JMd VJg Puh Nõo Ote, -seme Hls Krk San, -sõmõ San Krl, -sõmma Rõu; (ta) *kogisõss* Röp

1. deskr ühetoonilist, madalat häält tegema *sa kogised igalt poolt rinnust ja kurgust* Kse; *vana `aige inime kogiseb ja kõgiseb* Hää; *kägu kogiseb, odra okas on `kurku lähänd* VJg; *kana kogiseb, teeb koo koo koo* Hls; *ku kõht liialt täis om, siss ta kogisess* Ote; [haige] *kogisi sängün ja es koolõ `ontõgi är?*; *tsia?* *kogisese näed ku makasse* San; *Ta* (vana voodi) *niikavva kogisõss ku kokko är?* lätt Röp || *kogelema, kokutama mis sa kogised, kõnele ilusti* Hls

2. fig torisema, näägutama; pläräma; hädaldama *kogises naise kohe* VII; *tõisel om terviss `kange, tõine kogisess pähle, nagu oiets ja `kaibass oma ädä* Krk; *mes sa kogiset* Puh; *ku inemine äädaldess, [õeldakse:] mis sa alasi kogisõt* Krl; *Nakas kui kana kogisema – sõnakuulmada teener vastu kõnelema* Vas

3. kiduma, põdema *kogiseb aga `piale, üeldakse vana inimese `kohta, kui ing `kinni* JMd; *ai jumalek, sa ei ole üttegi `päevä terve, kogiset iki. kogisess iki oma `aigusege* Krk
Vrd kogisama, kogistama

kogistama kogis|tama Kuu Vai/-mma/ Rei Vig Kse IisK, -teme Hls Krk; nud-part *kogistnu* Võn

1. ühetoonilist, madalat häält tegema, häälitsema [kägu] *natuke kogistab kurgust, siis akab see kukkumene järäle `jäemä, `öötasse et odra okas `kurkus* Vig; *mis sa kogistad selle rögaga seal `kurkus, aa `väl'la* Kse; *kukk kogistab kanade `ümber* Iis; *kana kogistess, naa teeve `seesi kokk kokk kokk* Krk; *siss `pesnuva nii, et ta* (surnust äratatud parun) *kogistnu ja `rüüknu ja ojanu* Võn

2. *kogelema `siivute (korralikult) ei saa enämb `rääki, kogista* Vai; *mis sa kogistad, räägi `selgesti* Rei

Vrd kogisema

kogisti kogisti

1. (ebaselgelt, puterdades rääkijast) *Sioksõ kogistist_s aru kua suab, mis riägib* Khn

2. Ruhnu rootslaste pilkenimetus *Ruhnust kogistid juba sii, merest iä läin* Khn

Vrd kogri¹

kogitama kogitama, (ma) *kogidan* toitu valmistama *Mes sa siel `ninda nüid `aeva `huolega kogidad* Kuu

kogohaja kogohaja koguja `väega `hoitja, kraami kogohaja Se

***kogohtuma** ipf (ta) *kogohtu kogunema kui sjo piim sinnä kogohtu - - kõõ tu nisa juušk* Se

kogomus *kogomus* g -e hulk, kogum teie jutu piäle ma küll ei tee sedä, kui mõni suurem *kogomus* `ütleb Kod **Vrd** kogu

***kogondama** pr (ta) *kogondass* kokku korjama; korraldama, seadma *kogonda umma* `kraami kokko *polõ, kõik* `lakka pilludu?; *kogonda umma ello, sul omma hüünõ?* *kõik* hukka lännü, sul vaja *kogonda, näid säädä?* Se

kogoneppa *kogoneppa* koomale – Lut **Vrd** kogosahe

kogonis *kogo|nis* Se, -nes Rõn koguni, täiesti ta *kogones jääss* `kühko Se

kogo|nõu kogumisnõu `klaarmise `aigu ol' *kogonõu põrmandu all, tyy ol' piirätüss, säält* `veet'i `vaat'ega `keldrehe Võn

kogosahe kokku, koomale *aja olõ* `hõste kogosahe unikohe. *pühi terä?* kogosahe kokko Se || *kogosahe eläss* – *kõik* om *kõrrah* Se **Vrd** kogoneppa, kogusampa, koguside, koguspidi

kogosappa → kogusampa

***kogovama** pr (ta) *kogovass*

1. kogunema *pööräliiv, mis sinnä tulõ* [käia] ala, *vij ala kogovass* Se

2. koguma *kogovass vai* `koijass rahha Se

kogra → koger

kograk dem < koger *õige* `väike *kograk* Krk

kogras *kogras* (kakand) *kogras oo vee loom, `piske okkaline kala* `moodi mere loom Aud **Vrd** kogris, kogrits¹

kogre → koger

kogre|kala koger *kogrekala?*, nä omma inäbüisi *umbjärvih* Se

kogrekanõ, kogrekõnõ dem < koger *üts kogrekanõ; üt's kogrekõnõ* Se

kogrets koger *kogrets om säre* `muudo, `lühkene ja *läga* Röp

kogri¹ *kogri* ruhnlane – Khn **Vrd** kogisti

kogri² *kogri* väike, väeti laps *sinust kogrist nüid mõni* [töö] *tegi* Lai

kogri³ *kogri* Jäm Khk Kär Kse desk (vanast poollagunenud asjast) *See pole änam kessegi paet, selle kogriga äi liha kedagid änam mere Jäm; va kogri on, see pole muud midad, vana lagund elu* (maja) Khk || vangikong, *pogri kui peks* `jälle jäi siis *akati panema kogrisse* Kse || *See õun äi kolva kohegile, igavene ussi kogri, aukust täis* Khk; *meite karjamaad on paljas mäta kogri* Kär

kogri⁴ → koger

kogris *kogris* Käi, g -e Aud

1. koger *Kogris elab jões ja lahes* Käi

2. (kakand) *kogrised oo justku seasitikad, pikemad vähä, söövad meres võrgud läbi* Aud

Vrd kogras, kogrits¹

kogrits¹ *kogrits* g -e Tõs Aud (kakand) *kogrits oo mere* `põhjas Tõs **Vrd** kogras, kogris

kogrits² *kogrits* g -a (kuivanud) tükk `sõuksed kõvad, *kuind asjad, nee oo kogritsad* Jaa

kogu¹ n, g *kogu, -o* üld (g *koo* Khk Kaa Emm Vig Mih); n, g *koo* Khk Krj Põi Rei

1. kogum, hulk **a.** lasu; *hunnik sõnnigu kood põllu peel, kogu koos* `kinni Khk; `õhta `tehti eina kood, *kui oli* `selge ilm Kaa; *parmas, vil'la kogu, mõne tegi pisema, mõne tegi suurema* Pha; *mulla kogu* Emm; *Mia aasi* `randõs *mjõtu lamu kogo kogo* (kokku) Khn; *külimetu* `suurdune *kogu* Tor; *kivi unik, kus suur kogu kiva kokku* `veetud on Juu; *süüb suu, katsub* `kaksi, *kolmel olgu ju* `iagi *kogu ees* Sim; *ku kava seesäväd, lähväd punasess ja*

verisess, `irmus kala kogu koon Kod; säält mitu `koormad säält aki kogust Äks; neil egäl (lehetäidel) oma kogu, kust na tuleve; üit's kori om, üit's kogu, luu ja nahk kogusen Krk; niidä iluste, mis sa ärä `latvat, ain jääp kõik' kasuma, `pallald ladvakese saad, kogu ei ole `koskil Nõo; Kae_ku_tuud veimevakka vai `kirstu naat'i `korjamma - - kel ol'l hyyult tuyl ol'l koku Rõu; kohe timä kük'äss, sinnä jäi tuu [väl]jaheite] kogo kah Vas **b.** rühm, salk inimiste kogo on `laatade pääl Lüg; sie on `rahva kogo, `seltsi majas ehk `kuski Jõh; küll seal oli aga suur kogo inimesi koos Mar; paras ea kogu oli kogund kokku `teisa Juu; kabeli juuren õli üvä kogo rahvass Kod; ää kogu kokku tullu San **Vrd** kogomus, koguke, kogundus

2. a. kere; keha suurus, jämedus jne ei õle tämäl `kasvu ei kogoda Lüg; nii suur kogu seda meest Ans; see on kogu meest, küll sellel võib pailu `jõudu `olla Khk; Kus kogu seal väge - - suur mees ja on ikka `jõudu koa Põi; ää kogu meest Rei; ei ole sedä kasu egä kogo, on üks kidur loom Juu; eks ta old ära tõst ennast, vek'kene kogu ja sie suur tüe, mis `pañdi tegema JJn; kes tämä `jõudu tiädäb, aga kogo ike paessab õleva Kod; `veikse koguga inimene Ksi; suure kasuga, iä kogo KJn; taal (lehmäl) om suur' kogo, taa või `piimä `anda? Se || kogo hum mehe suguti - Jõh || suurus [põllu] kogo om suur', a mis säält saia? om Se **b.** ebaselgelt nähtav olend, kuju `onne valati `ennevanast vie `sisse tina - - ükskeik mida tuli tinast jäi üks nisune kogu VNg; Keda säel pimedikus näed ehk `tunned, üks a'l kogu oli IisR; ta kogu peegeldab vee sihes Khk; Üks kogu ikka kipub seal pöösaste vahel, on ta loom või inimene, silm äi seleta nii `kaugale Põi; üks must kogu tuli `vastu, oli mis ta oli, irmutis tä ikke oli Tõs; ma natuke nään, päris kot'pime ei ole, kogud nään HMd; pimedäs vahest nihuke must kogu tuleb, sedä piäb jo `kartma Juu; silmad on `selged, aga suits on iis, kogu näen, aga nägu ei näe Vil; ma näe, et säält kavest üit's kogu liiguss Krk; temä `vahtnu et, kabelist tuleb suur must kogu `väl'lä nigu üits aena ruga Ran

3. esindus- või juhtimisorgan (kohus, kolleegium) isä `kaevas edäsi Talina rahu `kohto kogosse Vig; küläkogo (-koosolek) Se

kogu² kogu R(-o) VII Põi Rei Mar/-o/ Tõs Tor Kei Juu/-o/ Kuu K spor Jä, Kad Trm Ran

1. pron (hrl ind) kõik, terve, kogu meie mihed surid ära, kogu maja ripakil Jõe; meil oli `enne `lauda `juures [mädarõigas], kadus ärä kogu juur; `jääpki sauks kogu `ehtuks Kuu; ega ma saand `talvel vahest kogu üö `silma `kinni, `mutku tie vokkisi VNg; kel sisimine värk on segamiste, siis süö üht `toito kogo aig, `muidu tieb siest `lahti Lüg; `ühmä `tostas rüsäd ülesse ja vei mänemä `merre kogo `kalloga ühes tükküs Vai; kogu mu varandus on sii VII; ta elas seal kogu oma eluaa Põi; kogu küla oli koos Mar; `vihma sadas kogu pääva Tõs; kogo ma `i`lmas põle nihukest `asja `nähtud Juu; mine `sinna Tudu`metsa kohe koguks `talveks ära KuuK; ma olen kogu_se aeg ikke neid (mesilasi) pidand JJn; ema oli kogu nädala `aige TÜR; kogu kere on ramb Kad || fig püis kogu eñgest, aga es jõvva Ran

2. üsna, päris, täiesti sie on kogo suur rumalus; tänavu saab `kartul kogu vilets Hlj; eks sie õle `jälle kogo rumal kui `lapsed `taplevad Lüg; need olid kogu vanad mõedud Kei **Vrd** koguni

kogodus kogodu|s, kogodu|s g -se R(g -kse Kuu) eP Hls TMr, kogodu|ss g -se M Puh San, g -sõ V(n -sõ Rõu) kirikuliikmete kogu; usuühing lähäb `tõise kihelkunda ja `tõise kogoduse Lüg; kogoduse vennad ööd, kogoduse `liikmed Jäm; [enam] pole kogodust olnd, kogodus lagus sõa `aegu äe Põi; need ingeraamatud oo `jälle kirikärräl, kus kirikärrä kirjotab kõik `surnud ja eläväd, kes selles kogoduses oo Mar; vennaste kogodusi oo sii koa,

Soolepi sel'ts ja, näd oo luteri usulised; koguduse vennad oo ned lugejad kis kõevad, näd oo vennaste kogudusest Tõs; kihelkonna kogudus; koguduse kirik Tor; uus õpetaja sai koguduse `piale õnnistud Ris; kõik on koguduse `rahvad, mis kirikus on; me oleme kõik risti`rahva kogodus Juu; veliste kogodusen, niid `üeldi õded ja vel`jed Kod; ma ole Karksi koguduse liige ollu `sündinust saandigi Krk; ega mi`koguduss `miäki suur` ei olõ?; `väikene kihelkonnakõnõ Har; meil om Mehi`kõyurma kogoduss Ráp

2. jumalateenistusele kogunenud rahvas kogodus `laulab `praegust kerigus VNg; kogodust oli täna nii vähe `kirikus Khk; kirikus on kogodus koos Juu

3. kogu, keha ollu tõene (pisuhänd) suur kogodus Puh

4. (võrgu) kottis, lontis olek kui pal'lo `mäantselgi võrgul `nõrkust vai kogodust om. ativõrgul om kogodust poolõ `pääle (rakendamisel tõmmatakse selis pingule, võrgulina hoitakse koomale) Se

koguhumma koguhumma Har, kogo- Se kogunema noh no`nakass õks `piimä enämb koguhumma no` sai tõnõ lihm ka`manu? Har; kogohosõ kokko noorõmehe? ja `tüt`rigu? Se

kogukas kogu|kas g -ka Trm Nõo kogult suur, kehakas Ega sa ei kahitse [ostu], ta om iks äste kogukas luum kah Nõo

-koguke Ls hingekoguke

***-koguline** kogule|ne g -se Plt; pl kogolisõ Se koosolekust osavõtja volikogulene Plt; külä kogolisõ tul'li kodo Se

koguma kogu|ma (-o-) üld (-mma Rõu, -me M San, -mõ San Krl, -madõ Har); kokoma Ráp; da-inf koguda, -o- R eP M(-de) T/-de, -dõ San/ Urv Plv; koku? San Urv Rõu Plv/-o?; `kõyda? Har Se(-ta?)

1. ühte kohta kokku ajama, kokku korjama, koondama `veski `tammedelle kogovad `mõldrid vett Lüg; kogos kaik oma varanduse kogo Vai; `andid koguma Jäm; Kaks meest niitsid [vilja], naised sirpidega kogusid ja panid nabrase Põi; kogu einad kogu Rei; pärast sai neid (viljavihke) kogoma akatud, kuhilasse kogoma Kir; `õhtu pääva `loodeni `võtsid rukid lõigata, siis akkasid koguma Kse; Lähme Piäl`randa lamu kogoma Khn; `villu kogume üks igavene jagu, siss lääme `müüma Hää; akkas ja `korjas ja kogos `pal'ka, pidi ikke uut maea `sõnna tegema akkama Juu; põrsas kogub aga ära vedelama, jätab paksu `põhja; ammassirp kogub, et sa saad `piuga võtta, sellega saab rukist korjata `piusse JIn; lasnud `laevu kaljude `otsa, siis `riisund `jälle ära, sialt ta ju kogonud omale selle varanduse Äks; säääl siss temä kogus ja sai `ulka varandust omale Vil; looguss om tyy, mes niidu `aigu [vikatilõe külge] pandass, et ta kogub `kaari, siss tuleb ain ütte unikude, ega ta kaari `pääle maha ei jää Ran; ega võõrass ei kogu, võõrass `laastap, kannap kõik kodust `väl'lä Nõo; kana nakass `poigõ kokku kogumõ San; mitu länigutäüt `võidu `viidi `Riiga, tyy `tahtsõ kõik `kõyda?, tyyd ol'l kõik` suvi kyyt Har; paastuh `kyyt'e pühist suur` tõrdo täüs säänest `piimä Se || (üldisemas, abstraktsemas tähenduses) kogus muret oma `peale Tor; mis sa vijl sest patust kogut `endel, sia olet jo egäpäe mineje Krk; ahi `ol'li kaoni madal, siss kogus parembide `kuuma Ran; mõni kogup `õkva rikkit vaderit, et siss laits saap pal'lu kingitust Nõo || (vilja-, heina)saaki koristama nüid on jo`vilja kogomise `aiga Vai; old jo põllal ärjäd kogomas Vig; kaara tahime enne ärä kogude, kaara lääve otsast ärä; `mõisa tüki pääl `minti tükki koguma; siis `anti neil nõõri `kaupa kogude Krk; nüid võtame

tõene tüü käsile, sügisene aig, kõik tahap koguda Nõo; tulep `kaara koguma minnä -- kui terä kõva, tulep nakata koguma Kam Vrd kogondama, kogovama

2. säästma; tallele panema tämä kogos ja `kõrjas ja `kannatas `tühjä `kõhtu Lüg; *eks ta ole seda puru küll kogun* Ris; *Varandust juba küll kogotod* Khn; *tal pailu raha kogutud* JMd; *ma olen elu aeg `kõõpind ja kogund, aga mis mul nüid on* Plt; *Puiss om ihne ja kogub raha* Hls; *mis sa tagavara aat, kokku kogut* Krk; *sul `olli ette kogutu, et sa saat `aasta ärä olla, ku vaest nällä `aastak tulõp* Rõn; *ta oit jälede, kogu raha maja jaoss* San; *mi_sa tast varandusõst nipa`lu kogut, kos tä kõik` jääss, ku üt`skõrd koolõt* Urv; *sai `kuuda? vanadusõ `päivi `pääle* Har; *ol `vaenõ mjijs ja kogosi hulga rahha* Se || *Juhan ja Mari eedävä `paari, kaits om iks kaits, kaits `lindu koguva iks pesä* Nõo

3. kogunema, korjuma `siie akkab vett `kõrjamaie ja kogoma Lüg; *Õhtast kogub* [kase] `mahla ikke `ämber täis IisR; *Õsna east juba* [kartuleid kuhja] kogund Põi; *veri oo puhass siia `sisse kogun, seal se kupp siis oo* Muh; *`pilbesid akkab kogoma, tuleb sadu `jälle* Mar; *kui ei pese, sis kogub park, tuleb paelu `parka* PJg; [vesi] *aureb maast ülesse ja kogub pilves kokku* Ris; *ega siit midagi* [heina] kogu JJn; *rukkid kogus ligi kolmkümmend vakka, kõluterad veel `piale kauba* Trm; *loik -- madalam kõst kohe vesi kogob vihma ajal* Kod; *liimaku ja tuhk kogub riikmasines ala* Pst; *taevass om `seante, akkass `vihma kogume* Krk; *`veskiden kogup seräst `tursti, `möldri müüvä toda* Puh; *kui pal`lu nõge kogub, siss truubi ei `tõmba ja pliit lasep `suitsu `sisse `kүүiki* Nõo; *sonni om kõngäste vahel, kos vesi kogup* Kam; *madalõidõ kotustõ pääl om vesi kogunu?, no_nakass vesi kogumadõ* Har; *rahha kogoõs `õkva pal`lo ar; sinnä koko vesi* Se

4. kokku tulema, kogunema (elusolendeist) `enne `pieti `laatasi, siis kogos inimisi pali kokko Lüg; *inimised koguvad keriko* Vai; *joo `õhtaks akab sugema, `veised koguvad kogu* Khk; *kured koguvad juba, `tänav `aasta on varem see kogumine* Rid; *uõsid peavad koguma mätta `peale ennast* Kul; *nad kogusid endid kokku* Kse; *`sõnna on kogund kaniste `easte rahvast kokku* Juu; *kanad kogovad kuke `juure* Kod; *mud`u temä `olli sehake `rahva mjijs, naesed kogusid talle `ümmer poha ja perisid ta käest* Vil; *aga Nõo kerõ olna mõtsa `sisse tettu, om inimese sõa `aigu tennuva, om kokku kogunuva ja tennuva* Nõo; *sügüse tulõkul kogusõ tsirgu? -- ja nakkasõ `lämmäle `maalõ `lindama* Kan; *siin om lämmi, siia kogusõ [kärbsed] kokku henne* Har; *väega hüä park `kuunu kokko `juuma, nu `juuja? (joodikud)* Se || *Laupa `õhta kui pühäbä `laulatama `mendi `läksivad siis inimised kokku. `Peikme `puale `läksivad `peikme ja `pruudi `puale `pruudi `pulmalised. Sie õli kogumise `õhta* Jõh || *kui `laulatamast `tuldi `vällä siis `pruudikodu, siis sie `õhta üks tugev mies `luopis siis `terve sene `pulma`rahva põrandale, kõik üks`tõise `õtsa `unniku -- seda `üaldi siis kogumise `unnik* Jõh

5. (ennast) korda seadma; fig viisakalt rääkima *sii tüdruk kül ennast ei kogu, `isti säääl üleven masina veere pääl, va nastak oli pal`lass; sa piat oma suut kogume, mis sa larat* Krk; *kogu ennäst, et sa iluste `vällä näet* Hel; *jala `arki, suu tõluveli, ei mõesta suud koguda, tat`t joosep suust `vällä* Nõo || *kas sa ennast ei kogu siit (ei lahku)* Krk

koguna koguna Kuu, kogo- Rõu adv koguni **a.** isegi (järgnevat rõhutavalt) *pidi_tegemä kolmõgese, aga tei? kogona viie mehega?*; *sulalõ läts, sattõ kogona `vihma* Rõu **b.** täiesti, sootuks, *suisa Sie on koguna Pärispä inimine; `Taivudin igä `korvi `sanga, läks koguna*

puruks Kuu c. hoopis (vastandavalt) lohe `vergud on `suuremad, räime `vergud on koguna `toised `miedud; Ei kalust ole juttugi, `vergud jäid koguna meresse; Sield `rannad on koguna toist `muodi kui `Helsinge ja Lovisa vahe Kuu

Vrd kogundi

kogundi *kogun|di* Trv Hel Krl, *-ti* Krk, *-de, -te* Nõo adv koguni **a.** täiesti, sootuks, suisa *temä kogundi põdurake. ne om kogundi mõruda, mia `siatsit ei taha* Trv; *Ma uneti tolle kogunde ärä* Nõo; *ta um kogundi lihtlabanõ* [riie] Krl **b.** hoopis (hrl vastandavalt) *sõss oli `õpmine kogundi kasin, nüid ei ole aru`otsa `kunnigi* Trv; *võip olla et ta om piimnaadi äidse kogunti* [mitte paiselehe õis]; *läät püve `püüntme, kaotet kana kogunti kätte ärä* Krk

Vrd koguna, kogundist

kogundist koguni *alamb süük' oli kogundist* [sulaste jaoks] Trv **Vrd kogundi**

kogundus *kogundu|s* Krl Plv/-o-/ , -ss Har, *kogondu|ss* Se(-s), g -sõ

1. suurem kogus, kogum, hulk *`rahva kogundus om kerikul* Krl; *tä koko vett, pand lavvakõsõ ette - - viij kogonduss* Se **Vrd** kogu

2. a. kirikuliikmete kogu, kogudus *egan `kihkunan om esi kogunduss; siihn om `Rõugõ kogundusõ rahvass, `Harglõ kogundusõ rahvast om kah nätä?*; *siihn meil om suur kogunduss, nii õpõtajalõ `võeti abiõpõtaja manu?*; *veliste kogunduss* Har **b.** kirikukogu; *külakoosolek kerikoh kogondu's tulõ kokko, pidävä `märko; külä kogondu'st tull'i kodo* Se

kogunema *kogu|nema* Mär JMd VJg Kod/kogo-/ Plt Nõo Rõn, *-nõmõ* San(-neme) Krl, *-nõmma* Har Rõu Se; (nad) *kogonõse* Räp

1. kokku tulema *rahvast kogunes oma jägu* JMd; *kos raebe, `sinnä kogonevad `kotkad* Kod; *nakami nüiid kokku koguneme, mud'u olemi laiali* San; *rahvast kogunõss jo? õigõ miheste kerikudõ* Har; *võrgu imä, tu om perä kohe kogonõsõ kala? sissee, ku loomu'ss kistass* Se

2. korjuma *ku pal'lu `solki koguneb, siss solgi pańg lähäb `aisema* Nõo; *vett kogunõss ekkõ õigõ tublistõ, no? õks vahest suurvesi tulõ* Har

Vrd kogohtuma, kogovama, koguhumma, koguma

kogunesä kõik, tervenisti *ma möin `terve lau `täie `heini kogunesä* Kuu **Vrd** kogusen

koguni *koguni, kogoni* üld (*kogone* Räp Se) adv **a.** isegi *ukse saab koguni eest ää `tõsta* Khk; *ärä `sõitis, neli obust ees, mõnel oli koguni kuus* Põi; *nisukesi `järvesid on pailu, mis nisukesed umbjärved on, mõni `ütleb vel koguni sumbjärv või sumpjärv* Kad **b.** üsna *koguni vähe puid on `ahjus* Khk; *eente ses oli kogoni tore magada* Mär **c.** täiesti, sootuks, suisa *mes ei kao kogoni, see on `jäädav asi* Kul; *muld põleb punases kogoni, tulimuld* Vig; *tüürakala on teises meres koguni, soolatsē vii sihis* Hää; *täna ta (tervis) on koguni paha* Ris; *läks kottu `väl'la koguni* Kos; *ilm oli koguni `selge* Koe; *ku esä suress, om puul' kodu kadunu, ku emä är suress, kodu koguni kadunu* Krk; *mina olli laits koguni, mäletä toda vanainimest vähäkese viij* Ran; *koguni kadunu, ei olegi enämb oleman* Puh; *ei ole ta (puder) sake ei ole koguni vetel, siss om ta pütel* Kam; *ta om jo_koguni vana miis's, ei lähä ma_taalõ küll; ta om koguni illuss, tuusama nigu `väega illuss; siihn koguni süvä ei olõ* Har; *egal puul om kuyur' katõ kõrralene, kogone pääl om `ohkõnõ kuyur' nigu nahk* Räp; *kaarnõss om kogoni must a varõss om esi?*, haheb Se **d.** hoopis (hrl vastandavalt) *`arvas, et nied olid lapulesed - - sie oli koguni `peidmes* Koe; *egass ma jaheduse peräst minemada es jätä, mul `tulli koguni tõene asi ette* Nõo; *põha puul om kogoni tõõnõ kiij, säääl kõnõldass*

kogoni tõist`muudu Võn e. sugugi, üldsegi (mitte) sie ei õle kogoni õige jutt, midä sa`räägid Lüg; ma_p liha koguni mitte Jäm; Äi ma äi tää seda koguni mitte Rei; jalad ei kanna kogoni Mar; see uuvitab mend nii`kangeste, et saa kogoni maeale`mennagi Kul; mõni inime taha_mte anda teesele kogoni, olga tal küll Khn;`oska ma rehkendada kogoni Ris; nad nüüd küll - -`ütlevad jumala oopis ära, et jumalad ei olegi koguni Hag; ma`miskil`kombel ei taha kogoni` sõnna`minna Juu; Minu lehm ei tahtnd nõgesid. Koguni ei võtnd KJn; kilu`meetri ei olõ verstast koguni pal`lu lühemb Har

Vrd kogani, kogones, koguna, kogundi, kogundist, kogunigi, koguniisi, kogunisti, koguollagi

kogunigi *kogunigi Jõe, kogo- Vai Ris; kogunig(e) Hls sugugi, üldsegi (mitte) oli`niisugusi`ilmu ka et ei`kuivatand kogunigi kohe`eina Jõe; miä_n ole küll kogonigi sääll puol käind Vai; ta põle siin mette kogonigi käin Ris* **Vrd** koguni

koguniisi *koguniisi koguni – Emm*

kogunisti *kogu|nisti, kogo- Põi Emm(-nesti) Rei Hää/-nisti/ Juu Lai Plt KJn Lei, -niste Jõe Kuu Lüg Jõh Muh Rei Mar/-neste/ Mär Kse Tõs Tor Juu Jür VJg Iis Trm Äks M Puh Nõo spor V(-nistõ), -nist Muh Kse Hää Amb JMd Krk Har, -nest Kei Se a. isegi Kui ma äi eksi, siis vanal oli vist kogunisti kolm`poega Põi; mina käesin pühaba košjas või oli koguniste`lauba`õhta Äks; sa piat tõttam, sa mud`u jääät`il`läss kogunist Krk b. täiesti, sootuks, suisa see oo koguniste`kat`ki, sest saa änam kedagi`ühti Mär; ma ole kogunist`aige, kõnidid valutavad Hää; See ju koguniste võeras inime Jür; mul on kogonisti teräv kirves KJn; mea ole koguniste otsan Hls; ma änap tagasi ei taha, sij om kogunist sinu, selle ma anna kogunist ärä Krk; sij asi om koguniste pime vai tume, mina sest aru ei saa Hel; Me jääme nüüd küll koguniste üü pääle Nõo; Imä ol`l mul kogunist nuur, ku? ärä`kuuli Har; [andsid] kogunistõ vai võõdat tagasi ka? Se c. hoopis (vastandavalt) see oo koguniste teesiti Muh; see asi`ol`li koguniste üle eele Tor; ta läits`sinna suurt`saama ja jäi periss ilma kogunist; tõine kõneless tõist rada kogunist (mööda kõnelemisest); tõise riigi om arvanu, et ei massa rahvast äävite ja koguniste vijl eesti rahvast Krk d. sugugi, üldsegi (mitte) Ei ma ole koguniste`kiigal`millaski käünd Kuu; Sie asi ei`kõlba koguniste mitte Jõh; ma koguniste ei ole kuuln seda Muh; see pole kogunisti`õige Emm; ta kutsub küll, aga ma koguniste ei lähe Kse; Mina seda ei tää kogunisti mitte, kas ta isi`ol`li`nd`säädinu või Hää; ja mina seda küll koguniste kuuld ei ole, muust on ta nii kuulmata Juu; sial oli nisuke, ahi ja, neil kogunist`pliiti ega midagi ei old Amb; seda ei tie ma kogunist JMd; tema ka töö`vasta ei ole sugugi, kohe kogunisti ei ole Lai*

kogu|ollagi *sugugi, üldsegi mitte Mul ei ole kogu`ollagi`tämägä pahandust. Ei sidä ole kogu`ollagi siin nähä old Kuu* **Vrd** koguni

kogus *kogus (-go-) Vai Rei Hää JMd Plt, koguss Ran, kogoss Plv, kokuús(-ko-) Rõu Vas Se(-s), g kogusa (-go-); komp kogus|amp Kam, -õp Har, kogos|ap Se, -amb Rõu*

1. *koondatud, kompaktnie ta oli sul kõik [vakas] õheskuus ja kogusam kätte võtta Hää; suurde`sil`miga om`väega lajald nätä, aga`väikeste`sil`miga om koguss, näet terävält Ran; kogosa?`hyyõõ?, ei olõ? nii lajalitse? Plv; om sul kogosap`tjü [kui põllud on lähestikku] Se*

2. *sobiv; mõnus, hubane siss om iks kogusamp, kui kõik asja om kyyõn pyul, ei ole nii lak`ka Kam; võta no? vešt ka`säl`gä siss om õks kogusõp; noh siihn om õks kogusõp elu ku*

vällapääl, tuuperäst et siihn ei putu tuul' nii pääle ja siihn ei putu inemisi `sil'mä Har; `hyyñõhn um kogosamb kui välähn; `Väega kogusa tarõ?, `lämmä ja_hää? Rõu; vana kakõnu `kaskatük'k, hää kokoõs pääle? võtta? Vas

3. kogukas tä om kokoõs ineminõ, õlõ õi labõra; vetel ineminõ, olõ_i kokoõs sukugi? Se

4. ?kokkuhoidlik tä ol' kogoõs inemine, hoise kokko Plv

kogusampa kogusampa Kam; kogosappa Rõu Se tihedamalt kokku, koomale pane kogusampa Kam; `touka haina kogosappa, muido ar lasõhhusõ? Se **Vrd** kogoneppa

kogusen kogu|sen, -sin M(kogo- Hls) Ran, -ssen Hls(-ssin) Ran, -sehen Krk adv koos

1. (hulgana) ühes kohas koos sedä mängitass pidude aal, kui pailu rahvast kogusin Pst; kivi vare – pal'lu kive kogusin; kunas sij volikogu jälle om kogusen Hls; säääl o `uiske kiidsermus kogusen; pirru kubu, oli ää ulk `pirde kogusen, londige vaist kõüdeti kokku; küll om sedä `parka kapin - - kiket `parka kogusen Krk || koristatud, kokku pandud einä joba kogusin Trv

3. lähestikku, tihedalt kidsevelt kogussin looma või `siaki ei saa olla. taim ka ei saa `kasva Hls; Peräkülän taluse ei ole kogusen. siin om vana inimese puha kogusehen, nij oma vanat `muydu ike Krk

3. ühes, seltsis; üheskoos kikk `mahtusive kogusin eläme Pst; mea sai temäge kokku, mea olli eilä sõsarege kogusin Hls || (samaeagsusest) mitu ädä om kogusen Pst || nüüd olet sa õnnege kogusen Krk **Vrd** kogunesä

4. kompaktises vormis a. osadest moodustatud tervikuna rants sai pätsikse `muydu kogusen, viis tükkü vai mis säääl `julke `muydu kogusen om; keru om kogusen, ädä vitsa aias `pääle Hls || fig kokku lepitud nüüd om kaup kogusen ja nüüt_teeme `liiku Krk b. ühele objektile keskendatud, konkreetne lai jutt, mis mitte ei joole kogusen, ei joole `õige puha Krk; `ütlevä et suurde `sil'miga om lajaline `vahtmine, sa näed `väega lajalt, ei näe kogusin Ran c. kokku kleepunult; kägaras, mütsakus [kartulid] Kogusin ku käräk Trv; lina om seäsi keeruten ku rüüä aki, vahe vahel ja mütsäkun kogusen; `juuse tolgentev pähän, kākun kogusen, ärä täkertet; temä om ällün kogusen - - tal säääl `lämmep Krk

5. millegagi kaetud või määrdunud asi om `parkas, pargatet, sij om kogusin ku park Trv; Rehepessu aig om pibu suu-sil'mä puha täüs, `rõõva puha pibuge kogussen; porig kogusin ku üits tõbras Hls

koguside koomale, kokku ku sul kuu `rõiva om `ümbre tulluva, siss oia koguside, kui sa `amme likku panet, `suska kolm `kõrda tokiksega, siss om kasinde Ran **Vrd** kogosahe

kogus|pidi koomale, kokku [suvekõök] alt laiali, päält kogusspidi pant laia lavva Krk **Vrd** kogosahe

kogutama kogutama Jõh, kogota|ma Lüg(-mma) Jõh desk

1. (kuke häälitsusest) kukk kogotab, kanad `lõikavad `aida `tulla Lüg

2. kudrutama, semmima `Nuared kogudetti `jällä, `poisid ja `tütrikud siis `õues; et te õleta ilusast, et te ei lähä `õue kogutama Jõh

koguvus koguvus Jõh, kogovus Lüg(kogous) Jõh Vai, g -e pulmaliste kogunemine peigmehe ja pruudi koju enne pulmi `pulma kogovuse `õhta, mõlemil puol õlid oma sugulased, kogosid kokko; Kesknädäl õlid kogoused Lüg; Südä üä ajal `tehti kogovuse `unnik. Üks aris `peikme `kaelapäält `kinni ja lei selite põrandale siis `peiu `poisid ja

`kaasik`tütrikud`luapisivad üksüht senele`selga. `Peikmees õli`kõige all ja`pruudikodu õli pruut`kõige all Jõh;`eha oli se kogovus ja`toine`päivä oli`pulma Vai

kogõhõlõma *kogõhõlõma kogelega Tä nigo veidokõsõ kogõhõli, ma[?] `saie arvo kül[?] Se*

kogõmalda *kogõmalda[?] Vas Se kogemata, juhuslikult ma[?] sai sinnä kogõmalda[?] Se*

|| (adjektiivis funktsioonis) *kogõmalda asi tul'ette Se Vrd kogõmalla*

kogõmalla *kogõmalla[?] kogemata, juhuslikult tapp`hindä är_kogõmalla[?], es saa`kinki_pääle nurista[?] Vas Vrd kogõmalda*

koh¹ *kuhu koh me`lääme nüid Trv Vrd kohe*

koh² → kon

koha¹ *koha Jõh Vai spor eP(ku-) Puh koha (Lucioperca lucioperca) koha sie`plotniku`päiväpalk Vai; kahal on`kangesti pailu`ambud suus,`kiiskava karvaga Jaa; koha on`rohkem kevadene kala, kui juba sula vesi on; nuumärg, koha selmaleha ja kiisa mari, neil üks rammu Rid; kuhasi`püütaks löödide ja mõrradega Hää*

koha² *koha Kuu Jõh Phl Kse merelind*

koha³ *koha Kuu Lüg Jäm/ku-/ Khn VJg müha, kohin paat kävi nii et koha ies Kuu;`kõrvad`tieväd koha Lüg; metsa kuha Jäm; puie koha VJg*

2. vaht, vahune laine Vrd kohak, kohatus, kohu²

koha⁴ *koha`päris, lausa`hiitke är`kül'ge maad,`nulka koha, mis tä`ijh om Se Vrd kohalde, kohe²*

kohahhuss → kohatus

kohak *kohak g -u kohatus kohak käis seljä taga Kod Vrd koha³*

koha|kala *kuhakalasi on küll, naad on aavi`moodi, pole nõnda pitk mette, änam`koltsema kihaga kui aug Jaa; sii oo kuha kala ja mere tint Mar; ega sii kohakala põle, nee oo suurte merede sees Vig Vrd koha¹*

kohakas *koha|kas g -ka Kse Han Var tõre, upsakas, tusane nad oo naa kohakad teine teise`vastu; kohakas või mühakas [inimene], tämal üht`õiged mõnu ei ole Kse; kohakas, uhke suurelene olek, ei võta juttu aada - - ei ole ilust`rääkmest ega läbi`saamest,`napsab Var*

kohake(ne) *dem < koht`õstasin pisikese kõhakese omale, sain ka pää`varju Lüg; mede maea kohake o ilus Hää; mis see pisike kohake neid toidab Plt; no`ol'li`siuke`veike kohakene,`siuke kahe`kümne vakamane KJn;`väike popsi kohake Trv; kodu kohake Hls Vrd kotusekene*

kohakil *kohakuti lauduks tõmmati`müüjä süunt ette, lükäti kohakil KJn Vrd kohaksite*

kohakille *kohevil; kohevile`kalkun lähäb suuress, kohakille; ehk rükki vihud, paad laiali akki, one kohakille, ei sua piäd`piäle`panna, lot'si`koomalle; kana ku ta`audma`tükitab, one kohakille Kod Vrd kohavil, kohakille, kohukali*

kohaksite *kohak|site Põi(ku-), -sitõ Khn, -sete Põi kohakuti just`umbest kuhaksete Põi Vrd kohakil, kohjassute, kõhassute*

kohakuti *kohakut(t)i Kuu Jäm/ku-/ Kaa Trm; kohakut(t)e Kuu VNg Koe VJg Sim Lai, kõha- Lüg Jõh Iis Trm kohastikku; vastasseisu(s) üks mies siis`vahtis`tostme`augu tagand, kas molemi mihe`tuurad on nurk`augu`mergigä kohakutti,`oigess sihiss Kuu; Tie*

pääl`sõisasivad obused kõhakute Jõh; Väravaauk tuleb ukseauguga kohakuti`rihtida Kaa;

kui luud on `murtud, siis siu lahasse `ästi kohakute `inni VJg; [visplik] Ötsiti neske reharre jämedune kuusk vai määnd, kelle ladvast õksad ilusast kõhakutte õlid Trm; tuul on alati uste pialt - - `puhkus ühest väravast `sisse, teisest `väl'ja, kui väravad kohakute olid Lai Vrd kohakil, kohaksite, kohati, kohe², kõhakuta

kohal *kohal, kuhal* Kuu Vai Jäm Mus Kaa Jaa Pöi Kul Kir Var Hää Jür JJn Pal Äks Plt Nõo, *kõhal* Jõh Iis Kod

1. postp (millestki, kellestki) kõrgemal, ülalpool *ohu`laiva `lensi miu pää kohal Vai; must pilv rippos külade kohal Kul; kaks rongast `kiskusid me õunapute kohal Jür; `päike on mõtsa kõhal Iis* || vahetus läheduses kõrgemal *vahest on pilved nii madalas et õsna pea kohal Pöi; puu oli `risti lee kuhal Pal*

2. postp juures; ühel joonel, kohakuti *Siel `meie `sauna kohal on `jälle siis `Ratsa kivi Kuu; naised `jooskasid obuste silma kohal Mus; `ooste läbi`käima tee oli sella (silla) kohal Kir; ja [kajakas] `karjus sii `akna kohal Var; Rannametsa küla kuhal [meres] on kühkar Hää; minu õde puud' õli tii õtsa kõhal Kod; lapsed `jooksevad ja ki'luvad ja kisavad meie küla kohal `karjas Plt*

3. adv (ettenähtud) kohas, paigas *jõgi tieb sial kohal nisukese `veikse kääru VMr; [kanga] reha oiab lõngad oma kohal JJn* || `meie kell ei ole vist kohal ei `näüdü `oigust, kas on iess ehk taga siis Kuu

2. päral, saabunud *Kõik kõhalõlijad `rääkisivad läbisegu Jõh; Ma käisi küll aga peremeest polnd kuhal Jäm; Keik kutsutud võõrad olid kuhal Kaa; enne pääva`tõusu pidime kuhal olema Jaa Vrd kohtas¹*

Vrd kohas, kotsil, kottal

kohaldane *kohalda|ne* g -se võrdne *kohaldased aásad oo ühe `suurdused Tor Vrd kohaline¹*

kohalde *kohald|e, -õ* koguni; täiesti, lausa *periss pimme om kohalde alb; edimäld mõne [lapsed] olliva iks kohalde `tuiami, et oppa `tähti periss Ran; rügä ol' kohaldõ ää Krl Vrd koha⁴, kohalt*

kohale *kohale* Kuu Rei JJn Tür VMr, *kuhale* Hlj Jäm Ans, *kõhale* Lüg Iis

1. postp **a.** (millestki) kõrgemale, ülespoole *Pane liha tule kuhale küpsema Jäm; pääsukesed tegivad oma pesa kua kohe `seie trepi kohale VMr* **b.** lähedale, juurde, kohakuti *jäi minu kõhale `seisma Iis*

2. adv sihtkohta, pärale; õigesse kohta *Sain kohe `löödäjes kohale Kuu; ühe päävaga `tõime `palgid `metsast kuhale Hlj; uus ammas kasub kuhale (vana asemele) Ans; ma viisin kiilid kohale JJn; k o h a l e s a a m a fig aru saama, taipama juo `preili sai kõhale [arvas mõistatuse õieti ära]; ei saa egä saa kõhale, kuda sie `massin käib Lüg || pane kell kohale (õige) Kuu*

Vrd kohta, kotsile, kottale

kohalik¹ *kohali|k, ku-* VNg spor Sa, Rid Aud JMd Tür Koe Äks Puh Vön, *kõ-* Jõh, *kohja-* Kse, g -*ku/-kku* VNg Jõh, -*gu* Puh/

1. samas kohas pidevalt elav, paikne; piirkondlik *läks kohalikku `seltsimaja VNg; Meil käib ka kõhalik ajaleht Jõh; Kohalik ayner on `ültse allikas. ta tunneb kohe ää Khk; See*

pole siit kohalik inimene, teab kust `sõuke ilbakas `välja tulnd on Pöi; kollakad

laper`kortsed [kartulid] olid, need olid küla kohalikud sordid Rid; *kohalik [inimene], seal`süüdin ja kasun* Aud; *kuhalikud linnud kõik mis siin on -- kõigidel`tuntavad ja`tiada ja`Äks; sombraku mašsiva_parembat`inda ku kohaliku_lihoniku?* Võn **Vrd** kohapäaline

2. talukoha omanik nüüd see mees oo kohjalikus saand Kse; *kuhaligu elänigu om nii, kel kotusse igävesess käen* Puh **Vrd** kohanik

Vrd kohaline²

kohalik² *kohalik* g -u spor L(-lek Mar) K, Iis Hls Krk San Krl Har Plv Se

1. sobiv, paras; *kohane see inime oo üsna kohalik selle ammeti`kohta* Mär; [puutöök] *kohalik puu* Vän; *mehe kohalik töö* Tor; *see oli kohalik sõna, mis sa temale`ütlesid* Koe; *ne om kohaliku`uune* Hls; *es saa kohalikut saabast, mis passiss`jalga. om til`luk vai suur vai; ei oole seast kohalikut`paika (paikamise lappi), mis`pääle sünnüss* Krk; *neo? omma? mullõ kohaliku?`rõiva?* Krl; *uß om tarõl iihn, ta om kohalik asi* Har; *sjo om kohalik asi, sedä om alati va,ä* Se

2. võrdne, vääriline *See üsna ta kohalik* Mar; *temal põlegi naist old, põle nisukest kohalikku saand* Ann; *kohalik pruut* VJg; *temä sai kohaliku naise* Hls

3. korralik; sünnis *`keelan teist, et ära seda tee, põle kohalik* Juu; *kohalik talu ja korralik peremis* KJn; *kohalik olek`* San

Vrd kohane

kohaline¹ *kohali|ne, ku-* Kuu Vai spor Sa, Iis Hls Krk Har Plv, *kõ-* Lüg Kod, *kohale|ne* Rei Phl Mar Tõs Tor, *-lei|ne* Emm, g -se

1. sobiv, paras *see on seemekohalene vili, sesune alb ja peenike* Rei; *see oo minu kohalene töö* Tor; *kõhaline ja kõrraline elokõrd* Kod; *mea sai omale kohalise kotuse* Hls; *sij om miu kohaline (jõule vastav töö)* Krk; *ta kotuss ei olõ no sukugi_kohaline vai hää* Plv || s sobiv ese *Ma olisin selle`härjäle`andand, olis mul paras kääkohaline (lõõmiseks sobiv vahend), mes sea tigejä`luomaga sis tehä* Kuu **Vrd** kohtlene

2. (kellegi) vääriline, võrdne, *sie mies on minu kõhaline* Lüg; *naine oli kergupühita -- siis oli`teiste kohaleine`jälle, läks tetekerigule* Emm; *kaks meest`olle ikka majas, ikka mihe kohalest meest* Phl; *mõni võtab naise, [siis öeldakse] see üsna ta kohalene* Mar; *tä oo`moole kohalene inimene, passib või sünnib`moole* Tõs; *võt`tis kohalise naise* Iis; *sij om temä kohaline, sedä võip ta võtta küll (abiellumisest)* Krk; *tu ei_saa uma kohalist [meest]* Har

3. tubli, korralik *tama on kohaline inimine, tamal on koht ja`paika, tamal on südä rahul ja kaik oma olemise sies* Vai

Vrd kohane

kohaline² *kohali|ne* Kuu Mär Kir Vän Puh/ku-/ , *-le|ne* Vig Tor Hää Ris JMd Koe Plt, g -se

1. (talu)kohta omav suure ja`väikse kohalised Mär; *`veiksed`kut`nikud, kohalesed* Hää; *kas ta on kohalene inime või on ta käsi`tüöline* Koe; *`mitme kohalene, mitu`kohta kääs* Plt

2. kohalik; paikne ja siis *`kutsuti sielt kohalisi Pärispä mihi [kohtusse] tunnismiheks* Kuu; *kohalisi on vähe siin* Vän; *kohalene inime -- ei`rända`ringi* Tor

Vrd kohalik¹